

[0537]

SANCTI BERNARDI ABBATIS CLARAE VALLENSIS SERMONES DE DIVERSIS

[1084] SERMO I. De fallacia et brevitate vitae praesentis. [0537A]

1. Vera omnino sententia, fratres, quoniam *tentatio est vita hominis super terram* (Job VII, 1): siquidem fallax est, nec simpliciter fallere consuevit. Ut enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocem: modo ait, modo negat, nec erubescit: de ipsa quantitate sua diversis diversa loquitur, imo et eidem diverso tempore contraria quoque suggerit et adversa. Modo enim se brevem esse causatur, modo simulat longiorem. Cum peccare delectat adhuc, gemit altius pro brevitate sua. Nec brevitatis falsa, sed gemitus fallax, quod id memoret cum moerore, unde magis oportuerat gratulari. Siquidem bonum est ei, si sic agere perseverat, [0537B] ut flagitiis ejus, quibus voluntas modum non ponit, vel necessitas finem ponat. Expediit ei qui semper moritur, ut corpore citius moriatur: magis autem ei bonum erat, si natus non fuisset homo ille. Et ipsa denique vitae memoria brevioris remedium magis quam incentivum debuerat esse peccati, sicut scriptum est: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis* (Eccli. VII, 40). Quod si usque adeo regnat in te peccatum, imo usque adeo delectat te servire peccato, ut doleas tibi modicum tempus esse quo servias ei, sed eousque latam diligis viam, ut omnimodis optes, si posses, eam etiam facere longam; velis, nolis, non longe est finis ejus; sed tu, fateor, longe es a regno Dei, et firmissimum pepigisse videris cum morte foedus, pactum cum inferno. [0537C]

2. *Erraverunt*, ait Propheta, *in solitudine, in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt* (Psal. CVI, 4). Solitudo haec superborum est, quia solos sese reputant, solos appetunt reputari. Litteratus est; odit socium. Astutus in negotiis saecularibus neminem vellet sibi similem inveniri. Pecuniosus est; si discere viderit alterum, cruciatur. Fortis est aut formosus; da ei parem, et contabescit. Solitarius est, sed erroneus. Errat in solitudine sua: non enim solus habitare poterit super terram. Nec mirum quod solitudini huic [1084] *inaquosum* additur; ut dicatur, *in solitudine, in inaquoso*. Sicut enim in solitudinibus aquae deesse solent, et loca [0538A] deserta sterilia quoque et arida esse consueverunt, sic superbiam impenitentia comitatur. Elatum enim cor, durum et expers est pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab omni rore gratiae spiritualis; quia superbis Deus resistit, humilibus vero dat gratiam (Jac. IV, 6). *Qui emittit fontes in convallibus, inter medium montium*, ait Propheta, *pertransibunt aquae* (Psal. CIII, 10). Hinc est quod de se ipso miserabiliter conquerens ait: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi* (Psal. CXLII, 6). Siquidem aquae inopia non modo aridum, sed et sordidum facit, dum non est quo laveris: et humanum cor lacrymas nesciens, non modo durum, sed et impurum esse necesse est. *Lavabo*, ait, *per singulas noctes lectum meum*, ut conscientiae maculas diluam. *Lacrywis meis stratum [0538B] meum rigabo* (Psal. VI, 7), ne in me quoque fiat quod scriptum est de semine quod *cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem* (Luc. VIII, 6).

3. *Erraverunt in solitudine, in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt*. Erraverunt plane in invio, et non in via. Neque enim via est lata via. Rectitudo quippe ad viam, latitudo ad planitiem magis quam ad viam pertinet. Solitudo in via lata est via: et ubi nulla est via, totum est via. Sic est vita exposita vitiis, latissimos habens hinc inde terminos, quia nullos terminos habens. Nec vita sane dicenda est, qua nimirum soli vivitur morti, Apostolo teste, qui ait: *Quia si secundum carnem viveritis, [0538C] moriemini* (Rom. VIII, 13). Sic nec circuitus via, et tamen impiorum est via, sicut scriptum est. *In circuitu impij ambulat* (Psal. XI, 9). Ipsa est spatiosa via, cujus latitudinis spatium nullis clauditur metis, ubi nec lex est, nec praevaricatio. Hujusmodi ergo filii diffidentiae, qui totos sese corporeis voluptatibus et propriis voluntatibus tradiderunt, fiducialiter fallax vita brevem sese esse

fatur, ut carnaliter doleant, quod instar principis sui ^[81] modicum tempus se habere cognoscant, atque eo vehementius ad omne flagitium inardescant, sicut quidam dicere referuntur: *Non nos praetereat flos temporis, coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra, nullum sit expers luxuriae [0539A] 1085 nostrae; ubique relinquamus signa laetitiae, quoniam haec est pars, et haec est sors nostra*. Et manifestius: *Manducemus et bibamus; cras enim moriemur* (Sap. II, 6-9; Isai. XXII, 13). Verum id quidem, respondebit eis cras injustitia sua: nec manentem hic civitatem habent vel ipsi, qui viam civitatis habitaculi non invenerunt. Sed quod eo peccare festinant, prorsus insaniunt. Sane eisdem ipsis, si quando forte imminentis sibi mortis coeperint horrere memoriam, et terribilem expectationem iudicii contremiscere, continuo vitae hujus fallacia longam se esse mentitur: ut quam paulo ante brevem esse dolebant peccato vitam, nunc eandem repente inveniant usque adeo prolongatam, ut secure se posse putent non modicam adhuc partem consumere [0539B] in peccatis, quod reliqua longa sit, et sufficiat ad agendam poenitentiam pro peccatis. Caeterum sicut prioribus, nisi respuerint, timor quem timent eveniet, imo gravius quam quod verentur accidit eis, ut non modo flagitiorum tempus velociter transeat, sed et succedat tempus, aut magis aeternitas suppliciorum; ita et his, cum dixerint, Pax et securitas, repentinus superveniet interitus (I Thess. V, 3), ut non possint nec dimidiare dies prae quibus sese somniant adhuc esse victuros, non illam, quam sibi interim pollicentur, dimidiationem explere dierum.

4. Vobis, fratres, nec ab inani tristitia verae brevitatis, nec a fallaci consolatione simulatae longitudinis timeo, quod certissime jam coeperitis ire [0539C] in civitatem habitationis, nec ambuletis in invio, sed in via. Vereor autem ne vobis quoque, sed aliter, vita ipsa simulatione longitudinis illudere velit, non consolationem hinc afferens, sed magis inferens desolationem. Vereor, inquam, ne longiorem sibi vitam superesse quis reputans, et grandem sibi restare autumans viam, obruatur a pusillanimitate spiritus, et labores tantos et tam diuturnos sustinere posse desperet. Quasi vero non secundum multitudinem dolorum suorum in corde suo, consolationes divinae laetificent animas electorum. Et nunc quidem secundum multitudinem dolorum, dum adhuc quasi ad mensuram dantur. Caeterum post haec delectationes, non jam consolationes in dextera [0539D] ejus usque in finem. Concupiscamus illam dexteram, fratres, quae totos amplexabitur nos; suspiremus ad delectationes illas, ut, sicut breve est omnino tempus, etiam pauci videantur nobis dies prae amoris magnitudine. *Non sunt condignae passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis* (Rom. VIII, 18). Jucunda promissio, et votis omnibus amplectenda. Non enim astabimus quasi inanes et vacui spectatores, nec gloria illa quasi extrinsecus revelabitur nobis, sed in nobis. Videbimus enim Deum facie ad faciem, sed non extra nos; quia in nobis erit, utique omnia in omnibus. Nimirum plena erit gloria illa etiam omnis terra: quanto magis anima ipsa replebitur? *Replebimur*, inquit, *in bonis domus tuae* (Psal. LXIV, 5). Et quid dico, [0540A] quod non aderit nobis gloria, sed inherit? Nunc quoque in nobis est, sed tunc revelabitur. Nunc enim filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus.

5. Fratres mei, si non accepimus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, sciamus quae a Deo donata sunt nobis. Ego enim dico quoniam omnia. Et, si mihi non creditis, Apostolo credite. *Qui proprio, ait, Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non omnia etiam cum illo nobis donavit?* (Rom. VIII, 32.) Haec nempe potestas filiorum Dei, quam dedit his qui receperunt eum. Haec gloria cujusque fidelis, gloria quasi adoptati a Patre, per eum utique cujus gloriam vidimus, gloriam quasi Unigeniti a Patre. Audi denique

[0540B] potestatem: *Omnia, inquit, possibilia sunt credenti* (Marc. IX, 22).

6. Sed adhuc multa, inquires, graviter inquietant, multa evidentius adversantur. Et miror quomodo omnia data memores, quibus fere nulla famulantur ad votum. Servire nobis videntur aliqua, sed cum labore nostro, nec nisi prius servierimus eis. Jumenta ipsa, nisi fuerint a nobis nutrita, nisi domita, nisi fuerint pabulo sustentata, non adjuvant. Terra ipsa, quae [1086] debuerat nobis esse germanior, non sine sudore vultus nostri panem nobis ministrat: imo et cum coluerimus eam, spinas et tribulos germinat nobis. Et caetera omnia denique, si diligenter consideremus, servitium a nobis magis exigunt, quam exhibent nobis: ut ea interim sileam quae sunt parata [0540C] nocere, ut est ignis ad exurendum, aqua ad submergendum, ferae ad lacerandum. Et haec quidem ita se habent; sed tamen non mentitur Apostolus etiam alio loco manifestius asseverans scire se *Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti* (Rom. VIII, 28). Verumtamen solerter attende quod non ad libitum famulari, sed cooperari dicit ad bonum. Neque enim ad voluntatem serviunt, sed ad utilitatem; non ad voluptatem, sed ad salutem; non ad votum, sed ad commodum nostrum. Usque adeo siquidem in hunc modum omnia nobis cooperantur in bonum, ut inter haec omnia etiam ea quae nihil sunt numerentur, molestia, morbus, et ipsa mors, etiam et peccatum; quae quidem constat naturas [0540D] non esse, sed naturae corruptiones. An vero ei peccata ipsa non cooperantur in bonum, qui ex eis humilior, ferventior, sollicitior, timorator et cautior invenitur?

7. Hae sunt ergo primitiae spiritus, hae primitiae regni, haec gloriae praelibatio, hoc potestatis initium, et arrha quaedam paternae haereditatis. Caeterum cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, ut ad votum deinceps omnia disponantur, quod indissolubili vinculo copulata sibi utile et jucundum, separari ultra non possint. Hoc nempe erit illud aeternum gloriae pondus, de quo identidem ait Apotolus: *Momentaneum, inquit, hoc et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum* [0541A] *gloriae pondus operatur in nobis* (II Cor. IV, 17). I, perge ergo murmurare, et dicere: Longum est, grave est, non possum tam immania et tam diuturna portare! Apostolus momentaneum et leve perhibet esse quod tolerat. Et certe necdum a Iudaeis quinquies quadragenas una minus accepisti; necdum nocte ac die in profundo maris fuisti (II Cor. XI, 24, 25), necdum plus omnibus laborasti (I Cor. XV, 10); postremo, necdum usque ad sanguinem restitisti (Hebr. XII, 4). Vide ergo quam non sunt condignae ad gloriam passiones. Quod tribulationis est, momentaneum est et leve: quod gloriae, aeternum est, et pondus etiam supra modum in sublimitate. Quid in incertum tibi dies et annos numeras? Transit hora, transit et poena; nec accedunt sibi, sed [0541B] cedunt potius et succedunt. Non sic gloria, non sic remuneratio, non sic merces ipsa laboris. Nescit vicissitudinem, nescit finem, manet tota simul, et manet in aeternum. *Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini* (Psal. CXXXVI, 2, 3). Sufficit enim nunc cuique diei malitia sua, nec laborem suum potest reservare sequenti; sed omnium merces laborum in una illa die reddetur, cui altera non succedet. *Reposita est mihi corona iustitiae, ait Apostolus, quam reddet mihi, non in illis, sed in illum diem justus Iudex* (II Tim. IV, 8). Melior est enim dies una in atriis illis super millia (Psal. LXXXIII, 11), Guttatim poena bibitur, liquando sumitur, per minutias transit: nam in remuneratione [0541C] torrens est voluptatis, et fluminis impetus, torrens inundans laetitiae, flumen gloriae [alias, gratiae], et flumen pacis. Flumen plane est, sed quod affluat, non quod fluat vel effluat. Flumen vocatur, non quod transeat vel pertranseat, sed quod abundet.

8. *Aeternum, inquit, gloriae pondus*. Non enim nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus, sed ipsa gloria promittitur. Si quid vero illorum aut similium aliquando dicitur, figura est. Nam in veritate justorum exspectatio non aliquid laetum, sed ipsa laetitia est (Prov. X, 28). Gaudent in cibis, gaudent in pompis, gaudent in divitiis, gaudent et in vitiis homines; sed luctus extrema occupat ejusmodi gaudiorum, quod gaudium in materia convertibili mutari necesse sit re mutata. Accenditur cereus: non purum lumen est, sed lucerna; [0541D] siquidem ignis ipse propria fomenta consumit, [1087] nec nisi ipsa consumptione fovetur. Porro deficiente materia etiam ipse deficiet, et ubi illam videris prorsus exustam, hunc quoque nihilominus exstinctum esse reperies. Sicut ergo flammae illius novissima fumus occupat et caligo, sic laetitia laetae rei in tristitiam commutatur. Nobis autem non favum mellis, sed purissimum et liquidissimum mel reposuit Deus; ipsam plane laetitiam, vitam, gloriam, pacem, voluptatem,

amoenitatem, felicitatem, jucunditatem et exultationem thesaurizavit nobis Dominus Deus noster: et haec omnia unum, ut sit participatio Jerusalem in idipsum. Et hoc unum et idipsum non nisi ipse, sicut supra meminimus, dicente Apostolo quoniam *erit Deus omnia in omnibus* (I [0542A] Cor. XV, 28). Haec merces nostra, haec corona nostra, hoc bravium nostrum: ad quod utinam sic curramus, ut comprehendamus! Fratres, nunquam prudens agricola seminandi opportunitatem reputat longiorem, qui futurae messis desiderat ubertatem. Vestri autem dies, non minus utique quam capilli, omnes numerati sunt (Luc. XII, 7); et sicut pilus de corpore, sic et momentum de tempore non peribit (Luc. XXI, 18). Habentes ergo talem promissionem, charissimi, non deficiamus aut fatigemur aliquando: nec grave causemur onus Christi, quod teste ipso leve est; vel jugum, quod revera suave est (Matth. XI, 30): sed ad omne quod videmur portare pondus diei, aeternum gloriae pondus cogitemus. Ad quam nos sua miseratione perducatur virtutum Dominus et [0542B] rex gloriae; cui interim devota humilitate clamemus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Psal. CXIII, 9).

SERMO II. *De obedientia, patientia et sapientia; seu, de noscendo se ipsum, quod homines sumus.*

1. Obsecro vos, fratres, per communem salutem, studiose suscipite datam vobis opportunitatem operandae salutis. Obsecro per misericordiam, pro qua tam miserabiles vos facere studuistis, facite ad quod venistis, ad quod ascendistis de fluminibus Babylonis. *Super flumina Babylonis, ait Propheta, illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui, Sion* (Psal. CXXXVI, 1). Nulla vobis hic nutriendorum liberorum cura, nulla sollicitudo quomodo placeatis uxoris: [0542C] non de nundinis, non de negotiis saecularibus, non de ipso victu et vestitu necesse est cogitare. Procul a vobis, magna quidem ex parte, diei malitia et sollicitudo vitae. Sic abscondit vos Deus in vestitu necesse est cogitare. Procul a vobis, magna quidem ex parte, diei malitia et sollicitudo vitae. Sic abscondit vos Deus in abscondito tabernaculi sui. *Vacate, itaque, dilectissimi, et videte quoniam ipse est Deus* (Psal. XLV, 11). Verum, ut hoc quandoque possitis, curandum est vobis prius ut videatis quid estis vos, et, juxta ejusdem prophetae vocem: *Sciant gentes quoniam homines sunt* (Psal. IX, 21). Huic duplici considerationi tota haec vestra vocatio tribuatur, sicut sanctus orabat: «Deus, noverim me, noverim te (AUGUSTINUS, in *Confess. libris*).» Quomodo enim notus sibi videtur homo, laboris fugitans et doloris? aut quomodo scit se esse [0542D] hominem, qui ad id paratus non est ad quod natus? *Homo, inquit, nascitur ad laborem* (Job V, 7). Nam ad dolorem natum se dubitat, qui non natus est in dolore. Sed dolorem parturientis clamor, laborem prolis fletus indicat et vagitus. *Quoniam tu laborem et dolorem consideras, ait Propheta* (Psal. IX, 14). Labor in actionibus, dolor in passionibus est. Proinde qui se noverat hominem, ad utrumque paratus supplicii confessione dicebat: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (Psal. LVI, 8). Et geminam hanc praeparationem evidentius exprimens, de actione quidem: *Paratus sum, ait, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* (Psal. CXVIII, 60). De passione vero: *Ego, inquit, in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper* (Psal. XXXVII, 18). [0543A]

2. Nemo sane in hac misera vita geminam hanc vexationem se evadere gloriatur. Nemo quippe ex omnibus filiis Adae sine labore hic vivit, nemo sine dolore. Est qui declinat aliquos, sed incidit procul dubio in graviores. *In labore, inquit, hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur*. Non tamen continuo [1088] sine labore sunt, aut minime flagellantur. Denique *propterea, inquit, tenuit eos superbia*. Gravis equidem labor, *Operti sunt iniquitate et impietate sua* (Psal. LXXII, 5, 6). Gravidus plane flagellis, siquidem *non est gaudere impiis, dicit Dominus* (Isai. LVII, 21). Quod enim nec laboris anxietatem nec flagelli sentiunt laesionem, ipsa jam insensibilitas vehementiam indicat passionis. Sudat pauper in opere foris: sed nunquid minus anxie [0543B] dives intus in ipsa sua cogitatione laborat? Aperit iste os suum in oscitatione; aperit ille in eructatione; et interdum ille gravior fastidio, quam iste inedia cruciatur. Postremo velint, nolint, non modo homines, sed etiam daemones et faciunt et patiuntur quod providentia summa disposuit.

3. Caeterum nec leprosa obedientia, nec canina patientia commendatur. Inde est quod non simpliciter petimus ut fiat voluntas Domini, quam in omnibus et per omnia fieri certissimo constat: voluntati enim ejus quis

resistit? sed ut fiat *sicut in coelo et in terra*. Quam nimirum adjectionem duabus quoque praecedentibus petitionibus nihilominus reor aptandam, ut Patrem nostrum qui in coelis est exoremus, quatenus et nomen ejus sanctificetur, et regnum [0543C] ejus adveniat, et voluntas fiat (Matth. VI, 9, 10). Haec omnia *sicut in coelo, sic et in terra*. Alioquin ubi non sanctificatur nomen ejus? ubi jam regnum ejus non venit, quando in nomine Jesu omne genu flectitur, coelestium, terrestrium et infernorum (Philipp. II, 10)? *Scio te quia es Sanctus Dei*, ait etiam ipse malignus (Marc. I, 24). At longe aliter et dissimili prorsus affectione nomen istud sanctificatur in coelis, ubi tam inenarrabili jucunditate clamatur: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth* (Isai. VI, 3). Sic et regnat non in terra solum, verum etiam in gehenna, imperium habens vitae et mortis. Sed omnino dissimiliter regnat in his qui invitati serviunt, et qui voluntarie famulantur. [0543D]

4. Bonus cibus obedientia, de qua nimirum et ipse Dominus ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei* (Joan. IV, 34). Et Propheta: *Labores, ait, manum tuarum quia manducabis; beatus es, et bene tibi erit* (Psal. CXXVII, 2). Bonus cibus patientia pauperum, quae non peribit in finem, panis lacrymarum, panis doloris. Verumtamen utrique necessarium est condimentum, sine quo uterque insipidus non modo non reficiat, sed gustatus afferat mortem. Durissimus equidem cibus uterque, fratres, et, nisi aliquod tertium saporabile apponatur, utique mors in olla. Quid vero tam saporabile quam sapientia? Nempe lignum vitae est, quod et ipsas aquas Marath per Moysen dulcoravit (Exod. XV, 25). Farinula est, quae pulmentum prophetarum per Elisaeum saporavit [0544A] (IV Reg. IV, 41). Ignis est, qui semper ardere praecipitur in altari (Levit. VI, 12). Oleum est, ob cujus inopiam virginibus fatuis ostium clauditur nuptiarum (Matth. XXV, 12). Sal est, quod nulli sacrificio deesse jubetur (Levit. II, 13). Inde est quod insulsos homines dicimus, quos intelligi volumus minime sapientes. Et Dominus sal in nobis habere praecipit (Marc. IX, 49). Apostolus quoque omnem nostrum sermonem sale monet esse conditum (Coloss. IV, 6).

5. Puto tamen hanc ipsam, quam obedientiae et patientiae tertiam addi volumus, sapientiam nihilominus triplicem inveniri, ut nostrum hoc condimentum velut tribus quibusdam herbis conficiatur. Opus est enim ut justitia sit in intentione, hilaritas [0544B] in operatione, humilitas in reputatione. Inspida namque Deo et insulsa quodam modo nostra obedientia, seu etiam patientia est, nisi omnium quae vel agimus, vel patimur, ipse sit causa; quia et quidquid facimus, jubemur facere in gloriam Dei; et non si quid patimur, sed si quid propter justitiam patimur, beati. Oportet autem pusillanimitatem quoque et tristitiam in omnibus quae agenda sunt vel toleranda caveri; quia hilarem datorem diligit Deus (II Cor. IX, 7). Denique hilaritas ipsa et devota voluntas ad eam quam supra diximus praeparationem specialiter noscitur pertinere. Porro elationem super omnia fugere necesse est. Quisquis enim altum sapit, et opus ejus, et patientia vanum [1089] sapit; nec gravior ullus sapor, aut magis contrarius [0544C] est veritati. Videsne quam sit utile homini scire se hominem, ut proinde sit paratus ad mandatorum obedientiam, et tolerantiam flagellorum: ac deinceps studeat ut, qui nec laborem interim potest effugere nec dolorem, sic saltem laboret et doleat ut haec sibi in cibos transeant salutares? Siquidem *melior est obedientia quam victimae* (I Reg. XV, 22); et: *Melior est patiens viro forti* (Prov. XVI, 32). Inobedientia est causa mortis: omnes experimur, omnes morimur propter eam. Impatientia, animae perditio est, dicente Domino: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. XXI, 19). Nihilominus autem sapientia quoque, quam diximus, necessaria est ad salutem. Siquidem non solum propter inobedientiam [0544D] quibus obedientia defuit, aut propter impatientiam qui patientia caruerunt; sed et qui non habuerunt sapientiam, propter suam insipientiam perierunt.

6. Et haec quidem ut sciant homines quoniam homines sunt, actionibus jam et passionibus deputati; erat quando in actione et meditatione positus erat homo, sine passione habens actionem, habens etiam sine labore meditationem. Dico autem quando positus est in paradiso, ut operaretur et custodiret. Verum hinc quoque si non caderet, erat aliquando promovendus, ut sola jam frueretur contemplatione: sicut et ex hoc inferiori gradu, quem modo tenet, nisi resurgere satagat, in infimum est quandoque casurus: videlicet ut in sola jam passione versetur, quod nec opus nec ratio, sed tantum passio apud [0545A] inferos sit. Felix quidem cujus animam corpus non aggravabat, quia nec corrumpebatur. Sed longe felicior, si ad hoc pervenisset, ut minoratus actu, plenius perfectusque perciperet sapientiam, gratis diligens corpus, tanquam in nullo indigens corpore. Esset enim hic pulcherrimus ordo,

et erit adhuc quando erit. Neque enim aliquatenus desperandum, ut videlicet sicut anima Deo, sic animae caro dicere videretur: *Quoniam bonorum meorum non eges; Adimplebis me laetitia*, ait, *cum vultu tuo* (Psal. XV, 2, 11). Inde plenitudo, inde satietas, cum apparuerit gloria tua. Nam quod de corporum reformatione, et conformatione claritati corporis ejus exspectamus, ex abundantia quodam modo et mensurae supereffluentia erit: ut feliciter quidem in ipsius glorificatione, [0545B] sed non principaliter gaudeamus. *Uxor*, inquit, *tua, sicut vitis abundans, in lateribus domus tuae*. Honorabitur caro, sed juxta mensuram suam, non in medio domus habitans, sed seorsum; nec in facile nobis, sed in latere constituta. *Filii tui, sicut novellae olivarum, in circuitu mensae tuae* (Psal. CXXVII, 3). Nimirum opera etiam ipsa non deerunt, sed quae nunc fiunt, non quae fient tunc; sicut scriptum est: *Opera enim illorum sequuntur illos* (Apoc. XIV, 13). Verum etsi gratulemur et agamus gratias Deo super his quae ipsius adjutorio gessimus, non primum tamen eis locum dabimus, sed in circuitu locabuntur.

7. Nunc vero in regione corporum habitantes, corporibus sumus obnoxii: et ex quo dissipaverunt [0545C] legem parentes nostri, non modo faciendi tempus est, sed etiam patiendi, et omnium nostrum amplius labor et dolor. Durus equidem cibus est hordeaceus panis; sed offenso rege, pulsus palatio miles quamlibet delicatus, ad unum forte quem solum habet servulum divertere opus habebit: ibi fovere latebras, et insolita capere prandia apud eum; regales delicias pulvis rusticanis, ac nobiles stratus sterquilinio mutare servuli, juxta illud prophetae lamentationis: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora* (Thren. IV, 5). Ibique hoc maxime propheta deplorat, oblitus propriae conditionis ingenuas creaturas tantam dissimulare miseriam: nec modo non reputare quod tolerant, sed tanquam bona magna complecti, quae paulo minus extrema sunt mala. [0545D] Propterea siquidem et de se ipso ait: *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus* (Thren. III, 1).

[1090] 8. Gemamus nos sub hoc onere, fratres, et praesentes deplemumus aerumnas. Frequenter quisque nostrum in vocem pie querimoniae erumpat, et clamet: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (Rom. VII, 24) Studeamus etiam furari aliquando nosmetipsos; et a pessimis occupationibus istis subripere et vel ad horam: jaculari animos, vibrare corda in id quod suum est, et quod quanto naturalius, tanto suavius est. Hoc enim est quod dicitur: *Vacate, et videte quoniam ego sum Deus* (Psal. XLV, 11). Neque enim est oculorum visio [0546A] ista, sed cordium, cum Dominus dicat: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. V, 8). Proprium hoc cordis bonum; nec servili ad hoc indiget instrumento. Proprium enim animae cibus est, de quo Propheta: *Aruit, inquit, cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum* (Psal. CI, 5). Sane quod dicimus: Dictu facilius nihil est; in comparatione dicimus operum, quod longe sit volubilior lingua, quam dextera, et levius haec ad verbum, quam ad actum illa moveatur. Alioquin et dictu et actu cogitatus facilius est, quod in eo quidem suo ipsius ore loquatur anima, suis videat oculis, suis manibus operetur. Quamvis et hic interdum laborare eam necesse est etiam in genuito suo, et intra proprium quoque cubile compungi. Siquidem usque [0546B] adeo vita nostra inferno appropinquavit, qui solius utique passionis est locus, ut et actionem passio, imo et ipsam quoque cogitationem actio et passio pariter occuparint. Nonne enim nobis quodam modo passivae sunt actiones [81*], et in cogitationibus etiam dolor et labor? Heu vitula Ephraim docta diligere trituram (Osee. X, 11), assueta jugo, ignara quietis! quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Quando cessabunt haec omnia, et jam non erit amplius neque luctus neque clamor, sed nec ullus dolor neque labor ullus? Quando inebriabit animam ubertatis domus Dei, et torrens ille indeficiens voluptatis divinae? Quando totam sibi eam serenissimi contemplatio luminis vindicabit? Filioli, concupiscamus [0546C] in atria Domini; crebro suspiremus illuc. Patria nostra ipsa est, odoremus [alias adoremus] saltem et a longe salutemus eam. Amen.

SERMO III. De cantico Ezechiae regis, «Ego dixi in dimidio dierum meorum,» etc. (Isa. XXXVIII, 10-20.)

1. Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV, 24), perseverantes in sua vetustate usque ad mortem; et hoc quia non timent Dominum. Verum qui timore Dei initiatur ad sapientiam, is continuo dimidiat dies suos, exclamans prae timore: *Vadam ad portas inferi*. Cujus utique inferi metu cum coeperit quiescere a malis, incipit de

bonis quaerere consolationem, quia necesse est in alterutro consolari. Est autem bona consolatio de spe salutis [0546D] aeternae, in quam, sublatiis peccatis quae separabant inter ipsum et Deum, per Dei gratiam reviviscit et hilarescit. In quo cum coeperit proficere, quia hoc est pie vivere in Christo, necesse est, teste Scriptura, persecutionem patiatur (II Tim. III, 12): ut recens gaudium vertatur in moerorem, et dulcedo boni, vix summis, ut ita dicam, labiis attacta, in amaritudinem commutetur, ita ut libeat dicere: *Versa est cithara mea in luctum, et cantatio mea in plorationem* (Job. XXX, 31). Plorat ergo amarius amissam dulcedinem, quam prius flevit admissam peccatorum amaritudinem: et hoc tandiu facit, donec, Deo miserante, consolatio redit. Qua denuo [0547A] redeunte, cognoscit eam, quam passus est, tentationem, probationem fuisse, non desolationem: porro probationem fuisse ad eruditionem, non ad destructionem, sicut scriptum est: *Visitatus eum diluculo, et subito probas illum* (Job. VII, 18). Unde et cognito suo de tentatione profectu, non tantum non refugit, sed etiam tentari appetit: *Proba me, inquit, [1091] et tenta me* (Psal. XXV, 2). Crebris itaque hujuscemodi vicissitudinibus inter gratiae visitationem et tentationis probationem in schola virtutum proficiens, faciente utique visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat: tali tandem exercitio mundato oculo interiori, statim adest lux, cui fideliter inhaerere cupiens, sed corpore pressus non praevaleat, ad se ipsum nolens dolensque resilit. Gustato [0547B] tamen aliquatenus quam dulcis est Dominus, ejus etiam, cum ad sua redierit, in cordis palato saporem retinet: quo fit ut jam ipsum, non ipsius quaecunque bona desideret. Et haec est charitas non quaerens quae sua sunt; haec facit filium non quaerentem sua, sed Patrem diligentem. Timor quippe faceret servum in sua commoda declinantem, spes mercenarium sua lucra sectantem.

2. Per hos procul dubio gradus Ezechias transit, et innouit transitoris: *Ego dixi in dimidio dierum meorum: Vadam ad portas inferi*. Ac si diceret: Cum, deposita imagine terrestris hominis, imaginem coelestis velle portare coepi; a timore, ut scriptum est, concipiens (Isai. XXVI, 17, 18) exclamavi: *Vadam ad portas inferi*. Quo tamen timore nequaquam [0547C] desperans, *quaesivi residuum annorum meorum*, ut jam mihi vivere inciperem, qui contra me vixeram usque adhuc. Quaesivi autem ab illo qui dixit: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. XV, 5). Neque enim ad ipsum sine ipso, non dicam reverti, sed nec converti quidem poteram: utpote spiritus vadens et non rediens. *Quaesivi, ergo, residuum annorum meorum*. Quo accepto (non enim negat qui incitat ad quaerendum) statim veram experior sententiam Sapientis, qui ait: *Fili, accedens ad servitum Dei, sta in timore, et praepara animam tuam ad tentationem* (Eccli. II, 1). Tentationibus itaque cum urgerer, et spes recens, quam conceperam salutis, mihi jamjamque intercludi videretur: *Dixi: Non videbo Dominum [0547D] meum in terra viventium*: quod utique in abundantia praesumpseram. *Dixi enim in abundantia mea: Non movebor in aeternum*; non attendens quod in *voluntate tua*, non in potestate mea praestitisti decori meo virtutem. Quamobrem *avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus* (Psal. XXIX, 7, 8), nequaquam jam visurus Dominum Deum, id est Patrem, in terra viventium. *Non aspiciam hominem ultra, videlicet Filium, de quo dictum est: Et homo est, et quis cognovit eum?* (Jerem. XVII.) Sed *nec habitatorem quietis*, id est Spiritum sanctum, de quo scriptum est: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum?* (Isai. LXVI, 2.)

3. Addit quoque: *Generatio mea ablata est et convoluta [0548A] est a me*: hoc est, bonorum operum proles, quam ex timore coeperam parturire, ut de anima nostra possit dici: *Et quae multos habebat filios, infirmata est. Ablata est autem pia haec soboles, et convoluta est a me quasi tabernaculum pastorum*: ad tempus utique credita, non tradita in aeternum. Item adjecit: *Praecisa est velut a texente vita mea*: ut discerem profectus vitae meae non in mea, sed in manu Omnipotentis, sicut tela in manu textentis; quandoquidem *dum adhuc ordierer*, hoc est statim in initio, *succidit me*, quatenus eodem pene tempore et dederit et tulerit quod donarat. Sed si defecit virtus mea, non tamen dereliquit me; ne, qui coeperat, non posse perficere videretur. Quid multa? In veritate mox comperi quia virtus in infirmitate [0548B] perficitur (II Cor. XII, 9); et aio: *Bonum mihi quia humiliasti me* (Psal. CXVIII, 71). Cognovi enim quia *de mane usque ad vesperam finies me*, id est consummabis me. Non in solo mane visitationis, aut tantum in vespera tentationis, sed in utroque simul erit perfectio mea. Stultus ego, qui tantum *sperabam usque ad mane*, cum David dicit: *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino* (Psal. CXXIX, 6). Et quoniam pusillus in spe, *quasi leo sic contrivit omnia ossa mea*: robur omne videlicet, de quo adhuc sub tutela gratiae futurorum improvidus confidebam. Contrivit

autem quis, nisi adversarius noster diabolus, qui tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret? (I Petr. V, 8.) Tu ergo, Domine, ex hac contritione humiliatum et probatum, [0548C] *de mane usque ad vesperam [1092] finies me*, quoniam et factum est mane et vespere dies unus.

4. Quamobrem ego, ut didici, benedicam Dominum in omni tempore, hoc est mane et vespere; non sicut ille qui confitebitur tibi cum benefeceris ei (Psal. XLVIII, 19): non sicut illi, qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt (Luc. VIII, 13): sed dicam cum sanctis: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala autem quare non sustineamus?* (Job II, 10.) Et in mane quidem *sicut pullus hirundinis, sic clamabo*, in vespere autem *meditabor ut columba*: quatenus et cum gratiae matutinum arriserit, in modum hirundinis exsultans et clamans gratias agam pro visitatione; et cum vespera ingruerit, [0548D] non deerit sacrificium vespertinum, cum instar columbae gemens, lacrymas fundam in tribulatione. Sic enim deserviet tempus utrumque Deo, cum et ad vesperam demorabitur fletus, et ad matutinum laetitia. Moerens moerebo in vespera, quo laetus fruam matutino. Placet uterque Deo, et peccator compunctus, et justus devotus: cui e regione displicet tam ingratus justus, quam peccator securus. Aut certe *sicut pullus hirundinis* hac illacque discurrens, Marthae me officiiis mancipabo, hilarem datorem me exhibens omni necessitatem patienti: *et meditabor ut columba*; gemendo utique quod obstat, dum quod restat intueor. Hoc autem faciam mane et vespere, hoc est prius et posterius, juxta quod in typum utriusque vitae dictum est a Laban: [0549A] *Non est consuetudinis ut minores ante tradamus ad nuptias* (Gen. XXIX, 26). quanquam indifferenter de altera ad alteram transeat. Quod significare Job puto, ubi ait: *Si dormiero, dico: Quando surgam? et rursus expectabo vesperam* (Job. VII, 4). Quiescens quippe in vespera contemplationis, mane desiderabat, mane surgeret ad actionem: rursusque negotiis fatigatus expectabat vesperam, libenter repetens otia contemplationis.

5. Potest et per garrulam aviculam cantus simul psallentium in Ecclesia, et per gementem columbam privata orationum suspiria designari. Sed mediam sententiam magis velle videtur sequens versiculus: *Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelso*. Sive enim dicatur, *attenuati*, hoc est subtiles facti, [0549B] pro assiduitate suspiciendi in excelso, videlicet sublimia atque excelsa contemplant; sive intelligatur, *attenuati*, id est reverberati, et a suo quodam modo acumine imminuti, juxta illud: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum* (Psal. CXVIII, 82); et rursus: *Memor fui Dei, et delectatus sum, et exercitatus sum, et defecit spiritus meus* (Psal. LXXVI, 4): sive ergo illo, sive hoc modo accipiatur, non aliud quam contemplatio designatur. Caeterum posterior expositio sequentibus magis convenire videtur. Ait enim: *Domine, vim patior*. Quasi dicat: Domine, non sponte, sed invitatus retrahor et arceor a tui contemplatione; quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. IX, 15). *Responde ergo tu, [0549C] o Conditor, pro me*, qui nosti naturae conditionem. Aut si peccata mea hoc faciunt, nec est culpa naturae, sed meae pessimae consuetudinis etiam sic nihilominus responde pro me, affigens peccata cruci, et sanguine tuo delens, ut non sit quod me impediatur contemplantem. *Nam quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?* Ad quem me videlicet alium vertam, aut quis alius respondebit pro me, cum ipse, non alius, hanc mihi difficultatem, imo impossibilitatem imposuerit, dando super me illam sententiam: *In sudore vultus tui comedes panem tuum?* (Gen. III, 19.)

6. Quod si non fecerit, legitur, sed, *fecerim*; arguit se, quod quasi culpam in auctorem retorserit, [0549D] cum de natura causatus est; et totum sibi imputat et suis peccatis, dicens: *Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?* hoc est, id quod patior, peccando meruerim. Quamobrem unum est quod facere possum: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae*. Nempe non sum dignus ut valeam te recogitare cum dulcedine: faciam quod [1093] possum; cogitabo me ipsum in amaritudine animae meae. Lucem habitas inaccessibilem, nec quo diu infirmam mentis aciem radio tui fulgoris infigere, et ob hoc confusus redeo ad consuetas et familiares mihi tenebras vitae meae pristinae: non quidem in eis iterum jacendo cum mortifera delectatione, sed puniendo eas et recogitando in amaritudine animae meae. Oportebat quidem, si [0550A] fieri posset, revivere me, ut ita loquar, denuo, quod male vixi: sed quia hoc non possum, saltem recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae; faciam recogitando, quod reoperando non possum. Recogitabo autem tibi, quia tibi soli peccavi; ut in quo ego me

condemno, tu justificeris, et vincas misericordia, cum de me iudicabis. Jam quidem et ante cogitaveram ea; sed quia non satis punita sunt quae me adhuc impedire possunt, rursus redeo ad ea recogitando in amaritudine animae meae, quousque ita penitus exstirpata sint ut jam impedire non possint.

7. Nec infructuosum, ut arbitrator, erit hoc studium. Nempe *si sic vivitur*, imo quia sic vivitur, non quidem carne, sed spiritu, *et in talibus vita spiritus [0550B] mei*, hoc est tam in mei consideratione quam in tui contemplatione, magis ac magis *corripies me, et vivificabis me*. Siquidem corripior, cum me cogitando compungor: revivisco, cum te sublevatus utunque intueor. Itaque ostendendo me mihi, corripies; ostendo te, vivificabis. Porro vivifices necesse est; quia *ecce in pace amaritudo mea amarissima*. Amaram passus sum amaritudinem pro peccatis in principio conversionis, unde exclamavi: *Vadam ad portas inferi*: amariorem pro terroribus in profectu conversationis, quando dixi: *Non videbo Dominum Deum in terra viventium*. Sed ecce jam peccatis poenitentia punitis, et sopitis terroribus, qui impugnare solebant, in hac tamen pace amarissimam sustineo amaritudinem pro defectu contemplationis. Verum [0550C] qui et mihi peccata miserando donasti, et tentationes juvando superasti, etiam nunc, o Domine, reddes mihi laetitiam salutaris tui. Hoc quippe est quod ait: *Tu autem eruisti animam meam ut non periret*, in conflictu videlicet vitiorum, sive in impetu tentationum: *projecisti post tergum tuum omnia peccata mea*, secundum multitudinem miserationum tuarum.

8. Nec immerito; neque enim *infernus confitebitur tibi*, quo utique ego pene descenderam, cum irruentibus pulsarer tentationibus: quippe quia *nisi Deus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea* (Psal. XCIII, 17). Sed *neque mors laudabit te*, qua nimirum aliquando detinebar, dum adhuc jacerem mortuus in peccatis. *Nec expectabunt qui descendunt [0550D] in lacum veritatem tuam*: qui scilicet post gustatam dulcedinem contemplationis in lacum descendunt desperationis. Mors siquidem est jacenti in peccatis ante conversionem: infernus succumbenti tentationibus post acceptam remissionem; lacus vero desperanti post expertam contemplationem. Nam quanto quis ad altiora profecerit, tanto gravius, si corruerit, colliditur, quando ruit. *Non itaque infernus confitebitur tibi*, hoc est qui jam quidem sunt conversi, sed tentationibus superantur: *neque mors laudabit te*, hi utique qui necdum conversi aut confessi, laetantur potius cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. II, 14). A mortuo quippe, quasi qui non sit, perit confessio (Eccli. XVII, 26). *Nec expectabunt qui descendunt in lacum [0551A] veritatem tuam*: quos de fastigio divinae contemplationis in lacum propriae diffidentiae forte devolvi contigerit. Quod procul dubio fit, cum nimia quis tristitia post acceptam tantam laetitiam absorbetur. At vero *vivens, vivens ipse confitebitur tibi*. Est qui vivens carne, mortuus est spiritu; et est qui mortuus carne, nihilominus mortuus est spiritu; sed horum neuter laudabit te, aut confitebitur tibi. Caeterum *vivens, vivens ipse confitebitur tibi*: qui videlicet non tantum carne, sed et spiritu vivit, ipse confitebitur tibi, *sicut et ego [1094] hodie*. Hac me duplici vita tuo munere vivere confido. Sequitur:

9. *Pater filiis notam faciet veritatem tuam*. Non revelatur servo veritas, quia servus nescit quid faciat [0551B] dominus ejus (Joan. XV, 15). Sed nec mercenarius rapitur ad contemplandam veritatem, qui propriam quaerit utilitatem. Filio autem pater notam faciet veritatem suam, quem audit dicentem: *Verumtamen non quod ego volo, sed quod tu, Pater* (Matth. XXVI, 39). Revelatur itaque servo Dei potestas; mercenario felicitas, filio veritas. Non quod in Deo ista discreta sint, cui idem posse, quod felicem et veracem esse: sed quod a creatura Creator pro diversis ejusdem creaturae affectibus, diversis sentiatur respectibus. Cum sancto enim sanctus, et cum perverso erit perversus (Psal. XVII, 26). Audi denique vocem filii. *Domine, salvum me fac*. Quare? forte ne ardeat in inferno, forte ne fraudetur praemio? Non, inquit; *sed psalmos nostros cantabimus cunctis [0551C] diebus vitae nostrae in domo Domini*. Non, inquit, quaero salutem ut poenas vitem, aut in coelo regnem; sed ut in aeternum cum illis laudem, de quibus scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* (Psal. LXXXIII, 5). Servus dicit *Vadam ad portas inferi*. Mercenarius: *Non videbo Dominum Deum in terra viventium*. Filius: *Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitae nostrae in domo Domini*. Cui simile est illud: *Aperite mihi portas justitiae; ingressus in eas confitebor Domino* (Psal. CXVII, 19). Et qui timet ire ad portas inferi, et qui Deum cupit videre propter quietem sui, uterque profecto quaerit quae sua sunt. Porro qui psalmos cantare desiderat in domo

[0551D] Domini, non sua vel pericula fugit, vel lucra appetit; sed illum procul dubio diligit, quem laudare gestit cunctis diebus vitae suae. Laudatur non immerito in aeternum, qui vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

(SERMO IV.) *De quaerendo Deo, et triplici vinculo quo cohaeremus Deo [Alias, De triplici cohaerentia vinculorum, clavorum et glutinorum]*.

1. Non hic stamus tota die otiosi. Scimus enim et quid quaerimus, et quis est qui nos conduxit. Deum quaerimus, Deum exspectamus. Non est parva res, nec parvi animi, cum illa quae singulari pietatis nomine gloriatur, saepius sese queratur esse frustratam, dicens: *Quaesivi illum, et non inveni* (Cant. [0552A] III, 1). Est enim sicut amabilis, ita etiam admirabilis; quia cum non quaeritur invenitur, et non invenitur cum quaeritur. Si nati essemus ex quo factus est homo super terram, et usque ad centum millia annorum vita nostra extenderetur, non esset tamen condigna quaesitio hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. Ecce nunc tempus quaerendi, ecce nunc dies inveniendi prae manibus sunt. *Quaerite*, inquit, *Dominum dum inveniri potest; invocate eum dum prope est* (Isai. LV, 6). Erit tempus quando non erit locus, cum ille fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. *Quaeritis me*, inquit, *et non invenietis* (Joan. VII, 34). Bonus es, Domine, animae quaerenti te. Si quaerenti, quanto magis invenienti? Si tam dulcis est memoria, qualis [0552B] erit praesentia? Si mel et lac dulce est sub lingua, quid erit super linguam?

2. Hinc probate vos, fratres, si in via estis, si non exorbitatis. *Laetetur*, inquit, *cor quaerentium Dominum* (Psal. CIV, 3). Si gaudetis ad labores, si inoffenso, si indefesso pede curritis viam mandatorum Dei, si quotidie utriusque hominis status recentior est ad proficiendum, quam ad incipiendum; profecto quaeritis faciem ejus semper. Quo ergo abiit dilectus ex dilecto, et quaeremus eum? Ubi est? Quid dixi miser! Sed ubi non est? Altior est coelo, inferno profundior, latior terra, mari diffusior. Nusquam est, et ubique est; quia nec abest ulli, nec ullo capitur loco. Ipse hic est, sed ego hic non sum. Quam verisimilius videretur, ut tu hic non esses, et ego [0552C] hic essem, Domine! Sed ego nec hic, nec alibi sum; quia ad nihilum redactus sum, et nescivi (Psal. LXXII, 22). Vere ad nihilum, [1095] id est ad peccatum, et nescivi; quia non fui ibi cum primus parens meus devoravit me morsu amarissimo. Hinc est quod, corde contractus et corpore, diffiluo in voluptates, in amaritudines, habens innatam culpam, poenam cognatam, totus fluidus et enervis. Ille autem qui idem ipse est, qui dixit: *Ego sum qui sum* (Exod. III, 14), veraciter est, cui est esse quod est.

3. Quae ergo participatio, quae conventio illius qui non est ad illum qui est? Quomodo possunt tam diversa conjungi? *Mihi*, ait sanctus, *adhaerere Deo bonum est* (Psal. LXXII, 28). Immediate ei conjungi non possumus; sed per medium aliquod poterit [0552D] fieri fortassis ista conjunctio. Et ne diutius vos protraham, tria sunt vincula quibus ei astringimur; et sic tria, ut sola: cum solis istic, vel istorum similibus, omne quod ligatur, ligetur. Et primum accipite funes; secundum clavos ligneos vel ferreos; tertium gluten. Primum astringit fortiter et dure; secundum fortius et durius; tertium suaviter et secure. Fune quodam modo alligatus est Redemptori, si quis forte, dum vehementiori tentatione turbatur, proponit sibi honestatis intuitum, memoriam promissionis, et hoc interim se fune retinet, ne propositum penitus abrumpatur. Durum profecto vinculum et molestum, sed et periculosum nimis, et quod diu tenere non possit: siquidem putrescunt funes, et [0553A] pudoris vinculum aut obliviscimur, aut abrumpimus cito. Est autem qui clavis configitur Domino majestatis, quem timor Dei ligat, qui non expavescit ad vultus hominum, sed ad memoriam gehennalium tormentorum; et hic quidem peccare non metuit, sed ardere. Durius tamen et fortius primo imprimitur; quia cum ille vacillet in proposito, iste propositum non amittit. Tertius vero glutine ei conglutinatur, id est charitate, qui tam suaviter quam secure ligatus adhaerens Deo, unus spiritus est cum eo. Iste est qui quaecumque, undecumque, sive quae facit, sive quae ei fiunt, ad suum commodum revocat et retorquet. Beatus hujusmodi homo, et abundantis spiritus influens majestate, qui suavis et unctus portat omnes, et neminem onerat ipse: qui terribilius et horribilius [0553B] ipsa gehenna iudicat in re vel levissima vultum Omnipotentis scienter offendere. Hic est fratrum amator et populi Israel. Hic est qui multum erat pro populo, et pro civitate sancta Jerusalem (II Machab. XV, 14). *Glutino bonum est*, ait Isaias (Isai XLI.

7). Bonum est revera et jucundum, quia alia duo, ne mala dixerim, comparatione istius gravia et importabilia sunt.

4. Sed ille misericors oculus, qui novit figmentum nostrum, neminem salvandorum dimittit in primo, sed provehit ad secundum; et ne ibi quidem deserens, de secundo perducit ad tertium. Primo siquidem quia pudet deserere aestuantes vix sustinemus ad horam; secundo jam timentes et sperantes proficimus; tertio perficimur amantes. Sic igitur duobus praecedentibus [0553C] timore pariter et pudore exclusis, in solius amoris reclinatorio commoramur. Ita et Christus prius quidem ligatur, secundo crucifigitur, tertio glutinosa aromatum inunctione linitur: non quod opus haberet corpus illud hujusmodi aromatis solidari, quod dissolvi omnino non poterat, aut videre corruptionem; sed qui propter nos Judaeorum sputa sustinuit, propter nos quoque fidelium non est dedignatus unguenta. Et attende, quod vix unius diei spatio in funibus et clavis moratus, cum unctio victor, et victurus perenniter resurrexit. Sic et electos in duobus praedictis non diutius patitur immorari, sed ungit eos unctio misericordiae suae, ut crucifixi mundo, et mundus illis, jam resurgant in novitate spiritus, et dicant: *Quis nos separabit a [0553D] charitate Dei?* (Rom. VIII, 35.)

5. Hoc glutino agglutinavit nos sibi ille divinus intuitus a constitutione mundi, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate. Scimus enim quia qui natus est ex Deo, non peccat, quia generatio coelestis servat eum (I Joan. V, 18). Generatio coelestis est aeterna praedestinatio, qua Deus praevideat nos conformes fieri imagini [1096] Filii sui. Ex his nullus peccat, id est, in peccato perseverat [82]; quia novit Dominus qui sunt ejus, et propositum Dei manet immobile. Etsi horrendorum criminum nota David inuritur, etsi Maria Magdalene septem daemoneis cumulatur, etsi princeps apostolorum [0554A] in profundum negationis submergitur: non est tamen qui de manu Dei possit eruere. *Quos enim praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et justificavit* (Rom. VIII, 30). Nonne huic adhaerere Deo bonum est? Quaerite, fratres, quaerite Dominum, et confirmamini; quaerite faciem ejus semper (Psal. CIV, 4). Quaerite Dominum, et vivet anima vestra (Psal. LXXVIII, 13). *Et anima mea, inquit, illi vivet* (Psal. XXI, 31), quae mundo mortua est. Quae enim mundo vivit, non illi vivit. Sic ergo quaeramus eum, ut et semper quaeramus, et cum venerit quaerere nos, dicat de nobis: *Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Jacob* (Psal. XXIII, 6). Sicque aperiantur portae aeternales, et introeat rex gloriae, et nos cum illo, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

SERMO V. De verbis Habacuc, II, 1, «Super custodiam meam stabo.» [0554B]

1. Legimus in Evangelio, quod praedicante aliquando Salvatore, et sub mysterio edendi corporis sui discipulos ad communicandum passionibus suis admonente. dixerint quidam: *Durus est hic sermo*; et ex hoc jam non fuerint cum eo. Interrogati vero discipuli an et ipsi vellent abire: *Domine, inquit, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes* (Joan. VI, 61, 67, 68, 69). Ita dico vobis, fratres, usque hodie quibusdam manifestum est quoniam verba quae loquitur Jesus, spiritus et vita sunt; et propterea sequuntur illum: aliis dura videntur, et miseram alibi [0554C] quaerunt consolationem. Sapientia siquidem in plateis clamitat, in lata videlicet et spatiosa via quae ducit ad mortem, ut revocet ambulantes per eam. Denique *Quadragesima annis, inquit, proximus fui generationi huic, et dixi: Semper hi errant corde* (Psal. XCIV, 10). Habes et in alio psalmo: *Semel locutus est Deus* (Psal. LXI, 12). Semel utique, quia semper. Una enim, et non interpolata, sed continua et perpetua locutio est.

2. Revocat autem peccatores ad cor, de cordis errore redarguit, pro eo quod ibi habitat ipse, ibique loquatur, faciens nimirum quod docuit per prophetam dicentem: *Loquamini ad cor Jerusalem* (Isai, XL, 2). Nam Babylon, quoniam terra est, nec potest sustinere universos sermones ejus; elongatur a corde, et in carne magis ambulat, tanquam mortua [0554D] a corde, imo tanquam columba seducta non habens cor. Vult enim laetari cum malefecerit, et exultare in rebus pessimis: audiensque vocem Domini hujus modi gaudia nullatenus approbantem, sed detestantem, sed arguentem, sed condemnantem, fugit, et abscondit se in similitudine praevaricatoris Adae. Sed heu me! quam vile operimentum quaeris, misera anima! quam inutile quaeris operimentum! Folia enim sunt quae intexis; folia, inquam, quae nil tibi calor praebent, nil habeant soliditatis. Orto denique sole arescent, et

ventus urens disperget illa; tu vero nuda et misera remanebis. Tunc ergo nihil opertum quod non reveletur, quoniam veniet Dominus, [0555A] qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Non erit jam quo lateas, misera. Frustra dices montibus: *Cadite super nos*: et collibus: *Operite nos* (Osee, X, 8); quoniam nudam et apertam oportebit te stare ante tribunal Christi, ut audias vocem iudicii, quae vocem consilii contempsisti. Ecce enim quid loquitur Deus: *Agite, inquit, poenitentiam* (Matth. III, 2): et dissimulant multi, et continent aures suas, et dicunt: *Durus est hic sermo*, Non sic impii, non sic dissimulare poteritis, cum sonabit asperum illud verbum, et auditio mala: *Ite, maledicti, in ignem aeternum* (Matth. XXV, 41).

3. Videtis, fratres, quam salubriter admoneat nos Propheta, ut si vocem ejus audierimus hodie, non obduremus corda nostra. Eadem enim pene [0555B] verba et in [1097] Evangelio legitis, et in propheta. Ait enim Dominus in Evangelio: *Oves meae vocem meam audiunt* (Jon. X, 27). Et sanctus David in psalmo: *Populus, inquit, ejus* (hand dubium quin Domini) *et oves pascuae ejus, hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* (Psal. XCIV, 7, 8). Utilius namque et multo salubrius est hodie audire cum consulentem, consolantem, admonentem, docentem; et, ut multum, arguentem, increpantem, corripientem: quam in die illa tam amara, tam lugubri, tam tenebrosa audire illum judicantem, indignantem, ulciscentem, saevientem, condemnantem. Bonum, inquam, mihi, ut humiliter, ut corripiat me justus in misericordia, et increpet me, quam ut [0555C] oleum peccatoris impinguet caput meum; ne forte terra inveniar, quam percutiat virga oris sui, quando vasa figuli virga ferrea conterentur. Bonum mihi propter verba labiorum ejus cum Propheta custodire vias duras (Psal. XVI, 4), quam pariter cum impio interfici spiritu labiorum ejus.

4. Nunc autem si quid amaritudinis sentio in voce ejus, non sine dulcedine est; quoniam, cum iratus fuerit, misericordiae recordabitur: imo vero et ipsa indignatio non aliunde quam de misericordia est. Quos enim amat, arguit et castigat, et flagellat omnem filium quem recipit (Hebr. XII, 6); visitans in virga iniquitates ejus, et in verberibus peccata ipsius; misericordiam autem suam non dispergit ab eo. Propterea qui prudentes sunt, non [0555D] operiunt vulnera sua, sed detegunt, et confitentur Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia ejus; et sic vinum reprehensionis infundit, ut non desit oleum consolationis. Propterea, inquam, sapiens apprehendit disciplinam, nequando irascatur Dominus, et jam secundum multitudinem irae suae non quaerat, sed recedat zelus ejus ab ipso. Inde est enim quod sapientis cor, ubi tristitia; cor vero stultorum, ubi laetitia: (Eccle. VII, 5.) sed tristitia illius convertetur in gaudium, et extrema gaudii illorum luctus occupabit. Audi denique Habacuc prophetam, quomodo Dominicam non dissimulet increpationem; [0556A] sed sedula ac sollicita circa eam cogitatione versatur. Ait enim: *Super custodiam meam stabo, et figam gradum in munitionem; ut videam quid dicat mihi, et quid respondeam ad arguentem me*. Et nos ergo, fratres, obsecro, super custodiam nostram stemus, quoniam tempus militiae est. Nec in sterquilinio hujus miseri corporis, sed in corde, ubi Christus habitat, in iudicio et consilio rationis sit conversatio nostra: ita sane ut non in ipsa habeamus fiduciam, nec fragili innitatur custodiae, sed figamus gradum in munitionem, firmissimae petrae Christo totis viribus innitentes, sicut scriptum est: *Qui statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos* (Psal. XXXIX, 3). Sic ergo constituti et stabiliti, jam contemblemur, ut videamus quid [0556B] dicat nobis, et quid respondeamus ad arguentem nos.

5. Primus enim contemplationis gradus iste est, dilectissimi, ut incessanter consideremus quid velit Dominus, quid placeat ei, quid acceptum sit coram ipso. Et quoniam in multis offendimus omnes, et fortitudo nostra in illius rectitudinem voluntatis offendit, nec conjungi ei aut coaptari potest; humiliemur sub potenti manu Dei altissimi, et omnino solliciti simus miserabiles non exhibere in oculis misericordiae ejus, dicentes: *Sana me, Domine, et sanabor; salvum me fac, et salvus ero* (Jerem. XVII, 14), et illud: *Domine, miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi* (Psal. XL, 5). Postquam enim in hujusmodi cogitationibus mandatus est oculus cordis, [0556C] jam non in spiritu nostro cum amaritudine, sed in divino magis spiritu cum multa delectatione versamur; nec jam consideramus quae sit voluntas Dei in nobis, sed quae sit in se ipsa. Vita enim in voluntate ejus, ut hoc nobis in omnibus utilius atque omnino commodius esse non dubitemus, quod ejus congruit voluntati. Et propterea, quam sollicitate conservare

volumus vitam animae nostrae, tam solliciti simus, quoad possumus, ab ea non deviare. Deinde cum jam in spirituali exercitio aliquatenus profecerimus, ducem sequentes Spiritum, qui scrutatur etiam alta Dei; cogitemus quam suavis sit Dominus, quam bonus in semetipso, orantes cum Propheta, [1098] ut videamus voluntatem Domini, et visitemus jam non cor nostrum, sed templum ejus [0556D] (Psal. XXVI, 4); et cum eodem Propheta nihilominus dicentes: *Ad me ipsum anima conturbata est, propterea memor ero tui* (Psal. XLI, 7). In his enim duobus tota spiritualis conversationis summa versatur, ut in nostra consideratione turbemur et contristemur ad salutem, in divina respiremus; ut de gaudio Spiritus sancti habeamus consolationem; et hinc timorem et humilitatem, inde vero spem concipiamus et charitatem.

SERMO VI^[82*]. *De cute, carne et ossibus animae.*

1. Beatus David in psalmo de justis loquitur, dicens: [0557A] *Multae tribulationes justorum, sed de omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum; unum ex his non conteretur* (Psal. XXXIII, 20, 21). Quod nemo dictum esse de corporeis ossibus arbitretur: praesertim cum tot beatorum martyrum ossa confracta sint manibus hominum impiorum, et contrita dentibus bestiarum. Sed miranda prorsus et miseranda humanarum conditio animarum; quae, licet tam multa foris ingenii vivacitate percipiant, nulla tamen perspicacitate semetipsas, sicut sunt, nosse aut cogitare sufficient; sed egeant omnino figuris et aenigmatibus quibusdam corporearum similitudinum, ut ex visibilibus et exterioribus possint vel aliquatenus invisibilia atque interna conjicere. Ponamus itaque velut quamdam [0557B] animae cutem cogitationem, carnem affectionem, ut consequenter os ejus intentionem possimus accipere. Sic enim erit in ossis integritate animae vita, in carnis incorruptione sanitas, in cutis specie pulchritudo. Quae sunt ergo tribulationes justorum, nisi quod interdum decoloratur cutis, cum videlicet inutilis cogitatio in corde versatur? Nonnunquam vero etiam caro vulneratur, quando scilicet ad hoc usque cogitatio perniciosa procedit, ut delectatione corrumpatur affectio. Nam ossa quidem justorum omnino integra atque illaesa custodiuntur a Domino, ut nunquam frangatur propositum cordis eorum, nunquam salutis [alias, salubris] intentio conteratur; ut videlicet concupiscentiae titillanti etiam detur assensus. Sicut enim peccati cogitatio decolorat, affectio [0557C] vulnerat, sic consensus omnino animam necat.

2. Caveamus ergo, dilectissimi, cogitationes inutiles, ut animarum nostrarum facies decora permaneat: ut obliti quae retro sunt, id est populum nostrum et domum patris nostri, concupiscat Rex speciem nostram. Exeamus de terra nostra, ut non comprehendat nos cogitatio spectans ad voluptatem carnis. Exeamus et de cognitione nostra, id est a cogitationibus curiositatis, quae nimirum, cum in sensibus corporeis habitet, carnali utique cognata est voluptati. Exeamus etiam de domo patris nostri, ut fugiamus cogitationes superbiae et vanitatis. Eramus nos aliquando, sicut et caeteri, filii irae: eramus et nos ex patre diabolo, qui nimirum rex est super [0557D] omnes filios superbiae, et in montibus elationis sedem sibi atque habitaculum infelicissimum praeparavit. Quod si forte aliquando talis aliqua cogitatio mentem subierit, tota sollicitudine laboremus citius abluere et eradere sordem qua nos maculari conspicimus, clamantes cum Propheta, ac dicentes: *Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor* (Psal. L, 9). Jam vero si quando forte per incuriam et negligentiam nostram transierit cogitatio inutilis etiam in affectum cordis, scientes quoniam non macula est jam, sed plaga, tota festinatione ad auxilium Spiritus, qui adjuvat infirmitatem nostram, recurramus, clamantes [0558A] illud de psalmo, et dicentes: *Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi* (Psal. XL, 5). [1099] Humanae enim sunt tentationes istae, nec ex toto caveri possunt, quandiu in hoc corpore mortis peregrinamur a Domino. Nemo tamen parvipendat aut dissimulet ista; quoniam, etsi non mortifera sunt, certe periculosa.

3. Intentionem vero et propositum mentis ea sollicitudine custodiamus, fratres, qua vitam animarum nostrarum volumus custodire; quoniam istud omnino est peccatum ad mortem, cum ex consensu et deliberatione delinquimus, proprio iudicio condemnati. Nec ideo sane id dixerim, ut desperet si quis forte delicti hujus sibi conscius est, sed ut expavescat praecipitium, et qui cecidit, [0558B] adjiciat citius ut resurgat. Noverit enim excessisse se a justitia, quicumque hujusmodi est.

Cujus os confractum est et comminutum, noverit praecisum se a corpore Christi, de quo nimirum legitur: *Os non comminuetis ex eo* (Exod. XII, 46; Joan. XIX, 36). Unde et in passione sua, licet plagis virgarum in livorem decolorata sit cutis, ut livore ejus nos sanaremur; licet clavis vulnerata sit caro, et lancea latus ejus apertum, ut sanguine ejus redimeremur; os tamen non est comminutum ex eo. Propterea et sanctus David: *Non est, inquit, occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto* (Psal. CXXXVIII, 15). Et in alio psalmo: *Ossa, inquit, mea ut cremium aruerunt* (Psal. CI, 4). Quod tunc fit, cum omnem delectationem boni prorsus amisisse videtur [0558C] anima, solamque sibi aridae intentionis fortitudinem reservasse. Et vide ne forte tale aliquid etiam beatus Job pateretur, cum diceret; *Pelli meae consumptis carnibus adhaesit os meum* (Job. XIX, 20): ut videlicet corrupta affectione vix solam sibi intentionem spiritualis cogitatio vindicaret.

SERMO VII^[83]. *De triplici gloria, in illud Apostoli, «Qui gloriatur, in Domino gloriatur.» (II Cor. X, 17, 18.)*

1. *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Noverat Apostolus gloriam propriam esse Creatoris, non creaturae, secundum illud: *Gloriam meam alteri non dabo* (Isai. XLII, 8); et: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis* (Luc. II, 14); [0558D] itemque: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Psal. CXIII, 9). Sed consideravit rationalem creaturam adeo affectare gloriam, ut aut vix aut nunquam ab hoc compesci desiderio possit: quippe quae ad imaginem facta est Creatoris. Propterea secundum datam sibi a Deo sapientiam, saluberrimum adinvenit consilium; dicens: Quandoquidem persuaderi nobis non potest non gloriari; saltem *qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Et considera quantum superexcedat Pauli philosophia philosophiam sapientium mundi hujus, quae nimirum stultitia est apud Deum (I Cor. III, 19). Cum enim nonnullos viderint philosophi alienis delectari laudibus, [0559A] et gloriam ab invicem quaerere; qui inter eos fuere praecipui, prudenter adverterunt vanam esse hujusmodi gloriam, et penitus contemnendam. Sed considerantes deinde, ac studiosius inquirentes quaeenam appetenda esset gloria sapienti; hic jam plane evanuerunt in cogitationibus suis, propriam cuique sufficere gloriam arbitantes, quasi vero anima, quae a semetipsa esse non potest, a se possit esse beata. Sicut ergo cupidi laudis alienae tota sollicitudine operam dabant ea operari quae mirarentur homines et laudarent: sic isti sola ea judicabant sectanda esse quae interior arbiter animus approbare.

2. Et haec quidem summa philosophia sapientium hujus mundi est, ipsa quoque minus habens, licet propinquior veritati. Unde et utramque gloriam sublimes [0559B] veritatis contemplatione transcendens Apostolus: *Qui gloriatur, inquit, non in altero, non in se, sed in Domino gloriatur.* Et eam, quae veritati videbatur esse vicinior, majori proinde redarguens sollicitudine, et condemnans certo iudicio veritatis: *Non enim, inquit, qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus [1100] commendat.* Utquid enim aut de alterius hominis, aut de meo ipsius iudicio sollicitus sum, cujus nec vituperio reprobos, nec laude probatus inveniar? Fratres, si me ante vestrum oporteret tribunal astare, merito super vestris laudibus gloriarer. Quod si vel meo ipsius essem iudicandus examine, jure meo ipsius testimonio contentus, propriis laudibus delectarer. Nunc autem cum nec vestro, nec meo, sed Dei sim iudicio [0559C] praesentandus; quanta insipientiae, imo et insaniae est, aut in vestro me, aut in meo ipsius testimonio gloriari: praesertim cum ipse sit cujus oculis omnia nuda sunt et aperta, et cui nequaquam opus sit ut quis ei testimonium perhibeat de homine? Merito proinde Apostolus ipse, vanae et fallacis gloriae reprobator: *Mihi, inquit, pro minime est ut a vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui autem iudicat me, Dominus est* (I Cor. IV, 3, 4). In quibus verbis illud quoque diligenter considerandum est quod, alienum quidem iudicium pro minimo habens, suum quoque nequaquam sequeretur, quamvis non illud adeo pro minimo iudicaret habendum. Nemo enim scit hominum [0559D] quae sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est (I Cor. II, 11), ut comparatione interioris testimonii, exterius omnino pro nihilo sit habendum. Quid enim mihi cum eorum laudibus quibus ignotus sum? Quod si vel ipse qui in homine est spiritus omnia quae hominis sunt nosse posset, profecto sufficeret testimonium ejus. Nunc autem pravum est cor hominis, et imperscrutabile etiam sibi ipsi (Jerem. XVII, 9); adeo ut praesentia quoque magna ex parte ignoret, futura vero sua omnino nosse non possit. Quia tamen aliquatenus novit praesentia, si non reprehendat nos conscientia nostra, non quidem gloriam, sed *fiduciam habemus ad eum*, sicut beatus Joannes ait (Joan.

III, 21). Cum autem veritatis ipsius, quam nihil latet, sententiam de nobis tenere [0560A] meruerimus, in ea plane securius poterimus gloriari.

3. Interim vero *nolite ante tempus iudicare*, ait Apostolus, *donec veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum* (I Cor. IV, 5). Illa enim perfecta omnino erit et secunda gloriatio, cum erit unicuique laus a Deo. Nunc quoque licet non plenarie, licet non sine timore et sollicitudine multa, aliquatenus tamen in Domino gloriamur, testimonium perhibente Spiritu sancto spiritui nostro quod filii Dei sumus. Hinc enim vere possumus gloriari, quod tantum habemus Patrem, quod majestati ineffabili cura est de nobis. Unde et propheta: *Domine, inquit, quid esto homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?* (Job. VII, 17.) Itaque qui gloriatur, jam non in meritis suis gloriatur. [0560B] Quid enim habet quod non acceperit? Si autem accepit, quid gloriatur quasi non acceperit? In eo ergo a quo accepit, gloriatur, non quasi ipse magnus sit, sed quia magnificet eum Deus: hoc est, ut in illis quae acceperit, non quasi ea non acceperit, sed quasi qui ea acceperit gloriatur. Neque enim ait Apostolus: Si autem accepisti, quid gloriaris? sed: *quid gloriaris*, inquit, *quasi non acceperis?* (I Cor. IV, 7) ut non prohibeat, sed doceat gloriari.

4. Sed quid sibi vult quod ait: *Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat?* Quis est enim quem in hoc saeculo commendat Deus? Quomodo commendabit Veritas cum, qui adhuc reprehensibilis invenitur? Denique *ego*, inquit, *quos amo arguo, et castigo* (Apoc. III, 19). [0560C] Haecne commendatio est tota? Prorsus, quantum mihi videtur, ipsa est. Quae est enim melior et efficacior commendatio, quam divinae erga nos attestatio charitatis? Testimonium vero amoris ejus nullum credibilis, nullum certius in hac vita, quam quod desiderat propheta, ubi ait: *Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me* (Psal. CXL, 5). Haec namque increpatio, qua jugiter nobis suggerit in occulto Spiritus veritatis quid desit nobis, superbiam, negligentiam, ingratitudeque repellit. Quo triplici vitio omne paulo minus religiosorum hominum genus periculose laborat, pro eo quod minus attenta cordis aure percipiant, quid intus loquatur is, qui neminem palpat, [1101] Spiritus veritatis. Quod nonnullis exinde provenit, nisi fallor, quod, [0560D] propriae gloriae cupidi, nulla ratione quiescere possunt, cum in se ipsis penitus nihil inveniunt unde possint aliquatenus gloriari. Perfecta autem et secunda gloriatio est, cum veremur omnia opera nostra, sicut testatur beatus Job de se ipso (Job IX, 28): et, cum Isaia propheta, omnes justitias nostras non aliud quam pannum menstruatae reputandas esse cognoscimus (Isai. LXIV, 6). Nihilominus tamen confidimus etiam et gloriamur in Domino, cujus misericordia tanta est super nos, ut a gravioribus quidem, et quae ad mortem peccata sunt, custodiat nos, et tam benigne ipsa imperfectionis nostrae delicta, et conversationis impuritatem nobis manifestare, et agnitam condonare dignetur, quatenus in humilitate et sollicitudine et gratiarum actione firmiter [0561A] radicati, jam non in nobis, sed in Domino gloriamur.

SERMO VIII ^[839*]. *De diversis affectionibus vel statibus, quibus anima est sub Deo.*

1. Quod diversis nominibus Deum, nunc quidem patrem, nunc magistrum vocamus, aut Dominum, non illius simplicissimae et omnino invariabilis naturae diversitas ulla in causa est; sed affectionum nostrarum multiplex variatio secundum diversos profectus animae vel defectus. Videntur enim quaedam animae sub patrefamilias agere, quaedam sub Domino, quaedam sub magistro, quaedam quoque sub patre, et nonnullae cum sponso, ut cum proficientibus proficere, cum immutatis mutari videatur et ipse, qui juxta Prophetam mutat quidem creaturas, [0561B] et mutabuntur, licet idem ipse sit, et anni ejus non deficient (Psal. CI, 27, 28). Denique quid in alio psalmo idem Propheta ad ipsum loquatur attende. *Cum sancto*, inquit, *sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris*; atque ut magis miremur, *et cum perverso*, inquit, *perverteris*. Et quemadmodum sic mutetur, imo sic mutet immutabilis ipse, secutus adjungit: *Quoniam tu populum humilem salvum facies, et oculos superbiorum humiliabis* (Psal. XVII, 26-28).

2. At vero quoniam non prius quod spirituale, sed prius quod animale, deinde quod spirituale: videntur mihi quatuor interdum conversionem nostram praecedere status; unus sub nobis ipsis, tres sub principe mundi hujus. Est enim anima sub se ipsa, cum propriam [0561C]

sequitur voluntatem, libertate perniciose gaudens. Hic est filius ille prodigus, qui portionem paterna substantiae, quae se contingebat, accepit; ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, caeteraque similia bona naturae: quibus non ad divinam, sed ad suam uteretur voluntatem, essetque tanquam sine Deo in hoc saeculo. Est autem interim homo sub se, cum propriae satisfaciens voluntati, necdum tamen possidetur a vitii et peccatis; quoniam qui facit peccatum, jam non sui ipsius servus est, sed peccati. Jam hinc vero proficiscitur in regionem longinquam, qui prius quidem separatus erat, sed necdum elongatus a patre. Accepta siquidem portione substantiae, factus est sui juris: et quamvis recesserit [0561D] ab auctore, proximus tamen fuit, quando ab opere non recessit. Hoc autem tandiu fit, dum licita quidem, sed non expedita pro sua sequitur voluntate. At postquam recesserit et a se ipso, declinans scilicet in peccatum, tunc jam in longinquam vere proficiscitur regionem; quoniam ab eo qui summe et singulariter est, nihil longius eo quod nullo modo est; nihilque remotum magis ab eo, a quo et per quem, et in quo sunt omnia, [1102] quam peccatum, quod nihil est inter omnia.

3. Porro justum divinae ultionis iudicium est ut fugitivum patris filium alter sibi usurpet in servum. [0562A] Unde et profectus in regionem longinquam, uni civium legitur adhaesisse: quem ego non alium quam unum ex malignis spiritibus intelligendum puto, qui pro eo quod obstinatione irreparabili peccant, et transierunt in affectum malitiae et nequitiae, jam non sunt hospites et advenae, sed quasi cives et inhabitatores peccati. Quid est autem quod civi dicitur adhaesisse pauper adolescens et peregrinus, nisi quod factus est subditus illi? Denique quomodo adhaeserit sequentia manifestant. Sic enim habes: *Adhaesit uni civium regionis illius, et misit eum in villam suam pascere porcos*. Et nota quod famis necessitate civi maligno dicitur adhaesisse, sicut Israel tempore famis descendisse legitur in Aegyptum (Gen. XLVI, 6). Periculosa plane et perniciose [0562B] esuries, quae liberos addicat miserae servituti, subjiciat operibus luti et lateris, porcis associat, imo et servos faciat esse porcorum. Unde autem egestas tanta ei qui dives advenerat, collectis nimirum omnibus, quae de paterna substantia in suam acceperat portionem? Ex eo sine dubio quod praemisum est, dissipasse eum bona sua vivendo luxuriose cum meretricibus, *Propterea*, inquit, *coepit egere* (Luc. XV. 11-15).

4. Porro meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriose vivendo dissipat bona naturae, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc, ut jam diximus, egestas succedit perniciose, teste Scriptura quod non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu (Eccle. I, 8). Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti [0562C] et spurcitiis oblectantur. Et vide ne forte hi sint porci, quos ejecti ab homine maligni spiritus intrant (Matth. VIII, 32). Ejectum enim a rationali nostro, id est a mente, peccatum sensibus corporis haeret, Apostolo teste quod mente consentiat legi Dei, carne vero legi peccati, quae est in membris nostris. Unde et in alio loco: *Scio*, inquit, *quod non est in me bonum, hoc est in carne mea* (Rom. VII, 18 25). Quid tamen agendum est, cum sic ejecti ab homine, porcos inhabitant spurci spiritus, nisi quaerenda remedia lacrymarum, et currendum ad aquas, quarum abundantia male vidida radix peccati suffocetur in eis? Quamvis haec omnimoda peccati extinctio fini potius reservata vivetur.

5. Haec in excursu quodam sunt dicta, ut proinde [0562D] manifestius assignarem quonam modo eum quem sub semetipso reperit, sibi malignus subjiciat, tanquam fortis armatus intrans et possidens atrium in quo pauper et debilis inventus est habitator. Verumtamen tripliciter mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes nec nolentes: quod convenit his qui necdum habent voluntatis usum; sunt tamen vasa ejus diripiat fortior per sacramentum adveniens, verus utique Moyses, qui in aqua venit, nec in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Secundo modo, volentes, cum [0563A] jam voluntarie peccant. Tertio quoque modo, nolentes, cum jam quidem respiscere vellent, nisi quod, peccati consuetudine miserabiliter obligati, justo Dei iudicio, qui in sordibus sunt, sordescant adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, et vere prodigus nimis, qui non modo dissipat sua, sed et semetipsum subjecerat miserae servituti, infelix, venundatus sub peccato, cum ad se reversus ait: *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus! ego autem hic fame pereor*. Si quis expertus est in semetipso, facile, credo, in his verbis animum miserabilem recognoscet. Quis enim, peccati consuetudine obligatus, non se felicem reputaret, si datum esset ei esse

tanquam unum ex his, quos in saeculo tepidos videt, viventes sine crimine, [0563B] minime tamen quaerentes quae sursum sunt, sed quae super terram? *Quanti*, inquit, [1103] *mercenarii in domo patris mei abundant panibus!* id est, consolantur in sursum sunt, sed quae super terram? *Quanti*, inquit, ^[1103] *mercenarii in domo patris mei abundant panibus!* id est, consolantur in innocentia sua, et fruuntur propriae conscientiae bono: *ego autem hic fame pereor*; id est, insatiabilibus crucior peccatorum desideriis, et affectibus vitiorum. Potest tamen intelligi quod non fame panis, nec siti aquae, sed fame et siti divini verbi, quam et Judaeae propheta minatur (Amos. VIII. 11), sese perhibeat laborare. Et haec dixerim non quod ita sit, sed quod ita sentiat miser humiliatus sub peccato. Neque enim gloriantur conscientiae testimonio, quorum saecularis et mercenaria intentio est: sed peccator compunctus reputat sanctissimum, quacunque ex causa alterum videat innocentem. *Fac me*, [0563C] inquit, *sicut unum ex mercenariis tuis* (Luc. XV, 17, 19).

6. Ecce hic jam primus est status quo sub Deo esse incipiunt qui tanquam mercenarii sub patrefamilias vivunt. Hi sunt quos in saeculo videmus, aut nullo aut exiguo desiderio aeternorum, velut sub mercede servire Deo, et ab eo terrena petere quae et desiderant. Jam vero secundo statu incipit esse sub Domino, qui tanquam servus carcerem timet, et metuit ne subigatur poenis. In quo sane statu conversio est, exitusque a saeculo, et introitus vitae: unde et legis: *Principium sapientiae timor Domini* (Eccli. I, 16): et alius quidam propheta: *A timore*, inquit, *tuo concepimus, et parturivimus spiritum salutis* (Isai. XXVI, 18). Huic gradui tertius admodum [0563D] proximus et quasi permistus est, eorum scilicet qui parvuli adhuc in Christo lac concupiscunt, tanquam sub magistro et paedagogo viventes. Id namque convenit maxime novitiis, qui nimirum si forte in consolationibus meditationis sanctae, lacrymarum, psalmodiae et caeterorum huiusmodi coeperint delectari, quasi pueriliter timent ne magistrum offendant, ne vapulent, defraudentur munusculis, quibus solet eos eruditur ille benignissimus allicere. Hi sunt qui provident Dominum in conspectu suo semper, et commoventur si vel ad horam abesse contigerit: nec jam serviliter timent supplicia, sed tanquam parvuli metuunt plagas virgarum, apprehendentes disciplinam magistri, nequando irascatur, et pereant de via iusta: ne devotionis gratia subtrahatur, et [0564A] molesta eis omnia fiant, et laborent taedio quodam, et quasi vapulent intus in anima, amaritudine scilicet cogitationum. Haec sunt enim verbera quibus castigat suos parvulos Deus, quae melius experimento dignoscimus, quam sermone. Unde et ipse Dominus loquitur per prophetam: *Si dereliquerint filii eius legem meam, etc. visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum* (Psal. LXXXVIII, 31, 33).

7. In his itaque primordiis, et quasi infantili aetate, sic vicissim sibi succedunt timor Domini et disciplina magistri, ut nunc in isto, nunc in statu illo sese inveniatur, quisquis sollicitus fuerit diligenter hoc observare. Inde est quod novellae adhuc Ecclesiae loquens, simul utriusque nominis meminit, dicens: *Vos vocatis me, magister et Domine, et bene* [0564B] *dicitis; sum etenim* (Joan. XIII, 13). Agnoscat hic locum suum novitii nostri, ut solliciti sint de caetero sedule magis circa ista versari. Ante omnia siquidem timor eis necessarius est, quo nimirum peccata possint praeterita delere, cavere futura. *Timor enim Domini*, ut ait Scriptura, *expellit peccatum* Eccli. I, 27), sive quod jam admissum est, sive quod tentat intrare. Expellit sane, illud quidem, poenitendo; hoc, resistendo. Sed quoniam arcta et ardua est via quae ducit ad vitam: tanquam parvulis in Christo paedagogus vobis, o filiioli, ac nutritus necessarius est, qui doceat, deducat, foveat vos, et tanquam alludat parvulis, ac blanditiis quibusdam consoletur, ne pereat aetas infirma. Propterea non ego, sed magis Ecclesiae princeps [0564C] et pastor vos admonet: *Quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite*, ita sane ut in eo nequaquam permaneat, sed in *eo crescatis in salutem* (I Petr. II, 2). Quod alia quaedam Scriptura manifestius exprimens loquitur sic: *Gaudete gaudio omnes qui lugebatis super eam* (haud dubium [1104] quin super Jerusalem, de ea siquidem loquebatur), *ut potemini*, ait, *a lacte, et satieminis ab uberibus consolationis ejus; et cum avulsi fueritis a lacte, epaleminis ab introitu gloriae ejus* (Isai. LXVI, 10, 11).

8. Ipse est enim status filii jam robustae aetatis, qui sub Patre vivit, nec lacte jam potatur, sed vescitur solido cibo, oblitus sane quae retro sunt, in quibus servilis oculus in amaritudine morabatur: [0564D] sed ne ipsa quidem praesentia considerans, nec parvas parvulorum consolationes captans, magis autem extendens se in anteriora, ad palmam supernae

vocationis, et introitum futurae beatitudinis, exspectans beatam spem et adventum gloriae magni Dei. Evacuavit enim quae erant parvuli, nec circa huiusmodi suaves quidem, sed non perennes consolationes hactenus occupatur. Sed quia jam profecit in virum perfectum, in his quae patris sunt, oportet eum esse, suspirare ad haereditatem, sedulaque circa eam meditatione versari. Nunquid enim mercenarium eum quis aestimet, qui paternae inhiat haereditati, eamque toto affectu expetit et exspectat, quam nimirum filii mercedem esse, non mercenarii Propheta testatur? *Cum dederit*, inquit, *dilectis suis somnum ecce haereditas* [0565A] *Domini, filii; merces, fructus ventris* (Psal. CXXVI, 2, 3).

9. Invenitur tamen alter gradus sublimior, et affectus dignior isto, cum penitus castificato corde nihil aliud desiderat anima, nihil aliud a Deo quaerit, quam ipsum Deum. Crebro siquidem didicit experimento, quoniam bonus Dominus sperantibus in se, animae quaerenti ipsum, ita ut jam ex affectu cordis atque ex sententia clamet illud de psalmo: *Quid enim mihi est in coelo? et a te quid volui super terram? Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum* (Psal. LXXII, 25, 26). Neque enim suum aliquid, non felicitatem, non gloriam, non aliud quidquam, tanquam privato sui ipsius amore desiderat anima quae ejusmodi est: sed tota pergit in Deum, unicumque ei [0565B] ac perfectum desiderium est ut introducat eam rex in cubiculum suum, ut ipsi adhaereat, ipso fruatur. Unde et jugiter revelata facie, quoad potest, coelestis sponsi gloriam speculando, in eandem imaginem transformatur de claritate in claritate, tanquam a Domini Spiritu. Ex hoc plane audire meretur: *Tota pulchra es, amica mea* (Cant. IV, 7). Audet et ipsa loqui: *Dilectus meus mihi, et ego illi* (Cant. II, 16). Atque huiusmodi felicissima et jucundissima confabulatione delectatur gloriosa cum sponso.

SERMO IX. *De verbis Apostoli ad Rom. (I, 20, «) Invisibilia Dei a creatura mundi, (« etc.) et de verbis psalmi i (LXXXIV, 9, «) Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, » etc. [0565C]*

1. *Invisibilia Dei*, Apostolo teste, *a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Et est velut communis quidam liber, et catena alligata, ut assolet, sensibilis mundus iste, ut in eo sapientiam Dei legat quicunque voluerit. Erit tamen cum coelum plicabitur sicut liber, in quo utique nemo deinceps legere habeat necesse, quoniam erunt omnes docibiles Dei (Joan. VI, 45): et quemadmodum creatura coeli, sic et creatura mundi, jam non per speculum et in aenigmate, sed facie ad faciem Deum videbit, et sapientiam ejus ad liquidum contemplabitur in se ipsa. Interim vero opus habet humana anima velut quodam vehiculo creaturae, ut ad cognitionem Creatoris assurgat: [0565D] cum econtra longe beatius perfectiusque angelica natura in Creatore notitiam habeat creaturae. Ad quam nimirum excellentiam, licet ad modicum, rapta fuisse videtur anima illa beata ^[84], quae collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit: de quo miraculo beatus papa Gregorius in libro *Dialogorum* scribens, «Videnti,» inquit, «Creatorem angusta est omnis creatura (Lib. II Dial. cap. 35).» Felices proinde qui satiantur ex adipe frumenti, nec opus habent sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo; [1105] qui videlicet invisibilia Dei non visibilibus rimando [0566A] perquirunt, sed in ipsis ad liquidum intellecta conspiciunt. Verum, ut jam diximus, angelicae felicitatis istud est, non fragilitatis humanae.

2. Quaeramus igitur, per ea saltem quae facta sunt, intellectum invisibilium Dei: quae si in caeteris creaturis intellecta conspiciuntur anima, necesse est ut longe amplius conspiciat et intelligat multo subtilius in creatura quae facta est ad imaginem Creatoris, hoc est in se ipsa. Nullus enim Deo vicinior gradus inter omnes quae sub sole habitant creaturas, quam anima humana, ut merito Propheta dicat ad ipsum, *Beatus vir cuius est auxilium abs te! ascensiones in corde suo disposuit*; et post pauca: *Ibunt*, inquit, *de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion* (Psal. LXXXIII, 6, [0566B] 8). Propterea incessanter hortamur vos, fratres, ut ambuletis vias cordis, et sit anima vestra in manibus vestris semper, ut audiat quid loquatur in vobis Dominus Deus, *quam loquetur pacem*. Quibus loquetur pacem? Utique in *plebem suam, et in sanctos suos*. Quae est plebs, aut qui sunt sancti? Ipsi nimirum qui convertuntur ad cor. Unde et sequitur: *Et in eos qui convertuntur ad cor*.

3. Nos tamen in his verbis tria solemus intelligere hominum genera, quibus solis Deus loquitur pacem, sicut et propheta alius tres tantum praevitit salvandos, Noe, Danielelem, et Job (Ezech. XIV, 14): contrario

quidem ordine, sed eosdem ordines exprimens, continentium scilicet praelatorum et conjugatorum; si tamen continentes a carnalibus [0566C] illecebris ad ea quae cordis sunt, id est ad spiritualia desideria, convertantur; unde et Daniel *vir desideriorum* ab angelo nominatur (Dan. X, 11): et praelati prodesse magis studeant, quam praeesse, quoniam ipsos maxime decet sanctitudo, unde et in psalmo sancti specialiter appellantur: et conjugati mandata non transgrediantur, ut merito plebs Domini, et oves pascuae ejus debeant nominari.

4. Imo vero et in nobis ipsis (quoniam inde est nobis amplior sollicitudo) tres istos ordines assignare solemus; plebem quidem intelligentes officiales fratres, qui exterioribus et quasi popularibus negotiis occupantur. At vero qui convertuntur ad cor, ipsi sunt claustrales, quos nulla impedit occupatio, [0566D] sed libere vacant, ut videant quoniam suavis est Dominus. Super utrumque parietem Deus loquitur pacem, quoniam ad idem tendunt, licet non eadem via. Est psalterium jucundum cum cithara, nec minus jucundum est sonus citharae, quam psalterii, licet haec ab inferioribus reddat sonum, illud a superioribus. Verumtamen optimam partem elegit Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud Deum humilis conversatio Marthae: sed de electione Maria laudatur (Luc. X, 42), quoniam illa quidem omnino, quod ad nos spectat, eligenda; haec vero, si injungitur, patienter est toleranda. [0567A]

5. Jam quod interponitur, *super sanctos suos*, ad praelatos pertinet, quibus nimirum utraque vita necessaria est. Et ipsorum est utrisque providere, et copulare sibi parietes e diverso venientes; quoniam angularis lapidis, qui est Christus Jesus, vicarii constituti sunt. Nec dubium quin longe periculosior caeteris eorum sit administratio. Tamen si bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, et majorem abundantiam et superfluentem mensuram accipient pacis, ut de eis merito dicatur *Quoniam super sanctos pacem loquitur Deus*. An vero dubitet quis quos dixerit sanctos? Audiat Isaiam: *Vos, inquit, sancti Domini vocabimini, ministri Dei nostri* (Isai. LXI, 6). Proposueram exemplum aliquod dare, quemadmodum ex sua [0567B] ipsius consideratione ad spiritualem intelligentiam assurgere humanus debeat animus; sed necesse est in diem alterum, et sermonem alterum differre.

[1106] **SERMO X.** *De vita et quinque sensibus animae.*

1. Magna est, dico vobis, charissimi, et nimium inexcusabilis negligentia nostra, qui, cogitationibus otiosis vacantes, tempus amittimus: quibus nimirum nec penetrandae nubes, nec maria transfretanda, ut salubres inveniamus cogitationes, sed prope est, ut ait Moyses, verbum in ore nostro et in corde nostro (Deut. XXX, 14); et infinitas in nobismetipsis utilium cogitationum occasiones et seminaria possumus invenire. Denique si tam inerudita et negligens fuerit anima, ut nec interiora sua sufficiat [0567C] perscrutari, attendat vel ea quae foris agit palam et manifeste: et in ipsis quoque, si diligenter quaesierit, inveniet sapientiam. Ecce enim (quoniam scriptum est: *Da occasionem sapienti, et sapientior erit* (Prov. IX, 9) considera, o anima, quid impendas corpori tuo, et invenies sine dubio, quod vitam ei sensumque ministras: et vitam quidem in toto corpore invenies uniformem (neque enim, verbi gratia, aliter vivit oculus quam articulus), sensum vero non ita. Quaere ergo, ut tibi quoque anima tua (quae est sine dubio Deus tuus) similia largiatur. Neque enim vivere dicenda est anima, quae veritatis non habet cognitionem, sed adhuc mortua est in semetipsa; quemadmodum et ea sine sensu, [0567D] quae necdum habet dilectionem. Est ergo animae vita, veritas; sensus, charitas. Nec mireris quod interdum animae impiorum notitiam habent veritatis, quae tamen expertes sunt charitatis: quando et in corporibus nonnullis vitam reperis sine sensu, ut sunt arbores caeteraque similia, animata quidem, sed animatione, et non anima. Quemadmodum et animae iniquorum veritatis habent notitiam naturali ratione, quae tamen interdum adjuvantur a gratia, cum nullatenus sane animentur ab ea. Ir his autem quibus et cognitionem veritatis, et dilectionem anima spiritualis infundit, non exteriori quolibet modo, sed tanquam anima ipsorum, cui adhaerentis unus spiritus fiunt cum ea; in his, inquam, indivisa est cognitio veritatis, secundum [0568A] quod dictum est de vita corporis. Eadem enim cognitione et minima et maxima comprehendis.

2. Porro dilectionem quidem, si diligenter advertas, variam, et fortassis secundum quinque sensus corporis quinquepartitam poteris invenire. Est enim amor pius, quo parentes diligimus; est amor jucundus, quo socios diligimus; est et erga omnes homines amor justus; erga inimicos

amor violentus; erga Deum sanctus sive devotus. In his omnibus, si diligenter attendis, proprium erga singulos et omnino diversum ab aliis modum invenies. Denique si curiosius considerare delectat, non immerito fortasse videbitur primus, id est parentum amor, tactui convenire, quod hic sensus sola proxima et corpori juncta percipiat: quemadmodum [0568B] amor ille nullis exhibetur nisi proximis carnis nostrae. Sed nec illud quidem discrepat a ratione similitudinis, quod hic solus e sensibus per corpus diffunditur universum: quoniam et amor ille naturalis est omni carni, adeo ut ipsa quoque animalia bruta et diligant fetus suos et diligantur ab eis. Amor quoque socialis videre licet quam proprie dicatur gustui convenire, ob majorem profecto dulcedinem, et quoniam hic sensus solus est, quo magis eget humana vita. Nec video qua ratione vivere dicendus est, saltem hac communi vita, qui non eos diligit inter quos vivit. Amor autem generalis, quo videlicet omnes homines diliguntur, odoratus habet similitudinem, in eo utique quod hic sensus jam remotiora percipiat, et quod, non ex [0568C] toto carnalis delectationis expers, eo tamen tenuiorem eam habeat, quo diffusioem. Auditus autem multo magis remotiora capit, nec inter homines ab amante quisquam remotior est, quam non amans. Denique cum in caeteris sensibus nonnulla [1107] carnis ipsius oblectatio sit, et magis ad carnem pertinere videantur, auditus pene totus exit a carne, et ei dilectioni non immerito convenire videtur, cujus tota causa obedientia est: quam pertinere ad auditum satis evidens est, cum caeterarum, ut diximus, dilectionum nonnulla a carne sumatur occasio.

3. Porro visus quidem in eo sibi vindicat amoris divini similitudinem, quod caeteris omnibus excellentior et singularis cujusdam naturae perspicacior [0568D] quoque caeteris invenitur et discernit multo remotiora. Denique odoratus quidem et auditus videntur utique remota sentire; sed ad se magis quem sentiant aere creduntur, attrahere. Visus autem non ita, sed magis ipse exire videtur et ad remota procedere. Sic et in dilectionibus est. Quodam modo enim attrahimus proximos, quos tanquam nos ipsos diligimus: attrahimus et inimicos, quos ad hoc diligimus ut sint et ipsi sicut nos, id est ut sint amici. Deum vero si, ut dignum est, tota virtute, tota anima, toto corde diligimus, ipsi magis in eum pergimus, et tota festinatione in eum, qui ineffabiliter supra nos est, properamus.

4. Jam vero et id manifestum est, quoniam in corporis sensibus visus quidem caeteris omnibus, [0569A] auditus vero reliquis tribus dignior est; odoratus quoque et gustum et tactum, etsi non utilitate, dignitate tamen superare videtur, et gustus tactui superexcellere: quod manifestat etiam dispositio ipsa membrorum. Oculis siquidem in summitate locatis, aures inferiores esse quis nesciat? Sic et auribus nares, et fauces naribus, ipsi quoque faucibus manus pariter et reliqua corporis partes, ad quas pertinet tactus, subesse manifestum est. Secundum ergo hunc modum, et in sensibus animae considerare licet alterum altero digniorem: quod quia facile jam potestis advertere, brevitatis causa praetereo. Illud quoque vestrae nihilominus diligentiae considerandum relinquo, quod quemadmodum artus corporis cadere necesse est, quam cito deserit [0569B] eos anima vegetare, sic et eas, quas diximus, affectiones, quae sunt velut quaedam animae membra, sine anima ipsius animae (quae Deus est) cadere omnino necesse est: quatenus videlicet aut ex toto non diligitur quod diligendum est; aut non diligitur ad quod debet, aut quomodo debet. Sunt enim qui parentes carnaliter tantum diligunt: et ipsi quoque confitentur Domino, cum benefecerit eis. Sed hujusmodi dilectio aut omnino vocanda dilectio non est, aut caduca est, et decidens in terram.

SERMO XI. *De duplici baptismo, et de relinquenda propria voluntate.*

1. Scitis, fratres (firmissime enim tenetis catholicam veritatem), quod in baptisate abrenuntiantes [0569C] diabolo Pater coelestis adoptet et in regnum Filii claritatis suae de potestate transferat tenebrarum. Nimirum ipsa est stola prima, quam vere cito proferre ministros paternum jubet affectus, non oris petitionem, non desiderium cordis exspectans, sed et ipsum intellectum praeveniens in benedictionibus dulcedinis. Quotquot enim baptizati sumus in Christo Jesu, Christum induimus (Galat. III, 27). De quo et alius clamat, testis et ipse fidelis, quia *quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. I, 12). Nec vero inanis est, aut infirma potestas, quia nimirum certi sumus continuo et nos, *quoniam neque mors, neque vita, neque virtutes, neque angeli, neque altitudo, neque profundum poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo* [0569D] *Jesu* (Rom. VIII, 38, 39). Sed attende quanta enumeravit Apostolus (ejus enim verba sunt) minime tamen

adjiciens: Nec nos ipsi. Nimirum haec est libertas, qua Christus nos liberavit, ut nulla penitus creatura avellere nos, aut vim facere possit. Soli id deserere possumus, propria voluntate abstracti, [1108] et illecti a propria concupiscentia. Praeter hanc enim nihil est quod timeamus. Denique donec voluntatis usum et facultatem deliberandi renatus quisque recipiat, a charitate Dei separari omnino non potest. Securus interim degit sub protectione [0570A] et advocazione Domini Dei sui: non est quod vereatur ex omnibus. At ubi sane discretionis annos ingrediens redditur sibi, caeterorum utique violentiam nec hunc quidem formidare necesse est, sed ab ea quae dormit in sinu suo caveat, propria scilicet voluntate. Erit forte peccatum in foribus, sed appetitus ejus sub eo est: tantum ipse aperire renuat, consentire recuset.

2. Denique primos parentes non ursus, aut leo, sed potius serpens, callidior utique, non fortior caeteris animantibus, supplantavit; nec mulierem vir, sed mulier virum. Serpens, o Eva, decepit te: decepit profecto, non impulit aut coegit. Mulier tibi, o Adam, de ligno dedit; sed offerendo utique, non violentiam inferendo. Neque enim potestate illius, sed tua factum est voluntate, ut ejus voci plus obedieris [0570B] quam divinae. Caeterum si ille sibi non praecavit ignarus, nos saltem nobis tot exemplis praemoniti caveamus. Imo vero quoniam periclitati sumus et nos miserabiliter in hac parte, de caetero jam remedium aliquod tantis providere malis sollicitè studeamus. Quando enim fortis ille armatus, quem fortior superveniens alligavit, atrium illud olim suum valuit violentia aliqua obtinere? Sed vacuum sibi que insipienter expositum domicilium reperit, et cum aliis septem nequioribus, non fortioribus, ingrediens, non irruens, libere habitavit (Luc. XI, 21-26). Quis vero illum admisit, nisi propria voluntas? Ipsa est quae in potestatem tenebrarum denuo rediit, quae nos iterum subdidit mortis imperio.

3. Veni, Domine Jesu, veni etiam nunc, Jesu [0570C] bone, ejice iterum fortiter quem nos insipienter admisimus. Tunc enim vere liberi erimus etiam nunc, si nos liberaveris. Irritum fecimus foedus primum: tibi peccavimus, Domine, Satanae, et operibus ejus obligantes denuo nosmetipsos, jugo iniquitatis colla ultronea submittentem et subjicientes nos miserae servituti. Itaque, fratres mei, rebaptizari nos convenit; secundum foedus inire necesse est: opus est professione secunda; nec jam sufficit abrenuntiare diabolo et operibus ejus: mundo pariter abrenuntiantem est et propriae voluntati. Ille enim seduxit, illa traduxit nos [84*]. In priori nimirum baptismate, quando nihil nobis adhuc voluntas nostra nocuerat, satis fuit abrenuntiare diabolo, cujus [0570D] profecto invidia peccatum pariter et mors per unum ingrediens, in omnes homines pertransivit. Caeterum postquam mundi fallentis illecebras, et infidelitatem propriae voluntatis manifeste sumus experti, de caetero jam in secundo, ut ita dixerim, conversionis nostrae baptismate [85] merito prorsus, et non ad insipientiam nobis, non resarcire tantummodo foedus primum, sed etiam roborare solliciti, ipsis quoque affectibus pariter abrenuntiamus. Studeamus proinde, dilectissimi, immaculatos nos ab hoc saeculo custodire, scientes quoniam religio munda et immaculata coram [0571A] Deo haec est (Jac. I, 27). Caveamus autem a propria voluntate, tanquam a vipera pessima et nequissima, et quae sola deinceps damnare possit animas nostras.

SERMO XII. De primordiis, mediis, et novissimis, in illud Ecclesiastici, (VII, 40, «) Memorare novissima tua, » etc.

1. Fili, memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis. Recole primordia, attende media, memorare novissima tua. Haec pudorem adducunt, ista dolorem ingerunt, illa metum incutiunt. Cogita unde veneris, et erubescet; ubi sis, et ingemisce: quo vadas, et contremisce. Vide ne adjicias adhuc ignorare, ne [1109] forte super te veniat terribilis illa comminatio qua sponsus intonat, dicens: *Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, egredere, et abi [0571B] post greges sodalium tuorum* (Cant. I, 7). Primo siquidem cum in honore esses, o homo, non intellexisti: unde et comparatus es jumentis insipientibus, et similis factus es illis (Psal. XLVIII, 13, 21)). Jam si nec vexatio intellectum dederit auditui, etiam post greges abibis, illis nihil mali sentientibus, malis expositus universis. Agnosce ergo primordia tua, et erubescet comparatum te esse jumentis: memorare novissima tua, et time ne abeas etiam post jumenta. Erubescet, inquam, quod pro consortio angelorum, consortium sortitus es pecorum, non modo in necessitatibus corporis, sed etiam in affectibus cordis. Cum jumentis partiris cibum terrae, quia panem angelicum, panem fastidisti coelestem. Non solum

autem, sed etiam, quod pejus est, in recto corpore [0571C] curva est anima et in corpore manet humanae animae similitudo; in anima vero, bestiali similitudine mutata est similitudo Dei.

2. An non confunderis sursum caput habere, qui sursum cor non habes! corpore rectus stare, qui corde repis in terra? An non reperere est in terra, carnem sapere, carnalia desiderare, carnalia quaerere? Verumtamen quia ad imaginem et similitudinem Dei creatus es, si perdidisti similitudinem, similis factus jumentis; sed in imagine pertransisti. Ergo si in sublimi positus non intellexisti quoniam limus esses; noli infixus in limo profundi ignorare quia imago Dei es, et erubescet quod peregrinam ei superdixeris similitudinem. Memor esto nobilitatis [0571D] tuae, et pudeat te tanta dejectionis. Ne ignores pulchritudinem tuam, ut de foeditate amplius confundaris Haec est, juxta Salomonem, *confusio adducens gloriam* (Eccli. IV, 25), quando a tanta gloria cecidisse confunderis. Eras enim aliquando gloria et honore coronatus, constitutus super opera manuum Domini, incolae paradisi, angelorum concivis, et domesticus Domini sabaoth. Hinc dejecisti te ipsum in has interiores tenebras, unde ad exteriores quoque et palpabiles tenebras ejiciendus eris aliquando, si non caves. Ab ista, inquam, gloria filiorum Dei deposuisti temetipsum; a felici illa et dulcissima patria, ab horto voluptatis exsulem te fecisti.

3. Ecce unde venisti: vis nosse quo devenisti? In locum utique afflictionis: siquidem vita tua inferno [0572A] appropinquavit. Quid enim hic, nisi labor et dolor, et afflictio spiritus? Sed nunc ita contigit tibi ac si puer in carcere natus sit et in carcere sit nutritus; et, quia nunquam viderit lucem, miretur super tristitia et anxietate matris suae. Illa enim scit unde doleat; et, quia novit bona, graviora sunt ei mala, et recordatione pacis amaritudo ejus amarissima est. Tibi magna bona videntur minora mala; et prae majoribus compedibus, quibus assuetus es, minores annulos requiem putas. Comedere appetis, quia fames te cruciat. Utrumque labor est; sed quia fames gravior magis, comedere nescis esse laborem. Denique postquam fames depulsa fuerit, vide si non gravius ducis comedere quam esurire. Sic se habent universa sub sole: ut nihil sit in eis vere jucundum, [0572B] sed ab uno semper transire velit homo ad aliud, solaque vicissitudine relevetur utcuque, ac si prosiliat ab aqua in ignem et inde rursus in aquam resiliat, utpote qui neutrum ferre possit. Omne siquidem laboris remedium, alterius laboris initium est. Nemo in hoc saeculo nequam quod vult habere potest; quandoquidem nec justus justitia satiatur, nec voluptuosus voluptate, nec curiositate curiosus, nec ambitiosus inani gloria. Ecce unde doleas, si nondum insensibilis factus es; ecce unde doleas, quod in exilio positus es, in deserto moraris, et in tenebris ambulans et in lubrico, et in sudore vultus tui vesceris pane tuo. An non in amaritudine moratur oculus tuus, quoties ista considerat, et deplorat pariter cum Propheta: *Heu mihi! quia incolatus [0572C] meus prolongatus est?* (Psal. CXIX, 5.)

4. Habes jam primordia, habes etiam media: sed novissima quae sunt? Nam de eis dicitur quod eorum memor non peccabis. Ipsa sunt mors, judicium, gehenna. [1110] Quid horribilius morte? quid judicio terribilius? nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet, si quis ad ista non trepidat, non expavescit, non timore concutitur? O homo, si pudorem perdideras adobilem creaturam pertinentem; si dolorem non sentiebas afflictionis, quod est etiam carnalium; vel timorem non omittas, quoniam ille est etiam jumentorum. Oneramus asinum, et fatigamus in laboribus plurimis; et non curat, quia asinus est. At si in ignem impellere, si in foveam [0572D] praecipitare velis, cavet quantum potest, quia vitam diligit et mortem timet. An non tibi ergo justum videtur, ut qui modo jumentis insensibilior fuerit, post jumenta quoque ipsa compellatur abire, et in tormentis positus locum teneat posteriorem? Time ergo, o homo, quod in morte separandus es a bonis omnibus hujus corporis, et tam dulce carnis et animae vinculum amarissimo secundum est divortio. Time, quod in terribili judicio ei praesentandus es in cujus manus horrendum est incidere, et, eo examinante quem nihil latet, si quidem inventa fuerit in te iniquitas, alienandus ab universitate quietis et gloriae et segregandus a numero beatorum. Time, quod in gehenna cruciatibus aeternis et immensis exponendus es, in sorte diaboli et angelorum ejus, in [0573A] igne aeterno, qui paratus est eis. Hic ergo timor initium sapientiae dicitur (Psal. CX, 10), non pudor, non dolor; quia neuter eorum sic initiat ad sapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Unde est quod non dicitur: *Memorare primordia, aut media, sed novissima; et non peccabis.* Validior enim est et vehementior spiritus timoris ad resistendum peccato, quam pudor aut dolor; quia pudor de multitudine,

et dolor de qualicumque hujus mundi consolatione capit solatium; timor vero non invenit unde consoletur. Nam in morte non magnum, non parvum aliquid de bonis hujus mundi tecum delaturus es: in iudicio nec fallere, nec resistere possibile erit: in gehenna nulla penitus consolatio; sed perpetuum vae, ululatus, et fletus, et stridor dentium.

SERMO XIII. De triplici misericordia, et quatuor miserationibus. [0573B]

1. Sicut sunt peccata minima, sunt mediocria, sunt et magna; sic et misericordia parva, mediocris et magna. Magnus ergo peccator magna misericordia opus habet; ut ubi abundavit delictum, superabundet et gratia. Parvam misericordiam dico expectationem, qua non statim punit peccantem, sed exspectat ad poenitentiam. Parvam autem non in se, sed ad comparisonem aliarum. Alioquin magna plane, magna omnino misericordia, exspectatio Domini. Nam peccantem angelum omnino non exspectavit, sed praecipitavit de coelo: hominem quoque peccantem non distulit, sed protinus expulit de paradiso. Nunc jam exspectat, dissimulat, sustinet [0573C] decem annis, viginti, usque ad senectam et senium. Et si consideremus quanta et quam plurima peccata quotidie fiunt, nonne levia reputabimus illa quae tamen continuo damnationis excipere sententiam? Nihil proinde mirum si ipsius quoque prophetae pene moti sunt pedes, pene gressus effusi, quoniam zelabat super iniquos pacem peccatorum videns; si peccatores ipsi dicunt: *Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso?* (Psal. LXXII, 2, 3, 11.) Sed haec est gratia crucis Christi, et virtus. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat* (Ezech. XXXIII, 11). Quantum vero mihi videtur, vox Christi resurgentis est ista, ac si dicat: *Velit, nolit Judaeus, vivo ego; nolo mortem [0573D] peccatoris, qui mori volui pro peccatoribus: volo ut fructuosa sit mors mea et copiosa per eam redemptio.*

2. Hanc ergo misericordiam Domini, qua tardat ferire, paratus ignoscere; parvam, non quidem in se ipsa, sed aliarum comparatione nominavi: quod haec, si quidem sola fuerit, nullatenus sufficit ad salutem, imo vero iudicium damnationis accumulatur, ut dicatur: [1111] *Haec fecisti et tacui* (Psal. XLIX, 21). Apostolum proinde audiamus, more suo terribiliter intonantem: *An divitias bonitatis ejus, inquit (haud dubium quin Dei), et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam patientia Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem, secundum duritiam tuam et cor [0574A] impenitentem, thesaurizas tibi iram in die irae* (Rom. II, 4, 5). Thesaurizas, inquit, tibi thesauros irae pro praerogatis thesauris misericordiae quos contemnis, et evacuas in te misericordiam Dei. Sed secundum quid? *Secundum duritiam tuam, ait, et cor impenitentem.* Quis autem scindet duritiam istam, nisi qui passione sua petras scidit? Quis dabit cor poenitentem, nisi a quo est omne datum optimum?

3. Haec est secunda misericordia, omnino major priore, quae facit ne prima sit infructuosa, et convertatur in damnationem mortis; dando scilicet poenitentiam, sine qua expectatio non modo non prodest, sed obest plurimum. Et haec quidem in levibus peccatis potest sufficere; quoniam in his a quibus abstinere omnino non possumus dum gestamus [0574B] corpus peccati, ad salutem sufficere potest poenitentia quotidiana. At in gravioribus quidem, et quae peccata ad mortem sunt, opus est non modo poenitentia, verum etiam continentia. Difficilis prorsus res et soli divinae virtuti possibilis, susceptum semel peccati jugum a cervicibus suis excutere; quoniam qui facit peccatum, servus est peccati, nec est jam liberari nisi in manu forti.

4. Haec est magna misericordia, magnis necessaria peccatoribus, de qua dicitur: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam; et secundum multitudinem miserationum tuarum* (Psal. L, 1, 2), etc. De quatuor filiabus magnae misericordiae dictum est (*Serm. tertio in Dominica 6 post Pentecosten.*), quae sunt immissio amaritudinis, subtractio opportunitatis, [0574C] virtus resistendi, et sanitas affectionis. Quandoque enim ei qui peccato quovis obligatus tenetur, pie immittit Dominus amaritudines quasdam quae mentem occupant hominis, et expellunt perniciosam delectationem peccati. Quandoque subtrahit opportunitatem, nec tentari patitur infirmitatem. Quandoque virtutem donat resistendi, quod majus est: ut scilicet tentationem sentiens viriliter agat, et non consentiat. Quandoque affectionem sanat, quod perfectissimum est, et in quo prorsus eradicatur [*alias tollitur*] tentatio; ut non solum non consentiatur ei, sed nec sentiatur quidem.

SERMO XIV ^[85*]. De septem donis Spiritus sancti contra septem vitia. [0574D]

1. *Sapientia vincit malitiam, dum Satanam conterit Dei virtus, et Dei sapientia Christus. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, in coelo quidem dejiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando avarum. Et disponit omnia suaviter* (Sap. VII, 30; VIII, 1), in coelo stantes angelos confirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captivos liberando. Aut, si melius placet, accipiamus hoc modo. Ordinata procedit acie adversus septem peccati gradus Spiritus septiformis. Et primus contra negligentiam timor exsurgit. Nimirum ipse est quo concutitur anima, discutitur conscientia, excutitur sopor letalis, incutitur sollicitudo. Denique [0575A] *qui timet Deum, nihil negligit* (Eccle. VII, 19), sed veretur omnia opera sua.

2. Caeterum ut gravior sit conflictus, squama squamae jungitur, et comitantia sunt in humano corde negligentia sui, et curiositas caeterorum. Triplex enim, ut ait Sapiens, incommodum eiecit de domo inhabitantem, fumus, stillicidium, mala uxor (Prov. XXVII, 15). Quando vero haec deerunt negligentia? Propria quippe qui negligit, fumum non abigit, uxorem non corrigit, tectum non reficit. Fumant peccata, nullo misericordiae studio, nullis lacrymarum undis extincta; et fumus ille teterrimus et intolerabilis. Malignatur voluntas, ipso neglectu quotidie deterior semetipsa. Stillat superni Judicis indignatio ex defectu utique charitatis, quae 1112 [0575B] sola operit multitudinem peccatorum. Egrediatur itaque foras necesse est, et curiosius exteriora consideret, qui sic interna despicit, praeterita non respicit, praesentia non inspicit, futura non prospicit. Evidenter proinde curiositati pietas adversatur, et quem illa a corde evocat, ista revocat. Nimirum pietas illa est cultus Dei; et in corde colitur qui in corde cognoscitur habitare. Parit autem curiositas experientiam mali, ut facile qui per multa vagatur, offendant, facile cadat in laqueum, facile inveniat quod pernicioso delectet. Confligit sane adversus hanc scientiae spiritus, docens eligere bonum, reprobare malum; docens quid periculosum sit, quidve expediat experiri. [0575C]

3. Verumtamen in multis jam in concupiscentiam experientia transire videtur. Habes hos gradus in Dina filia Jacob, quam nimirum, ad videndum alienigenas mulieres egressam, Emor filius Sichem rapuisse, corrupisse, ac deinde tristem blanditiis delinisse legitur, ita ut illius animae anima ejus adhaeserit (Gen. XXXIV, 1-8). Dico autem in concupiscentiam, et, ut Propheta meminit, in affectum cordis transisse hominem qui legem sprevit (Psal. LXXII, 7), honestatem abjecit, valefecit pudori, timorem autem Domini penitus transiit, soloque vehitur appetitu, sequitur concupiscentiam solam, sola trahitur voluptate, et est apud eum pro ratione voluntas. Contra hanc igitur concupiscentiam mali dimicat fortitudo: neque enim ulla jam, nisi in manu [0575D] forti, liberatio est. Indicat sibi homo jejunia, corpus castiget et subjiciat servituti, ne forte jam de radice colubri egrediatur regulus, de concupiscentia consuetudo. Quemadmodum enim misera nimium et miserabilis humana fragilitas, sine pruritu concupiscentiae aut impetui desiderii, sola consuetudine ipsa ad illicita trahatur, utinam omnibus liceat ignorare! Nimirum peccatum faciens, servus est peccati (Joan. VIII, 34), servus plane diaboli, ad prava quaeque prout trahitur sequens, a quo nimirum captivus tenetur, ad ipsius voluntatem.

4. Est autem consuetudo haec gravis quaedam et pernicioosa catena, solvenda utique facilius, quam rumpenda; ut hic maxime vulgare illud proverbium videatur usurpari, industriam violentia potiorum: [0576A] ut quemadmodum vis vi repellitur, et fervore spiritus fervor exstinguitur desideriorum; sic maligni artem arte deludas, et consuetudini consilium opponas. Alioquin si forte violentiam quaeras, et castigationem corporis spes consuetudini praevalere, timendum omnino est ne sit perniciosus labor, et prius ipsa substantia deficiat, quam inolita concupiscentia, praesertim quod altera quaedam natura sit ipsa consuetudo. Necessarium itaque est consilium, vel ab ipso magni consilii angelo ministratum, vel ab homine aliquo spirituali, qui cogitationes Satanae, spiritualiaque remedia non ignoret. Subtrahenda nobis occasio est, et opportunitas fugienda peccati. Legimus, fratres, in eremo fornicationis spiritu graviter quempiam impugnatum, laudabili prorsus industria [0576B] a patre curatum. Advocans enim senior fratrem alterum secreto, jussit ut eumdem lacesseret injuriis; et prior ipse, quasi accepta ab eo injuria, quereretur. Anxiabatur ille, et confusus vehementer, sic in brevi oblitus est pristinae tentationis, ut querenti de ea non sine admiratione plurima responderet: Papae! vivere

non licet, et fornicari liberet! (Vide S. Hieron., epist. *ad Rustic.* circa med.)

5. Sed forte necdum venit cui victoria reposita est, quem triumphus manet, cui corona debetur, et contemptus ex consuetudine prodit: ut tanto liberius, quanto desperatius peccans, totas jam concupiscentiae laxet habenas, toto impetu feratur in praeceps, sicut scriptum est: *Peccator, cum venerit in profundum malorum, contemnit* (Prov. XVIII, 3). [0576C] Hunc ergo contemptum necesse est ut spiritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis et lucem divinae misericordiae et copiosae miserationis infundens. Intelligentia nempe divinis et altissimis rebus attribuenda est, quas quidem ratio humana [1113] nullatenus, difficile autem vel fides ipsa comprehendere possit, ut est illud: *Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia* (Rom. V, 20).

6. Jam si contemptus perstiterit, accedere necesse est et malitiam, ut quam potest consolationem desperatus miser admittat; et cui non est pars in bonis, laetetur vel in malis; laetetur cum male fecerit, et exsultet in rebus pessimis. Ex his ergo solum hoc remedium est, ut ipsa adversus malitiam sapientia [0576D] congregiatur, propriaque dextera praelietur, quae succumbere omnino non novit. Quando enim liberetur qui in Babylonem [*alias* habitationem] descendit, nisi praeveniatur in benedictionibus supernae dulcedinis, ut clavum clavus expellat, et pestiferam dulcedinem vitiorum jucunditas spiritualis unctionis excludat?

7. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter sapientia victrix, eradicando singula vitia, singulasque inserendo virtutes. Excutitur siquidem negligentia, ut timoris spiritus repleat mentem; abjicitur curiositas, ut succedat pietas; experientia mali fugatur apponiturque scientia. Sic et concupiscentiae praevallet fortitudo, et consilium consuetudinem amputat, et intellectus vicens contemptum amovet, et disparem omnino malitia, sapientia regnat. Qua quidem [0577A] triumphante, de caetero miseram illam animam, quam perniciose negligentia soporaverat, pejus excitaverat curiositas, attraxerat experientia, tenuerat concupiscentia, ligaverat consuetudo, contemptus in carcerem truserat, malitia jugulaverat; timor suscitavit, pietas blande demulcet, scientia quid actum sit indicans dolorem apponit; quod suum est fortitudo erigit, consilium solvit, intellectus educit de carcere, sapientia mensam ponit, refocillat esurientem, et salutaribus reparat alimentis.

SERMO XV. De quaerenda sapientia.

1. Quid in hoc mundo agimus, fratres? aut quid facimus de hoc mundo? Si salvari contendimus a praesenti saeculo nequam, quid adhuc de hoc mundo [0577B] decernimus? Si exire volumus, quid compedes nostras nobiscum trahere laboramus? Ponamus aureos esse; sed multo melius est sine his liberari, quam eorum occasione teneri. Non aestimemus pretium, sed impedimentum consideremus: ne praeter ipsam, quae dura satis reputanda est, conditionis necessitatem, etiam cupiditatis visco inhaerere his incipiamus, et inanis sollicitudinis nexibus ireturi. Quid enim in compedibus faciat quis, percunctari forte minus congruum iudicetur, quod videlicet ad patiendum magis, quam ad aliquid faciendum soleant homines compediri: et actionis impedimenta compedes sunt, adminicula passionis. Agendum tamen nobis aliquid in hoc mundo; agenda utique poenitentia; sed ad passionem haec potius, quam ad actionem videbitur [0577C] pertinere. Nihilominus tamen agendum hic nobis aliquid: non quidem de hoc mundo, sed in hoc mundo. Cum enim legatur Adam in loco voluptatis ab initio positus ut operaretur (Gen. II, 15), quis sanum sapiens, filios ejus in loco afflictionis ad feriandum positos arbitretur? Operemur ergo, sed cibum qui non perit: operemur opus salutis nostrae. Operemur in vinea Domini: ut denarium diurnum accipere mereamur. Operemur in sapientia, quae dicit: *Qui operantur in me, non peccabunt* (Eccl. XXIV, 30). *Ager est mundus*, ait Veritas (Matth. XIII, 38.). Fodiamus in eo; thesaurus absconditus latet, effodiamus eum. Ipsa est enim sapientia, quae trahitur de occultis. Omnes eam quaerimus, omnes concupiscimus eam. [0577D]

2. Sed frustra quaerit qui in lectulo suo quaerit: neque enim in terra suaviter viventium invenitur. Lectulus est, et ibi gigantem quaeris? Tuus est; et ibi speras invenire eum qui diversoria semper ignorat? *Si quaeritis*, inquit, *quaerite: convertimini, et venite* (Isa. XXI, 12).

Quaeris unde? A lectulo tuo. Quaeris unde convertaris? *A voluntatibus*, [1114] inquit, *tuis avertere* (Eccl. XVIII, 30). Et si in voluntatibus meis non invenio, ubi, inquis, invenio sapientiam? Vehementer enim eam desiderat anima mea; nec invenisse sufficere, si contigerit invenire, nisi mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem ponam in sinum meum. Merito quidem. *Beatus enim homo qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia* (Prov. III, 13). Quaere ergo [0578A] dum inveniri potest: et dam prope est, invoca illam. Vis audire quam prope sit? *Prope est verbum in corde tuo, et in ore tuo* (Rom. X, 8.): tantum illud recto si quaesieris corde. Erige cor, surge de lectulo tuo, ut non frustra audias admonentem sursum habere cor. Sic enim invenies corde sapientiam, ore afflues prudentia; sed affluere, non effluere vel evomere cura.

3. Nimirum mel invenisti, si invenisti sapientiam; tantum ne multum comedas, ne satiatus evomas illud. Sic comede ut semper esurias. Nam ipsa dicit: *Qui edunt me, adhuc esurient* (Eccl. XXIV, 29). Noli multum reputare quod habes; noli satiari, ne evomas, et hoc ipsum quod videris habere, auferatur a te, quippe qui ante tempus quaerere destitisti. Neque enim dum potest inveniri, dum prope est, ab inquisitione [0578B] vel invocatione cessandum est. Aliter quoque *sicut qui mel comedit multum, ut ait idem Salomon, non est ei bonum; ita qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria* (Prov. XXV, 27). Quid tu, Pilate, scorsum interrogas Dominum, ut tibi susurret in aurem quid sit veritas? Multum est ad te: non dabitur sanctum cani, nec margarita porco. Quaere potius fidei gustum; satietatem intelligentiae interim ne requiras. Merito, fratres, reverberata acie protinus resiliivit: et, responsum non sustinens, egressus est ad Judaeos, qui ambulare coeperat in magnis et mirabilibus super se, quid esset veritas percontatus (Joan. XVIII, 38).

4. Quocirca quaeramus sapientiam in corde, et sapientiam quae est ex fide, quemadmodum Apostolus [0578C] ait: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. XII, 3). Sobria siquidem sapientia est in poenitudine peccatorum praeritorum, in contemptu praesentium commodorum, in desiderio futurorum praemiorum. Invenisti plane sapientiam, si prioris vitae peccata defleas, si hujus saeculi desiderabilia parvipendas, si aeternam beatitudinem toto desiderio concupiscas. Invenisti sapientiam, si tibi horum singula sapiunt prout sunt, ut haec quidem amara et omnino fugienda, ista quoque velut caduca et transitoria contemnenda; illa vero ut perfecta bona totis appetenda desideriis, intimo quodam animi sapore dijudices et discernas. Atque haec quidem sobria est sapientia, et vomitum nescit, [0578D] ubi et timoris frigus ex recordatione peccatorum, et charitatis fervor ex appetitu divinarum promissionum, tepiditatem amovet eorum, quae nunc sunt, pessimarum occupationum: ut nec evomas sapientiam, nec evomaris ab ea. Sicut enim *beatus homo qui invenit sapientiam*: sic etiam *beatus vir*, vel *beatior etiam qui morabitur in sapientia* (Eccl. XIV, 22): forte enim hoc ad affluentiam spectat.

5. Sane in his tribus ore affluis sapientia vel prudentia, si sit in ore confessio propriae iniquitatis, si gratiarum actio et vox laudis, si etiam sermo aedificationis. Nimirum *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (Rom. X, 10). Atque in principio quidem sermonis justus accusator est sui (Prov. XVIII, 17.): nam in medio magnificare [0579A] Dominum; in tertio quoque (si catenus affluit sapientia) aedificare proximum debet. An vero et in opere affluendum est sapientia? Et maxime. Quaeramus ergo et in opere triplicem affluentiam: nam et olim dictum est a Sapiente quodam, quod sapientia tripliciter describeretur (Prov. XXII, 20). Itaque, si vos melius non habetis, puto ego, quod ad opus pertinet, copiose satis affluere sapientia, quicunque inter vos continenter, patienter et obedienter conversatur: tantum ut fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem; humilis continentia carnalem pariter et saecularem amputet voluptatem; hilaris patientia utramque simul, et corporalem scilicet et mundialem, viriliter sustineat adversitatem.

[1115] SERMO XVI. De triplici genere bonorum, et vigilantia super cogitationibus. [0579B]

1. Et propensius studium, et cura vigilantior ^[86] nostris esset cogitationibus adhibenda, fratres mei: nostris, inquam, quibus tam sanctorum meditationum assidue materia ministratur. Nocte enim et die nobis propheticae et evangelicae, sed et apostolicae voces canuntur et leguntur, quae et poenam minantur inferni, et gloriam regni pollicentur.

Unde ergo nobis tam vanae, tam noxiae, tam obscenae cogitationes, quae nunc immunditia et elevatione, nunc superbia et ambitione caeterisque passionibus contorquent nos, ut vix aliquando in serenitatem sanctarum cogitationum respiremus? Vae nobis a torpore et tepore cordis nostri! qui permittimus nos [0579C] his vanitatibus occupari, et non magis ex instanti transilimus in bona Domini, sive in naturalia, sive in spiritualia, seu etiam in aeterna. Et quidem naturalia bona magna, spiritualia majora, sed maxima sunt aeterna. In primis reparamur, in secundis exercitatur, extendimur et beatificamur in tertiis. Si non potes oculum meditationis in illam sublimitatem aeternalium bonorum infigere, quia distantia sunt, et omnem sensum exsuperant: in bonis gratiae, quae sunt in exercitio virtutum, visum reflecte, ut videas quam purae conscientiae, quam liberae frontis sit versari et conversari in castitate et charitate, in patientia et humilitate, caeterisque virtutibus, quae amabilem Deo, placabilem et imitabilem hominibus [0579D] reddunt. Quod si et haec nimis sublimia sunt, et transgredientia infirmitatem tuam, demitte oculos tuos in bona naturae, quae tibi tam familiaria esse debent, quantum tu familiaris es tibi. Nec sic dicimus bona naturae, quasi gratiae non sint; sed ideo quod ipsi naturae quodam modo ingenta et complantata fuerint, antequam fieret peccatum illud, quod non solum personam infecit, sed etiam naturam. Extunc non ita nobis ad manum pervenisse monstrantur propter vulnus inflictum, cum tamen nos illa in nobis et circa nos esse tam rationibus quam affectionibus plerumque sentiamus. Et quia nos ex anima et corpore consistimus, juxta vocem Apostoli, [0580A] ab animali parte, id est a bonis corporis, incipiamus, ut non sit prius quod spirituale est, sed quod animale (I Cor. XV, 46).

2. Sunt autem omnia bona corporis, et quae ei solummodo debeamus, sanitas. Nihil autem ei ultra dandum est vel quaerendum, sed hoc termino ligandum et frenandum est, cum fructus ejus nullus sit, et mors sit finis illius. Sed hic fovea est, quae nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, et tam subtili malignitate prosequitur, ut vix eam quis vel possit cavere, vel noverit. Quod si voluptati servitur, non sanitati, hoc jam de natura non est, sed sub natura, quae morti manus dat, cum magistram constituit voluptatem. Inde etiam est quod multi ad tam bestiales et rebelles impetus descenderunt, vel, ut [0580B] dicam verius, ceciderunt, ut voluptatem praeferebant sanitati, illis ipsis saepissime voluntur quae sciunt difficiles et acutissimas subsequi passiones. Sicut autem corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo non videbitur Deus; et cor humanum ad hoc factum est ut suum videat Creatorem. Si vero sanitati corporis sollicita est providenda custodia, puritati cordis tanto sollicitior est impendenda, quanto pars ista dignior illa esse convincitur. Hic tamen simpliciter accipimus puritatem, ut videlicet omnia quae agimus, pure et humiliter confitemur Domino in oratione, homini in confessione, et dicamus: *Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei* (Psal. XXXI, 5). [0580C]

3. Et quia sociale animal sumus, ex his quae in nobis [1116] sunt, ad ea quae circa nos sunt transeamus; ut, si fieri potest, quod ex nobis est, pacem habeamus cum omnibus hominibus. Haec enim est lex naturalis societatis, ut omnia quaecunque nobis fieri nolumus, aliis non faciamus: et quae nobis fieri volumus, aliis impendere studeamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi; sic et fratri pacem. Jam hinc transeundum est ad sanctorum animas, quae de hujus mortalitatis carcere ad coelorum gaudia volaverunt. His profecto debemus imitationem; quia similes fuere nobis, passibiles, et notas nobis fecerunt vias vitae, quas tam infatigabiliter quam interminabiliter tenuerunt. Sed et illis qui non in tanta sanctitate seu peracta poenitentia [0580D] exierunt, compassionem debemus et orationem, propter similes naturae consortium: ut pius Pater auferat scoriā eorum, et in beneficia flagella commutet, et sic tandem reconsignet ad beatæ gaudia civitatis. Si enim tauri, cum taurum mortuum invenerint, plorant, mugiunt, et quasi quibusdam debitis humanitatis obsequiis fraterna funera prosequuntur, quid debet homo homini, quem et ratio docet et trahit affectio? Sicut ergo sanctis animabus imitationem, sic minus sanctis compassionem debemus, illinc exemplum, hinc gemitum haurientes.

4. A sanctis vero angelis auxilium quaerendum est, [0581A] et occultis suspiriis, et frequentia lacrymarum: ut illi supereminenti majestati preces nostras offerant, referant gratiam, qui administratorii spiritus sunt, missi propter nos, ut haereditatem capiamus salutis (Hebr. I, 14). Ab illo autem rerum omnium Domino pietas quaerenda est, ut ille cujus natura bonitas, cui proprium est misereri semper et parcere, non respiciat multitudinem iniquitatum nostrarum; sed secundum

multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos et amorem debemus, et subjectionem cum omni reverentia et humilitate. Amorem, quia fecit nos, et benefecit nobis: subjectionem, quia super nos est, et hoc praecipit nobis [alias, praecellit nobis], terribilis in consiliis super filios hominum. Ita ergo et sanitatem corpori, puritatem [0581B] cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compassionem mortuis debemus; auxilium ab angelo, pietatem a Deo [aliis, a Deo postulemus. Ex arca, etc.] ex arca naturalium bonorum habere debemus et quaerere: ut sciamus quia, cum haec quae mandata sunt et data naturae fecerimus, servi inutiles sumus; quae debuimus facere, fecimus. Aut vix enim, aut nunquam invenitur aliquod praeceptum datum hominibus, quod transeat terminos possibilitatemque naturae. In his autem bonis, sicut praediximus, reparamur, et quasi quodam modo restituimur in antiquum, dum ad ingentem naturae suavitatem revertimur, dum etiam nobis, et his qui circa nos sunt, et eis qui supra nos sunt, debitum rerum ordinem [0581C] exhibemus. Et haec quidem pro bonis naturalibus.

5. Spiritualia autem bona, in quibus exercemur, ut ad aeterna tendamus, ipsa eadem sunt; sed alia, quia alio intuitu considerata, cum plurimis tamen aliis, quae longum est enumerare. Illa enim juxta naturam, haec supra naturam esse noscuntur. Nam et in spirituali exercitio non sanitatem debemus corpori, sed servitutem, sed afflictionem, sed laborem, juxta vocem illius spiritualis et summe spiritualis hominis, qui dicebat: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo* (I Cor. IX, 27). Nec istam tantum cordi puritatem debemus, ut pure et humiliter confitemur peccata nostra; sed ut in intentione, cogitatione et opere hanc circumspectionem exhibeamus, ut et vita nostra sit fructuosa, et fama [0581D] gloriosa: non quae fructificet sibi, sed Deo; non quae glorificet se, sed Patrem suum qui in coelis est. Pacem quoque non solum fratribus exhibendam dicimus in via ista; sed cum his qui oderunt pacem, esse pacificum, portare omnes, et a nemine velle portari. Confitemur etiam non modo compassionem [1117] moritis et orationem, sed in spe etiam congratulationem adhibendam; quia, etsi contristandum est quod in locis purgatorii patiuntur, multo amplius collaetandum quod prope est ut abstergat Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, et jam non sit neque luctus neque clamor, sed nec ullus dolor, quia prima abierunt. Sanctis vero animabus non jam imitationem, nec a sanctis angelis tantummodo quaerere debemus auxilium; sed ardentem desiderare conspectum [0582A] eorum, et esse cum illis, et videre quae sint illae columnae coeli, quae sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat et relucet tantum et tam excellens divinitatis insigne. A Domino autem non solum pietas quaerenda est, sed et in cum tota affectio dirigenda, ut diligamus nos propter ipsum, et suspiciamus quae sit illa majestas quae cuncta faciat, cuncta contineat, et in quam desiderant rationabiles creaturae prospicere.

6. Hae sunt semitae spiritualis exercitii, in quibus religiosa mens et dilatatur et delectatur, unde eorum quae sunt retro oblita, et ad anteriora, id est aeterna bona, se extendens, sequitur ad palmam supernae vocationis. Nunquid non supra naturam beatus iste Andreas apostolus, cujus solemnitatis prae manibus est, transilierat, qui dicebat: «O bona crux, [0582B] diu desiderata, et jam conspiciscenti animo praeparata! securus et gaudens venio ad te.» Alterati hominis est ista vox, et qui de bonis naturae ad gratiae bona surrexerat: ut non solum gloriaretur in spe, sed et in tribulationibus, et gaudens iret a conspectu concilii, quod dignus esset pro nomine Jesu contumeliam pati. Non modo enim patienter, sed et libenter, verum et ardentem ad tormenta sicut ad ornamenta, ad poenas sicut ad delicias properabat.

7. Porro aeterna illa bona, bona sunt, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, et quae nunquam exeunt ab illa patria, quae nescit nisi gaudium et jubilationem. Ibi nihil deest; ecce abundantia, qua impletur humana cupiditas. Quae est ista copia, ubi [0582C] nihil quod nolis sit, totum sit quod velis? *Fiat pax*, ait Propheta ad Jerusalem, *in virtute tua, et abundantia in turribus tuis* (Psal. CXXI, 7). In illis, inquam, turribus, quae juxta prophetam alium gemmis aedificabuntur, ubi adipe frumenti, non cortice sacramenti satiabit nos Deus. Quod si nihil deerit nobis, aliquid autem nobis latuerit, nunquid erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos; et ecce sapientia, qua curiositas hominis satiatur. O sapientia, qua tunc omnia quae in coelo et quae in terra sunt perfectissime cognoscemus, in ipso fonte sapientiae rerum omnium cognitionem bibentes? Non metuam suspiciones, non timebo consilia; quia civitas illa, juxta Joannem, purissimo vitro similis erit (Apoc. XXI, 19) ut, sicut per vitrum lucidissime cernimus, [0582D] sic aliorum conscientias clarissime videamus. Quid si et nihil defuerit, et nihil

latuerit; maneat autem timor et anxietas amittendi? Ideo nihil terret; et ecce potentia, qua humana infirmitas roboretur. *Qui posuit, inquit, fines tuos pacem, et confortavit seras portarum tuarum* (Psal. CXLVII, 14, 13): ita ut nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Ubi ergo summa abundantia, summa sapientia, summa potentia est; puto quod nihil desit plenitudini beatitudinis, quantum spectat ad summam felicitatis humanae. Haec sunt bona naturae, gratiae, gloriae; bona humanitatis, bona virtutis, bona aeternitatis. Haec cogitemus, haec rulinemus, fratres, et juxta praeceptum legis revocemus ruminacionem (Levit. XI, 3), quia sic vivitur, et in talibus vita spiritus nostri. Sic enim cogitatio **[0583A]** sancta servabit nos, ut dicamus cum sancto: *Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, Domine adjutor meus, et redemptor meus* (Psal. XVIII, 15).

[1118] **SERMO XVII. De triplici custodia, manus, linguae et cordis.**

1. Omnes nobis causamur deesse gratiam; sed justius forsitan ipsa sibi queritur gratia deesse nonnullos. Nempe res cordis est gratia devotionis ista, quam quaerimus; et hoc munere ipse se fraudat, qui internum ei dissimulat receptaculum exhibere. Caeterum unde illi cura cordis, cui ne ipsa quidem adhuc oris circumspectio, seu manus custodia subest? Non sibi deesse miretur consummationem, qui nec initium apprehendit; sed ne is quoque qui initium jam tenere videtur, si ad medium non pervenit. **[0583B]** Magnum est homini saeculari mundas habere manus: monacho non est magnum, sed plane magnum ei malum esse probatur, ne ipsarum quidem contagiis declinare. Imo vero et in ipsis quoque manibus longe amplior munditia, et justitia abundantior a nobis exigitur, quam ab illis. Nimirum illis dicitur: *Fugite fornicationem* (I Cor. VI, 18); et: *Qui furabatur, jam non furetur* (Ephes. IV, 28), caeteraque similia: quae qui fecerint, regnum Dei non consequentur. Nunquid et nobis ab hujusmodi contagiis operum, et tam gravi manuum contaminatione timendum est? Sed quo nitidiores manus, eo gravior quoque minor in eis naevus offendit: et sicut pretiosam vestem exigua quaevis macula turpius decolorat; nobis ad immunditiam minima quaelibet **[0583C]** inobedientia sufficit; nec jam naevus est, sed gravis macula, si in actionibus nostris vel minorum residet negligentia mandatorum. Haec igitur operum diligentia servandorum initia nostrae conversationis exercet, dum adhuc quidem modicum, sed tamen jam verum in nobis est: nisi forte magnum se putant habere lumen, quibus Veritas ait: *Cum feceritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite Quia servi inutiles sumus; quae debuimus facere fecimus* (Luc. XVII, 10). Sed hoc, inquit propter humilitatem monuit esse dicendum. Plane propter humilitatem: sed nunquid contra veritatem? Caeterum si circa factorum quoque custodiam invenimur adhuc negligentiores, nemo sapiens eum liquare culicem moneat, qui utinam non glutiat vel camelum. **[0583D]**

2. At si jam manus mundatae fuerint, nec sic quidem continuo ad cor transitur: labiis sane mundandis secundum studium et media sollicitudo debetur. Quod si dixeris: Rarus est qui sermones suos in iudicio disponere videatur, vel ex hoc disces quam sit rara perfectio, cum nec profectum inveneris omnibus esse communem. Quis sane numeret quantas modicum linguae membrum contrahat sordes, quam multiplex in labiis incircumcisis immunditia coaguletur, quanta sit pernicies oris incircumspetti? Est enim lingua dissoluta in sermonibus **[0584A]** otiosis; est lingua impudica, est et magniloqua: quarum prima lasciviae, sequens arrogantiae famulatur. Est etiam lingua dolosa, et item lingua maledica: quarum altera in falsiloquam et adulatoriam subdividitur; altera vero nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod si de omni vel otioso verbo, quodcumque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die iudicii (Matth. XII, 36); quanto districtius de verbo mendaci, mordaci et injurioso, de elato vel lascivo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur?

3. Quam vera sententia, fratres: *In multiloquio non effugies peccatum!* (Prov. X, 19.) Ut enim praeteream caetera, si propterea otiosum est verbum, quod nullam rationabilem causam habeat, quam **[0584B]** rationem de eo reddere poterimus, quod est praeter rationem? Nemo vestrum, fratres, parvi aestimet tempus quod in verbis consumitur otiosis: siquidem tempus acceptabile est, et dies salutis. Volat verbum irrevocabile, volat tempus irremeabile, nec advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora praetereat ¹⁸⁶⁷. O donec **[1119]** praetereat hora! o donec pertranseat tempus! donec hora praetereat, quam tibi ad agenda poenitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam miseratio Conditoris

indulget! donec transeat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam haereditatem, aspirare ad promissam felicitatem, excitare **[0584C]** remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem! Sic nimirum, sic agricolae, cum diu desiderata adfuerit opportunitas seminandi; sic vinitores, cum exspectatum tempus putationis advenit, invenisse occupationes, et quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse laetantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quaerere solent, ne quem forte sibi ex eis quaestum provenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cum multis clamoribus evocant tandem adfuerit eleemosynarum distributor, diverticula captant, et concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, et fovere latebras in angulis platearum?

4. Utinam tamen vel solum tempus vitae amitteretur in verbis! sed multi in his etiam vitam amittere **[0584D]** comprobantur; nec modo ipsi amittere, sed adimere quoque; et hoc fratribus suis. An non amittunt vitam detractores, Deo odibiles, odibiles vitae? Fugit vita quos odit: et quos vita fugit, mori necesse est. An non et ipse moritur qui venenum bibit, quod ei malesuada detractoris lingua propinat? siquidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur, et dum nescit, paulatim in eo fraterna charitas refrigerat. Auditurus est forsitan ipse quoque cui detrahitur. Undique enim verba volant, et multorum prius ora sermo pertransiens, difficile fieri potest **[0585A]** quin singulorum ereverit linguis, et quasi jam proventus referatur ad eum, ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens, et tabescet; eoque facilius exstinguetur in eo charitas, quo amplius ante vivere videbatur. *Si inimicus, ait, meus maledixisset mihi, sustinuissem utique* (Psal. LIV, 13). Et quidem cavet sibi prudens auditor; cavet et ipse, si non desipit, qui sibi noverit esse detractum: ille, ne veneno inficiatur; iste, ne scandalo perturbetur. Sed, quod in se est, tamen lingua maledica, et illius percutiens conscientiam, et istius vulnerans charitatem, secum pariter utrumque peremit. Nunquid non vipera est lingua ista? Ferocissima plane: nimirum quae tam lethaliter tres inficiat flatu uno. Nunquid non lancea est ista lingua? Profecto et acutissima, **[0585B]** quae tres penetrat ictu uno. *Lingua, inquit, eorum gladius acutus* (Psal. LVI, 5). Gladius equidem anceps, imo triceps est lingua detractoris.

5. Nec vero ejusmodi linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicus latus confossus est, crudeliore dicere verearis. Fodit enim haec quoque Christi corpus, et membrum de membro; nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsi quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit; seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis et pedibus consummatae Judaicae gentis iniquitas infixit. Nisi enim hujus, quod nunc pungitur et transfoditur, corporis vitam sui vitae corporis praetulisset, nunquam illud pro isto mortis injuriae, crucis ignominiae tradidisset. Et dicimus: **[0585C]** Levis res est sermo; tenera, mollis, et exigua caro lingua hominis: quis sapiens magni pendat? Levis quidem res sermo, quia leviter volat, sed graviter vulnerat. Leviter transit sed graviter urit; leviter penetrat animum, sed non leviter exit; profertur leviter, sed non leviter revocatur; facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Vilis res est musca moriens, sed exterminat oleum suavitatis (Eccl. X, 1). Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri potest; substantia quidem infirmum atque exiguum, sed usu magnum et validum invenitur. Modicum membrum est; sed, nisi caveas, magnum malum. Tenuis est et lata, aptissimum vacuandis cordibus instrumentum, [1120] sicut multorum mihi inter **[0585D]** vos conscientias arbitror attestari: nisi forte omnes tam perfecti sumus, ut nunquam nobis post longas confabulationes inventa sit mens quodam modo vacua, meditatio minus devota, sicca magis affectio, et holocaustum orationis non adeo pingue propter verba, sive quae diximus, sive etiam quae audivimus; verba tamen.

6. Facile enim lingua labitur, nec minus facile illabatur cordi: ita ut multis inter loquendum minus profuerit quod propriam cohibuerint, dum non caverint alienam. Utilis est frater qui tibi loquitur, sapiens est, religiosus ac timens Deum; plus dico, angelus est, et angelus lucis: etiam sic cave tibi, ne audias unde laedaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, praesertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbae simplicitas; **[0586A]** sed in hac parte serpentis quoque astutiam non omittas. Maria ne angelicum quidem verbum sine discussione praeteriens, *cogitabat qualis esset ista salutatio* (Luc. I, 29). Tu quoque, qui crebris saltem experimentis solerter advertisti, quantum noceant verba, non desipies, si sollicitus fueris (quandoquidem interesse necesse est colloctioni) non modo ori

circumspectionem, sed et auri nihilominus adhibere cantelam. Non miremini quod huic gradui proficientium diutius immoremur: plures siquidem inter nos proficientes esse credimus, quam perfectos.

7. Forte tamen nimii videamur in sugillatione verborum. Sed mementote quoniam lingua est, quae contra vitia linguae loquitur, ut in eo vel maxime haberi debeat excusata, quod nec sibi parcat, et **[0586B]** adversus propria quoque sui ipsius pericula muniat audientes. Ventus est sermo, sed non semper est ventus urens. *Surge, inquit, aquilo; et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius* (Cant. IV, 16). Est quoque magna nihilominus sermonis utilitas, et frequenter in lingua fructus praetiosissimus reperitur. Nempe iusti vita ex fide est, et fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Quomodo enim vivet quis, nisi crediderit? quomodo credet, nisi audierit? quomodo audiet, nisi annuntietur ei? Sane propterea majorem ei diligentiam, et diligentior custodiam convenit exhiberi, quod sit, juxta Scripturam, *mors et vita in manibus linguae* (Prov. XVIII, 21). Alioquin si sola inesset vita, nec circumcisio quidem ei, si sola mors, etiam abscisso deberetur. **[0586C]** Nunc vero ponenda [*alias additur nobis*] ori nostro custodia, et ostium circumstantiae labiis, ut nec vitalem aedificationem clausura damnet aeterna, nec lethalis pernicies liberum sortiatur egressum. Vigilemus itaque super opera nostra, fratres, ne vel omittamus quod praeceptum est, vel quod prohibitum est committamus. Hortatur nos ad bipartitam hanc custodiam Propheta cum dicit: *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. XXXVI, 27.). Vigilemus etiam nihilominus super verba nostra, ne in eis vel offendere Deum, vel proximum nocere contingat. Felix siquidem, quem in omni confabulatione duplex timor ille sollicitat, et duorum consideratio stimulat auditorum: primum quidem divinae majestatis, in cujus manus incidere **[0586D]** prorsus horrendum; dehinc fraternae infirmitatis, cui nihilominus perfacile est offendiculum dare.

8. Puto tamen ne eum quidem, qui in verbo cavet offensionem, perfectum adhuc dici oportere, nisi forsitan comparatione prioris, qui tantum super opera vigilabat. Nam et Veritas in Evangelio de vigilantibus servis, et adventum Domini praestolantibus loquens: *Si, inquit, in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi* (Luc. XII, 38). Quod nequaquam de prima, sed nec de secunda quidem dictum esse reperies. Est autem vigilia haec super cor, cui sane omnem jam custodiam adhibendam Sapiens monet: nimirum *quia ex ipso vita procedit* (Prov. IV, 23). Ego tamen etiam hanc constare arbitror specialiter in duobus: ut videlicet super affectionum **[0587A]** pariter et cogitationum suarum greges mens sollicita vigilantem intendat. Et bene huic datur omnis custodia, a quo caeteras quoque duas procedere constat: nisi [1121] forte, quod absit! simulationis gerantur studio, et pietatis habeant speciem, non virtutem. Sicut enim fontis vena scaturiens, nisi fossas ante repleverit adjacentes, nec refluere, nec sedari, nec in altum sese tollere praevaleret, quod videlicet alias occupetur: sic humanus animus, donec eas, quas praediximus, manus et linguae custodias solerter impleat, nec ad perfectam hanc sui ipsius poterit reflecti curam, nec jucunda devotionis tranquillitate frui, nec in sublimem divinae contemplationis proficere gradum. Eia, fratres, si supernae visitationis gratiam quaerimus, sic quaeramus; si **[0587B]** spirituales consolationes desideramus percipere, sic petamus; si coelum nobis aperiri cupimus, sic pulsemus. Hoc denique triplici modo vigilemus, si ad nuptias volumus intrare cum sponso Jesu Christo Domino nostro, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO XVIII. De gaudio spirituali, seu de verbis Apostoli, «Non est regnum Dei esca et potus,» etc. (Rom. XIV, 17.)

1. Quid praetergredimur viam, qui ad gaudium properamus? Est quidem gaudium in [*alias, de*] regno Dei, sed non primum [*alias, praemium*] est. Est gaudium de regno Dei, sed non gaudium carnale, non gaudium saeculare, non gaudium cujus extrema luctus occupat, sed in quod magis tristitia vertitur: non denique gaudium eorum qui laetantur cum male fecerint, **[0587C]** nec exsultatio quae in rebus pessimis est, sed gaudium in Spiritu sancto. Unde autem hoc gaudium interim, nisi de iustitia et pace procedit? Ipsa ergo procedat tanquam cellulae mellis, ut facile adhuc labilem liquorem suavitatis solidior possit materia continere. Erit quando jam ipso simplici melle fruemur, et gaudium nostrum plenum et purum erit, ut non modo in Spiritu, sed de ipso quoque Spiritu gaudeamus. Erit quando omnimodis erit gaudium spirituale, ut nullis jam corporeis occasionibus excitetur, non operibus misericordiae, non lacrymis poenitentiae, non exercitatione

justitiae, non probatione patientiae, sed ipsa magis praesentia Spiritus, in quem desiderant ipsi etiam angeli prospicere. **[0587D]** Interim sane velut salis loco sapientia mihi caetera condit, tanquam non sit et ipsa cibus. Interim priusquam comedam, suspiro; et nec tunc quidem permittit, ut glutiam salivam meam. Est enim sapiens, cui quaeque res sapiunt prout sunt. Cui vero ipsa jam in se, prout est, sapientia sapit, is non modo sapiens, sed etiam beatus est. Nempe hoc est videre Deum sicuti est; atque hic quidem fluminis impetus laetificans civitatem Dei; hic torrens voluptatis; haec denique ubertas inebrians est.

2. Nunc vero, Domine, vinum non habent: deficit enim in his interim nuptiis vinum, vinum utique carnalis illecebrae, et concupiscentiae saecularis. *Fel draconum, inquit, vinum eorum, et venenum aspidum insanabile* (Deut. XXXII, 33). Semper nobis hoc vinum **[0588A]** deficiat, fratres mei, quia non est hoc vinum bonum. Bonum vinum non ex vinea impuritatis, sed ex hydia purificationis hauritur. Bonum vinum, non ex uva Gomorrhae conficitur, sed ex aqua Judaeae. *Servasti, inquit, bonum vinum usque adhuc* (Joan. II, 3, 10). Nam optimum quidem vinum servatur etiam usque adhuc, quod videlicet non ex aqua conficiendum, sed experimentum magis ex botro illo magno terrae promissionis, qui interim in vecte portatur, dum secundum carnem novimus Christum, et hunc crucifixum. Nunquid non illi vinum defecerat qui dicebat: *Renuit consolari anima mea?* Sed et vinum aquam factum gustasse visus est, cum subjunxit: *Memor fui Dei, et delectatus sum* (Psal. LXXVI, 3, 4). Quid enim faciet in praesentia, qui in sola memoria **[0588B]** delectatur? Sic et apostoli plane vinum aquam factum gustaverunt, quando *ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitii sunt pro nomine Jesu contumeliam pati* (Act. V, 41). Quomodo non vinum ex aqua, gaudium de contumelia? Nimirum implebatur jam promissio Veritatis, [1122] quae ad eos facta erat hoc modo: *Tristitia vestra convertetur in gaudium* (Joan. XVI, 20): hoc est, aqua vestra vertetur in vinum. Miraris quod in vinum aqua mutatur? etiam transit in panem: nisi forte oblitus es comedere panem tuum, eum de quo legisti: *Cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura* (Psal. LXXIX, 6). Denique audi mensuram: *Erant, ait, lapideae hydiae sex positae, secundum purificationem Judaeorum* (Joan. II, 6). Si verus Judaeus **[0588C]** es, non carne, sed spiritu; sex annis servies, in septimo liber egredieris: in sex hydiis purificaberis, sex diebus operaberis, in sex tribulationibus liberaberis; et in septima non tanget te malum. Non solum autem liberaberis in eis, sed et vinum bibes ex eis, ubi coeperis juxta Apostolum gloriari non solum in spe, sed etiam in tribulationibus (Rom. V, 2, 3.).

3. Hoc enim est duplex interim gaudium, quod habes in Spiritu sancto, de memoria futurorum bonorum, et malorum praesentium tolerantia. Nil quippe in his carnale sapit, nil saeculare, nil vanum; sed Spiritus veritatis et coelestis sapientia est, cujus in utraque suavitas praelebat. *Gaudete in Domino semper, ait Apostolus; iterum dico, gaudeate*. Et duplicis **[0588D]** hujus gaudii materiam secutus adjunxit: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus; Dominus prope est* (Philipp. IV, 4, 5). Quid modestia nostra, nisi mansuetudo et patientia est? Gaudeamus ergo de his quae exspectamus, quoniam Dominus prope est. Iterum gaudeamus de his quae sustinemus, ut modestia nostra omnibus nota sit. Nimirum *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit* (Rom. V, 4, 5).

4. Sane ut idoneus fiat animus geminae huic spirituali laetitiae capessendae, duo aequae ad justitiam exercendam, duo nihilominus ad conservandam pacem necesse est praemittantur, quae quidem utraque copiosius nobis Scriptura sacra commendat. Siquidem justitiae exercitatio in his duobus mandatis **[0589A]** tota pendere videtur, ut quod sibi quis fieri non vult, alii non faciat, sicut ad gentes missa epistola apostolorum continet (Act. XV, 23); et quemadmodum ad eosdem apostolos Dominus dicit: *Quaecunque vultis ut vobis faciant homines, ita et vos facite illis* (Matth. VII, 12). Caeterum quoniam in multis offendimus omnes, impossibile est in hoc loco et tempore scandalorum (neque enim adhuc venerunt angeli, qui de regno Dei tollant omnia scandala, sed nec sumus in illa beata civitate, cujus fines pacem posuit Deus), propterea impossibile est hic et modo pacem inter nos conservari omnino, nisi et is qui in aliquo forte offendit proximum, animosam elationem: et is qui offensus est, nihilominus caveat inexorabilem obstinationem.

5. Studeamus itaque, fratres mei, et humiles ad **[0589B]** satisfaciendum his qui aliquid habent adversum nos; et ad remittendum his qui

offenderunt nos, faciles inveniri; quia non solum mutuae inter nos pacis conservatio constat in his duobus, sed nec ipsa quoque divina sine his propitiatio poterit obtineri, quod nec munus ab eo recipiat, qui non prius ferit ut fratri reconcilietur (Matth. V, 24); et dimissum etiam debitum ab eo districtius exigat, qui conservo suo debitum non remittit. Jam si manent in nobis justitia, pax et gaudium in Spiritu sancto, tria haec; non quasi securi simus pro eo quod regnum Dei intra nos est, sed eo magis in timore et tremore nostram ipsorum salutem operemur, scientes nimirum, quod hunc tantum thesaurum adhuc in vasis fictilibus habeamus.

SERMO XIX ^[87]. *De eisdem verbis apostoli, «Non est regnum Dei esca et potus.» (Rom. IV, 17.)* [0589C]

1. Solet apostolus Paulus in verbis esse brevis, in sententiis copiosus. Non ignoravit hoc ille tam eloquentiae, quam sapientiae dotibus approbatus, [1123] qui singula Pauli verba tonitrua judicabat ^[87*]. Tam signanter enim universa depromit, et sic intonat spiritu et virtute, ut in serie ordinem, in sensu plenitudinem, in utroque connexionem mirabiliter ostendat. *Non est, inquit, regnum Dei esca et potus; sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto.* Quid ad haec dicitis vos, gulosi et luxuriosi, quorum Deus venter est, quorum omnis usus aut in ventre, aut sub ventre est, qui, ut ait Jacobus apostolus, [0589D] *in luxuriis enutristis corda et corpora vestra?* (Jac. V, 5.) Audite, audite; *Quia esca ventri, et venter escis; Deus autem hunc et has destruet* (I Cor. VI, 13). Vae vobis qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris; qui comeditis vitulum de armento, et bibitis vinum defaecatum, et primis unguimini unguentis (Amos. VI, 1, 4, 6). *Filii hominum, usquequo gravi corde, quia corpore pingui: utquid diligitis vanitatem* (Psal. IV, 5), et veritatem negligitis? Pinguedo carnis, deliciae corporis, saturatis ventris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illas relinquitis: *Quoniam, inquit sanctus, [0590A] cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos* (Psal. XLVIII, 18, 15). Quam bene, *sicut oves*; quia detracto vellere mundialium divitiarum dare presseque detonsi, sempiternis nudi deputabuntur incendiis. *Mors depascet eos*; quia semper morientur ad vitam, et semper vivent ad mortem. Ergo hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur, donec rursus infelici collegio colligati, tormentis poenalibus socientur, qui socii fuerunt in vitiiis.

2. O delicate, qui deliciis et divitiis circumfusos atque confusos, confusionem exspectas et mortem; *non est regnum Dei esca et potus, non purpura et byssus*; quia dives ille utroque circumfluus, in puncto ad inferna descendit (Luc. XVI, 19, 22). Quid [0590B] ergo? *Sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto.* Attendis et intendis quia gaudium in fine est? Sic fatui filii Adam, et praecipiti saltu justitiam transilientes et pacem, rem finalem in principium convertere et pervertere vultis? Nemo enim est qui gaudere non velit. Non stabit et non erit istud; quia sicut *non est pax impiis*, sic nec gaudere impiis, dicit Dominus (Isa. XLVIII, 22; LVII, 21). Non sic impij, non sic. Prius est justitiam facere, inquirere pacem, et persequi eam: et sic demum apprehendere gaudium, imo a gaudio comprehendere. Sic angelicus ille conventus prius justitiam fecit, cum stetit in veritate, et veritatis deseruit desertorem. Post haec, illa pace firmati sunt quae exsuperat omnem sensum; quia cum diversis honorum primatibus ambientur, [0590C] nullus qui murmuret, qui invidet nullus.

3. Lauda tu, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion: quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem (Psal. CXLVII, 12-14). Lauda, et laudes replica, quia munitissimis vectibus et inconvulsibilibus seris clausae sunt portae tuae; nullus inimicus intrat, nullus exit amicus. Benedicti filii tui in te, omni benedictione spirituali in coelestibus cum Christo. Jam non est timor in finibus tuis, quia posuit fines tuos pacem. Nullae tibi tentationes; nulla sese cogitationum turba confundit; quia versipellis ille tortor longe est a muris tuis et a filiis tuis; et ille qui idem est, omnia identitate consolidat atque [0590D] conjungit, *cujus participatio ejus, inquit, in idipsum* (Psal. CXXI, 3). Hoc jam tertio hauriunt aquas in gaudio de fontibus Salvatoris; et nadis, ut ita dicam, oculis divinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phantasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fine, sed sine fine.

4. Miseri nos, qui ab illa felici regione repulsi, in hanc descendimus, imo cecidimus vanitatem. *Filii Sion, ait propheta, inclyti, et amicti auro*

primo, quomodo reputati sunt in vasa testea (Thren. IV, 2). Filii Sion, illius videlicet speculativae civitatis, quam aedificavit Dominus, ut videatur in gloria sua: filii supernae Jerusalem, quae libera est, quae est mater [0591A] nostra; inclyti per dignitatem conditionis, amicti auro primo per divinitatis imaginem. Quomodo ergo ex his nos quidem reputati sumus in vasa testea, in haec lutea et fragilia corpora degeneravimus? [1124] Exhibent enim angeli, fratres charissimi, justitiam Deo, pacem inter se, gaudium sibi. Sic et tu, homo, noli prius rapere quod tuum est; et justitiam quam Deo, et pacem quam proximo debes, contemnere. Justitia virtus est, qua redditur unicuique quod suum est. Tu non solum justitiam, sed multas et multiplices justitias debes Creatori. *Justus enim Dominus, et justitias dilexit* (Psal. X, 8). *Justitia tua sicut montes Dei* (Psal. XXXV, 7). Bene, *sicut montes*, quia plures cumulos miserationum suarum ingressit tibi.

5. Et prius quidem te cum caeteris, et inter caetera [0591B] creavit, non sine magnae praerogativa dignitatis. Dixit enim de omnibus, et facta sunt. Post haec, vehementissimo tui amore inflammata, majestas illa redemit te. Nunquid verbi facilitate? Non: sed triginta et tribus annis operatus est salutem tuam in medio terrae, affixus cruci, addictus morti, ludibriis deputatus. Deus tuus factus est frater tuus, non angelorum frater; quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit. Commune quidem habes quod factus es; quod frater es, speciale. Adjecit adhuc erga nos specialius quiddam, quod de lata nos et spatiosa via, quae ducit ad mortem, digito suo traxit, et posuit in concilio justorum et congregatione. Quid ultra debuit facere, et non fecit? Cujus vel saxum pectus tanta et talis, a [0591C] tanto et tali collata beneficiorum multitudo non emolliat? Quidquid igitur es, quidquid potes, debes creanti, redimenti, vocanti.

6. Sed cum justitiam feceris, fac et pacem. Quandiu enim sumus in hoc vase testeo et fragilitate complexionis humanae, non possumus inveniri scandalorum prorsus immunes. Si igitur recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, sis humilis ad veniam petendam: si tu habes adversus illum, sis facilis ad dandum; et omnia membra erunt in pace. Sic enim ad duo ista, charitatem et humilitatem, paratissimi, non poterimus dissensionem sentire, *Discite, inquit, a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. XI, 29): *mitis*, quod pertinet [0591D] ad charitatem, quia charitas patiens est, benigna est; *humilis*, quod ad ipsam verbi spectat proprietatem. Sic procedentibus erit gaudium in Spiritu sancto. Loquar quod expertus novit, inexpertus ignorat: *Animalis enim homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei* (I Cor. II, 14). Nunquid non plerumque orantibus nobis omnia viscerum succutiuntur occulta ad memoriam gaudij illius, quod est in Jerusalem quae sursum est, quae est mater nostra; et lacrymarum unda vultus meditantium superfundit? O si duraret! *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea; adhaereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero Jerusalem in principio laetitiae meae* (Psal. CXXXVI, 5, 6). Vere in principio laetitiae, quia finis illic repositus est. [0592A]

7. Quando conscindes saccum meum, Domine Jesu, et circumdabis me laetitia, ut cantet tibi gloria mea, et non compungar? Principium gaudij illius, quod hic quandoque sentimus, stilla est, guttula est de flumine illo descendens, cujus impetus laetificat civitatem Dei. Quando veniet tempus, ut perrenibus gaudiis in ipso divinitatis fonte profundius immergamur, ubi unda undam sine intercapedine et interpolatione continuet? Quando veniam et apparebo ante faciem Domini? Quando transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei? Quando, sicut audivimus, sic videbimus in civitate Domini virtutum? Eia igitur, fratres, huic felici ternario fideliter insistamus, et semper simus memores verbi illius: *Amice, ad quid venisti?* [0592B] (Matth. XXVI, 50.) Quia non ad hoc venimus, ut simulactoria specie regem interficiamus; sed ut ei serviamus, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO XX. *De verbis Domini, «Omnis qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur.» (Luc. XVIII, 14.)*

1. Si consideremus diligenter, fratres, gradus hominum, quatuor inveniemus: dico autem summam [1125] felicitatem in coelo, ad quam suspiramus; mediam felicitatem in paradiso, unde cecidimus; itemque mediam infelicitatem in hoc mundo, pro qua gemimus; et in inferno extremam infelicitatem, quam merito formidamus. Brevius tamen dicere possum, vitam, et umbram vitae; umbram mortis, et mortem. Itaque nec in summo, nec in imo positi, [0592C] timemus descendere,

ascendere cupimus, eo magis anxii, quo videmur viciniore infimis, quam supremis; et ecce dicitur nobis: *Omnis qui se exultat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur*. Quidnam sibi vult cancellata haec connexio exaltationis et humiliationis? Itane parum est, Domine, quod in veritate tua humiliasti nos, qui adhuc exigis ut apponat homo humiliare se ipsum? Et quidem restat adhuc quo possimus humiliari; sed qui illo ceciderit, jam non adjiciet, ut resurgat; et qui humiliatus fuerit usque illuc, frustra speret exaltationem: siquidem humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis. Usque adeo vita nostra inferno appropinquavit: quo nos humiliabimus ultra? Quae utilitas [0592D] in sanguine nostro, si descenderimus in corruptionem? Sane nihil aliud infra nos est, quam irreparabilis illa corruptio. Post umbram mortis non restat nisi mors; post locum afflictionis, solus superest locus mortis. *Qui se, inquit, humiliat, exaltabitur*. Si dixisset:

2. Qui humiliatus fuerit, exaltabitur, exsultassem utique, tanquam certissime humiliatus, et vehementer. Nunc vero cum dicat: *Qui se humiliat, exaltabitur*, angustiae mihi sunt undique; nec ignoro quid eligam, sed quid agam. Exaltari cupio, quia summopere id necessarium: siquidem neque hic manentem habeo civitatem; nec bonum esset hic manere, etiamsi liceret. Porro inferius adhuc ire, perire est. Jam enim locum teneo inferiorem, et cui solum habeat infra se infimum, hoc est infernum. [0593A] Si me illuc humiliavero, non est spes exaltationis; si me non humiliavero, identidem desperatio est exaltationis; quia *qui se humiliaverit, exaltabitur*, et is tantum. Si hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, ab exaltatione repulsus, nec sic effugiam manus mortis. Sed si hoc difficile paret, saltem quod praemissum est consideremus.

3. *Omnis qui se exultat, ait, humiliabitur*. Quem enim Veritas humiliat, ipse quomodo se exultat? Neque hic dicimus quo, sed quomodo; quia non locus videtur deesse, sed virtus. Non, inquam, deest homini quo exaltare se possit, sed deest omnino qui possit. Est quidem voluntas multa, sed nulla facultas. Nempe, velint, nolint homines, communis totius Adae, totius humani generis vox est: *In veritate [0593B] tua humiliasti me* (Psal. CXVIII, 75). Quisquis autem in veritate humiliatur, veraciter humiliatur, nec nisi fallaciter exaltatur. Quid est autem fallaciter exaltari, nisi vere non exaltari? Gratias ei, quia non dixit: *Omnis qui se exaltaverit, exaltabitur*. Quomodo enim conanemur in vanum exaltari, si id arbitraremur, quando ne ipsa quidem nunc desperatio proficiendi, appetitum cohibet exaltandi? Et forte hoc est, quod ait: *Qui se exultat, humiliabitur*: nec pertinet ad affectum, qui nullus est; sed ad affectum, qui stultus est.

4. Quantos enim videmus humiliatos, sed non humiles; percussos, sed non dolentes; curatos quidem a Domino, sed nec ipsa curatione sanatos? Hi sunt qui sub sentibus esse delicias computant [88], [0593C] dissimulantes peccata quae actitant, lubricum in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitant, corpus mortis quod gestant, jugum grave quod tolerant, graviorem conscientiam quam occultant, gravissimam sententiam quam expectant. Talis ille erat, cui Joannes in Apocalypsi scribere jubebatur: *Dicis: Quia dives sum, et nullius egeo; et nescis quia tu es pauper, et miser, et miserabilis, et caecus, et nudus* (Apoc. III, 17). Nec mirum si sit vana et mendax exaltatio filiorum hominum, siquidem vani sunt et mendaces. Humiliat [1126] eos veritas, exultat vanitas: et dilexerunt magis tenebras quam lucem, amplectentes exaltantem se vanitatem, et quaerentes mendacium; porro contra veritatem quae [0593D] se humiliat, votis et studiis quibus possunt, dissimulationibus et conatibus frivolis recalitrantes.

5. Fecimusne aliquid? Puto quia invenimus etiam quomodo humiliet homo se ipsum. Dico autem ut adhaereat [*alias*, adhibeat voluntatem] humilianti se veritati, nec dissimulet, sed cooperetur ei devoto pietatis affectu. Proinde cavebo deinceps, quam sollicito potero, duritiam cordis: sentiam et plangam dolorem meum, ne, si forte insensibile fuerit, sit etiam insanabile vulnus meum. Ero igitur vir videns paupertatem meam in virga indignationis [0594A] ejus, ne veniat anima mea in consortio eorum, de quibus Veritas ait: *Percussi eos, et non doluerunt* (Jerem. V, 3); et iterum: *Curavimus Babylonem, et non est sanata* (Jerem. LI, 9). Gravis curatio humiliatio haec, sed gravior morbus superbia est: quae utinam sic curetur, ut sanetur hac cura! Consentiam itaque adversario meo, acquiescam judici meo, cedam denique urgenti aculeo, ne bis pungar. Tale enim reor esse quod

Dominus ait: *Omnis qui se exultat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur*. Ac si dicat: Quisquis contra stimulum recalitraverit, duplo pungetur: parceretur autem ei qui consenserit, et dederit locum irae.

SERMO XXI [88*]. *De verbis Sapientiae (X, 10): «Justum deduxit Dominus per vias rectas,» etc. [0594B]*

1. Est justus, qui in principio sermonis accusator est sui (Prov. XVIII, 17); et est justus, qui ex fide vivit (Rom. I, 17); et est justus, qui absque terrore est (Prov. XXVIII, 1). Et primus quidem bonus, quia accedit ad viam; secundus melior, quia currit per viam; tertius optimus, quia jam appropinquat ad finem viae. Hic tamen accipiamus primum, quem velocius invenimus. Hunc deduxit Dominus, et non alius; quia ipsius est de via iniquitatis ad viam veritatis reducere, et deducere, et ducere per eam. *Per vias, inquit, rectas*. Viae Domini viae rectae, viae pulchrae; viae plenae, viae planae. Rectae sine errore, quia ducunt ad vitam; pulchrae sine sorde, quia [0594C] docent munditiam; plenae multitudine, quia totus jam mundus est intra Christi sagenam; planae sine difficultate, quia donant suavitatem. Jugum enim ejus suave est, et onus ejus leve (Matth. XI, 30). *Et ostendit illi regnum Dei*. Regnum Dei conceditur, promittitur, ostenditur, percipitur. Conceditur in praedestinatione, promittitur in vocatione, ostenditur in justificatione, in glorificatione percipitur. Unde est illud: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum Dei* (Matth. XXV, 34). Sic enim ait Apostolus: *Quos praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, illos et justificavit: quos autem justificavit, illos et magnificavit* (Rom. VIII, 30). In praedestinatione est gratia, in vocatione potentia, in justificatione laetitia, in magnificatione est gloria. [0594D]

2. *Et dedit illi scientiam sanctorum*. Scientia sanctorum est, hic temporaliter cruciari, et delectari in aeternum. Et in contrarium scientia malorum relabatur. Alia est scientia mundi, quae docet vanitatem; et alia scientia carnis, quae docet voluptatem. Illa tanquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietem, et omnem prorsus laborem claudit a filio suo: sic caro incrassata, impinguata, dilatata, recalitrat, nec minimis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater vult filium suum huc illucque discurrere, [0595A] ut addiscat unde aliquando magnificetur; sic et mundus vult hominem multis laboribus intrinsecari, ut habeat unde superbiat, unde infletur, et desipiat de vanitate in idipsum. Sanguisugae duae sunt filiae, id est propriae voluntatis, quae quasi radix est, duae filiae sunt, vanitas [1127] et voluptas, clamantes: *Affer, affer*. Hae nunquam satiantur, nunquam dicunt: Sufficit. Si quis has plenius in se contriverit, non immerito sibi illam vocem poterit coaptare: *Quoniam, inquit, pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me* (Psal. XXVI, 10).

3. *Honestavit illum in laboribus*. Nonne nos et in ipsis laboribus nostris honestamur, cum omnia quae facimus, ad unitatis vinculum adunamus, ut non in nobis sit pondus et pondus, mensura et mensura, [0595B] quia utrumque abominabile est apud Deum? Nonne et haec vilitas, haec deformitas, haec semicinctia honorantur et adorantur a principibus terrae [89]? Vae nobis, si exsultaverimus nisi in Christo, et pro Christo! vae nobis, si vendibilem obtulerimus paupertatem! *Et complevit labores illius*: vel hic in perseverantia, ut usque in finem justitiam non derelinquat; vel illic in gloria, ut gaudeat in aeternum. Felix utraque completio, cum et hic moritur justus plenus dierum, et illic oritur in plenitudine [*alias*, longitudinem] dierum: utrobique plenus; et hic gratia, et illic gloria, quia gratiam et gloriam dabit Dominus (Psal. LXXXIII, 12). Amen.

SERMO XXII. De quadruplici debito. [0595C]

1. In via estis, fratres, quae ducit ad vitam, in via recta et impolluta, quae ducit ad civitatem sanctam Jerusalem illam, quae libera est, quae sursum est, quae est mater nostra. Arduus quidem ascensus ejus, utpote per ipsam montis summitatem incisus; sed via compendiosior laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit. Vos autem tam felici facilitate, quam facili felicitate viam istam non solum itis, sed curritis; quia exonerati estis et accincti, nihil ponderis super dorsa portantes. Non sic aliqui, non sic, qui quadrigas et quadrigalia onera pertrahentes, montis circuitum ambire decernunt, et plerumque per devexa montis praecipitantur, ut vix finem inveniant vitae suae. Felices igitur vos, qui vos [0595D] et vestra sine omni exceptiuncula reliquistis, per ipsum

montis verticem iter facitis ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi (Psal. LXVII, 5). Illi vero, qui, quamvis Aegyptum fugerint, tamen ad quaeque Aegyptia tenerrime respirant, viam civitatis habitaculi non invenerunt; sed voluntatum suarum gravissimis sarcinis praegravati, vel sub onere, vel cum onere cadunt, ut vix ad cursum perveniant destinatum.

2. Quid enim est (gratias illi, cujus gratia hoc totum factum est) quod vita vestra vitam apostolicam repraesentet ^[89*]? Illi reliquerunt omnia, et in **[0596A]** schola Salvatoris sub ejus praesentia congregati, hauserunt aquas in gaudio de fonte Salvatoris, ipsum vitae fontem in ipso fonte bibentes. Beati oculi qui viderunt. Nunquid non et vos, non in praesentia, sed in absentia ipsius; non ad verba oris ejus, sed ad vocem nuntiorum ejus, simile aliquid fecistis? Defendite vobis hanc praerogativam, quod illi ad visum et ad verbum, vos ad auditum et nuntium credidistis. Sic state in Domino, charissimi, ut quemadmodum illi in fame et siti, in frigore et nuditate, in laboribus et jejuniis, et vigiliis, et caeteris observantiis justitiae viam liberae quam liberatae de carcere nostrae mortalitatis. Si quaeritis unde id sciam, scitote quia certissima mihi signa inde facta sunt et ostensa.

[1128] 3. Non est igitur quod vobis vel pro vobis timeam a viribus Satanae et ministrorum ejus, cum noverim illius fortitudinem per Redemptoris vulnera traductam et deductam ad nihilum. In spiritu enim fortitudinis fortem fortior ille contrivit, **[0596C]** portas aereas et vectes ferreos confringens. A versutiis et astutiis illius formido mihi est pro vobis, in quibus partim subtilitate naturae, partim experientia temporum sub tot annorum millibus eruditus, fragilitatem humanae naturae, quaquaversum se verterit, non ignorat. Sic ille insatiabilis homicida primis parentibus nostris non ursos, non leones, non fortia terrae animalia delegavit; sed tortuosum et callidum serpentem, qui per sinuosa volumina nunc caput cauda, nunc caudam capite tegere consuevit. Denique et serpens non fortior erat, sed *callidior cunctis animantibus terrae*, ait Scriptura. Unde et ab interrogatione incoepit, mentem mulieris explorans, sciens, ingenio, non viribus laborandum, **[0596D]** *Cur praecepit vobis Dominus Deus, inquires, ne comederitis de ligno scientiae boni et mali? Quae respondit: Ne forte moriamur* (Gen. III, 1-3). Quod Deus pro certo posuerat, dicens: *Quacunque die comederitis, morte moriemini* (Gen. II, 17); ista sub dubio supponit, *ne forte*, inquires, *si comederimus, moriamur*. Et audi ingenium malitiamque serpentis. *Nequaquam*, inquit, *moriemini* (Gen. III, 4). Deus affirmat, mulier dubitat, Satan negat. Sic et ego timeo, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic et sensus vestri corrumpantur a castitate, quae est in Christo Jesu (II Cor. XI, 3). **[0597A]**

4. Putasne, aliquis in vobis est, cui dicat in cogitationibus suis: Cur praecepit vobis Deus, ut istam Regulam teneretis? Secundum enim impetum spirituum vestrorum huic tepido remissionem, illi ferventi vitam arctiorem proponit, hoc solum expetens et exspectans, ut quoquo modo tollat eum a concilio justorum et congregatione. Profecto spiritus ille, qui tibi hoc suggerit, spiritus mendax est, spiritus potestatem habens, qui tibi invidet locum tuum. Unde et Sapiens hujus rei non ignarus: *Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit*, ait, *locum tuum ne dimiseris* (Eccl. X, 4). Absit enim ut Spiritus veritatis, qui te huc adduxit, te reducere velit; quia non est in ore ejus: Est et Non; sed est in illo Est, sicut irrefragabilis auctoritas testatur. *Nemo*, ait **[0597B]** Apostolus, *loquens in Spiritu Dei, dicit anathema Jesu* (I Cor. XI, 3). Jesus Salvator sive *salus*; anathema, *separatio* interpretatur. Qui vero tibi separationem a salute submurmurat, nec Dei Spiritus est, nec a Deo; quia Spiritus sanctus non dispergere, sed colligere venit, qui semper revocat dispersos Israel in terram suam.

5. Quid? vitam fortiorem aliquis quaerat? Dico vobis quia ista fortissima est, et quae ex omni parte, si dissimulare noluertis, primae illi scholae Salvatoris pro sua possibilitate respondeat. An audes ad molliorem vel cogitando descendere? O si cognovissets et tu, quam multa et quam multis debeas! videres quam nihil sit quod facis, quam

nec inter minima numerandum ad comparisonem debitorum tuorum. **[0597C]** Vis scire quae et quibus debeas? Primo Christo Jesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro vita tua; et cruciatus amarus sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum vel durum esse poterit, cum recordatus fueris quia ille, in forma Dei, in die aeternitatis suae, in splendoribus sanctorum ante luciferum genitus, splendor et figura substantiae Dei, venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus, ut dicitur, usque ad cubitos in limo profundi? Quid non suave tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui, et rememoraberis primum quidem illarum infantilium necessitatum; deinde, laborum quos pertulit in praedicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejunando, **[0597D]** vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo: postremo, [1129] periculorum in falsis fratribus, conviciorum, sputorum, colaphorum, flagellorum, irrisionum, subsannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium, quae in salutem nostri generis triginta et tribus annis operatus et passus est in medio terrae ^[90]? O quam indebita miseratio, quam gratuita et sic probata dilectio, quam inopinata dignatio, quam stupenda dulcedo, quam invicta mansuetudo! Regem gloriae pro despiciatissimo vernaculo, imo vermiculo crucifigi! Quis audivit unquam tale? aut **[0598A]** quis vidit huic simile? Vix enim pro justo quis moritur: ipse pro injustis et inimicis mortuus est, eligens exulare a coelis, ut nos reportaret ad coelos, amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis.

6. Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Nonne, si conferrentur in me omnes vitae filiorum Adam, et omnes dies saeculi, et labores, omnium hominum qui fuerunt, qui sunt, et qui erunt, nihil esset ad comparisonem corporis illius, quod spectabile et stupendum est virtutibus etiam supernis, in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vitae innocentia, in doctrinae affluentia [*alias*, fluentis], in coruscationibus miraculorum, in revelationibus sacramentorum? Vides igitur, quia, sicut exaltantur coeli a terra, sic exaltata est vita illa a, **[0598B]** vita nostra: quae tamen posita est pro vita nostra. Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparisonem, ita et vita nostra nullam habet ad vitam illius proportionem; cum illa dignior, ista miserior esse non possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus; quia hic deficit omnis lingua, nec sufficit oculus [*alias*, animus] vel ad intuentium tantae dignationis arcanum. Cum ergo ei donavero quiddam sum, quiddam possum, nonne istud sic est, sicut stella ad solem, gutta ad fluvium, lapis ad turrim, pulvis ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imo minutissima, corpus et animam; vel potius unum minutum, voluntatem meam: et non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis praevenit, qui toto se **[0598C]** totum me comparavit? Alioquin si illum retinero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad viscera misericordiae Dei nostri; et audeo perfodere illud fortissimum propugnaculum, quod custodit Israel; et illius sanguinis, non guttas, sed undas a quinque partibus corporis in meum pretium detorquere? O generatio perversa, et infideles filii! quid facietis in die calamitatis de longe venientis? ad cujus fugietis auxilium?

7. Sed nunquid huic soli debitor sum, cui vix parum aliquid retribuere possum? Exigunt a me praeterita peccata mea futuram vitam meam, ut faciam fructus dignos poenitentiae, et recogitem omnes annos meos in amaritudine animae meae. Et **[0598D]** ad haec quis idoneus? Peccavi super numerum arenae maris, et multiplicata sunt peccata mea, et non sum dignus videre altitudinem coeli prae multitudine iniquitatis meae, quoniam irritavi iram tuam, et malum coram te feci. *Circumdedeunt me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem* (Psal. XXXIX, 13). Quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? Quomodo satisfaciam, cum cogar reddere debitum usque ad novissimum quadrantem? Sed et delicta quis intelligit? Ait illa coelestis fistula ^[90*] Ambrosius: «Facilius inveni eos qui innocentiam **[0599A]** servaverunt, quam qui congruam egerunt poenitentiam (Lib. II de Poenit. cap. 10).» Sed et quantumlibet poeniteat, quantumlibet se afflicet et maceret; *propter nomen tuum*, non propter meum [*alias*, poenitentiae] meritum, *propitaberis peccato meo, Domine*, ait justus; *multum est enim* (Psal. XXIV, 11). Cum ergo quiddam vivis, quiddam sapis, quiddam habes, quiddam potes, huic uni rei dedicaveris, nunquid est, vel inter aliqua computandum? Paulo ante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras; et nunc iterum eam totam praecedentium exigit recordatio peccatorum. Nunquid, ut vulgo dicitur, de una filia duos generos statuisti facere?

[1130] 8. Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non minus acriter, quam veraciter vindicat **[0599B]** eam sibi? Puto quod et tu possidere desideras civitatem, de qua dicitur: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei* (Psal. LXXXVI, 3); gloriam illam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, regnum omnium saeculorum, vivero in aeternum, in perpetuas aeternitates. Credo quod velis esse aequalis angelis Dei in coelo, esse etiam haeres Dei, cohaeres Christi et in plateis supernae Sion melos angelicum auscultare, et videre quidquid illud sit, cum Christus tradiderit regnum Deo Patri, et erit Deus omnia in omnibus; postremo esse similis Deo, et videre eum sicuti est. Nec dubito quin et concupiscas suscipere et umbras declinantes, et diem aspirantem, cum illuxerit illa solemnis dies, et nubila rerum excusserit; quando jam non inclinabitur **[0599C]** dies, sed erit aeterna meridies; quando erit plenitudo fervoris et lucis, solis statio, tenebrarum exterminatio, desiccatio paludum, fetorum depulsio. Nonne ad hoc emendum totum te, quaecumque, et undecumque contrahere poteris, dare oportebit? Et cum universa compleveris, non tamen putes esse condignas passiones hujus temporis vel corporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. An sic impudens es, vel imprudens, ut minutum tuum, quod sibi tam Christi vita, quam peccati poenitentia certatim rapiunt, etiam ad hoc conquirendum vel audeas numerare?

9. Quid dices, si et quartum debitorem in medium adduxero, qui sibi etiam jure primatus sui superiores tres cedere velit? Ecce in januis est qui fecit **[0599D]** coelum et terram: et Creator tuus est, tu creatura; tu servus, ille Dominus; ille figulus, tu figmentum. Totum ergo quod es, illi debes, a quo totum habes; illi praecipue Domino, qui et te fecit, et benefecit tibi, qui tibi ministrat siderum cursus, aeris temperiem, fecunditatem terrae, fructuum ubertatem. Huic revera totis medullis, totis viribus serviendum; ne forte indignationis oculo te respiciat, et despiciat, et conterat in aeternum et in saeculum saeculi. Non arbitror autem quod te tanta raptet insania, ut et hic minutum tuum nominare, nedum numerare praesumas. Expone ergo mihi, cui horum quatuor proponas reddere quod debes, cum unusquisque tantus exactor sit ^[91], ut te possit singulariter suffocare. **[0600A]** Eia, Domine, vim patior, responde pro me. In manus tuas, Domine, commendo minutum meum: tu persolve omnibus, tu ab omnibus libera, quia tu es Deus, et non homo; et quod hominibus impossibile est, possibile est tibi. Quod habui, et feci: Domine, habe me excusatum, quia imperfectum meum viderunt oculi tui. Quis ergo amplius grunniet, dicens: Nimum laboramus, nimum jejunamus, nimum vigilamus; cum nec millesimae, imo nec minimae parti debitorum suorum valeat respondere? Haec est fortasse, fratres, illa vera vestra Quadragesima, non exterior, sed interior, quae non corticem sacramenti, sed adipem frumenti contineat. Si enim unicuique istorum quatuor et pro se, et per se, omnem decalogi perfectionem debetis: profecto decem quater **[0600B]** ducta quadragesimam vestram faciunt, quam custodire vos oportet omnibus diebus vitae vestrae. Et ipse qui vos congregavit in loco isto, vitam vestram conservet in opere sancto; ut eum ipse apparuerit vita vestra, et vos appareatis cum ipso in gloria.

SERMO XXIII. De discretione spirituum [Alias, De septem spiritibus].

1. Magister gentium Paulus, ex occasione ipsius spiritualis naturae, qua vivimus, ad spirituales conversationem excitans discipulos, ait: *Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus* (Galat. V, 25). Ac si dicat: Si caro non prodest quidquam, sed spiritus est qui vivificat ipsam, separare oportet pretiosum a vili, et digniorem praeponere partem, ut secundum spiritum ambulemus, [1131] non secundum carnem. **[0600C]** Ad spiritum enim debet fieri conversio carnis, ut serviat ipsa, et non serviatur ei, ut dicat spiritus servo suo: Veni, et veniat: Fac hoc, et faciat illud. Sic enim erit uxor nostra sicut vitis abundans, et salvabitur per generationem filiorum, qui sunt opera bona, si fuerit ipsa quidem in lateribus domus nostrae, id est in abscondito et humili loco; anima vero resideat in medio tanquam domina, tanquam paterfamilias, tanquam iudex; ut fiat quod scriptum est: *Anima mea in manibus meis semper* (Psal. CXVIII, 109). Maledictus enim spiritus ille, qui partem suam deteriore facit. Maledictus homo, qui pascit sterilem, et viduae non benefacit. Denique, ut testatur idem Apostolus, si secundum carnem vixerimus, **[0600D]** moriemur; quoniam, qui in carne ambulant, Deo placere non possunt (Rom. VIII, 13, 8); et qui seminant in carne de carne metent corruptionem (Galat. VI, 8). Si autem spiritu facta carnis mortificaverimus, vivemus; quoniam, qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt (Rom. VIII, 13, 14); et qui seminant in spiritu, de spiritu metent vitam aeternam (Galat. VI, 8).

2. Prudenter proinde, fratres, et non ad insipientiam nobis, spirituales elegimus vitam, castigare scilicet corpus, et servituti subicere; et Deum, qui Spiritus est, adorare in spiritu et veritate. Sed, quia spirituum diversa sunt genera, necessaria est nobis eorum discretio, praesertim cum ab apostolo **[0601A]** didicerimus, non omni spiritui esse credendum (I Joan. IV, 1). Videri enim potest minus eruditus, et qui parum exercitatus habent sensus, omnem cogitationem non alterius, quam ipsius humani spiritus esse sermonem: quod non ita esse et certa fidei veritas probat, et divinarum testimonia Scripturarum. *Audiam, inquit Propheta, non quid ego loquar, sed quid loquatur in me Dominus Deus* (Psal. LXXXIV, 9). Et alius propheta: *Angelus, inquit, qui loquebatur in me* (Zach. I, 9), etc. Et in psalmo didicimus fieri immissiones etiam per angelos malos (Psal. LXXVII, 49). Unde et timet Apostolus, ne, sicut serpens decepit Evam astutia sua, sic et discipulorum quibus loquitur corda decipiantur (II Cor. XI, 3), ab eo utique, cujus ipse Paulus astutias non ignorat: unde **[0601B]** et dicit: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum* (Ephes. VI, 12). Esse autem spiritum carnis non bonum, manifeste idem Apostolus indicat, ubi inflatos spiritu carnis suae quosdam esse testatur (Coloss. II, 18). Et esse etiam spiritum hujus mundi declarat, ubi gloriatur in Domino pro se pariter et pro discipulis suis, non quod eum acceperint, sed spiritum, qui a Deo est, *ut sciamus*, inquit, *quae a Deo donata sunt nobis* (I Cor. II, 12).

3. Sunt ergo hi duo satellites maligni illius principis tenebrarum; ut dominetur spiritus nequitiæ spiritui carnis, et spiritui hujus mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, **[0601C]** ne credamus ei; quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporum, sed quod gravius est, animarum. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, a sermonibus eorum cognoscemus eos: et quis spiritus sit qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. Semper enim spiritus carnis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiae semper amara loquitur. Quoties ergo importune ut assolet, carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia, cum de cibo, de potu, de somno, caeterisque similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam modo inardescimus desiderio, certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur, et tanquam adversarium repellamus eum, dicentes: *Vade retro, Satana, quoniam non sapis ea quae Dei sunt* (Marc. VIII, 33), sed magis sapientia tua inimica est Deo. **[0601D]** Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione saeculi, de jactantia et arrogantia, caeterisque similibus cogitatur vana versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est qui loquitur, longe perniciosior hostis, et majori sollicitudine repellendus. Interdum vero satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnam, tanquam leo rugiens, insurgit adversus nos; cum videlicet non ad voluptatem carnis, aut saeculi vanitatem, sed ad iram, ad impatentiam, [1132] ad invidiam, ad amaritudinem animi provocamur: importune ingerendo, si quid minus amicabiliter, minusve discrete factum videtur aut dictum; si qua denique aut in signo, aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspitionis. Huic ergo cogitationi **[0602A]** non aliter, quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab ea, quam ab ipsa perditione cavendum. Scriptum est enim: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. XXI, 19).

4. Fit tamen aliquando, ut spiritus noster a quolibet horum trium crebro superatus, et servus illi addictus, in suam ipsius perniciem, heu! vices illius agat, ut jam sine omni alterius spiritus suggestionem ipsa ex se anima aut voluptuosas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. Jam vero non facile arbitror posse discerni, quando noster ipse loquatur spiritus, quodove loquentem alterum audiat quemlibet e tribus illis. Sed quid refert quicumque loquatur, dum unum et idem sit quod loquuntur? Quid refert loquentis nosse personam, dum constat **[0602B]** perniciosum esse quod loquitur? Si inimicus est, resiste viriliter inimico: si tuus ipse spiritus est, argue eum, et miserabiliter plange, quod in tantam miseriam et tam miserabilem devenit servitutem.

5. Quoties vero super castigando corpore, humiliando corde, servanda unitate *[alias, virtute patientiae]*, et charitate fratribus exhibenda, seu caeteris virtutibus acquirendis, conservandis, amplificandis, salubris cogitatio in mente versatur, divinus sine dubio Spiritus est qui loquitur, aut per se ipsum sane, aut per angelum suum. Et quemadmodum de humano atque maligno spiritu dictum est, sic de angelico, et de divino: nec facile est quis loquatur discernere, nec ignorare periculosum; **[0602C]** praesertim, cum certum sit, angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed Deum esse qui loquitur in ipso.

6. Studiosius igitur deinceps consideremus, quonam modo malignorum illorum spiritu suggestiones audire, imo quanta indignatione abjicere debeamus, avertentes aures nostras ne audiamus sanguinem, et sapientiam quam revelat caro et sanguis: parvulos quoque Babylonis, cogitatus scilicet mundanos [*alias*, malignos], ab ipso initio tenentes, et allidentes ad petram: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis a conspectu cordis nostri abjicientes, et deducentes ad nihilum. Eas vero cogitationes, quae iustitiae et veritatis nos admonent, tota devotione suscipientes, divinae dignationi gratiam habeamus: nec aliquando tantae [0602D] benignitati inveniamur ingrati, scientes quoniam ipse est qui loquitur iustitiam; ipse cujus sermo veritas est. Quantae enim temeritatis [*alias*, perversitatis]; imo quantae insaniae est, si forte, dum alloquitur nos Dominus majestatis, nos insensati avertamus aurem, et ad nescio quas animum ineptias convertamus? Quanta est haec injuria, et quam graviter vindicandam, cum vilissimus vermis clamantem ad se audire dedignatur Creatorem universitatis? Quanta vero et quam ineffabilis divinae dignatio bonitatis, quae quotidie concipit nos infelices avertentes aures, obdurantes corda, et nihilominus clamat ad nos, et jugiter clamitat in plateis? Vere in plateis, quia in latitudine charitatis. Ecce enim bonorum meorum non egesset Domine: et [0603A] tamen dicis: *Convertimini ad me, filii hominum*; et iterum clamitas: *Revertere, revertere, Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te* (Cant. VI, 12).

7. Propterea obsecro vos, dilectissimi, qui reminiscimini Domini, ne taceatis, et ne detis silentium ei: audientes jugiter quid loquatur in vobis Dominus Deus, quoniam loquetur pacem. Felix proinde et beata anima, quae venas susurri divini percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus* (I Reg. III, 9). Hic ergo hodiernus sermo finem accipiat, ut etiam tacentibus nobis Deum intus audiamus loquentem et suadentem de regno suo, tanto utilius quanto subtilius, per internam scilicet inspirationem. Si qua tamen adhuc de audienda hac Domini voce ipse [0603B] suggesserit, alio sermone tractabimus, ne [1133] praesertim in tam utili ac spirituali materia, mentes vestras longitudine sermonis oneremus.

SERMO XXIV. De multiplici utilitate verbi Dei.

1. Tenetis, credo, quemadmodum hesterno sermone de ea, quae nobis admodum necessaria est, discretione spirituum admonuerimus sollicitudinem vestram: ut contra venenatos serpentis antiqui sibilos, contra mortiferos sirenarum cantus, aures cordis jugiter obturare studeatis; ut nec spiritum carnis loquentem mollia, nec spiritum mundi vana suggerentem, nec spiritum nequitiae audiat immittentem amaritudines, et scandala seminantem. Sed hujus specialiter astutias nosse necesse est, hujus [0603C] cogitationes non expedit ignorare. Interdum enim transfiguratur se malignus ille et nequam spiritus in angelum lucis (II Cor. XI, 14), ut virtutis simulatione plus noceat. Sed et tunc quoque, si diligenter advertimus, nunquam nisi amaritudinis et discordiae seminaria spargit. Suadet enim nonnullis singularia jejunia quaedam, unde caeteri scandalizentur; non quia jejunium diligit, sed quia scandalo delectetur. Multa quoque in hunc modum solet afferre, quae tamen a divina sapientia facile discernantur, si apostolicam illam beati Jacobi definitionem prae oculis habeamus, qui divinam describens sapientiam, ait: *Sapientia quae a Deo est, primum quidem pudica est, deinde pacifica* (Jac. III, 17). Omnem [0603D] ergo cogitationem, in qua haec duo non concurrunt, a Dei sapientia alienam esse non dubites. Eam vero quae pudica videtur, nec ad vitia trahit aperte, sed virtutis praetendit imaginem; tunc demum a Deo noveris esse, si pacifica sit, si praelati tui atque spiritualium fratrum approbatur iudicio; quoniam non faciet Dominus Deus verbum, quod non revelaverit servis suis.

2. Quanta vero devotione, quanta humilitate, quanta sollicitudine cogitatio salubris non aliter quam divinae dignationis sermo suscipi debeat, et hesterno sermone partim jam diximus, et hodierno nihilominus aliquanto latius persuadere conabimur. *Beati* enim qui *audiunt verbum Dei, et custodiunt illud* (Luc. XI, 28). Vultis nosse quam beati? Primum [0604A] quidem sonans in auribus animae vox divina, conturbat, terret, dijudicatque: sed continuo, si non avertis aurem, vivificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Denique et cibus noster est, et gladius, et medicina, et confirmatio, et requies, resurrectio quoque et consummatio nostra. Nec mireris quod verbum Dei jam nunc inveniantur omnia in omnibus esse, quantum spectat ad justificationem: siquidem et futurum est omnia in omnibus ad glorificationem. Audiatur illud peccator, et conturbabitur venter ejus; a

voce illa carnalis anima contremiscet. Omnia namque cordis secreta rimatur atque dijudicat sermo vivus et efficax, cordium atque cogitationum perscrutator. Unde et licet mortuus in peccato, si audieris vocem Filii Dei, vives. Sermo [0604B] enim quem loquitur, spiritus et vita est. Si cor tuum induratum est, memento Scripturae dicentis: *Emittet verbum suum, et liquefaciet ea* (Psal. CXLVII, 18); et item: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est* (Cant. V, 6). Si tepidus es, et evomi jam formidas, non discedas ab eloquio Domini, et inflammabit te; quia eloquium ejus ignitum est valde. Quod si tenebras ignorantiae plangis, diligenter audi quid loquatur in te Dominus Deus: et erit lucerna pedibus tuis verbum Domini, et lumen semitis tuis.

3. At fortassis tanto amplius doles, quanto clarius peccata etiam minima illuminatus agnoscis; sed sanctificabit te Pater in veritate, quae est utique sermo ejus, ut inter apostolos audire merearis: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum [0604C] vobis* (Joan. XV, 3). Jam vero cum laveris inter innocentes manus tuas, ecce paravit in conspectu tuo mensam, ut non de solo pane vivas, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei, [1134] et in fortitudine cibi illius curras viam mandatorum ejus. Ubi si consistunt adversum te castra, et praelium tentationis insurgit, arripe gladium spiritus, quod est verbum Dei, et in eo facile triumphabis. Quod si forte, ut est certaminis consuetudo, contigerit aliquando vulnerari, mittet verbum suum, et sanabit te, et eripiet te de interitionibus tuis: ut in te quoque inspiciatur quod ait Centurio, cujus fides tam magnifico commendatur: *Domine, inquit, dic tantum verbo, et sanabitur puer meus* (Matth. VIII, 8). Sed et si titubes adhuc, confitere et clama: *Mei autem pene [0604D] moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei* (Psal. LXXII, 2); et in verbis suis confirmabit te: ut experimento discas quoniam verbo Domini coeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

4. In his atque hujusmodi persevera, in talibus jugiter exercere, donec jam dicat Spiritus, ut requiescas a laboribus tuis. In hoc verbo quiesces dulciter, ac suaviter soporaberis, donec veniet hora, cum omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, et procedent. Sed quo? Alii quidem in iudicium, alii vero in vitam aeternam. Et quis scit si est dignus amore vel odio? Tunc maxime memor esto verbi tui servo tuo, Domine, in quo mihi spem dedisti, ut ab auditione mala non timeam: sed beata [0605A] magis auditio perducatur ad visionem, cum dices: *Venite, benedicti Patris mei* (Matth. XXV, 34), etc. *Quicumque enim confitebitur me coram hominibus, ait ipse, hunc et ego confitebor in conspectu Patris mei et angelorum sanctorum* (Matth. X, 32; Luc. XII, 8): quod nobis conferre dignetur ipse, qui constitutus est iudex vivorum et mortuorum. Amen (91*)

SERMO XXV. De verbis Apostoli, «Volo primum fieri obsecrationes, orationes,» etc. (I Tim. II, 1).

1. Quatuor mihi videntur orandi modos exprimere Apostoli verba, dicentis: *Volo primum fieri obsecrationes, deinde orationes, postulationes, gratiarum actiones*. Sunt enim quos adhuc peccati conscientia terret et cruciat, nondum accepta resistendi virtute, [0605B] tunc scilicet cum primum ipsos in peccatorum coenajacentes Spiritus veritatis irradiat, et excitans erubescere facit, et timere Deum^[92], dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem; et velut ardentem coram se gehennam expavescentes, quoniam in se ipsis boni nil inveniunt, aliunde apprehendunt unde tegantur. Sciunt enim quod non sit tutum in conspectu Domini Dei sui vacuos apparere contra legis praeceptum (Exod. XXIII, 15), et multo minus id praesumere plenis stercore manibus audent. Quia ergo timent, et merito timent per se ipsos accedere, student quasi per alios supplicare. Tale est illud orationis genus; quo solemus uti [1135] dicentes: «Sancte Petre, ora pro nobis,» et similia. [0605C] Maxime vero illud obsecratio est manifesta, «Per crucem et passionem tuam, libera nos, Domine;» et caetera in hunc modum. Tale enim videtur, ac si latro deprehensus, et jam vicinus suspendio, quando penitus desperat, nec invenit in se unde veniam [*alias* misericordiam] deprecetur, extendens brachia dicat: Quia sic passus est Christus; ut eorum a quibus tenetur, animos moveat ad pietatem.

2. Credo ego de talibus dici posse, quia *regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. XI, 12). Vim faciebat regno coelorum Publicanus [0606A] ille, qui dum non auderet oculos ad coelum levare, ipsum coelum ad se potuit inclinare (Luc. XVIII, 13, 14). Simile aliquid mulier illa egisse videtur, quae profluvium sanguinis habens,

dum timeret ad Christum accedere, fecit ab eo virtutem exire. Furtim enim tetigit fimbriam, et curata est ab infirmitate: unde et dedignantis quodam modo verbum videtur, quod de ea Dominus ait: *Quis me tetigit?* Et addidit: *Sensi a me exisse virtutem* (Luc. VIII, 43-46). Non credo quod sit inter nos quispiam; sed forte nonnulli in habitu vel saeculari conversatione potuerunt aliquando experiri quod loquor, ut in vitii fluxum sanguinis paterentur, ejus, inquam, sanguinis qui regnum Dei non possidebit (I. Cor. XV, 50). Etenim qui facit peccatum, servus est peccati [0606B] (Joan. VIII, 34): nec sua se poterit continere virtute, etiam cum volet. Huic ergo minime expedit per seipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam invenerit, ejus fimbriam, hoc est eum considerare hominem, quem humiliorem [*alias*, meliorem] viderit, et extremum in Ecclesia, quae est vestis Christi; eum, inquam, qui elegit abjectus esse in domo Dei, oportet considerare; quoniam is vere est fimbria posita in ora vestimenti, ad quam utique spiritualis unguenti descendens a capite copia tota decurrit. Hunc si beneficiis aliquibus, seu prece humili, aut confessione pura tetigerit, ut affectum ejus erga, se moveat ad compatiendum sibi; habeat fidem, et sine dubitatione sanabitur. Illud tamen [0606C] noverit fimbria, non a se, sed a Christo exiisse virtutem, qui et tangi se protestatur in fimbria. Expressi nunc vobis; quantum potui, quale sit, et cui animae necessarium genus obsecrationis.

3. At vero jam continendi virtute accepta, securus accedit, qui sibi conscius fuerit, pro delictis praeteritis veniam quaerens; et oratione utitur, quae nimirum oris est ratio, quando jam ore suo loquitur cum Deo suo. Hinc illud est quod Maria Magdalene, quanquam non minus humilis haemorrhoea illa, non sic tamen veretur accedere, sed rigat lacrymis [0607A] pedes, capillis tergit, ungit unguento, osculatur ore devoto (Luc. VII, 38). Unde satis liquet, quod omnino jam proposuerat in corde suo a peccato deinceps abstinere: et quasi profluvium stabat. Quod si jam consecutus es et tu, primum est ut ipsi Domino in oratione loquens, recogites annos tuos in amaritudine animae tuae.

4. Dehinc postquam in lamentis poenitentiae aliquandiu perseverans, hilaritatem quamdam et fiduciam conceperis indulgentiae, accede jam ad postulationes; ut secure, tanquam receptus in gratiam Domini, tibi et conservis tuis audeas petere quod oportet. At fortassis requiras, unde aut quomodo nosse poteris, utrum hanc [*alias*, jam] consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conservandae [0607B] humilitatis gratia, divina solet pietas ordinare ut quanto quisque plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Nam et usque ad supremum exercitii spiritualis gradum, si quis eo usque pervenerit [*alias*, profecerit], aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquatur, ut vix sibi primum videatur adeptus. Attamen scio quid hodie lectum sit in Evangelio [92¹]. Dixerat Jesus paralytico: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua:* et reputatum est ei ad blasphemiam. At ille, cui nimirum cogitatio hominis [1136] confitetur: *Quid, inquit, cogitatis mala in cordibus vestris?* Blasphemare me blasphematis, et quasi ad excusandum visibilis curationis virtutem, me invisibilem dicitis usurpare [93]. Sed ego vos potius blasphemos esse convinco, signo probans [0607C] visibili invisibilem potestatem. *Ut sciatis, inquit, quia potestatem habet Filius hominis in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico): Surge, tolle grabatum tuum, et ambula* (Matth. IX, 2-7). Et tu ergo si jam surgis desiderio supernorum, si grabatum tuum tollis, corpus scilicet a terrenis elevans voluptatibus, ut jam non feratur anima concupiscentiis ejus, sed magis ipsa, ut dignum est, regat illud, et ferat quo non vult: si demum ambulas, quae retro sunt obliviscens, et ad ea quae ante sunt, te extendens desiderio et proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. Neque enim surgere poteris, si non aliquatenus onus esset alleviatum; nec grabatum tollere, nisi exoneratus magis; quia nec ambulare [0607D] in fervore conversationis cum peccatorum gravi mole possibile est.

5. Propter quod fiducialiter jam postulare potest qui ejusmodi est: tantum caveat, ne forte aut postulet non postulanda; aut nimis postulet quae a Deo sunt postulanda; aut ea tepide quaerat, quae toto affectu, et omni tempore sunt quaerenda. *Petit, et non accipitis*, ait Jacobus, *eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis* (Jac. IV, 3). Sic agit omnis qui terrena quaerit ultra necessitatem, qui mundialem gloriam sectatur, aut voluptatem. [0608A] Tale est etiam quod solent saeculares homines mortem inimicorum in orationibus postulare, caeteraque similia quae non oportet. At vero temporalia, si defuerint, petenda quidem sunt, quantum necessitas humana requirit; sed, juxta beati Gregorii sententiam, non sunt haec nimie requirenda. In quo genere etiam illa spiritualia sunt, sine quibus nihilominus salus constare

potest, ut sermo scientiae, gratia curationum, omniaque, de quibus certum non habemus quod expediat nobis: utpote si te fatiget tentatio, supplicandum quidem pro ea ut auferatur a te, sed non nimis obnixae, quoniam in talibus meminisse semper oportet apostolicae illius sententiae: *Nos enim quid oremus, sicut oportet, nescimus* (Rom. VIII, 26); et Deo magis committere, quam [0608B] temere aliquid apud nos definire. Haec autem sunt toto affectu, et omni tempore postulanda; haec sunt, pro quibus incessanter et quam obnixae poterunt, ad Deum clament desideria tua: ut habeas gratiam ejus bonam, et placere possis in oculis pietatis ipsius, et in eo vivas, et moriaris in ipso, ut gloriam ejus videre, et ipso frui in perpetuum merearis. De his enim dictum est: *Sine intermissione orate* (I Thess. V, 17). Unde et Propheta: *Exquisivit, inquit, te facies mea; faciem meam, Domine, requiram;* et alibi: *Unam, ait, petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae mea* (Psal. XXVI, 8, 4).

6. Porro ad quartum genus orationis, quod est [0608C] gratiarum actio, perpauca attingere credo [93¹]; et quo rarius, eo pretiosius est. Multam enim prorsus gratiam inveniet apud Deum, quem juxta promissionem suam exaudit antequam invocetur (Isa. LXV, 24): et testimonium reddet spiritui ejus Spiritus quem habet ex Deo, quoniam exauditum est desiderium ejus, ita ut certus jam non orare, sed gratias agere possit. Sic enim habes in Lazari resurrectione, ubi Dominus, licet prius nihil orasset: *Pater, inquit, gratias ago tibi, quia audisti me* (Joan. XI, 41). Prima igitur, id est obsecratio, verecundo fiat affectu. Secunda, quam proprie diximus orationem, affectu puro: ut videlicet non dissimulemus peccata, non nos palpemus, scientes quod sic quisque misericordiam invenit apud Deum, si inventus [0608D] fuerit durus iudex in semetipsum. Tertia, id est postulatio, amplum quaerit affectum, et fiduciae latitudinem, sicut scriptum est: *Postulet autem in fide nihil haesitans* (Jac. I, 6). Credo enim propterea dictum: *Quemcumque locum calcaverit pes vester, vester erit* (Josue I, 3); quod tantum impetrabimus, quantum porrexerimus pedem fidei. Quarta, quae est gratiarum [1137] actio, ipsa debet esse devotione plenissima, et deliciis affluens.

7. Jam vero de reverentia orationis, in eo quod lectum est in capitulo, ipsius Regulae vos modo sollicitavit [0609A] auctoritas (Reg. S. Benedicti, cap. 20), ex cujus occasione aliqua de oratione dicenda putavi. Illud tamen breviter dico, nonnullos, ut arbitror, experiri interdum in oratione ariditatem, et hebetudinem quamdam mentis: ut solis orantes labiis, non satis attendant neque quid dicant, neque cui loquantur, pro eo quod velut ex consuetudine quadam, cum minus digna reverentia et sollicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, quam propheticum illud: *Ingrederi in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei?* (Psal. XLI, 5.) Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare coelestem, illam utique curiam, in qua Rex regum stellato sedet solio, circumdante innumerabili et ineffabili [0609B] beatorum spirituum exercitu. Unde et ipse qui viderat, quia majorem numerum non invenit: *Millia, ait, millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei* (Dan. VII, 10). Quanta ergo cum reverentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet a palude sua procedens et repens ranuncula vilis? Quam tremebundus, quam supplex, quam humilis, quam denique sollicitus, et toto intentus animo majestati gloriae, in praesentia angelorum, in concilio iustorum et congregatione sanctorum assistere poterit miser homuncio?

8. In cunctis igitur actionibus nostris multa opus est animi vigilantia, sed praecipue in oratione. Etenim, sicut in Regula nostra legimus (Reg. S. Benedicti, cap. 19), licet hora omni et omni loco oculi [0609C] Domini [*alias additur* et angeli super; *alias tantum*, super] nos speculentur, maxime tamen in oratione. Licet enim semper videamur, sed tunc etiam praesentamus et ostendimus nos, quasi facie ad faciem cum Deo loquentes. Porro quamvis ubique sit Deus, in coelo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: ut mens nostra non oratorii tecto, non aeris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, juxta eam formam, quae nobis a Christo tradita est, ubi ait: *Sic orabit: Pater noster qui es in coelis* (Matth. VI, 9). Coelum enim quadam praerogativa etiam sedes sive thronus Dei vocatur; quia ad eam comparisonem, qua Deum in coelis angeli sancti et electorum animae vident, nos miseri et peregrini [0609D] super terram vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanquam assumptus et praesentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in angelis, qui minime ceciderunt; et elevatum in hominibus, quos suscitavit de pulvere inopes, et erexit de stercore pauperes: sic, inquam, semetipsum

consideret et sic attendat, tanquam praesentatum Domino majestatis, ut dicat cum Abraham: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (Gen. XVIII, 27). Et quia tuo praecepto commonitus, tua institutione formatus, id praesumo, Domine fons pictatis.

SERMO XXVI. De voluntate nostra divinae voluntati subjicienda.

1. Audistis nunc ex Regula nostra (Reg. S. Benedicti, [0610A] cap. 7), fratres, de humilitate sententiam Christi [*alias deest* Christi]: cui ego, quoties legitur, toto animo intentos vos esse volo. Insuper est enim et insanus, quicumque in aliis vitae meritis, quicumque in alia religione seu sapientia, nisi in sola humilitate confidit. Apud Dominum, fratres, jus habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes; sed nec fallere eum: ipse enim novit abscondita cordis: quanto magis opera manifesta? utique nec resistere viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat, nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, et quidquid in aliis minus habemus, de ea supplere? Sed, o mira vanitas! o mira fatuitas cordis nostri! cujus elationem [*alias*, elevationem] perfecte reprimere, cujus cervicosos motus [0610B] omnino domare, humilitatis materia tanta non sufficit, quin superbiat adhuc terra et cinis^[94].

2. Porro totius humilitatis summa in eo videtur [1138] consistere, si voluntas nostra divinae, ut dignum est, subjecta sit voluntati, sicut ait Propheta: *Nonne Deo subjecta erit anima mea?* (Psal. LXI, 1) Scio quidem creaturam omnem, velit, nolit, subjectam esse Creatori; sed a creatura rationali voluntaria subjectio quaeritur, ut voluntarie sacrificet Domino, et confiteatur nomini ejus: non quia terribile et sanctum, non quia omnipotens, sed quia bonum est. At vero subjectionem istam triplicem esse necesse est: ut quod certum est Deum velle, id nos velimus omnino; et quod certum est eum nolle, similiter exsecremur et nos; quod autem incertum [0610C] est utrum velit an nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. Hic certe, fratres, in hoc medio totum periculum est religiosorum, dum infeliciter blandimur nobis, et palpantes seducimus nosmetipsos. Hinc accidit ut dissimulemus Domini quaerere voluntatem, dum et nostram facere, et aliquam de ignorantia habere volumus excusationem. Quis enim est ille tam infelix monachus, qui id nolle audeat, quod certum est Deum velle; aut quod certum est eum nolle, id velle praesumat? Sed in medio periculum est his, qui jam egressi de saeculo, in loco conversionis habitant, tanquam in paradiso voluptatis: sicut in medio paradisi lignum transgressionis positum erat, in quo praevaricati sunt parentes [0610D] primi; lignum scientiae boni et mali; non tantum boni, vel mali solius, sed boni et mali.

3. Propterea rogo vos, fratres, diligenter attendite, quia nihil mihi occurrit quod utilius possitis audire. Ubi certa est Dei voluntas, omnino nostra sequatur, in his videlicet, de quibus certum aliquid in Scripturis invenimus, aut ipse Spiritus manifeste clamat in cordibus nostris quid sentiendum sit, ut est charitas, humilitas, castitas, obedientia, caeteraque virtutes; haec approbemus indubitanter et appetamus, quae placere Deo scimus indubitanter. Sic et ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est quod oderit ea Deus, ut est apostasia, fornicatio, iniquitas, impatientia. In bis vero rebus, de quibus nihil [0611A] certi possumus invenire, nihil certum voluntas nostra definiat; sed magis pendeat inter utrumque, aut saltem neutri parti nimis adhaereat, cogitans semper, ne forte altera pars Deo magis placeat; et parati simus voluntatem ejus sequi, in quamcumque partem eam cognoverimus inclinari. Nemo super his quae certa sunt haesitet; nemo dubia pro certis admittat; nemo sibi in dubiis iudicium vindicet, praecipitave sententiam; et experiemur quod scriptum est: *Pax multa diligentibus legem tuam, Domine, et non est illis scandalum* (Psal. CXVIII, 165). Unde enim sunt scandala, unde turbatio [*alias*, tribulatio], nisi quod propriam sequimur voluntatem, et temere quod volumus in corde nostro definiens, si quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuo [0611B] etiam in impatientiam, in murmurationem et in scandalum proni sumus: non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti; et ipse, qui nobis casus videtur, sermo quidam Dei est, suam nobis indicans voluntatem? At quicumque nihil certum de hujusmodi in corde suo posuerit, quamcumque partem postea convertatur, scandalizari non poterit. Aut si quid facere cogitat, unde mandatum certum non habet, si voluntatem suam suspensam tenuerit, donec praelatum suum interroget, et ab eo quaerat Domini voluntatem, cui vice ipsius obedir, non conturbabitur,

quidquid ei praecipiat; quoniam vere pax multa diligentibus legem Domini, et non est illis scandalum. [0611C]

4. Porro quod dixi, voluntatem suspensam teneat, aut voluntatem suam divinae subjiciat voluntati; non de concupiscentiis desideriorum, non de affectionibus dico. Illud enim impossibile est, dum adhuc in hoc peccati corpore, in hoc corpore mortis anima detinetur. Quid enim esset aliud quam vita aeterna, tota affectione divinam in omnibus sequi voluntatem? Sed consensum nostrum necesse est divinae subjicere voluntati, [1139] si pacem aeternam, si pacem desideramus habere praesentem, sicut scriptum est: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis* (Joan. XIV, 27). *Domine*, ait Propheta, *in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die* (Psal. LXXXVIII, 16, 17). Alius enim ambulat in lumine vultus sui, sollicitus facere suam voluntatem, et beneplacitum [0611D] cordis sui considerans. Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo semper intentus quid hominibus placeat, quid mundus iudicet: de quo Dei propheta loquitur: *Diem hominis non concupivi, Domine, tu scis* (Jerem. XVII, 16). Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum (Psal. XIII, 3). Nam, qui timorem Dei semper habet prae oculis, viae ejus, viae pulchrae, et omnes semitae ejus pacificae (Prov. III, 17). *Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis et onerati estis, quos vestrae, seu alienae voluntatis dura premit servitus; et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. XI, 28-30). Quanto enim benignior et dulcior [*alias*, suavior] est divina [0612A] clementia quolibet homine, tanto suavius esse manifestum est jugum ejus caeteris oneribus. Propterea homines sibi ipsis aut aliis hominibus placere studentes, confusi sunt: sed, qui in lumine vultus tui ambulant, Domine, id solum cogitantes, quomodo tuam faciant voluntatem, et toto corde contententes placere tibi, nunc quidem in nomine tuo exsultabunt tota die, et non erit illis scandalum, sed demum in justitia tua exaltabuntur, quando exeuntes infirmitates suas, et intrantes in potentias tuas, memorabuntur justitiae tuae solius, ut eam tunc teneant sine labore, quam modo sequi laborant.

SERMO XXVII. Contra pessimum vitium ingratitude.

1. Magna est super nos, dilectissimi, magna valde [0612B] misericordia Dei nostri, quos tam ineffabili Spiritus sui virtute, tam inestimabili dono gratiae suae eripuit de vana nostra conversatione hujus saeculi, in quo eramus aliquando tanquam sine Deo, aut certe, quod execrabilius est, etiam contra Deum, non ignorantiam ejus habentes, sed contemptum. Cujus vitae, aut potius mortis, (*Anima enim quae peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. XVIII, 4, 20), utinam frequenter in oculis cordis nostri tetra versetur imago! quanta videlicet caecitas, quanta perversitas illa fuerit! ut sedula meditatione pensantes miseriae pondus, etsi non tam perfecte sicut est, aliquatenus tamen aestimare possimus liberatricis misericordiae quantitatem. Jam vero si quis ex nobis diligenter considerare non negligat, [0612C] non modo unde erutus, sed et ubi sit constitutus; non solum quid evaserit, sed et quid acceperit; non tantum unde revocatus sit, sed etiam quod vocatus: inveniet sine dubio cumulum hujus misericordiae omnino mensurae prioris excedere quantitatem. Neque enim fecit taliter omni nationi, ut non solum iudicia, sed et consilia sua manifestaret eis; sed omnino magnificavit facere nobiscum, non solum in servos assumens, sed et eligens in amicos. Neque enim nos elegimus eum, sed ipse elegit nos, et posuit nos ut eamus, et fructum afferamus: fructum, inquam, non solum non peremptorium, quod ad iudicium pertinens, notum sit etiam servis; sed nec perituum quidem, quod de consilio est, et revelatur amicis. [0612D]

2. In hoc siquidem positi sumus, ut nec peccato serviamus (ipse enim est peremptorium labor), nec saeculo quoque, quemadmodum hi quos videmus subditos curis terrenis, etsi non culpis; corporalibus officiis, etsi non flagitiis implicatos, et in ea quae praeterit hujus mundi figura pro sua suorumque praesenti sustentatione laborantes: quorum utique labor etsi non ad damnationem, minime tamen pertinet ad salutem; ita ut, etsi conservaverint fundamentum, detrimentum tamen patiantur, pereuntibus quae supraedificaverant; ipsi vero salvi sint, sic tamen quasi per ignem. Nobis autem quid dicitur? Quod consilium datur amicis? *Operamini non cibum qui perit, sed qui* [1140] *permanet in vitam aeternam* (Joan. VI, 27). Nec cessamus ab operando hoc cibo, [0613A] etiam cum terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraternae charitatis intuitu: quoniam dissimilis nobis intentio est ab his, quorum laborem perituum esse praediximus.

Dissimili proinde radici inhaerens labor similis, non similiter habet perire; quoniam radicatus est in ea, quae nunquam perit [*alias*, excidit], aeternitate.

3. Denique si forte non quidem illicita, nec tamen expedita sectantes, priori forsitan fornicatione relicta, stetissemus in conjugii castitate, non capientes quod de caelibe vita datum novimus esse consilium; sed a rapinis et fraudibus abstinentes, licite propriis rebus uteremur, necdum tamen ad perfectionem evangelicam attingentes, sicut scriptum est: *Si vis esse perfectus, vade, et vende omnia* [0613B] *quae habes; et veni, sequere me* (Matth. XIX, 12, 21): hoc ipsum quantae pietatis esset, si a tantis criminibus, in quibus multi ex vobis involuti, solum in se responsum mortis et iudicium certae damnationis haberent, datum esset vel in inferiori aliquo respirare gradu? Prodigis certe filius ad filiorum numerum aspirare timebat, beatum se reputans, si forte vel in mercenariorum numero recipi mereretur: minime tamen sufficere potuit pateruae pietati, nisi tam copiosam ei misericordiam exhiberet, cui posset et ipse, qui nunquam a patre recesserat, senior filius invidere (Luc. XV, 11, 32). Sic et nos, dilectissimi, abundanter effusa super nos misericordia Dei nostri, de filiis irae et diffidentiae non solum in electorum [0613C] recepti numerum, sed vocavit ad collegium perfectorum. Nam etsi forte aliquorum negligentia ad perfectionem non assurgit, ipsi viderint quid excusationis possint afferre; quoniam apostolicam omnes nos vitam professi sumus, apostolicae perfectioni [*alias*, professioni] nomina dedimus universi. Quod sane non de ea gloria sanctitatis dixerim, quam non sibi tantum, sed universo orbi percipere meruerunt, sicut scriptum est: *Suscipiant montes pacem populo, et colles iustitiam* (Psal. LXXXI, 3): sed de eorum potius professione, quam pro omnibus Petrus loquitur, dicens: *Ecce nos reliquimus omnia, et seculi sumus te* (Matth. XIX, 27).

4. Sed jam omnino me movet, fratres mei, quid sibi velit, quod minus erga nos liberalis nunc divina [0613D] clementia videatur, ut quibus tanta contulit non rogantibus, non desiderantibus, imo et fortasse recusantibus, nunc orantibus, obsecrantibus, postulantis saepissime, imo continue, videatur multo minima negare. Quid enim putamus, charissimi? abbreviata est manus Domini, an forte thesauri gratiae defecerunt? Quid, inquam, putamus, utrum voluntas mutata sit, an imminuta [*alias*, immutata] facultas? Neutrum sane de eo aestimare licet, neutrum fas est credere de omnipotenti et immutabili maiestate. Quid sibi vult ergo, quod incessanter orantes, obsecrantes, postulantes, non exaudimur, quibus tantam et tam gratuitam misericordiam praerogavit? [0614A] Nam si respondeat quis quod apostolo Paulo responsum est, sufficere nobis gratiam Dei (II Cor. XII, 9): plane omnino fallitur, cum pro ea quam maxime universae orationes, obsecrationes, et postulationes nostrae fiant, ne ambulemus in magnis, aut in mirabilibus super nos, orantes nobis dari humilitatem, quanta decet, non dico sanctos, sed monachos peccatores: obsecrantes patientiam nobis tribui, quanta non dico in martyribus inventa, sed professioni nostrae necessaria est; postulantes charitatem, quantam non dico angelis, sed patribus nostris, qui fuere homines similes nobis, passibiles, etiam et peccatores, divino munere collatam agnovimus ex testimonio Scripturarum.

5. Vae generationi huic miserae ab imperfectione [0614B] sua, cui sufficere videtur insufficientia, imo inopia tanta! Quis enim ad perfectionem illam, quam Scripturae tradunt, vel aspirare videtur? Non sine causa sane, cum sint nobis eadem cum patribus conversionis initia, dispar valde conversationis profectus invenitur: adeo ut cum ipsos profectis de die in diem, et cursum [1141] consummasse legamus, apud nos magnus aestimaretur, si quis vel ipsa conversionis suae primordia conservaret [194⁹], ut non minus humilis aut timoratus, non minus sollicitus et circumspectus, non minus fervens spiritu, non minus patiens ac mansuetus in medio, quam in initio videretur. Quantos enim videmus quasi oblitos sul et peccatorum suorum, Dei quoque et beneficiorum [0614C] ejus immemores, sic non redimere, sed amittere tempus, ut de moribus et affectionibus suis vix ultima apud ipsos mentio fiat? Quid istos aliud agere dixerim, qui scurrilitates et detractiones, jactantiae et impatientiae verba non reputant; facile contristant proximos, imo Spiritum Dei qui in eis est; pusillorum scandala parvipendunt, ad increpationem aliorum aut negligentia quadam dormire videntur, aut iracundiae facibus inflammantur; et cum his quasi gens quae fecerit iustitiam, accedunt libere ad ecclesiam; psallunt cum aliis, sed non spiritu neque mente; orationis tempore nescio quas ineptias meditantur; et ne ipsi quidem tremendo angelis participare verentur Dominici corporis sacramento? quid, inquam, istos

aliud agere dixerim, quam securos [0614D] jam de gratia Domini sui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate praesumere? Hoc nempe est quod vulgari proverbio dicitur: Familiaris dominus fatuum nutrit servum. Sed ubi est, dilectissimi, quod toties canitis: *Quoniam advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei* (Psal. XXXVIII, 13). Heu, heu! non invenitur qui redeat, et agat gratias Deo, nisi hic alienigena. *Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt?* Meministis, credo, verba Salvatoris haec esse, novem illorum ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui levaverunt vocem, dicentes: *Jesu filii David, miserere* [0615A] *nobis* (Luc. XVII, 18, 17, 13). Sed deficit eis quarta, quam adiecit Apostolus, gratiarum actio (I Tim. II, 1), quoniam non redierunt, nec egerunt gratiarum Deo.

6. Multos quoque videmus usque hodie satis importune petentes quod sibi deesse cognoverint; sed paucos admodum novimus, qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile est quod instanter petimus; sed plane petitioni negat effectum, quod invenimur ingrati [195]. Et forte hoc etiam clementiae esse videtur, ingratis negare quod postulant: ne contingat nobis, ut tanto gravius de ingratitudine judicemur, quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur existisse. Ergo misericordiae res est in hac parte subtrahere [0615B] misericordiam, quemadmodum irae et indignationis, misericordiam exhibere, eam sane, de qua per prophetam ipse Pater misericordiarum loquitur, dicens: *Misereamur impio, et non discet facere iustitiam* (Isa. XXVI, 10). Quam multos enim videmus et plangimus fratres, qui, dummodo maneat habitus et tonsura, salva sibi omnia arbitrantur? non considerantes miseri, quemadmodum ingratitudinis vermis interiora corrodens, ob hoc tantum corticem, quem vident, transforare dissimulet, ne forte recogitent et erubescant, ipsaque verecundia emendentur. Qui sic interdum in nonnullis consumpta esse interiora universa praesumit, ut non vereatur ad ea quoque, quae foris apparent, venenatum producere caput: nisi forte quos videmus manifeste apostatare a Deo, repente [0615C] fieri pessimos arbitramur; et non magis paulatim defecisse, cum comederint alieni robur eorum, et nescierunt,

7. Vides ergo non omnibus prodesse, quod a lepra saecularis conversationis, cujus peccata manifesta sunt, emundantur: sed nonnullis pejus in occulto ingratitudinis ulcus oritur, quod tanto periculosius sit, quanto interius. Et bene Salvator hinc in Evangelio novem illos ubi sunt quaerit, quoniam longe a peccatoribus [1142] salus. Sic enim et primum hominem post peccatum ubi sit interrogat (Gen. III, 9); et in iudicio nescire sese profitebitur operarios iniquitatis (Luc. XIII, 27), cum legamus in Psalmo: *Quoniam novit Dominus viam iustorum, [0615D] et iter impiorum peribit* (Psal. I, 6). Nec sine causa in novenario inventi sunt, qui non redeunt ad Salvatorem: in quo nimirum numero quaternario quinquarius jungitur; et est non bona commistio corporeae sensualitatis, et evangelicae traditionis. Quod tunc fieri solet, cum sic volumus quatuor Evangelii obedire, ut quinque corporis sensus pariter oblectare velimus.

8. Felix autem Samaritanus ille, qui cognovit se nihil habere quod non accepisset: et idcirco servavit depositum, et cum gratiarum actione ad [0616A] Dominum est reversus. Felix, qui ad singula dona gratiae redit ad eum, in quo est plenitudo omnium gratiarum: cui, dum nos pro acceptis [*alias*, post actum beneficium] non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiae, ut majora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos a profectu conversationis impedit ingratitudo nostra, dum quodam modo amissum reputans dator quod ingratus accepit, cavet sibi de caetero, ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui se alienigenam reputans, etiam pro minimis quibusque beneficiis non minimas refert grates, gratuitum esse non dubitans neque dissimulans, quod alieno impenditur et ignoto. Nos autem miseri et miserabiles, cum in initio, dum adhuc alienos [0616B] nos aestimamus, timorati satis, satis devoti et humiles inveniamur; tam facile postmodum obliviscimur, quam gratuitum sit quidquid accepimus, et praesentes non bene quasi de familiaritate Dei, nequaquam advertimus quod mereamur audire, quoniam *inimici Domini domestici ejus* (Matth. X, 36). Facilius enim tunc offendimus eum; quasi non gravius tunc quae a nobis committuntur [195⁹], iudicanda noverimus esse, cum in psalmo legamus: *Quoniam, si inimicus meus, maledixisset mihi, sustinuissem utique* (Psal. LIV, 13). Obsecro itaque, fratres mei, humiliemur magis ac magis sub potenti manu Dei, et ab hoc tam maximo, tam nequissimo vitio ingratitudinis longe fieri studeamus, ut tota devotione in gratiarum actione versantes,

concliamus nobis [0616C] gratiam Dei nostri, quae sola potest salvare animas nostras. Nec verbo tantum vel lingua, sed opere et veritate exhibeamus nos gratos; quia gratiarum actionem magis quam dictionem a nobis exigit dator gratiarum Dominus Deus noster, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO XXVIII ^[96]. *De eo quod legitur in Job (V, 19): «In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.»*

1. Dignum valde est, et omnino exigit ratio aequitatis, ut quibus a constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant: ne parato regno inveniantur forsitan, qui regnaturi fuerant, imparati. Sic enim legimus de coena quadam, [0616D] dicente Domino, quoniam *coena quidem parata est, sed qui vocati erant, non fuerunt digni* (Matth. XXII, 8). Quaerimus ergo, quemadmodum regno parato parari debeant reges futuri. Et si pie quaerimus cum Propheta Domini, audiemus utique a Domino cum Propheta: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula* (Psal. XIV, 1, 2). Sed haec, inquires, praeparatio soli Christo convenire videtur. Nemo enim caeterorum omnium mundus a sorde, nec infans, cujus est vita unius Dei super terram [0617A] (Job XIV, 4, juxta LXX). Itaque solus intrabit, qui solus agnus est sine macula, solus [1143] argui non potuit de peccato, quod non ab eo factum est, nec in eo inventum. Solus plane summus pontifex meus nec in patre, nec in matre contaminatus est, ut lex dicit (Levit. XXI, 1, 2): Patrem quippe, sed Deum; matrem quoque, sed virginem habens. Unde et solus ingreditur Sancta sanctorum, et *nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo Filius hominis, qui est in coelo* (Joan. III, 13).

2. Quid ergo nos? Itane continuo desperabimus? Imo vero sperabimus, et hinc maxime. Licet enim solus, sed profecto totus intrabit, et os non comminuetur ex eo. Non sine membris caput invenietur in regno, si tamen membra fuerint conformia [0617B] et cohaerentia, scilicet capiti suo; conformia sane moribus, cohaerentia fide. Habet enim conformationem quam potest, habet et cohaerentiam ipsa etiam minor aetas, dum et similitudini mortis ejus mersione illa triplici complantatur, et fidem in involucre quodam recipit, quod necdum capax sit evolutae. Benignus nimirum est Spiritus sapientiae: et quem traducta culpa ligaverat, indulta justitia solvit. Sed non ita deinceps liberabit maledictum a labiis suis: *Voluntarie enim peccanti post agnitam gratiam non relinquitur hostia pro peccato* (Hebr. X, 26). Sed neque sic liberabit a suis, quomodo ab alienis labiis maledictum. Maledictio, fratres, gravis est macula, et scimus quoniam non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod de ore egreditur [0617C] (Matth. XV, 11). Inde ergo macula, inde maledictio a labiis suis, sed non semper a propriis. Neque enim de corpore vel corde proprio originalis in parvulum culpa procedit, cui non modo consensus, sed ne ullus quidem interim potest sensus esse peccati. Quomodo tamen maledictum a labiis suis non liberat Spiritus, aut voluntarie peccantibus non relinquitur hostia, nisi quia non illi denuo crucifigitur Christus, nec complantatur iterum similitudini mortis ejus per baptismum? Propria jam ab eo lacrymarum unda exigitur, propriam bajulare crucem, propria mortificare membra, et propriam immolare hostiam necesse est. Sine causa aliter diceret: Credo. Propriis labiis expietur oportet propriorum maledictio laborum. Per multas [0617D] enim tribulationes in regnum Dei intrare necesse est (Act. XIV, 21); et nemo nisi per tribulationes ingreditur, aut proprias, aut alienas.

3. Sola nimirum secundi Adae tribulatio purgat, quos contaminavit offensio sola prioris. Non quod propria cuiquam sufficere possit satisfactio. Quid enim est universa poenitentia nostra, nisi quod si non compatimur, omnino non possumus conregnare? Quod enim in nobis minus est, ipse supplet. Modicum tamen illud, quodcumque nostrum est, non patitur reservari. Quod si fidei cohaerentia sine morum conformitate nequaquam salvat adultos, longe minus salvare poterunt opera sine fide. Facilius enim membrum inhaerens capiti, si deforme est, reformatur, quam divulsam, quamlibet simile, copulatur. [0618A] Et ipsum tamen quod deforme est, aut conforme fieri imagini Filii sui et capitis sui, aut certe tandem avelli ab eo necesse est, et anathema esse a Christo; ne in illa plenitudine corporis ejus inveniantur quidpiam indecorum.

4. Ubi ergo macula propria, propria quoque purgatio jure requiritur: et si contaminatio multiplex, opus est etiam tribulatione multiplici. Unde

enim tribulatio; nisi dum resistitur contaminationi, concupiscentiae repugnatur? Quid vero in homine purum ab hac macula, immune ab hoc contagio poterit inveniri? ab intus manat, de corde exit pestiferum virus, ac deinceps corpus occupat universum: mentem desiderii afficit, membra illecebris inficit. Inde pruritus aurium, oculorum petulantia; inde [0618B] olfaciendi voluptas, inde in faucibus tam inordinata delectatio, inde in universo corpore mollitiei sensus, et libido perniciose tangendi; inde intus in anima ebrietas illa desideriorum, et fornax quaedam, ambitionis, avaritiae, invidiae, contumaciae, nequitiae, et omnium denique vitiorum affectibus vehementer accensa. Quot [1144] enim corpus illecebras, quot oblectamenta mundus habere videtur; tot patitur tribulationes, tot sustinet tentationes vir justus. Et quemadmodum ambulans quis in carne, sensuum voluptate delectatur, et delicias computat esse sub sentibus; sic et omnis qui in spiritu seminare desiderat, spinas et tribulos, quos propria terra ex maledicto utique germinat, potius eradicare, quam propagare contendit; quippe qui convertitur [0618C] in aerumna sua, quoties configitur spina.

5. Huic ergo tam multifariae pesti per singula quaeque resistere, quam multiplex tribulatio? A planta pedis usque ad verticem non est in me sanitas. Totum infecit concupiscentia, lex peccati in membris omnibus invenitur. Undique per fenestras mors intrare contendit, et intus fomes totius nequitiae periculosius saevit, crudelius malignatur. Minime tamen in hac tam multiplici lucta deficiendum, aut desperatione cedendum est. Licet enim abundet tribulationes pro Christo, sed abundant et consolationes per ipsum. Denique audi consolationem. Peccatum in foribus est: nisi ipse aperias, non intrabit. Appetitus in corde prurit, sed sub te est [0618D] (Gen. IV, 7): nisi sponte cesseris, nil nocebit. Audi consolationem. Consensum cohibe, ne praevalent haec: et immaculatus eris, ut sine macula ingrediariis et ipse ad habitandum in tabernaculo, et requiescendum in monte sancto Domini Dei tui. Si enim tui non fuerint dominati, tunc immaculatus eris, et emundaberis a delicto maximo (Psal. XVIII, 14). Maximum plane delictum, quod interiore et exteriori hominem occupat universum. Audi adhuc consolationem. *In sex, inquit, tribulationibus liberaberis, et in septima non tanget te malum.* Si puer Hebraeus es, sex annis servies, liber egredieris in septimo. Sex tibi tribulationes sunt contra desideria cordis, et quinque partitam sensualitatis corporeae voluptatem; sed in his sex liberaberis a septima, [0619A] non quidem ne veniat, sed ne laedat, ne noceat, ne tangat te malum. Veniet quidem mors: ipsa enim est septima tribulatio; sed somnus erit dilectis Domini, et ecce haereditas ejus. Erit janua vitae, erit initium refrigerii, erit sancti illius montis scala, et ingressus in locum tabernaculi admirabilis, quod fixit Deus, et non homo. In septima itaque non tanget te malum. Malum utique triplex, quod eos manet in septima, qui in sex tribulationibus dissimulant perfecte interim liberari, nec in sex hydryis purificantur ad liquidum, ut exhibeantur in nuptiis sponsi non habentes maculam neque rugam. Manet enim eos horror in exitu, dolor in transitu, pudor in conspectu gloriae magni Dei.

6. Unde nobis ista dissimulatio est, fratres mei? [0619B] unde haec tam perniciose tepiditas? unde haec securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipsos? Forsitan jam divites facti sumus, forsitan jam regnamus. Nonne ostium domus nostrae horribiles illi spiritus obsident? nonne exitum nostrum larvales illae facies praestolantur? Quis ille pavor erit, o anima mea, cum dimissis omnibus, quorum tibi est tam jucunda praesentia, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris; sola ingrediens incognitam penitus regionem, occurrentia tibi catervatim ruere teterrima illa monstra videbis? Quis tibi in die tantae necessitatis occurret? quis tuebitur a rugientibus praeparatis ad escam? quis consolabitur? quis deducet? Filioli mei, memoremur haec [0619C] novissima nostra, ne peccemus. Nam et per ignem nobis transeundum est: et unius cujusque opus quale sit, ignis probabit. Ibi aurum nostrum vertetur in scoriam, ibi revelabitur universa impuritas, ibi Veritas ipsa accepto tempore, quod nobis interim datum contemnimus, justitias judicabit. Quid vero illic omnes justitiae nostrae, nisi pannus menstruatae reputabuntur? Quidquid nunc parvipendendo transimus, palpando tegimus, dissimulando negligimus, quanto illic cruciatu vindex flamma consumet? Utinam magis nunc daret quis capiti meo [1145] aquas, et oculis meis fontem lacrymarum: forte enim non reperiret ignis exurens, quod interim fluens lacryma diluisset.

7. Jam vere post ignem illum, putas, residuum [0619D] aliquid invenietur in nobis? aut tantum erit, ut audeamus illud vultui majestatis offerre; aut ejus sic astare conspectui? Quis ille pudor erit, quaeve confusio, post tanta beneficia tam tepidos, tam imperfectos, tam vacuos

apparere ante faciem Domini Dei nostri? Fugiebat Adam ut absconderetur ab eo, post unius utique pomi vetiti gustum (Gen. III, 8): quid nos post tanta flagitia, post tanta facinora praesumemus? Quando ab hac confusione purgabitur oculus cordis, cui nunc operam dare negligimus, ut irreverberata acie veri illius solis radios valeat intueri? Sicut fluit cera a facie ignis, sic peribunt peccatores a facie Dei (Psal. LXVII, 3). Ingrediatur [0620A] itaque putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis (Habac. III, 16) hujus septimae, et in ea non tangat me malum. Malum hoc triplex, horroris, doloris et pudoris. Felix siquidem anima, quae fiducialiter inimicis suis loquetur in porta. Quid hic astas, cruenta bestia? Nihil in me, funeste [*alias*, funestum], reperies ^[96]. Felicior, cujus opus non arserit, quem supraedificasse aurum, argentum, lapides pretiosos, examen illud inveniet. Felicissimus, qui sine ulla nube confusionis, revelata penitus facie gloriæ Domini speculando, in eandem imaginem transformabitur, et similis erit illi, videns eum sicuti est, utique super omnia Deus benedictus, et laudabilis, et gloriosus in saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXIX. De triplici dilectione Dei [*alias* De diligendo Deo]. [0620B]

1. Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt. Omnia enim quae in mundo sunt, concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et ambitio saeculi, quae non sunt ex Patre (I Joan. II, 15, 16). Quid ergo? sunt aliqua ex Patre, quibus nobis ista recompensentur? Sunt utique, omnino dulciora his et amabiliora; sed haec non creduntur servis, multo minus inimicis. Quisquis vero amicis voluerit esse hujus mundi, inimicus Dei constituitur. Amicis creditur consilium, quibus dicitur: *Quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis* (Joan. XV, 15). Exponit beatus Gregorius, quia amor ipse, notitia [0620C] est. Est ergo triplex amor, qui tria illa excludat quae non sunt ex Patre. Et propterea, credo, ter interrogatur Petrus: *Amas me, amas me, amas me?* (Joan. XXI, 15-17.) Sed et forte haec sunt, de quibus in lege praecipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua* (Deut. VI, 5), id est, diliges dulciter sive affectuose, diliges prudenter, diliges fortiter. Siquidem amor cordis simile quiddam habet carnali amoris; nam affectiones proprie cordis esse dicuntur. Anima vero aliquanto jam superius sonat, unde et dicitur sedes sapientiae, ut merito videatur illi attribuendum prudenter diligere Deum.

2. Sane ad affectuosum illum, quem dicimus, cordis amorem plurimum valet Incarnationis Christi [0620D] cogitatio, sed et totius dispensationis quam gessit in carne, et maxime passionis. Videns enim Deus homines omnino carnales affectos, tantam eis dulcedinem exhibuit in carne, ut durissimi cordis sit quisquis eum toto affectu non diligat. Volens siquidem nobilem creaturam hominem recuperare: Si, inquit, invitum coegeo, asinum habebō, non hominem; quandoquidem non libens veniet, nec spontaneus, ut possit dicere: *Voluntarie sacrificabo tibi* (Psal. LIII, 8). Nunquid asinis dabo regnum meum? aut nunquid de bobus cura est Deo? Ut ergo habeam voluntarium, terbeo eum, si forte convertatur, et vivat. Et comminatus est acerbiora quae excogitari [0621A] possunt tenebras aeternas, vermes immortales, ignem inextinguibilem. Cum autem nec sic homo revocaretur, ait: Non solum timidus, sed etiam [1146] cupidus est; promittam ei quod potissimum desiderabile videatur. Desiderant homines aurum, et argentum, et similia; sed super haec omnia vitam desiderant. Manifestum est hoc, et valde manifestum. Si, inquit, tantopere desiderant miseram hanc et laboriosam vitam et momentaneam, quantum diligent vitam quietam, aeternam, beatam? Promisit itaque vitam aeternam; promisit quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.

3. Videns autem quod nihil proficeret: Unum, inquit, restat adhuc. Inest homini non solum timor [0621B] et cupiditas, sed et amor, nec quidquam in eo vehementius ad trahendum. Venit igitur in carne, et tam amabilem se exhibuit, ut illam nobis impenderet charitatem, qua majorem nemo habet, ut animam suam daret pro nobis. Quisquis sane nec ob hoc quidem converti voluerit, non merito audiet: *Quid debui facere tibi, et non feci?* (Isai. V, 4.) Et vere in nullo sic commendat Deus charitatem suam, quomodo in mysterio Incarnationis ejus et passionis; in nullo sic revelatur ejus pietas, in nullo sic apparet ejus benignitas, quomodo in humanitate, Apostolo teste, qui ait: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei* (Tit. III, 4). Nam potentia

quidem occultata est, quoniam in infirmitate venit. Unde Habacuc: *Ibi, inquit, abscondita est fortitudo ejus*, [0621C] haud dubium quin in cruce, cujus cornua in manibus ejus (Habac. III, 4). Sapientia quoque abscondita est et incarnata; placuit enim ei per stultitiam verbi salvos facere credentes. Nonne quodam modo stultum se fecerat, qui tradidit in mortem animam suam, et tulit peccata multorum, et quae non rapuit, tunc exsolvebat? Nonne ebrius erat vino charitatis, et immemor sui, contra Petri consilium, dicentis: *Propitius esto tibi?* (Matth. XVI, 22.) Itaque abscondita est fortitudo, maximeque velata et incarnata sapientia: sed benignitas non potuit amplius [*alias*, apertius] declarari, non abundantius exprimi, non evidentius commendari.

4. Porro id quidem ad affectuosum cordis amorem [0621D] diximus pertinere. Nam et videre est homines sic affectos erga hujusmodi, ut vix sine lacrymis vel audiant, vel recordentur. Hic ergo amor contra concupiscentiam carnis est. Quid enim dulce sit ei in carne, cui tanta dulcedo est in Christi passione? Verum haec dulcedo falli potest, si desit prudentia; et jam difficile caveri poterit in melle venenum. Necessè est igitur adesse prudentiam, qua diligenter interiora mysteria investigare possimus [*alias*, sacramentorum possint investigari], ut parati simus omni poscenti reddere rationem. Hic amor prudens excludit curiositatem. Siquidem animus his intentus temporalium non poterit esse curiosus, dicens cum Propheta: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine! tota die meditatio mea est* (Psal. CXVIII, 97). [0622A]

5. Tertium est, ut fortiter quisque diligat, quatenus sicut falli non potest, ita nec cogi possit, paratus omnia pati propter justitiam. Quis autem nesciat eum qui rex coeli sit, terrena regna et honore non ambire, sed magis abjicere? Porro *beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum* (Matth. V, 10). Itaque de his tribus nunc Petrus interrogatur, quia prius inventus fuerat minus habens. Audiens enim primo de passione Domini, ferre non potuit, tanquam dulciter diligens; sed: *Absit, inquit, a te, utpote insipienter amans!* Unde et audire meruit: *Vade retro, Satana, quoniam non sapis ea quae Dei sunt* (Matth. XVI, 22, 23). Simile aliquid in apostolis erat, quibus dicebatur: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad [0622B] Patrem* (Joan. XIV, 28); imo vero quia diligunt, dolent. Et diligunt, et non diligunt; diligunt dulciter, sed non diligunt sapienter. Nocte vero ipsa qua tradendus erat Dominus, et dulciter, et prudenter diligebat Petrus, cum diceret: *Tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire* (Luc. XXII, 33): sed non diligebat fortiter; quoniam *Qui cecidit, stabili non erat ille gradu* (BOET. de Consol. phil. lib. I. vers. 1).

Nondum venerat virtus ex alto, qua accepta non negavit, [1147] sed libera voce usus: *Vos, inquit, judicate, utrum Deo magis obedire oporteat, an hominibus* (Act. V, 29). An non congrue de dilectione requirit, qui pascendo praeponitur gregi? Ille enim praeesse debet aliis, qui vino charitatis debriatus [0622C] aestuat, immemor sui; ut non quaerat quae sua sunt, sed magis quae Jesu Christi. Et nota quia requisitus Petrus an diligat plus his, tantum respondit se diligere, non audens affirmare quod prius se dixisse temere confundebatur: et fortasse propterea contristatus est ^[97]. Dixerat enim prius: *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego* (Matth. XXVI, 33)

SERMO XXX. De ligno, feno et stipula.

1. Nusquam est securitas, fratres, neque in coelo, neque in paradiso; multo minus in mundo. In coelo enim cecidit angelus sub praesentia divinitatis; Adam in paradiso de loco voluptatis; Judas in mundo de schola Salvatoris. Haec idcirco dixerim, ne quis sibi [0622D] de loco isto blandiatur, quia dicitur: *Locus iste sanctus est; quia non locus homines, sed homines locum sanctificant. Sunt enim etiam inter nos tria genera hominum, ipsaque satis incongrua et ordini, et homini, qui hanc viam ingressus est. Sunt enim qui bene incoeperunt, sed statim defecerunt. Et sunt qui nunquam incoeperunt, sed in sua mollitie permanserunt, et permanent. Et sunt qui raptantur spiritu levitatis, tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, paratissimi cursim enumerare quod faciunt, si quid faciunt tamen. Nunquid vel istos repellat [*alias*, abjiciet.] Deus? Non, si in fundamento permanserint: sed salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Per quem inquit? Dicit Apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, [0623A] quod est Christus Jesus. Si quis aedificaverit super fundamentum hoc lignum, fenum, stipulam; detrimentum patietur: ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem* (I Cor. III, 11, 12, 15).*

Fundamentum Christus est; lignum fragile est, fenum molle, stipula levis. Lignum sunt qui fortiter incoeperunt, sed fracti non renodantur. Fenum sunt, qui fugienda mollitie tepectati, nec summitate digiti, ut dicitur, labores arduos attingere volunt. Stipula sunt, qui levitatis motibus exsufflati, nunquam in eodem statu permanent.

2. Et timendum quidem est de istis, sed non desperandum; quia si in fundamento Christum habuerint, hoc est in hac via vitam finierint, salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Ignis tria habet: fumum, lucem, ardorem. Fumus excitat lacrymas, lux vicina [0623B] illuminat, ardor adurit. Ita et qui ejusmodi est, fumum, hoc est amaritudinem, in mente habere debet, quia tepidus est, quia remissus est, quia levis; quia ordinem, quantum in se est, subruit et perturbat. Sed et lucem in ore, ut qualis est in mente, talem se in confessione et dicat, et plangat, ut et linguam acuat conscientia, et conscientiam arguat lingua. Necesse est quoque ut ardorem sentiat in corpore, id est poenitentiae tribulationem, etsi non multimodam, aliquam tamen. Putas quia sic compunctos corde, ore confessos, corpore fatigatos abjiciet, qui omnes homines vult salvos fieri et neminem vult perire? Sunt et alii qui aedificant super fundamentum hoc, aurum, argentum et lapides pretiosos; qui vehementer incipiunt, vehementius proficiunt, vehementissime [0623C] perficiunt, non attendentes quid caro possit, sed quid spiritus velit.

SERMO XXXI. De sollicita cura cogitationum.

1. Admonet nos beatus Benedictus, fratres, sollicitos esse circa cogitationes nostras (Regulae cap. 7), Sapientis utique consilium sequens, qui omni custodia cor custodire suadet, *quoniam ex ipso vita procedit* (Prov. IV, 23). Tria igitur occurrunt mihi genera cogitationum, a quibus multa sollicitudine cavere necesse sit eos qui convertuntur ad cor, et dignum Deo in semetipsis templum exhibere [1148] festinant. Sunt enim nonnullae interdum cogitationes penitus otiosae, et ad rem non pertinentes: quas [0623D] tam facile abjicere, quam recipere facile possit anima, dummodo sit secum habitans in corde, et assistens dominatori universae terrae.

2. Sunt et aliae cogitationes violentae magis et fortius adhaerentes, quae videlicet ad necessitates naturae pertinent, et quasi ex eodem assumptae limo, de quo et nos facti sumus; si paululum insederint, avelli nequeunt sine laesione et difficultate. Saepe enim sic afficit nos cogitatio carnalis de cibo, de potu, sive vestimento, ut vix eradicari queat de cordibus nostris: quod non aliunde est, nisi quod et ipsa limosa et viscosa quodam modo, limosam nihilominus et glutinosam invenerit terram. Non sine causa enim dictum est hominem plasmatum non de terra qualibet, sed de limo (Gen. II, 7). Vide enim [0624A] quam limosum sit corpus, quod ipsi quoque spiritui tam fortiter et pene indissolubiler inhaeret, ut vix cum multa afflictione possit aliquando separari. Quid ergo agendum, cum limosa illa cogitatio mentem subierit? Plane exclamandum nobis est cum sancto Jacob, atque dicendum: *Ruben, primogenitus meus, non crescas: ascendisti enim cubile patris tui* (Gen. XLIX, 3, 4). Rubea enim et carnalis atque sanguinea hujusmodi concupiscentia est: quae tunc cubile nostrum ascendit, cum non solum memoriam tangit cogitatione, sed et ipsum voluntatis stratum ingreditur, et polluit prava delectatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipso nimirum initio vitae nostrae in nobis pullulat, cum caetera vitia processu temporis ex militia mundi [0624B] hujus, variisque occasionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem exstinguere non possumus appetitum: ut quam cito cubile nostrum ingreditur, crescere cum nullatenus patiamur, sed sub nobis sit, quemadmodum dicit Scriptura: *Subter te erit appetitus tuus, et tu dominaberis illius* (Gen. IV, 7).

3. Jam vero tertium cogitationum genus immundum nimis ac fetidum est, quod nec admittere quidem ulla ratione debemus, sed a longe praesentire fetorem, et tota virtute repellere, toto animo propulsare, et conversi statim ad gemitus, lacrymis atque suspiriis invocantes Spiritum, qui adjuvet infirmitatem nostram. Sic nimirum confusus abscedens, non tam facile deinceps simile aliquid viriliter resistentibus nobis malignus hostis offerre, vel afferre praesumet. [0624C] Dico autem cogitationes illas immundas penitus ac fetidas, quae ad luxuriam, ad indiviam et vanam gloriam pertinent, caeteraque vitia detestanda. Oportet enim, si mundas conservare volumus animas nostras, adhuc longe agentibus cogitationibus hujuscemodi multa cum indignatione occurrere, et exsufflare a nobis, ut nullus eis detur accessus. Et primum

quidem genus cogitationum, otiosarum scilicet et ad rem non pertinentium, lutum est, sed lutum simplex, id

est non inhaerens nec fetens, nisi forte diutius immoretur in nobis, et per incuriam ac negligentiam nostram in alterum genus cogitationum vertatur: quod quotidie experimur. Dum enim otiosa tanquam minima spernimus, ad turpia atque inhonesta [0624D] dilabimur. Secundum vero cogitationum genus, non lutum simplex, sed, ut jam diximus, viscosum ac limosum est. Nam tertium quidem sic cavendum est, non tanquam lutum aut limus, sed tanquam immundissimum ac fetidissimum coenum.

SERMO XXXII. De triplici judicio, proprio, humano et divino.

1. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.* Minister Christi sic debet conversari, ut ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio, vel a se ipso possit judicari, sed dicat cum eodem apostolo: *Mihi pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die: sed neque me* [1149] *ipsum judico; qui autem judicat [0625A] me, Dominus est* (I Cor. IV, 1, 3, 4). In quibus verbis notanda sunt tria judicia, humanum, suum cujusque proprium, et divinum. Et humanum quidem potest judicare de rebus exterioribus, quae sensibus corporis percipiuntur; de interioribus vero non potest. Hinc enim scriptum est: *Quis enim scit hominum quae sunt hominis, nisi spiritus qui est in eo?* (I Cor. II, 11.) Quapropter de his quae sunt in homine, potest judicare spiritus hominis qui in ipso est; longe vero praestantius de his ipsis judicat Deus, cujus necdum se fatetur Apostolus evasisse iudicium, qui tamen jam humanum transcendisset, et proprium. Porro humanum contemnebat qui dicebat: *Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die.* Sed neque proprium timebat qui dicebat: [0625B] *Sed neque me ipsum judico. Nihil enim mihi conscius sum.* Solum ergo restabat divinum, de quo ait: *Qui autem judicat me, Dominus est.*

2. Debet tamen quisque, quantum potest, se irreprehensibilem exhibere, primum quidem coram Deo, sed deinde etiam coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus, dicens: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* (Rom. XII, 17). Tribus siquidem modis providemus bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone: habitu, ne sit notabilis; actione, ne sit reprehensibilis; sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione et intentione. Nam et cogitatio debet esse sancta, unde scriptum est: *Cogitatio sancta servabit [0625C] te;* et affectio pura; et intentio recta. Sunt autem tria ista, id est cogitatio, affectio et intentio in anima. Sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in ratione consistit.

3. Atque ut eorum usum ac differentiam clarius videamus, sumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantum inficiat, corpus quidem turpius redditur, sed nil ei de sua sanitate ex hoc adimitur. Si vero carni putredo aliqua, vel lividus tumor insederit, jam non solum decus corporis, sed et salus quoque perturbatur. Quod si languor forsitan invalescens, cum ipsa carne ossa quoque medullitis occuparit, [0625D] tunc demum de vita non immerito potest desperari. Eodem modo in anima, si peccatum suggerit memoriae per cogitationem, nullum tamen praebuerit aut voluntas affectum, aut deliberatio ipsa consensus: fateor quidem deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: *Tota pulchra es, amica mea* (Cant. IV, 7). Caeterum etsi naevus est, sed non morbus. Quod si voluntas quoque praeoccupata sensu delectationis afficitur, resistit tamen adhuc deliberatio rationis; infirmatur quidem, sed necdum moritur anima: clamet tamen necesse est: *Sana me, Domine, et sanabor* (Jerem. XVII, 14). Tunc vero mori dicitur, quando et ipsa ratio ad peccatum per intentionem curvatur. Tunc enim consentit; et de tali dicitur: *Anima quae peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. [0626A] XVIII, 4). Hunc triplicem gradum deploravit David ex persona peccatoris [alias, Adam], dicens Domino expellenti de paradiso in latam hujus saeculi evagationem: *Confirmasti super me manum tuam.* Et quoniam carnalia desideria sunt poena peccati: *Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae.* Jam vero nec robor est rationis: *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum* (Psal. XXXVII, 3, 4). Qui rursus eosdem gradus ex persona justi decantat, dicens: *Memor fui Dei, et*

delectatus sum, et exercitatus sum (Psal. LXXXVI, 4). Delectatus enim per voluntatem, exercitatus per rationem.

4. Ne ergo a memoria expellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quae solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad ejus portam [0626B] janitor, cujus nomen est recordatio propriae professionis; ut cum turpibus sese cogitationibus senserit animus praegravari, increpet se, et dicat sibi: Tune haec debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui [1150] monachus es? Cultor justitiae debet in se quidquam iniquum admittere? Decet servum Christi, amatorem Dei, tale aliquid vel ad modicum meditari? Haec dicendo, excludit fluxum illicitae cogitationis per recordationem propriae professionis. Similiter ad portam voluntatis, in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia; statuatur ostiarius, qui vocatur recordatio coelestis patriae. Hic enim potest pravum desiderium, quasi cuneus cuneum, expellere; et ipsum qui ait: *Ecce sto ad ostium et pulso* (Apoc. III, 20), sine cunctatione [0626C] recipere. Jam vero ad thalamum rationis talis et tam ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat: sed quicumque hostis, sive clam, sive palam ingredi praesumpserit, procul eum arceat; et hic sit recordatio gehennae. In caeteris siquidem, id est memoria et voluntate, non ita est intolerabile, si vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectionem: hoc vero gravissimum et omnino damnosum, si unquam ratio perdidit rectitudinem intentionis.

SERMO XXXIII. *De verbis psalmi XXIII, «Quis ascendit in montem Domini?»*

1. Verbum exhortationis est, fratres mei, ut quandoquidem omnes ascendere nitimur, omnes tendimus [0626D] in sublime, sursum aspiramus omnes, omnes conamur in altum: illic studeamus ascendere, ubi bonum sit nos esse, ubi securum sit nos esse, unde cadere non oporteat, ubi stare possimus. Nec modo ut desiderium provocet, ascensorem montis hujus Propheta requirit; verum etiam ut ascendere cupientem modum doceat ascendendi. Felix, qui hujus montis ascensionem in corde suo disposuit, concupiscens et deficiens in atria Domini. Siquidem mons iste mons uber, bonorum omnium cumulus, mons voluptatis aeternae, domus Dei est. Et *beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* (Psal. LXXXIII, 5). Audi testem fidelem, quia mons est domus ista: *O Israel, quam magna [0627A] domus Domini, et ingens locus possessionis ejus! magnus, et non habens consumptionem, excelsus et immensus* (Baruch. III, 25, 25). Imo vero non solum mons est, sed et mons montium, multae in eo mansiones, multi montes. Denique etiam fundamenta ejus in montibus sanctis (Psal. LXXXVI, 1).

2. Et ne hoc quidem sanctus tacuit Isaias: *Erit, inquit, mons domus Domini praeparatus in vertice montium, et elevabitur super colles* (Isa. II, 2). Quidni montium mons, fundatus exsultatione universae terrae, ubi tam multiplex omnium delectabilium copia, ubi una copiarum omnium plenitudo? Erit enim mons pacis, mons gaudii, mons vitae, mons gloriae: et hi omnes montes unus mons consummatae felicitatis. An non mons pacis, pax super pacem, pax quae exsuperat [0627B] omnem sensum? Plane mons magnus pax in corde, pax in carne, pax ab iniquis hominibus, pax cum omnibus proximis, pax ab ipsis daemonibus, pax cum Deo; et pacis non erit finis. Erit gaudium, sed quale Dominus ait, *gaudium plenum*, securum gaudium, quod nemo tollet a nobis (Joan. XVI, 24, 22). Sed et vitam habituri sumus, et abundantius habituri, quod non possit inefficax esse tanti pastoris adventus, qui ad hoc ipsum venit ad oves, sicut ipse testatur, *ut vitam habeant, et abundantius habeant* (Joan. X, 10). Nunquid non etiam mons tibi videtur aeternum gloriae pondus supra modum in sublimitate? Porro ex his omnibus, et si qua possunt similiter desiderabilia cogitari, una est beatitudinis mensura bona, conferta, coagitata, supereffluens (Luc. VI, 38): ac si [0627C] plurimos montes, alium quidem aureum, alium argenteum, alium ex hyacinthis et smaragdis, atque omnium gemmarum gloria; alium quoque ex vermiculo, purpura et bysso, caeterisque ejusmodi opibus pariter coarcepsans, in unum redigas montem. Omnia enim nobis multiplicata reddentur. Et qui aurum et argentum, lapides pretiosos supraedificaverit [1151] fundamento, aedificium humile in immensos montes excrevisse mirabitur; et ex modico semine magnos metet, non tam manipulos, quam acervos manipulorum.

3. *Quis ergo ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde.* Beatus ille, si quis tamen ille est. Sed quis [0627D] gloriabitur innocentes manus, aut castum se habere cor? Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram (Job XIV, 4 juxta LXX). Unus tantum est inter noxios innocens, mundus inter impuros, inter mortuos liber unus est, et non aestimabitur alius absque eo. Ipse est de quo legisti: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis, qui est in coelo* (Joan. III, 13). Erat enim innocens manibus, qui peccatum non fecit sed multa bona operatus, Judaeis libere aiebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* (Joan. VIII, 46). An vero mundissimum cor fuisse quis dubitat, unitum personaliter Sapientiae, in quam nihil inquinatum incurrit; attingit autem ubique propter suam munditiam? Sed non in vano accepit animam [0628A] suam, qui solus potestatem habuit ponendi animam suam, et iterum resumendi (Joan. X, 18). Non in vano accepit nascens, non in vano posuit moriens, non in vano accepit resurgens.

4. At quomodo non in dolo juravit proximo suo, quomodo non in vano accepit animam suam, quomodo non in vano omnia illa perfecit, si hic solus accipiat benedictionem? Itane oportebat Christum pati, resurgere, et sic introire in gloriam suam? (Luc. XXIV, 26.) Sua erat. Quae utilitas in sanguine ejus, dum omnes descendimus in corruptionem? Quae veritas in promissione, si, ut supra meminimus, *nemo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit?* Esto, hic accipiat benedictionem: misericordiam quare? At non solus hic accipiet, aut [0628B] certe magis non soli sibi accipiet, si advertas. Perge enim per sacra verba prophetica, et vide quonam modo, velut occulte multitudinem subinducit. Loquebatur de uno et dicebat: *Hic accipiet*; sed continuo transfudit in hanc generationem, et ait: *Haec est generatio quaerentium*: ut in uno non personae singularitatem intelligas, sed spiritus unitatem. Nimirum hic sponsus, et haec sponsa est; et scimus quis dixerit: *Jam non sunt duo, sed una caro* (Matth. XIX, 6). Ita ergo hic ascendit, hic accipiet benedictionem; sed ascendit etiam cum eo, vel magis in eo, quia ab eo accipiet benedictionem. Audi hoc a Propheta: *Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem* (Psal. LXXXIII, 8). Atque [0628C] hoc est propter quod oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis; ut praedicetur in nomine ejus poenitentia, et remissio peccatorum (Luc. XXIV, 46, 47): et poenitentia ad innocentiam, remissio ad munditiam deputetur. *Beatus enim, non in quo non invenerit, sed cui non imputabit Dominus peccatum* (Psal. XXX, 2). *Inveni, ait, hominem secundum cor meum* (Act. XIII, 22). Nunquid ut gloriari possit castum se habere cor? Non; quia *stellae non sunt munda in conspectu ejus* (Job XXV, 5); sed cor contritum et humiliatum Deus non despiciet (Psal. L, 19). Cor contritum proximum cordi mundo; et hoc est esse juxta cor Dei: siquidem prope est his qui tribulato sunt corde. Samaritanus est, proximus ei qui incidit in latrones (Luc. X, 30-36). Non jurabit in dolo [0628D] huic proximo suo, sed faciet quod promisit: *Amen dico vobis, sedebitis vos judicantes* (Matth. XIX, 28).

5. Simus ergo et nos, dilectissimi, pro nostro quidem modulo, et manuum innocentiae, et cordis munditiae sectatores. Ante omnia quidem solliciti, etsi penitus cavere pro humana fragilitate non praevalemus, quantum tamen declinare a malo possumus, non modo actionis, sed et cogitationis. De caetero quoque ne in vano acceperimus animas nostras rationales, exerceamus nos in operibus bonis, et consilio rationis utamur. Quomodo enim non frustra humanam accipit homo animam, qui, tanquam unum ex irrationabilibus animantibus, incubans corporeis voluptatibus, solum sequitur carnis appetitum? Addidit quoque Propheta: *Nec juravit in [0629A] dolo proximo suo.* Sicut enim munditiam intra nos, erga proximum innocentiam [1152] convenit observari; sic et in nobis, et erga proximum exercenda virtutis opera, opera pietatis. Non ergo simus nobis inutiles, ne in vano receperimus animas nostras; non simus inutiles proximo nostro, ne in vano ei jurasse probebimus. Novit figmentum nostrum Spiritus qui loquebatur per Prophetam, nec de utilitate proximi simpliciter voluit commonere. De juramento nos convenit, ut agnoscamus debitum, ut promissam fidem irritam facere vereamur. Omnes enim proximis jurati sumus, cum quibus in Ecclesiae venimus unitatem. Et haec professio fidei Christianae, ut qui vivit, jam non sibi vivat, sed ei qui pro omnibus mortuus est. [0629B]

6. Nec mihi dicat quis: Ei vivam, sed tibi non: quandoquidem ille non solum pro omnibus vixit, sed et pro omnibus mortuus est (II Cor. V, 15). Quomodo enim ei vivit, qui negligit sic ab eo dilectos? quomodo ei

vivit, qui legem ejus non implet, qui mandatum ejus non servat? Quaeris legem? quaeris mandatum? *Hoc est, inquit, mandatum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* (Joan. XIII, 34); et Apostolus: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Galat. VI, 2). Noli ergo putare gratuitum bonum quod exhibes proximo, ut liceat etiam dissimulare si velis. Debitor es sacramenti cautione, et propria professione teneris. *Hic ergo accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo*. Hic, quia unus accipit bravium. Sed ne unum [0629C] hominem putes, *haec est generatio quaerentium Dominum*. Hic accipiet benedictionem, quia caput et corpus unus est Christus. Sed haec est generatio, quia in mensura aetatis plenitudinis Christi omnes pariter occurremus (Ephes. IV, 13).

7. Et forte idem ipse Dominus mons Domini est, de quo dicitur: *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?*

Nimirum ipse est abscissus sine manibus lapis, qui in montem crevit immensum (Dan. II, 34, 35, 45): ipse qui exaltatus a terra omnia trahit ad se (Joan. XII, 32), mons coagulatus, mons pinguis. Ut quid vos Judaei, ut quid suspicamini montem coagulatum, montem in quo beneplacitum est Deo habitare in eo? (Psal. LXVII, 16, 17.) *In Beelzebub, inquit, principe daemoniorum [0629D] ejicit daemonia*. Exsecranda suspicio, et blasphemia reprehensibilis! Princeps est Christus, et magnus princeps, cujus ne ipsi quidem daemones possunt effugere principatum. At illorum regnum in se ipsis divisum desolabitur (Matth. XII, 24, 25): hujus regnum integrum atque perfectum, et regni ejus non erit finis (Luc. I, 33). Distat ergo inter principem et principes, nec ulla comparatio inter montem coagulatum et pinguem, et montes tantum coagulatos. Vester iste Beelzebub mons coagulatus, sed non pinguis, magis autem sterilitate perpetua maledictus. Mons, quia elatus est: coagulatus, quia squama squamae conjungitur, et coagulatum est sicut lac cor eorum.

8. Christus Dominus mons est, mons coagulatus, [0630A] et mons pinguis. Mons est sublimitate, coagulatus multorum congerie, pinguis charitate. Et nunc vide quomodo trahat ad se omnia, quomodo ei omnia uniantur unitate substantiali, personali, spirituali, sacramentali. Habet in se Patrem, cum quo est una substantia; habet assumptum hominem, cum quo est una persona; habet adhaerentem sibi fidelem animam, cum qua est spiritus unus; habet sponsam Ecclesiam unam omnium electorum, cum qua est caro una. Et forte carnalis haec unio dicenda fuisse videbitur; sed sacramentalem dicere malui, dignius hoc vocabulum arbitratus, praesertim occasionem dante Apostolo, ubi ait: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et in Ecclesia* (Ephes. V, 32). Pinguissimus plane et uberrimus mons, in [0630B] quo beneplacitum est Deo habitare in eo: siquidem propterea unxit eum oleo laetitiae prae participibus suis. Mons coelestium aromatum, mons charismatum spiritualium, non ad mensuram accipiens spiritum, sed omnimodam obtinens plenitudinem gratiarum. Magnus mons, in quo omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi sunt, in quo tota humanitatis veritas, tota divinitatis inhabitat plenitudo; excelsus et immensus: in quo omnia instaurantur quae in [1153] coelis, et quae super terram, ut sit Deus omnia in omnibus.

9. Venite, ascendamus in hunc montem, fratres: et si via nobis videtur ardua, exoneremus nos; si arcta, etiam exinanire nos non parcamus; si longa, tanto magis festinemus; si laboriosa, clamemus ei: [0630C] *Trahe nos post te, in odore unguentorum tuorum curremus* (Cant. I, 3). Felix qui sic cucurrerit, ut comprehendat, imo ut ipse comprehendatur, et in illam amplitudinem montis et plenitudinem corporis Christi mereatur admitti. Felix qui in illum beatificum montem tam desideranter et perseveranter ascenderit, ut in loco sancto locum accipiens stationis, Deo Patri in sancto ejus appareat, simul et videat virtutem ejus et gloriam (Psal. LXII, 3), haud aliam sane quam eumdem ipsum montem montium, montem coagulatum et pinguem, Jesum Christum Dominum nostrum. In quo nimirum per praedestinationem ab aeterno apparuimus ei qui dilexit nos, et gratificavit in dilecto Filio suo, in quo elegit nos ante mundi constitutionem (Ephes. I, 4). Sed jam tunc cognoscemus, [0630D] sicut et cogniti sumus, cum plenius et perfectius exaltatus altissimus et uberrimus ille mons omnia trahet ad se, qui est super omnia benedictus in saecula. Amen.

SERMO XXXIV. De verbis Origenis in Levit. X, 9.

1. Nocere possunt, ut vereor, forte nonnullis verba quae heri lecta sunt vobis, ex homilia scilicet Origenis super capitulum illud legis, ubi Aaron et filii ejus vinum bibere prohibentur, cum accessuri sunt ad altare: si recipiant ea simpliciter, sicut sonare videntur. «Salvator meus,» inquit, «luget etiam nunc peccata mea, et tandiu est in moerore, quandiu nos persistimus in errore.» Plurima quoque alia in hunc modum abundantius forsitan, quam circumspectus [0631A] dicta, nec tam sobrie quam diserte. Quidnam sibi vult insolitus iste grunnitus? aut quis inter vos nescio quid submurmurat? Scio quidem doctos in lege divina hujusmodi verba ridere; sed nihilominus etiam minus sapientibus me confiteor debitorem. Nec modo de intellectu Origenis quaestio est. Potuerit forsitan hyperbolice loqui: ipse viderit, nihil interest nostra. Quamvis ne hoc quidem silendum arbitror, quod evidentissime illum contra fidem nonnulla scripsisse sanctorum Patrum tradat auctoritas, atque ideo non sine circumspectione monet esse legendum. Verum nos in praesenti non quid ipse senserit quaerimus, sed id agere cupimus, ut vos omnes quod ad sanam doctrinam pertinet sentientes, nihil moveamini verbis illis. [0631B]

2. Absit enim ut in coelo credatur locus esse tristitiae, sicut nec culpa? Nemo ibi delinquere, nemo lugere potest: sicut nec in terra quidem poena ulla fuisset, nisi iniquitas praecessisset. In coelo utique sola justitia, sola nihilominus laetitia est; in inferno solum peccatum, et poena peccati: porro in medio utraque inveniuntur, atque ideo neutra consummata. In multis offendimur, quia in multis offendimus omnes (Jac. III, 2). Quoniam enim nullus in coelo passionis locus esse poterat vel doloris, propterea sane Unigenitus Dei Patris, passione sua hominem redempturus, sicut carnem in qua pateretur (qui pati non poterat in divinitate) suscepit, sic etiam in terris visus est, et cum hominibus conversatus est (Baruch. III, 38), ut humiliaret etiam semetipsum in loco [0631C] afflictionis. Hic ergo turbare se, pavere quoque dignatus est et taedere, tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. In terra, inquam, vere lacrymatus est Jesus, vere contristatus, vere passus, vere mortuus, vere sepultus; sed ubi surrexit, vetera transierunt. Noli ultra dilectum tuum in tuo quaerere lectulo: surrexit, non est hic. Vox sponsae est: *In lectulo meo quaesivi quem diligii anima mea; quaesivi, et non inveni* (Cant. III, 1). Maria fuit quae Dominum quaesivit in lectulo, quaesivit in tumulo, nec invenit. Magis autem invenerunt eam vigiles, et dixerunt: *Quid quaeris viventem cum mortuis?* (Matth. XXVIII, 5; Luc. XXIV, 5.) Fuit quidem cum [1154] mortuis, sed jam non est: fuit inter mortuos, sed et tunc liber [0631D] fuit. Siquidem ipse sese turbavit, ipse animam suam posuit; quia ipse voluit oblatum est (Isai. LIII, 7). Omnis enim ei infirmitas de voluntate fuit, non de necessitate. Unde et quod infirmum erat Dei, fortius erat hominibus (I Cor. I, 25): quod esset tunc quoque etiam inter parvulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos liber.

3. Videtur quidem et in nostris aliquando tribulationibus esse nonnulla libertas, cum videlicet pro peccatis proximorum libera et liberali charitate laborem poenitentiae sustinemus, lugentes pro eis, jejunantes pro eis, vapulantes pro eis, et quae non rapuimus exsolventes. Unde et Paulus: *Cum liber essem, inquit, ex omnibus, omnium me servum feci* (I Cor. IX, 19). Caeterum nihil hoc ad libertatem [0632A] illius, qui nihil proprii delicti habuit, qui nihil morti debuit, nihil meruit tribulationis. Nam a nobis quidem etiam voluntarias illas tribulationes etsi proximus exigere forsitan ex jure non potest, exigit tamen Deus: et si proximo forte videtur quis reddere plus quam debeat, Deo tamen nemo unquam totum reddidit quod debebat. *Mihi autem, inquit Apostolus, pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die; sed neque me ipsum judico* (I Cor. IV, 3). Nota sane quod alibi ait: *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur* (I Cor. XI, 31); et item: *Spiritualis homo omnia dijudicat* (I Cor. II, 15). Non enim *judicare* hic posuit, sed *dijudicare*: quod utique discernere et probare est, sicut item ait: *Beatus qui se non judicat in eo quod probat* (Rom. XIV, 22). [0632B] Itaque pro minimo illi erat ut ab eis judicaretur, quibus nihil sese debiti officii subtraxisse sciebat, nihil peccasse in aliquem, sed magis omnibus praestitisse, adeo ut secunda conscientia ingenue loqueretur: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?* (II Cor. XI, 29.) Nam et Judaeis Judaeus factus est, ut Judaeos lucrifaceret, et his qui sine lege erant, tandem sine lege: postremo omnibus omnia factus est, ut omnes salvos faceret (I Cor. IX, 22). Merito proinde pro minimo illi erat ut ab eis judicaretur, quibus usque adeo sese sine offensione praebuerat, inter quos sic honorificaverat ministerium suum. Sed neque ipse se dijudicabat in eo quod probabat, perfecte etiam sibi quod debebat impendens, corporis castigationem, [0632C] animae miserationem, atque omnem custodiae sollicitudinem cordi suo, ut nec in se quoque

peccati conscius haberetur. *Sed non in hoc*, inquit, *justificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est* (I Cor. IV, 4). Illius enim prorsus nequeo declinare iudicium; et si justus fuero, non levabo caput, quoniam omnes iustitiae meae tanquam pannus menstruatae coram illo (Isai. LXIV, 6). Non est qui in conspectu ejus justificeretur, non est usque ad unum.

4. Caeterorum siquidem nemo est quem non oporteat dicere Deo: *Tibi peccavi*; sed magnus qui in veritate potest dicere: *Tibi soli* (Psal. L, 6). Solus ille etiam inter mortuos penitus liber fuit, qui peccatum non fecit, cujus iustitia sicut montes Dei. Caeterum jam [0632D] nec inter mortuos est, sed assumptus ab eis, mutatus corpore, mutatus et corde, ingressus in potentias Domini, et omni infirmitate privatus, exutus nimirum sordidas illas vestes, quibus sane apud Zachariam prophetam primo vestitus apparuit (Zach. III, 3), et indutus splendidis, sicut loquitur in psalmo: *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia* (Psal. XXIX, 12). Quia enim veram humanae carnis et animae substantiam suscepit, veram utriusque naturam; nec corporis illi defuerunt, nec animae passiones; sed ex hoc jam glorificatus est in utroque. Puto autem quod utriusque glorificationem brevi uno versiculo Propheta comprehendit, dicens: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem* (Psal. XCII, 1). Decorem sane in corpore claritatis, [0633A] fortitudinem vero in impertubabili statu mentis. Denique *tristis est*, inquit, *anima mea usque ad mortem* (Matth. XXVI, 38). Unde et inclinans caput, dixit: *Consummatum est* (Joan. XIX, 30); ne quid deinceps infirmitatis in eo liceat suspicari.

5. Sed ait iste: «Si Apostolus ipsius luget quosdam qui ante peccaverunt, nec poenitentiam egerunt in his [1155] quae gesserunt (II Cor. XII, 21): quid dicam de ipso, qui Filius dicitur charitatis?» Et deinde: «Cum ergo quae nostra sunt quaesierit, nunc jam nos non quaerit, nec quae nostra sunt cogitat, nec de erroribus nostris moeret, nec perditiones nostras deflet et contritiones, qui flevit super Jerusalem? (Luc. XIX, 41.) Item: «Nunc,» inquit, «quia misericors et miserator est Dominus, majori affectu, [0633B] quam apostolus suus, flet cum flentibus, et luget eos qui ante peccaverunt. Nec enim putandum est quod Paulus lugeat pro peccatoribus et flet, Dominus autem meus abstineat a fletu.» Haec quidem sic accipere, quidni adhuc dilectum in lectulo quaerere dicam? Nescit mortuus extra tumulum, nescit infirmus extra lectum, nescit parvulus extra lectulum quaerere quem diligit anima sua. Verum ille, ut supra meminimus, non minus corde, quam corpore glorificatus (imo tanto amplius, quanto amplior anima, et gloriae capacior est quam caro), sicut non potest negligere suos, sic nec lugere pro eis. Sed quando humana fragilitas hujusmodi capere possit affectum, qui sine miseria misereatur, et sic diligit, et vehementer [0633C] diligit eum qui dolet, aut qui periclitatur, ut tamen ipse omnino nec doleat, nec turbetur? Verumtamen etsi id longe supra nostram experientiam est, Deo tamen nihil impossibile est. Potest igitur non modo sibi, sed et suis omnibus, quos infirmitate carnis exutos virtute induit, et in potentias introduxit, eam conferre dilectionem, quae gaudeat cum gaudentibus, non autem flet cum flentibus; et sic eos quos amat, efficacissime et affectuosissime uniat, ut ipsa tamen imperturbabilis perseveret. Nec dubium sane quin longe praestantior sit ea dilectio, quemadmodum medicina, si quae tamen ejusmodi est, pretiosior utique iudicatur, quae sic curat vulnera, ut inter curandum nec virtus ejus in aliquo, nec substantia minuat; quam ea quae sic curat, [0633D] ut curando deficiat, aut corrumpatur. Licet ergo fleverit Dominus super Jerusalem, ex hoc jam omnino non flebit: sicut mortuus est, sed resurgens ex mortuis jam non moritur (Rom. VI, 9): sicut fuit in lectulo, sed exurgens jam in lectulo non invenitur.

6. Habet tamen etiam nunc ineffabiliter ampliorem affectum et efficaciorum, quam habeant qui lugent pro delinquentibus, aut pro fratribus ponunt animas: quamvis ipse quidem, consummato nimirum opere suo, neutrum deinceps sit facturus. Nostrae [0634A] infirmitatis istud est, quorum adhuc in mari sagena trahitur, et ex omni genere piscium congregat, nihil omnino discernens. Ille enim, nec modo ille, sed et apostoli, et caeteri qui cum eo sunt sancti, ad littus utique pervenerunt, nec mistos pisces in vasis posuere, sed electos et bonos tantum: nam malos utique foras miserunt (Matth. XIII, 47, 48). Quantos ego interim cogor trahere malos pisces, quantos anxios et molestos intra sagenam meam congregavi, quando vobis adhaesit anima mea! Congratulor proficientibus; jucunda affectio, bonus est piscis. Condoleo deficientibus, fleo cum flentibus, angor pro periclitantibus, infirmor cum infirmantibus, uror cum scandalizatis. Gravia sunt haec et acerba, utique mali pisces. Malos autem [0634B] dixerim, non propter

culpam, sed propter poenam. Faciat Deus, ne a multitudine malorum piscium obruamur pusillanimitate spiritus et tempestate, donec perveniamus ad optati littoris stationem, ubi malos separemus et secludamus a bonis, ut videlicet de caetero nec luctus, nec clamor, sed nec ullus dolor, aut etiam timor sit in finibus nostris, sed gratiarum actio, et vox exultationis.

SERMO XXXV. De tribus ordinibus Ecclesiae, ad patres in capitulo habitus^[97*].

1. Hoc mare magnum et spatiosum (in quo utique certum est nihil aliud quam praesens saeculum amarum fluctuans designari) tribus hominum **1156 [0634C]** generibus suo cuique modo pervium est, ut transeant liberati. Tres enim sunt Noe, Daniel et Job (Ezech. XIV, 14): quorum primus navi, secundus ponte, tertius vado transit. Porro tres homines, tres ordines Ecclesiae signant. Noe quidem arcam rexit ne periret in diluvio, ubi protinus rectorum Ecclesiae formam agnosco: Daniel vir desideriorum abstinentiae et castimoniae deditus, ipse est soli Deo vacans poenitentium et continentium ordo: Job quoque substantiam hujus mundi bene dispensans in conjugio, fidelem designat populum terrena licite possidentem. De primo igitur et secundo nobis habendus est sermo, quoniam adsunt venerabiles fratres et coabbates nostri de numero praelatorum; adsunt et monachi de poenitentium ordine: a quo [0634D] tamen nec nos abbates alienos reputare debemus, nisi forte, quod absit! officii nostri gratia, nostrae fuerimus professionis immemores. Tertium igitur, conjugatorum videlicet ordinem, magis succinxe transcurro, tanquam minus ad nos pertinentem. Ipse est qui maxime mare magnum vado pertransit, laboriosum prorsus et periculosum, etiam et longum habens iter, quippe qui nulla viae compendia capet. Nam quod periculosum sit iter, in eo patet, quod tam multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus, [0635A] sicut necesse est, pertransire. Valde enim difficile est, praesertim diebus istis, quibus malitia nimis invaluit, inter undas hujus saeculi [*alias*, mundi], voraginem vitiorum, et criminalium peccatorum foveas declinare.

2. At continentium quidem ordo et ponte pertransit; quod iter brevius et facilius, etiam et securius esse nemo est qui nesciat. Sed omitto laudes, pericula magis ostendo: hoc enim multo melius atque utilius est. Recta quidem semita vestra, charissimi, et securior conjugatorum via, non tamen omnino segura. Timendum enim periculum triplex; id est, ne forte aut aequare se alteri, aut respicere retro, aut certe in medio ponte stare seu residere quis velit. Neque enim ullum ex his tribus pontis [0635B] patitur angustia, et arcta via quae ducit ad vitam. Contra primum ergo periculum oremus singuli cum Propheta: *Ne veniat nobis pes surperbiae, quoniam ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem* (Psal. XXXV, 12, 13). Nam de eo qui mittens manum suam ad aratrum, postea retro convertitur, certum est quoniam labitur statim, et pelagus operit caput ejus. Sed et qui stare voluerit, non quidem relinquens ordinem, sed proficere in eo dissimulans, cadat necesse est, ab his qui sequuntur, impulsus et eversus. Arcta enim est via; et impedimento est proficere proficisci volentibus. Hinc est quod jugiter arguunt et reprehendunt, quod ferre nequeunt tepiditatis ejus segnitiam, quod velut quibusdam stimulis urgent et impingunt manibus: ut unum necesse sit e duobus, [0635C] aut proficere scilicet, aut prorsus deficere. Minime igitur oportet sistere gressum; respicere quoque retro, aut aequare nos aliis, multo minus expedit; sed tota humilitate currendum nobis et properandum, ne quando forte is qui egressus est ut gigas ad currendam viam, longe a nobis fiat; quem, si bene sapimus, providentes in conspectu nostro semper, et in ejus odore tracti, facilius citiusque curremus.

3. Nec vero angusta nimis invenietur pontis semita currere in ea volentibus. Tribus enim compactus est lignis: ut qui perfecte eis inniti voluerint, non labatur in itinere pes eorum. Haec autem sunt, poena corporis, paupertas substantiae mundialis, et humilitas obedientiae. Nam et *per multas tribulationes* [0635D] *oportet nos intrare in regnum coelorum* (Act. XIV, 21); et: *Qui volunt divites fieri in hoc saeculo, incidunt in tentationem et laqueum diaboli* (I Tim. VI, 9); et quem a Deo suo exturbavit inobedientia, sine dubio pro obedientiam, recto tramite ad eum redit. Haec itaque sibi invicem compacta esse necesse est. Nam et poena corporis, nec inter divitias stabilis, nec sine obedientia facile potest esse discreta; et paupertas in voluptate et [1157] voluntate propria nullius meriti, nullius apud Deum potest esse

momenti; et obedientia in divitiis et voluptate nec stabilis est, nec gloriosa.

4. At vero, his rite compositis, vide si non perfecte tria maris hujus pericula evasisti; concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et superbiam [0636A] vitae. Rite, inquam, compositis, ut in poena quidem nodum impatientiae, in paupertate vero cupiditatis scrupulum, in obedientia naevum caveas propriae voluntatis. Nam et qui murmuraverunt, a serpentibus perierunt (I Cor. X, 9): *et qui volunt divites fieri* (non ait: qui sunt; sed, *qui volunt fieri*), *incidunt in tentationes et in laqueum diaboli*. Sed et illud quid refert, si forte, quod absit! non quidem divitias, sed ea ipsa quae paupertatis sunt, tanto affectu desideres, aut etiam ardentius, quam divitias cupiant homines saeculares? Quid distat quaecunque substantia desideretur, dum aequaliter sit corruptus affectus; nisi quod tolerabilius illud videri potest, quae utcunque plures esse videntur, plurimum desiderare? Porro quisquis vel aperte vel occulte [0636B] satagit, ut quod habet in voluntate, hoc ei spiritualis pater injungat; ipse se seducit, si forte sibi quasi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea re ipse praelato, sed magis ei praelatus obedit.

5. Verumtamen quia juxta sententiam Salvatoris, in qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis (Marc. IV, 24): bonum est homini hoc ad cumulum dare, ut de eorum sit numero, quibus mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinus suos. Sufficit enim ad salutem corporis molestias patienter ferre; sed cumulus est, etiam libenter in fervore spiritus eas amplecti. Sufficere potest superflua non requirere, sed nec propter ipsa, si forte desint, necessaria murmurare; [0636C] sed cumulus est etiam exsultare et libenter quaerere, quomodo alius magis habeat necessaria, et ipse penuriam patiat. Sufficit quoque ad salutem, si nec impatientia, nec simulatione aliqua ad id quod desideras, invitum velis praelati animum inclinare; sed cumulus est etiam fugere ea, quibus voluntatem propriam senseris oblectari, quantum sane bona cum conscientia potest.

6. Porro praelati quidem ipsi sunt qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis. Neque enim certa pontis aliqua seu vadi semita coarctantur, ut libere possint usquequaque discurrere, et occurrere singulis ut oportet, ac dirigere pontis semitam seu vadi [alias, vadium investigare], ordinare gradientes, pericula investigare ac [0636D] declinare, excitare tepidos, pusillanimes sustentare. Denique ascendunt usque ad coelos, et descendunt usque ad inferos; nunc quidem spiritualia tractantes atque sublimia, nunc infernalitatem et horribilia facta dijudicantes. Sed quae poterit navis inveniri, quae tam immanes sustineat fluctus, et in tanto securam possit esse discrimine? Utique *fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio*, quia, juxta quod alibi habes: *Aquae multae non poterunt extinguere charitatem* (Cant. VIII, 6, 7). Necessaria est, et omnino necessaria navis ista praelatis, tribus compacta lateribus, quae est utique forma navium, ut sit nimirum juxta Pauli doctrinam: *Charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta* (I Tim. I, 5). Puritatem quidem cordis in eo praelatus habeat, ut [0637A] prodesse desideret, non praeesse: ut scilicet proprium commodum, vel honorem saeculi, seu aliud quidpiam suum in praelatione non quaerat, praeter solum beneplacitum Dei, et animarum salutem. Sed cum intentione pura, irreprehensibilis quoque necessaria est conversatio, ut forma factus gregis incipiat facere et docere: et secundum magistri nostri Regulam (S. BENED. in Reg., cap. 2), quaecunque docuerit discipulis esse contraria, haec in suis actibus indicet non agenda: ne forte submurmurare possit frater quem arguit, et dicere: *Medice, cura te ipsum* (Luc. IV, 23). Talis enim occasio, plurima damnatio praelati, plurima subditorum perditio est. Non quod ego bene id caveam, idcirco [1158] sic loquor: sed et mihi, et omnibus pariter Veritas [0637B] clamat, quoniam oportet irreprehensibilem esse eum qui praesert (I Tim. III, 2), ita ut securam conscientiam cum Domino respondeat exprobrantibus sibi verbum: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* (Joan. VIII, 46). Non quod sine peccato penitus esse possit in hac misera vita; sed quod ea quae arguit in discipulis, oporteat summopere vitare magistrum.

7. Ob hoc, qualis est in conversatione, talis sit necesse est etiam in occulta cogitatione; ne videlicet foris humilis, intus elatus sit in corde suo, praesumens de sapientia, seu virtute aut sanctitate sua: quae est sine dubio fides ficta, quando non, sicut ostendit humilitatis conversationis, in sola Domini pietate confidit. Et vide quam proprie his tribus, cordis scilicet puritati, conscientiae bonae, et fidei [0637C]

non fictae, convenire videantur alia quoque ipsius Apostoli verba dicentis: *Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die, etc. Non me judico*, inquit, *quia nihil mihi conscius sum*, quod meum aliquid quaeram, sed quae Jesu Christi. Sed et pro minimo mihi est ut a vobis judicer, propter conscientiam bonam, et irreprehensibilem conversationem [alias, vitam]. *Qui autem judicat me*, inquit, *Dominus est* (I Cor. IV, 3, 4); ut etiam in eo solo spem suam positam esse doceret, humiliatus sub potenti manu Dei. Sed et illud in judica, utrum possit his convenienter aptari trina Petri interrogatio, ut hoc sit dicere: *Amas me, amas me, amas me?* (Joan. XXI, 15, 17.) Habes charitatem de corde [0637D] puro, et conscientia bona, et fide non ficta? Merito siquidem de navi interrogatur, an charitatem habeat, piscator hominum constituendus.

SERMO XXXVI^[98]. De altitudine et bassitudine cordis.

1. Deo eo quod nuperrime dictum est, sursum alios, alios deorsum aspiciere (Serm. 12 de Divers. n. 2); habeo adhuc aliquid quod vestrae non sileam charitati. Nam earum quidem cogitationum, quas expressimus tunc, si bene meministis, licet una sit perfectior altera, utraque tamen utilis est. Sunt autem qui alio modo aut sursum cor habeant, sicut [0638A] fecit Deus hominem rectum, et secure respondeant ad exhortantis vocem presbyteri: «Habemus ad Deum.» Sunt et alii, qui similes brutis animalibus inclinati deorsum, derisui sese faciant esse immundis spiritibus, qui profecto clamitant illudentes: *Incurvare ut transeamus* (Isai. LI, 23). Scitis enim quod in congregatione plurimorum impossibile est unius omnes fortitudinis esse, seu corporum, seu morum: nam utramque infirmitatem patienter ferre Regulae nostrae monet auctoritas (Reg. S. Bened. cap. 72), et utrique aliquatenus condescendere jubet charitas. Videt hoc alter quispiam, et fortassis incipit invidere cui condolere debuerat. Hinc accidit ut saepe beatificet cum in corde suo ea de re, unde miserum se ille reputat, moleste ferens necessitatem [0638B] suam. Omnino igitur incurvatum se esse, et basso corde carnem sapere probat, apud quem ne ipsa quidem miseria caret invidia. Sed eis quas certa charitatis consideratione alienae necessitati dispensatione praelatus impendit, talibus apponit cor suum, similia quaerit, murmurat adversus eum qui denegat irrationabiliter postulanti. Hinc suspiciones, detractiones et scandala suscitantur.

2. Non idcirco id loquor, charissimi, quasi magnopere de vobis habeam conqueri super hac re: sed praemonere vos et praemunire necessarium duxi propter multos, qui inter vos sunt teneri et delicati, quibus aut aetas, aut infirmitas rigorem communis regulae exigit aliquatenus temperari. Gratias ei de cuius munere venit; quia multos hic video, quorum [0638C] mens intenta Deo, tam longe facta est ab illo infimo cogitatu, ut juxta se positos debiliores prorsus ignorent, se minus omnibus facere conquerantur. Nimirum quia superiores semper attendunt, cum Apostolo oblitii quae [1159] retro sunt, et extenti in anteriora (Philipp. III, 13). Quantum putas, illos ego admiror, quantum veneror in corde meo, quantum amplector charitatis affectu, qui velut nescientes eos quos secum quotidie vident: unum forte aut duos, seu etiam plures, quos in majore fervore spiritus viderint, sibi ex omnibus eligunt; et cum ipsi forte meliores sint, semper tamen illorum sibi praepouunt et proponunt sancta in Domino studia et exercitia corporalia, seu etiam spiritualia? [0638D]

3. Memini me altera quoque jam vice dixisse, sed iterum repetere non gravabor, quam sublimi aliquando meditationi monachus [alias, frater] quidam laicus toto intendit spatio vigiliarum. Etenim summo mane apprehensum me in auditorium trahit, et prostratus pedibus: «Vae mihi,» inquit, «quia monachum in vigiliis unum consideravi, in quo triginta virtutes numeravi; quarum me unam quidem in me invenio (Vide Vitam S. Bern. lib. VII, cap. 23). Et fortasse nullam ille tantam habebat, quanta haec ipsa erat religiosae aemulationis humilitas. Hic itaque fructus sit nostri hujus sermonis, ut aliorum altiora [0639A] semper attendas, quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nam si forte in re aliqua major tibi fratre aliquo gratia collata videtur; sed in multis, si bonus aemulator fueris, judicare te poteris inferiore. Quid enim si forte laborare aut jejunare plus illo potes, et ille te patientia superat, praecedat humilitate, supereminet charitate? Quid enim tota die circa id quod videris habere, insipienti cogitatione versaris? Esto magis sollicitus, ut scias quid desit tibi. Hos enim melius. Utinam, fratres, sic nos essemus cupidi gratiae spiritualis, quemadmodum saeculares homines pecuniae temporalis! Debuimus certe, et multum debuimus

vincere in bono malum, et tanto amplius desiderare, quanto pretiosius est quod desideramus: sed utinam vel aequales esse possimus! [0639B] Magna enim confusio, magna valde, quod ardentius illi perniciosa desiderant, quam nos utilia; citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam. Quanto enim desiderio pecuniae crucietur avarus, quanto gloriae appetitu ambitiosus exaestuatur, quam violenter denique sua trahat quemque voluptas, quis explicet? Videas certe eos quidquid adepti sunt parvipendere, non attendere quanto labore et desiderio ea vix tandem consequi potuerunt; quoniam vilescunt eis omnia prae desiderio minoris forte rei, quam alteri coeperint invidere.

4. Et tu ergo non magnopere cogites quae tibi videris habere, nisi forte interdum, ut gratias agere possis, et te noveris debitorem ei qui dedit: seu [0639C] gratia consolationis, cum id necesse fuerit, ne qualibet ex causa tristior fias. De caetero ea semper magis attende quae alius habet, tu non habes: quod haec cogitatio in humilitate te custodiat, et a descensu tepiditatis elonget, magis autem et accendat desiderio proficiendi. Vide autem quanta e regione mala cogitatio illa parturiat, qua sedule versas in animo quod tibi habere videris, et alterum quempiam aestimas non habere. Hinc enim elevaris in superbiam, dum te praeponeis alteri; hinc proficere negligis, dum te magnum quempiam arbitraris; hinc demum incipis et deficere, dum tibi alterius comparatione etiam nimis egisse videris: sicque in tepiditatem incidis, et incipis remissius agere. Scimus autem quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat [0639D] gratiam (Jac. IV, 6); et quia maledictus, qui opus Dei negligenter fecerit (Jerem. XLVIII, 10). Beati vero qui esuriunt et sitiunt iustitiam; quia si spiritu facta carnis mortificaverimus, vivemus; si vero secundum carnem vixerimus, moriemur (Rom. VIII, 13).

[1160] **SERMO XXXVII.** *In labore messis* ^[98*], *de verbis psalmi XXIII, 6: «Haec est generatio quaerentium Dominum, quaerentium faciem Dei Jacob.»*

1. E diversis et diversa quaerentibus hominum turbis animo fatigatus, quam desideranter ad hunc cuneum hodie spiritum refocillaturus accessi! Gratias [0640A] Deo, non sum fraudatus a desiderio meo, non frustratus a spe mea. Concupivi videre: vidi, et liquefacta est anima mea. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio, omnia interiora mea nomini Domini benedicunt, et omnia ossa mea dicunt: *Domine, quis similis tibi?* (Psal. XXXIV, 10.) Nempe prospiciens eminus cum accederem, fateor, videre mihi corporaliter visus sum, quos in spiritu quondam Propheta praevidit: et continuo subiit animum, quod ore ille deprompserat, ut cum eo psallerem, dicens: *Haec est generatio quaerentium Dominum.*

2. Multae sunt generationes hominum, et, ni fallor, tertia ista est generatio, quae nunc viget et apparet in vobis. Prima siquidem generatio nec quaerens adhuc Dominum, nec quaesita fuit a Domino: cum [0640B] in oblivione mentis et reatu iniquitatis unumquemque genuit mater sua. Secunda proinde statim sicut necesse erat, ex aqua et spiritu remedium nobis exhibuit festinatum: et fuit illa generatio nondum quidem generatio quaerentium, sed tamen iam quaesitorum; quod nec scientes adhuc quaerere Dominum, nec valentes ipse quaesierit. Quaesivit igitur nos, et acquisivit in generatione secunda, ut essemus iam populus acquisitionis. Si adhuc forte senior frater murmurat, et invidia contabescit, dicitur ei quoniam *epulari et gaudere oportebat, quia hic frater tuus perierat, et inventus est* (Luc. XV, 32).

3. Caeterum ad hoc statim quaesivit nos Dominus, ut quaereretur tempore opportuno, cum iam posset [0640C] quaeri, posset et inveniri. Vae nobis, quoniam tandiu dissimulavimus et negleximus quaerere vitam, quaerere eum qui solus bonus est quaerentibus se, animae speranti in se! Vae tibi, generatio prava et exasperans, mala et adultera generatio, mendacium usque hodie quaeritans, et diligens vanitatem, nec servans fidem cui desponsata fueras veritati! Nunquid non opus habet ejusmodi generatio nasci denuo, iterum generari? Et maxime. Nempe genimina viperarum facti, tanto magis nunc necesse habent in ventrem matris gratiae iterato introire et renasci, quando facta noscuntur posteriora eorum deteriora prioribus. Gratias ipsi gratiae, et, si dici potest, plusquam gratuitae miserationi, quae beneficiis obruit non modo immeritos, sed nimium male meritos et ingratos. [0640D] Gratias ei, qui regeneravit vos etiam hac vice in spem vitae, ut adoptionem filiorum reciperetis. Voluntarie enim nunc proprie genuit vos, verbo utique veritatis. Nam quod prius vos genuit sacramento

equidem pietatis, etsi voluntarium generanti, genitis tamen voluntarium esse non potuit, in quibus adhuc nullus voluntatis usus, nullum rationis exercitium fuit; ac proinde nulla generationis ipsius agnitio, nulla tanti notitia genitoris. Nunc demum voluntaria generatio voluntarium exhibet sacrificium, juxta illud: *Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est* (Psal. LIII, 8). [0641A]

4. *Haec est generatio quaerentium Dominum.* Quaerentium, an habentium dicam? Habentium utique et quaerentium: alioquin non possent quaerere non habentes. Sed quid habentes, aut quid quaerentes? vel potius quomodo habentes, quomodo requirentes? Verbo geniti Verbum habent. Nunquid non Verbum Dominus? Joannem audi: *Et Deus erat Verbum* (Joan. I, 1). Quid ergo jam amplius quaerit generatio quaerentium [alias, habentium] Dominum? Considera quid sequatur in psalmo: *Haec est, inquit, generatio quaerentium Dominum, quaerentium faciem Dei Jacob.* Eumdem proinde habent pariter et requirunt, [1161] quia unus idemque et verbum Patris, et splendor paternae gloriae est. Et is quidem non quaesitus haberi forsitan potest; non habitus autem quaeri omnino [0641B] non potest. Denique ipsa est quae de se loquitur Sapientia: *Qui edit me, adhuc esuriat* (Eccli. XXIV, 29). Potens ipse est praestare se etiam non quaerenti, qui, ut supra ostendimus, de cumulo gratiae et benedictione dulcedinis quaerit, et praevinit adhuc quaerere non valentes. Nemo autem ante idoneus quaerere, quam habere; quia *nemo, inquit, venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum* (Joan. VI, 44). Adest ergo qui trahit, et quodam modo necdum adest, qui non alio trahit quam ad se ipsum. Nunquam enim, nec usquam sine Filio Pater adest per fidem, ut ad speciem trahat. Quomodo ergo nunc non exsulet spiritus meus? quomodo non sine modo jucundetur in generatione ista quaerentium Dominum? Nempe [0641C] testimonium credibile nimis gustatae sapientiae est esuries ipsa tam vehemens. Certissima mihi probatio te indubitabile argumentum, quia habetis quem sic quaeritis, et in vobis habitat, qui tam valide trahit vos ad se ipsum. Non enim humanae possibilitatis est cursus iste: ejus dextera facit virtutem, cui semper necesse est ut clametis: *Trahe nos post te, in odore unguentorum tuorum curremus* (Cant. I, 3). Non, inquam, ab homine forma ista conversationis: nec aliud experimentum quaerimus ejus qui in vobis habitat Christus, quam quod ita quaeritis Christum.

5. Videtis enim, fratres, qualem spiritum accepistis, spiritum qui ex Deo est, ut sciatis quae a Deo donata sunt vobis. Andivimus apostolicum, audivimus et propheticum, etiam et angelicum gradum, quibus [0641D] nihil a nobis arbitror posse sublimius affectari. Sane e singulis mihi videor in vobis aliquid, et magnum aliquid in venire. Quis enim caelibem vitam, vitam coelestem et angelicam dicere vereatur? Aut quod in resurrectione futuri sunt omnes electi, quomodo non jam nunc estis, sicut angeli Dei in coelo, a nuptiis penitus abstinentes? Amplectimini, fratres, pretiosissimam margaritam, amplectimini sanctimoniam vitae, quae vos efficit sanctorum similes, et domesticos Dei, dicente Scriptura: *Incorruptio facit proximum Deo* (Sap. VI, 20). Ita ergo non vestro [0642A] quidem merito, sed gratia Dei estis quod estis: quod ad castitatem et sanctimoniam spectat, angeli quidam terreni, aut potius coeli cives; sed interim in terra peregrini. Quandiu enim sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino.

6. De prophetia quid dicemus? *Lex et prophetae usque ad Joannem* (Luc. XVI, 16). Veritas ait. Verumtamen non erat ille adversarius, sed discipulus utique Veritatis, qui dicebat etiam post Joannem: *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus.* Cessavit ergo prophetia, quia jam cognoscimus: necdum tamen tota cessavit, quia adhuc ex parte. *Cum venerit, inquit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* (I Cor. XIII, 9, 10). Si quidem ante Joannem qui fuerunt prophetae, utrumque adventum [0642B] Domini prophetabant: et quasi neutra adhuc pars salutis in notitia, sed utraque in prophetia erat. Magnum sane prophetandi genus, cui vos deditos esse conspicio; magnum prophetiae studium, cui vos video mancipatos. Quid illud? Nempe juxta Apostolum non considerare quae videntur, sed quae non videntur (II Cor. IV, 18), sine dubio prophetare est. Ambulare in spiritu, ex fide vivere, quae sursum sunt quaerere. non quae super terram; oblivisci quae retro sunt, et extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquin quonam modo, nisi per spiritum prophetiae, conversatio nostra in coelis est? Sic nimirum prophetiae olim quasi non inter homines erant sui temporis, sed virtute et impetu quodam [0642C] spiritus dies illos transilientes, exsultabant ut viderent diem Domini; et videbant, et laetabantur in ea.

7. Sed et professionem apostolicam audiamus. *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te* (Matth. XIX, 27). Si gloriari licet, habemus gloriam: sed si sapiamus, habere curabimus apud Deum. Haec enim vera est gloriatio, ut qui gloriatur, [1162] in Domino gloriatur. Nam neque manus nostra excelsa, sed Dominus fecit haec omnia. Fecit nobis magna qui potens est, ut merito magnificet anima nostra Dominum. Ipsius enim magno munere factum est, ut magnum illud propositum, unde magni gloriabantur apostoli, magnifice sequeremur. Forte etiam si in hoc quoque gloriari voluero, non ero insipiens; veritatem [0642D] enim dicam; esse hic aliquos qui plus quam navem et retia reliquere^[99]. Quid vero illud? Quod ipsi quidem apostoli reliquerunt omnia, sed ut praesentem in carne Dominum sequerentur. Non est nostrum dicere; securius ipsum Dominum audiamus. *Quia vidisti me, inquit, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, et crediderunt* (Joan. XX, 29). Forte etiam prophetandi genus excellentius esse videbitur, non intendens quibuscunque temporalibus rebus et visituris aliquando, sed spiritualibus et aeternis; et nihilominus in vase fictili thesaurus castitatis [0643A] illustrior; et in carne fragili ex aliqua parte probabilior virtus.

8. Ubi ergo angelica in hoc corpore conversatio, in corde prophetica expectatio, in utroque apostolica perfectio invenitur, quantus est iste cumulus gratiarum? Quid retribuētis Domino pro omnibus quae retribuit vobis? Sublimis gradus, sed eo amplius periculosa ruina. Nunquid non tres coeli sunt, quos ascendimus? Itaque qui stat, videat ne cadat. *Videbam, inquit, Satanam tanquam fulgur de coelo cadentem* (Luc. X, 18). Ex alto corrui: contractus et comminutus est, desperata est plaga ejus; factus est spiritus vadens, et non rediens. Nunquid et vos vultis abire? Satanus ruit: nunquid ruitis et vos secum? Quam salubrius vobis stare in viis Domini, [0643B] stare in gratia in qua statis. Non enim beatus vir qui [*alias additur* non] abiit in via peccatorum: beatus magis, cujus est auxilium abs te, Domine. Ibunt enim hujusmodi de virtute in virtutem, ad videndum Deum deorum in Sion, ad videndum in bonitate electorum tuorum, ut lauderis cum haereditate tua. Ipsi nempe haereditas; ipsi sunt dii, et filii Excelsi omnes.

9. Itaque, fratres mei, quandoquidem verissime certissimeque haec est generatio quaerentium Dominum, quaerentium faciem Dei Jacob, quid vobis dixerim aliud, quam quod idem Propheta ait: *Laetetur cor quaerentium Dominum: quaerite Dominum et confirmamini; quaerite faciem ejus semper?* (Psal. CIV, 3, 4.) Et quod alius quidam dicit: *Si quaeritis, quaerite* [0643C] (Isai. XXI, 12). Quid est, *Si quaeritis, quaerite?* In simplicitate cordis quaerite illum (Sap. I, 1). Non aliud tanquam illum, non aliud praeter illum, non aliud post illum. In simplicitate cordis quaerite illum. Simplex natura simplicitatem cordis exquirat. Denique et cum simplicibus sermocinatio ejus. *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis* (Jac. I, 8). Non potest quem quaeritis inveniri ab his qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt. Aeternitas est: quae nisi perseveranter quaesita minime invenitur. *Vae etiam peccatori terram ingredienti duabus viis* (Eccli. II, 14). *Nemo enim duobus dominis servire potest* (Luc. XVI, 13). Ne hanc quidem duplicitem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo. Indignum enim est ei, ut inveniendam se praebat, [0643D] nisi perfecto eam quaesieris corde. Caeterum si odibilis est canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti (II Petr. II, 22); sed et ipsum quoque quem invenerit tepidum, ex ore suo evomere incipit Deus (Apoc. III, 16): simulator et proditor ubi parebunt? Si maledictus qui facit opus Dei negligenter; qui fraudulententer fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitem, charissimi, et a fermento Pharisaeorum omnimodis caveamus. Veritas est Deus, et tales quaesitores requirit, qui quaerant eum in spiritu et veritate. Si nolumus frustra quaerere Dominum, quaeramus veraciter, quaeramus frequenter, quaeramus perseveranter: ut nec pro illo quaeramus aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud convertamur. Facilius est enim coelum et [0644A] terram transire, quam ut sic quaerens non inveniatur, sic petens non accipiat, sic pulsanti non aperiat.

[1163] **SERMO XXXVIII. II.** *In labore messis, in illud Apostoli, «Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.» (Rom. VIII, 28.)*

1. Pauperes quidem videmur, et sumus: sed si spiritum qui ex Deo est. accepimus, ut sciamus [*alias*. sumus, scimus scimus tamen quae a Deo, etc.] quae a Deo donata sunt nobis; magna ab eo gloria [*alias*, gratia], magna nobis est collata potestas. *Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. I, 12). An non potestas

filiorum Dei est ista, quando etiam nobis serviunt universa? Sciebat enim Apostolus ipse, quoniam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Sed forte dicat aliquis vestrum: [0644B] Quid hoc ad me? et in pusillanimitate cordis sui talia meditetur: Glorietur certe de potestate filiorum Dei, in quibus filialis erga eum fervet amor, viget affectus; et praesumant omnia sibi cooperari in bonum, qui Deum diligunt in veritate: ego vero mendicus sum et pauper, carens affectu filiali, expers dignae devotionis. Sed attende quod sequitur. Nullum enim desperationi locum reliquit in Scriptura sua, qui alio loco sic loquitur: *Ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (Rom. XV, 4). Affectus enim ille quem quaeris, pax est, non patientia; in patria est, non in via; nec eos qui ejusmodi sunt, a Scriptura opus est consolari.

2. Ergo per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus, etiamsi nondum possumus [0644C] apprehendere pacem. Propterea cum dixisset diligentibus Deum omnia cooperari in bonum, solerter addidit: *His qui secundum propositum vocati sunt sancti*. In quo verbo non te terreat sanctitatis nomen, quando non secundum meritum, sed secundum propositum, non secundum affectionem, sed secundum intentionem sanctos vocat, juxta illud Prophetiae: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum* (Psal. LXXXV, 2). Illam enim quam putas sanctitatem nec ipse quidem Paulus, corruptibili adhuc gravatus corpore, arbitrabatur se comprehendisse. *Unum autem, inquit, quae retro sunt oblitus, et in ea quae ante sunt me extendens, sequor ad palmam supernae vocationis* (Philipp. III, 13, 14). Vides quia, licet nondum apprehendisset bravium, habebat tamen [0644D] jam sanctitatem propositi, et propositum sanctitatis. Et ut ergo si proposueris in corde tuo declinare a malo et facere bonum, tenere quod coepisti, et proficere semper in melius; sed et si quid aliquando minus recte egeris, ut est humana fragilitas, non in eo persistere, sed poenitere, et corrigere quantum praevalens: eris sine dubio sanctus et tu, sed cui interim adhuc clamare necesse sit: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum*.

3. Vis ergo nosse quemadmodum hujusmodi sancti omnia cooperantur in bonum? Non modo curro per singula, quia in longum protrahi sermonem hora non patitur. Eundem nobis est: jam enim campanam audivimus, jam vespertinae tempus orationis advenit. Audite ergo verbum abbreviatum [0645A] quemadmodum nobis universa serviant, omnia cooperentur in bonum. Inimici nostri sint iudices. Etenim siquidem illi pro nobis, quis contra nos? si pro nobis faciunt hostes nostri, quomodo non omnia simul cum illis?

4. Porro duo nobis, ut manifestum est, adversantur hostium genera; malum videlicet duplex, quod facimus, et quod patimur. Haec autem, ut apertius dixerim, sunt culpa et poena. Itaque cum sit nobis utraque contraria, erit, si voluerimus, utraque pro nobis: ut haec quidem ab illa liberet, et item adversus istam juvet illa, nec parum. Ecce enim compungimur in cordibus nostris et in cubili conscientiae super delictis praeteritis: sed delinit conscientiam, et corrodentium peccatorum dentes conterens, reducit [0645B] ad spem veniae poenitentia ista, et voluntaria poena quam patimur. Non solum autem praeterita, sed et futura repellit, nam et tentantia propulsat vitia, et nonnulla sic perimit, ut raro, aut nunquam erigere caput audeant venenatum. [1164] Sic poena facit pro nobis adversus culpam, ut vel omnino non sit, vel sit minor. Culpa vero nihilominus agit, ut aut non sit, aut minor sit poena: non quidem ut omnino non sit, sive a quantitate sua minoretur, quod nullatenus expediret; sed ut non sit poena, aut minor sit poena, videlicet ut aut non sit, aut minus sit onerosa. Quisquis enim perfecte senserit onus peccati, et animae laesionem, exteriorem utique aut parum sentiet, aut ex toto non sentiet corporis poenam, nec reputabit laborem, quo peccata noverit [0645C] deleri praeterita, futura caveri. Sic enim sanctus David conviciantis servi non reputavit injurias, memor filii persequentis (II Reg. XVI, 11).

SERMO XXXIX. III. *In labore messis: De duabus mensis, seu de superiori et inferiori irriguo.*

1. Labor iste, fratres, exsili et paupertatis nostrae nos admonet, profecto et iniquitatis. Ut quid enim morte afficimur tota die, in jejuniis multis, in vigiliis abundantius, in laboribus et aerumnis? Nunquid ad hoc creati sumus? Absit! Nam licet homo natus sit ad laborem, sed minime ad laborem creatus est. Nativitas est in culpa, ideo et in poena. Omnes enim oportet nos gemere cum Propheta, dicentes: *In*

iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit [0645D] me mater mea (Psal. L, 7). Aliena ab utrisque prima creatio; quia sicut nec culpam, ita nec poenam Deus fecit. Quod de ea quae major est omnium, morte videlicet, aperte Scriptura testatur: *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum* (Sap. II, 24); et in alio loco: *Deus mortem non fecit* (Sap. I, 13). Itaque sicut laborantibus manibus nec oculus propterea clauditur, nec auris abstinere ab auditu; sic, imo et multo melius, laborante corpore mens quoque ipsa suo intenta sit operi, et non vacet. Causam laboris cogitet in labore, ut ipsa ei poena quam patitur, culpam pro qua patitur repraesentet: et dum videt vulnerum ligaturam, ipsa sub pannis vulnera meditetur. Hujusmodi siquidem cogitatione humiliamur [0646A] sub potenti manu Dei, et dulci quadam pietate mens plena, miserabilem se exhibet in oculis ejus. Hinc quippe Scriptura nos admonet: *Miserere, inquit, animae tuae placens Deo* (Eccli. XXX, 24). Nec dubium quin ea quae Deo placet miseria facile possit ejus misericordiam obtinere. Et ne dixerimus, unde miserendum sit animabus nostris. Nisi enim insipienter dissimulaverimus, multa in eis miseratione digna poterunt inveniri.

2. Unum tamen dico, ut occasionem vobis dedisse videar, et caetera quoque similiter advertatis. Nonne velut inter duas mensas positi, epulantes hinc inde spectamus jejuni? Sic sumus omnino, sic sumus. Unde ergo sic positus risus, unde jocus, unde levitas, unde superbia, unde extollentia oculorum? An [0646B] forte non agnoscimus mensas, non consideramus epulas, delicias non videmus? Hinc mihi sunt, quos video deliciose viventes in omnibus bonis sensibilis hujus mundi - inde contemplor alios, quibus disposuit Christus regnum, ut edant et bilant super mensam ejus in regno Patris sui (Luc. XXII, 29). Utrobique video similes mei homines, fratres meos; et, heu me! ad neutram licet extendere manum. Ab utraque mensa prohibeor: ab hac quidem professionis, ab illa corporis vinculo; ut nec ad inferiorem audeam, nec ad superiorem accedere possim. Quid inter haec restat, nisi comedere panem doloris, ut sint mihi lacrymae meae panes die ac nocte, si quis forte coelestium convivarum misericordia motus, in os latrantis sub mensa catelli vel exigua [0646C] aliqua deliciarum illarum fragmenta demittat? Nam inferior quidem consideratio, qua nobis ipsis compatimur, eorum respectu, quos novimus deliciose viventes in hoc saeculo, infirmae adhuc animae est, nec omnino talis mihi placet affectio in anima spirituali. Longius enim positus est a iudicio veritatis, qui beatificat quos velut miserimos [1165] lugere debuerat, qui peccant et non agunt poenitentiam: et se miserum reputat non sane consensu iudicii, sed affectionis sensu, quod non sit sicut illi, qui id magis optare debuerant, ut omnes essent sicut ipse.

3. Hoc tamen solum tali in cogitatione laudabile est, si miseriam ipsam quam reputat, pro amore sive timore Dei patienter ferre deliberat, et cum pietate quadam dicit Deo: *Propter verba labiorum [0646D] tuorum ego custodi vias duras* (Psal. XVI, 4). Et haec quidem cogitatio inchoantium est, tanquam lac parvulorum. At vero cum iam proficere coeperit anima, et affectione sequi iudicium rationis; omnia procul dubio detrimentum faciet, et quasi stercora arbitratus lugebit cum propheta super eos qui amplexati sunt stercora (Thren. IV, 5). Ipse vero sancta quadam humilique superbia haec universa despiciet, et magna in altitudine animi collocatus, non beatum dicit populum cui haec sunt, sed miserum plane, beatum vero, cujus Dominus Deus ejus. Verum dum hic ita sui comparatione miseretur illis, inveniet utique quorum comparatione sui quoque misereatur, si suspexerit ad coelestes divitias, et delectationes [0647A] in dextera Domini usque in finem. Unde fit ut qui prius de inferiori irriguo lacrymas fundens plangebat, dicens: *Quoniam propter te mortificamur tota die* (Rom. VIII, 36), iam de superiori abundantiores emittat fletus, dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est* (Psal. CXIX, 5).

SERMO XL ^[99*]. *De septem gradibus confessionis.*

1. *Notas mihi fecisti vias vitae, adimplebis me laetitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. XV, 11). Ad te quidem libenter accedimus, Domine Jesu, discipuli ad magistrum, infirmi ad medicum, servi ad Dominum. Tu es enim magister et dominus, cujus schola est in terris, cathedra in coelis. Tu es ille eximius medicus, qui solo verbo [0647B] restauras universa. Vias tuas, Domine, demonstra nobis, et semitas tuas edoce nos (Psal. XXIV, 4): Viae enim tuae viae pulchrae, et omnes semitae tuae pacificae (Prov. III, 17). Beati qui ambulant in via tua, Domine virtutum: beatiores qui currunt viam mandatorum tuorum, qui currunt in odore unguentorum tuorum.

Exsultas enim ut gigas ad currendam viam (Psal. XVIII, 6): et non solum currens, sed et saliens in montibus, et transiliens colles. Exsultaverunt gigantes philosophi non ad currendam viam tuam, sed ad quaerendam vanam gloriam, evanescentes in cogitationibus suis, non in humilitate aut in virtutibus tuis, sed suis. Viam enim sapientiae nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus. Non [0647C] est audita in Chanaan, neque visa est in Theman (Baruch. III, 22). Maledicti qui dixerunt Domino Jesu: *Recede a nobis; scientiam viarum tuarum nolimus* (Job XXI, 14). Nos quaerimus te de die in diem, et scire vias tuas volumus.

2. Principales viae tuae, duae sunt: confessio et obedientia. In confessione omnia lavantur; in obedientia virtutes solidantur. Bonum animae ornamentum confessio, quae et peccatorem purgat, et iustum reddit purgatorem. Si peccata sunt, in confessione lavantur; si bona, confessione commendantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium Deo spiritus contribulatus, cum Dei beneficia, immolas Deo sacrificium laudis. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, et peccator mortuus reputatur. Confessio igitur [0647D] est peccatoris vita, iusti gloria. Video David dicentem, *Peccavi; et audientem, Transtulit Dominus peccatum tuum a te, et non morieris* (II Reg. XII, 13). Considero Mariam, si [1166] non verbis, tamen operibus publice sua crimina confitentem, et Dominum pro ea respondentem: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Luc. VII, 47). Respicio principem apostolorum negantem timide, amarissime fletum, Christum illum respicientem (Luc. XXII, 56-62). Felicem illum latronem intueor [0648A] se accusantem, excusantem Christum, et Dominum promittentem: *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. XXIII, 40-43). O quam sublimis ista confessio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad coelum, de cruce latro damnatus ac crucifixus ad paradysum ascendit! Gloriosa confessio, quae Petrum apostolum trinae negationis crimine liberavit, et ab apostolatus culmine cadere non permisit! Fidelis institutio, quae Mariae multum diligenti multum dimisit, et amoris multi titulo insignitam discipulorum corpori sociavit! Praeclara miseratione, quae regem et prophetam multiplici crimine inundatione mundavit, et in antiquae gloriae dignitatis perducendo reduxit! Haec est via quae viatorem suum nunquam fefellit, quae nunquam deseruit nisi deserentem se. [0648B]

3. Hujus multae viae, multiplicesque sunt semitae ad inveniendum, difficiles ad tenendum, ad enumerandum inexplicabiles. Prima semita, et primus gradus in via ista est cognitio sui. De coelo cecidit ista sententia: Nosce te ipsum, homo. Vide si non et Sponsus in amoris Cantico sponsae idem loquatur. *Si ignoras te, inquit, o pulchra inter mulieres, egredere, et abi* (Cant. I, 7), etc. Cognitio sui stat in tribus, ut cognoscat homo quid fecit, quid meruit, quid amisit. Quid vilius, o nobilis creatura, imago Dei, Creatoris similitudo, quam carnem tuam illecebris carnalibus deturpare, et pro brevi voluptate torrentem perdere voluptatis? Quid furiosius, quam rapi mentem ira, superbia extolli, vexari invidia, et anxietate torqueri? Quae in croceis es nutrita, quare [0648C] stercora amplexaris? Recordare etiam quid merueris. Subeat memoriam tuam gehennalis olla, fornax ferrea magnae Babylonis, domus mortis, anxietatis domicilium, flammaram globus, acerbitas frigoris, tenebrae sempiternae. Considera ordinem tormentorum, tortorum facies, mutationem poenarum, miseriarum infinitatem; et intellectualibus oculis ista discurre, et poteris dicere: Melius erat mihi, si natus non fuisset. Reflecte oculos, et quid amiseris animadvertite. Reminiscere qualis sit civitas gloriosa, coelestis habitatio, locus vitae, suavitatis palatium, splendor gloriae, gratiae magnitudo, claritas infinita. Attende ordinem gaudiorum, gaudientium vultus, praemiorum vicissitudinem, multitudinem deliciarum, et potes exclamare: qui te perdidit, totum [0648D] perdidit, Domine Deus. Si hoc triplici funiculo ligaveris animam tuam, intelliges et animadvertes quia initium salutis notitia peccati est (SENECAE epist. 28).

4. Secundus gradus est poenitentiae. Haec duo ita sibi invicem conjuncta sunt, ut cognoscere se non possit, nisi poeniteat; poenitere non possit, nisi se cognoscat. Poeniteat igitur anima, compunctionis jaculo vulnerata, poenitentia triplici; quia innocentiam amisit, amissam non requisivit, et neglexit [0649A] patientiam Dei. Scio, Domine Jesu, quia primam stolam innocentiae nobis in baptisate reddidisti: et amictu niveo candidati, in iustitiae solio relocati, cito recessimus a via quam ostendisti nobis, et portionem substantiae, quae nobis continebat, cum prodigo filio in dissimilitudinis regione expendimus. Venerunt ad nos vilissimi spiritus, et aeternorum ignium reges; ad mundatos immundi, ad salvandos damnati, curvi ad rectos, et dixerunt

animae nostrae: *Incurvare ut transeamus* (Isa. LI, 23). Audivimus illos, et incurvati sumus: transierunt per nos, et innocentiam amisimus. Si culpa est perdidisse, quid, putas, erit non requisisse perditam? Perdit aliquis aliquid in hac mortalitate; quaerit iudices, amicos convocat, trahit in causam, nihil intentatum relinquit, [0649B] donec vel amissa inveniatur, vel ablata restituantur, et custodiat restituta: nos haereditatem nostram incorruptibilem, immarcessibilem, incontaminatam in coelis, versutiis illius insatiabilis homicidae perdidimus et non requirimus! et incurvavit nos, et nos [1167] non resurgimus? Surgamus et eamus ad Patrem nostrum, dicentes ei; *Pater, peccavimus in coelum et coram te*. Et omnem evangelicae lectionis textum percurrentes, offeramus Patri poenitentiam mentis, cordis contritionem, si forte, cum adhuc longe sumus, videat nos Pater, et misericordia moveatur, et accurrens cadat super collum nostrum, et osculetur nos osculo oris sui. Forsitan jubebit proferri stolam primam innocentiae, et indui nos vestimenta virtutum, et dari annulum secretorum [0649C] in manu nostra, et calcari pedes nostros in praeparationem evangelii pacis. Praecipiet fortassis adduci vitulum saginatum, et occidi in satisfactionem revertentium, epulari et exultare, et in symphonia et choro reduci ad supernae gaudia civitatis (Luc. XV, 11, 32), ubi gaudium est angelis Dei super unum peccatorem poenitentiam agente. Scimus, Domine Jesu, quia non privabis bonis eos qui ambulant in innocentia (Psal. LXXXIII, 13), sed nec illos qui ambulant in poenitentia. Quia enim peccatum non fecit nisi unus; beatus vir tamen cui non imputavit Dominus peccatum (Psal. XXXI, 2). Omne quod ipse mihi non imputare decreverit, sic est quasi non fuerit. Cogita etiam quanta superbia patientia Dei usus, imo abusus sis. Videbat te peccantem, et dissimulabat, [0649D] quasi non videns; vocabat, et non audiebas; minabatur, et non timebas; promittebat, et contemnebas, nec promissis illectus, nec terrore percussus. Ignoras quia patientia Dei ad poenitentiam te adduxit! Time timore magno, ne thesaurizaveris tibi iram in die irae et revelationis iusti iudicii Dei (Rom. II, 4, 5), et memento quia horrendum est incidere in manus Dei viventis (Hebr. X, 31). Liga igitur hoc triplici cataplasmate poenitentiae vulnus animae tuae, et dic: *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; sana me* (Psal. VI, 3), etc.

5. Tertius gradus est dolor; sed et ipse trina legatione connexus. Vere post cognitionem et poenitentiam dolor meus renovatus est, et in meditatione [0650A] mea ignis incanduit, quia Creatorem offendi, Dominum non timui, sprevi benefactorem. *Nunquid non sicut lutum in manu figuli, etiam vos in manu mea, dicit Dominus* (Jerem. XVIII, 6). Si ipse fecit te vas in honorem, cur te in contumeliam facere praesumpsisti? *Nunquid dicit figmentum figulo: Cur me fecisti sic?* (Rom. IX, 20.) Creatura Creatorem, figmentum factorem, opus opificem ausus es provocare? Memento, vilissima testa, quia si cecideris super lapidem istum, confringeris; si vero ipse super te ceciderit, conteret te contritione timenda, ita ut ne vestigium minimum pareat. Tu autem sanguinem sanguini miscuisti, et Creatorem offendens, et Dominum non timens. Servus eras illius Domini, cuius irae resistere nemo potest; et in praeceptis [0650B] ejus acceperas voluntatem. Noluisti intelligere ut bene ageres, sed recalitrans dominantis imperio, propria lege intra suam republicam vivere decrevisti. Num audisti quam sententiam excipiat servus nequam, qui sciens voluntatem Domini et non faciens, multitudini verberum reservatur? (Luc. XII, 47.) Assistent angeli ad audiendam vocem sermonem ejus (Psal. CII, 20); stellae vocantur et dicunt: *Adsumus* (Baruch. III, 35); venti et mare obediunt ei (Matth. VIII, 27), et omnia legem praefixam inconcussa retinent firmitate; tu solus peregrinus es, et imperatoriae decreta majestatis non curas? Audi quia potest te mittere in tenebras exteriores, ubi fletus et stridor dentium perpetua infelicitate crebescunt. Quod si te non movet Creatoris offensio, reverentia [0650C] potestatis, moveat saltem ingratitude, quod tantum benefactorem in tantis beneficiis contempsisti. Ubinam similem benefactorem invenies, qui tibi ministrat siderum cursus, temperiem aeris, fecunditatem terrae, fructuum ubertatem! Ad extremum, ut omnium tibi vitae beneficiorum cumulum aggregaret, proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum (Rom. VIII, 32): tradens Unigenitum pro adoptivis, Dominum pro servis, justum pro impiis. Quid tibi ultra debuit facere et non fecit? Si ergo isto dolore dolueris, poteris dicere cum Propheta. *Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt* (Jerem. IV, 19).

[1168] 6. Quartus gradus est confessio oris. Post [0650D] cognitionem sui, post poenitentiam mentis, post dolorem cordis, sequitur confessio oris. In his omnibus corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem (Rom. X, 10). Sed et ipsa triplex est, si virtutem salutis

assequitur. Debet enim esse vera, nuda et propria. Veritatem quaerit Altissimus: et ubi vult falli, qui fallere non intendit? Novimus perosque et experti sumus, qui ad confessionis gratiam venientes, magis onerati quam liberati a peccatis, ad suam conscientiam redierunt. Dicunt enim, si clerici, ea quae litterario; si milites, ea quae gladiatorio gessere conflictu: ut sub humilitatis pallio superbiam inducant, in tanto se signaculo condemnantes, sub quo totius humanae salutis summa abscondit. Sunt et alii, quos timor impellit ad confessionem; [0651A] alii, quos simulatio ducit. Ad hoc enim confitentur, ut saltem specie videantur confessi. An tu veram illam putas esse confessionem, quam aut timor extorsit, aut simulatio fecit, cum Spiritus sanctus disciplinae effugiat fictum (Sap. I, 5), et gratuitam satisfactionem Omnipotens quaerat? Illa vera confessio est, quae de mentis contritione descendens, nec timore cogitur, nec fictione palliatur; sed in spiritu contribulato profert ea quae sentit. Nudam autem eam esse oportet, et totius absconsionis exutam velamine. Quid enim prodest partem peccatorum dicere, et partem celare; ex parte mundari, et ex parte immunditiae deservire? Nunquid de uno eodemque vase dulce et amarum, sapidum et insipidum stillare potest? Omnia nuda et aperta [0651B] sunt oculis Dei (Hebr. IV, 13): et tu illi aliquid abscondis, qui Dei locum in tanto obtinet sacramento? Ostende et denuda quaecunque cor tuum dilacerant; detege vulnus, ut sentias operam medicantis. In simplicitate cordis oportet te quaerere Dominum (Sap. I, 1), non in duplicitate; quia vae illis qui loquuntur in corde et corde, et terram duabus viis ingrediuntur (Eccli. II, 14). Debet autem esse et propria. Sunt enim plerique qui aliorum peccata cum magna gravitate numerant, et sociorum excessus multiformi declamatione loquuntur: nesciunt sua, aliena vero perpetuae memoriae commendaverunt. Infelices et miseri, quibus datum est aliena plangere, relinquere sua! An non legisti quia *fustus in principio sermonis accusator est sui?* (Prov. [0651C] XVIII, 17.) *Sui*, dicit Scriptura, non, alterius. Nunquid oblitus es apostolum Jacobum dicentem: *Confitemini alterutrum peccata vestra?* (Jac. V, 16.) *Vestra* dixit, non, aliena. *Iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper* (Psal. L, 5). *Meam* dixit Propheta; non *tuam*.

7. Quintus gradus est maceratio carnis; sed et ipsa ternario numero consecrata. Convenit enim ut fiat occulte, licentiose, discrete. Neros artus tuos, et exquisitis educatos delicias, diuturno confringe martyrio, ut tanto te noveris a licitis abstinere, quanto memineris illicita perpetrasse. Hoc autem occulte faciendum est, ut nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua (Matth. VI, 3). Non enim est in ore hominum tanti boni reponenda custodia, [0651D] sed in absconso cordis tui, ut sit gloria tua testimonium conscientiae tuae (II Cor. I, 12). Nec hoc dicimus, ut non luceat lux tua coram hominibus, ut glorificent Patrem tuum qui in coelis est (Matth. V, 16), sed ne intentionem tuam in vilis gloriae brevitate recondas. Nihil enim infelicis est quam hic carnem macerare jejuniis, vigiliis affligere, et hic accipere gloriam, illic gehennam. Licentiose vero facienda est, quia quidquid fit pastoris licentia, gratiosius est in conspectu Dei; et illam hostiam singulariter accipit Altissimus, quae non est de propriae sententia voluntatis, sed de praecipitis offertur imperio. Multum enim valet ad refellendam superbiam propriae voluntatis exclusio: quam exstirpare [0652A] non potest qui mundi hujus diligit vanitatem. Discretio autem in hac distractione tenenda est, ne dum nimis flagellare cupimus, salutem perdamus; et dum hostem subigere quaerimus, civem occidamus. Considera corpus tuum et corporis tui possibilitatem, intuere carnis complexionem, impone modum tuae distractioni. [1169] Custodi corpus tuum incolume ad obsequium Creatoris. Multos vidimus ita in principiis carnem suam verberasse, et discretionis infregisse repagula, ut inhabiles laudum solemnibus redderentur, et apparatu lautiori diuturnis foverentur temporibus.

8. Sextus gradus est correctio operis; sed et ipse numero trinitatis consecratus, videlicet ut tibi malum non facias, alteri non noceas, nec consentias [0652B] nocenti. Expertus es quam fragilis sit voluptatum immersio, et tu iterum vadis illuc? Animadvertisti quia transit voluptas, et peccatum remansit. Reprime pedem ab infandis itineribus immundissimae libidinis. Colla substerne mandatis Altissimi, ne sit iniquitas in manibus tuis. Desaeventi gulae solennes epulae et vana rescinde colloquia. Averte oculos tuos ne videant vanitatem (Psal. CXVIII, 37), obtura aures tuas ne audiant sanguinem (Psal. XXXIII, 15); et tunc dicere poteris: *Castigans, castigavit me Dominus* (Psal. CXVII, 18). Quid autem prodest intra rectitudinis lineam tui cursus opera cohibere, si aliis nocere desideras? Qui non fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos, requiescet

in monte sancto Dei (Psal. XIV, [0652C] 3), accipiens benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo (Psal. XXXIII, 5). Non autem te innocentem praesumas, nisi impios et contra virtutem gradientes quanta poteris auctoritate redarguas, et opponas te murum pro domo Israel, castigans te, non nocens alteri, nec nocenti consentiens. Vera est enim illa sententia: Qui, cum emendare possit, negligit, participem se procul dubio delicti constituit. Cum enim causa Dei ventilatur in medium, et falsitas praeponitur veritati, qui pro persona quam gerit non resistit, de suo damnabitur silentio.

9. Septimus gradus est perseverantia; sed et ipsa ternarii numeri sanctificatione dicata. Perseverantiam namque faciunt imitatio sanctorum, brevitatis [0652D] temporum, fragilitas corporum. Quid namque pati non possis, cum videas juvenes, pueros, virgines, anus, senes, decrepitos, diversa pro Christo, non solum excepisse, sed et exquisisse tormenta? Considera puerorum aetatem, juvenum ignem, virginum teneritudinem, anuum fragilitatem, senum infirmitatem, impossibilitatem decrepitorum: et ubicunque reflexeris oculis, invenies in his aetatibus multitudinem exemplorum ad palmam martyrii viriliter cucurrisse. Nunquid de eodem luto formatus es et tu, et eodem spiritu inspiratus? Et forsitan non ingruit persecutio, ut martyrium patiaris; nec damnaris, si Christo sevis: imo laudaris, et ab omnibus praedicaris. Quod si et persecutio imminet, [0653A] contemnenda est propter brevitatem. Bene enim natura nobis providit, quae nullum dolorem vel longum, vel magnum esse demonstrat. Si enim magnus est, longus esse non potest. Conjunctio enim corporis et animae exquisita diu tormenta non sustinet, sed stuporis magnitudine tremefacta, summa velocitate dissolvitur. Magni ergo animi est magna tormenta contemnere, quae in brevi tantam pariunt mutationem, ut de labore ad requiem, de miseria ad gloriam, patientem faciunt evolare. Consideranda est etiam fragilitas corporis, quam saepe aut aliquis levissimus casus, aut incandens febriculae cumulata congeries, brevi possunt suffocare momento. Tribue ergo virtuti, si necessitas fuerit, quod quandoque debes necessitati, pro brevi [0653B] periculo sempiternum praemium adepturus.

10. Vides ergo quam difficilis sit via confessionis ad currendum, quam multiplices semitae ad tenendum. Verum est quod ille tantus Ecclesiae magister ait: «Facilius inveni eos qui innocentiam servaverunt, quam qui congruam egerunt poenitentiam (S. AMBROS. lib. II de Poenit. cap. 10).» Haec de via confessionis pro modulo nostro locuti sumus, sublimioribus sublimioris sententiae pondera reservantes. Caeterum obedientiae viam sub alio sermonis principio aperire tentabimus, ne unquam in fastidium veniant verba Domini Salvatoris, qui est benedictus in saecula.

[170] **SERMO XXI. De virtute obedientiae, et septem ejus gradibus. [0653C]**

1. *Non possumus nos cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est* (II Cor. III, 5). Quid enim in hoc vase testee et fragilitate complexionis humanae, cogitare sufficiat spiritus carcere inclusus, peccato corruptus, depressus terrenis? *Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam; et deprimit, terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* (Sap. IX, 15). Benignus tamen est Spiritus sapientiae (Sap. I, 6), qui et spiritum inclusum illuminat, et corruptum sanat, et allevat depressum. Est enim Spiritus pietatis, compeditos solvens, caecos illuminans, et erigens elisos. Est etiam Spiritus veritatis, qui docet nos omnem veritatem; non solum autem docet, sed etiam suggerit (Joan. XIV, 26). Suggestit videlicet ut quaeramus, docet ut intelligamus. Ipse est, quem Dominus [0653D] Jesus post Patris obedientiam usque ad mortem crucis, misit apostolis suis, obedientibus suis. An non tibi videntur singularis obedientiae conscendisse fastigium, qui accepta licentia sedendi in civitate, intra unius domunculae septa conclusi, *unanimiter in oratione perseverabant?* (Act. I, 14.) Intellexisti quia *ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habitii sunt pro nomine Jesu contumeliam pati?* (Act. V, 41.) O quantis obedientiae viribus innituntur, qui gaudent pro Christo ad concilium trahi, dignitatem ducunt pro eo caedi, gloriam quaerunt pro eo mori! Beatae animae, et abundantis majestate Spiritus influentes: quibus vilitas, sublimitas; contumelia, gloria; patientia, victoria, [0654A] mirabili mutabilitate videntur. Multum repleta est anima eorum, opprobrium abundantibus, et despectio superbis (Psal. CXXII, 4). Cernis quam libera fronte pontificum faciem, Pharisaeorum supercilium, tumultum plebis irrumpant dicentes: *Magis oportet Deo*

obedire quam hominibus? (Act. V, 29.) Intuere illa duo magna luminaria, Petrum et Paulum, et universum ordinem apostolicum senatus obambula; et ibi videbis obedientiae firmitatem inter tormentorum multitudinem viriliter perstitisse. Nonne ipse Filius regis, rex regionis illius, quae continuis gaudiis inclarescit, *factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*, et didicit obedientiam ex his quae passus est? Audisti miseriam, audi et coronam; vidisti periculum, vide praemium, attendisti [0654B] infirmitatem, attende potestatem. *Propter quod, inquit, et Deus exaltavit illum, et dedit ei nomen, quod est super omne nomen* (Philipp. II, 8, 9).

2. Sed taceamus interim de illius obedientia, quae singulari praerogativa clauditur et signatur. Procedat in medium magnus ille patriarcha, fidei lumen, obedientiae forma, justitiae principatus. Audit ab Omnipotente: *Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui; et veni in terram quam monstravero tibi* (Gen. XII, 1): et ad unius jussionis vocem, patriam fugit, relinquit parentes, deserit haereditatem, et aliorum fines hospes ingreditur novus. Magna res, et primitivae dignitatis privilegio in patre multarum gentium consecrata! Primus primum suis facultatibus renuntiat, et obedientiae [0654C] viam indefessa velocitate percurrit. Denique, cum accepisset filium in senectute sua, in quo totius mundi benedictio fuerat cumulanda, dicit ei Deus: *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, et offer illum mihi in holocaustum* (Gen. XXII, 2). O quanta in verbis istis amaritudo, quanta a corde patris separatio pietatis! Jubetur namque filium occidere, os ex ossibus suis, et carnem de carne sua; filium magnae promissionis, extremae senectutis, propriae mulieris; filium mirabiliter promissum, feliciter natum, educatum innocenter. Et ne quid deesset, ut tenerimum intra paterna viscera doloris incendium exundaret, additur, *unigenitum*. Sunt namque multi filii, sed non unigeniti. Iste sic est filius, ut et unigenitus. Iste unicus patri, [0654D] unigenitus matri, haereditati reservatus. Ne respicias ad Ismael, quia, qui in servitute et ex ancilla genitus fuerat, ad libertatem et haereditatem minime pertinebat. Quia vero multi sunt filii et unigeniti, [1171] sed non dilecti; ad exaggerandam in corde patris tribulationem, et comprobendam in mente justis obedientiam, Dominus subjungit, *quem diligis*. Ut vero teneritudo patris ex memoria dilecti nominis recrudesceret, et interior pietas ad dilectae vocis sonum tota ferveret, puer nominatur ex nomine, quod vocatum erat a Domino, priusquam in utero conciperetur. Vides quantis tribulationum malleis Abrahae pietas feriat, cui praecipitur ut filium tollat, occidat unigenitum, quem diligit immolet, [0655A] Isaac percutiat? Multum tentatus, multum probatus, adustus est multum. Dulcis relatio filii ad patrem, patris ad filium: hanc dulcedinem et omnium affectus necessitudinum obliviscitur Abraham; sternit asinum suum, ligna componit, ignem accendit, eximit gladium. Non a Domino quaerit, quare; non murmurat, non conqueritur, non saltem vultum dolentis ostendit; sed omnium quae praecipiantur ignarus (*alias, gnarus*), in mortem filii pia crudelitate festinat. Ideo summae et admirabilis obedientiae virtus in Abraham, et singularis excellentiae laudibus praedicanda.

3. Fortissima res est obedientia vera, et quae in animum descendere non potest, nisi a mundi hujus aspergine pure pressequere deterum. Ut autem via ejus evidentius elucescat, ostendamus quantum [0655B] possumus, quae sit obedientia specialis ad Deum, propria ad hominem, communis inter Deum et hominem. Sunt quaedam summa mala, quaedam summa bona. Summa bona sunt, diligere Deum, amare proximum, veritatem loqui, non furtum facere, non falsum testimonium dicere, non adulterare, et alia multa, quae sermonis brevitatis numerare prohibet. Summa mala sunt eorum contraria, et similia illis. Bona praecipit Deus ut faciamus; a malis jubet ut abstineamus. Praecepti hujus sancta et incommutabilis auctoritas non valet quoquo modo refelli; quia illius est caractere consignata, qui dicit: *Ego Dominus, et non mutor* (Malach. III, 6). Si ergo homo ille, quem imposuit Deus super capita nostra, aliter sentire voluerit, ponens tenebras lucem, et lucem [0655C] tenebras, ut praecipiat praedicta bona relinquere, vel malis praefatis adhaerere; audacter refutandum est praecipientis imperium, et libera voce dicendum: *Obedire oportet magis Deo quam hominibus* (Act. V, 29). Haec est specialis obedientia ad Deum, quae nequaquam est hominis arbitrio temperanda, sed immutabili conservanda proposito. Certam igitur regulam tene, ut nec imperio praelatorum praedicta bona relinquant, vel facias mala. Inter summa vero mala et summa bona, quaedam media sunt, quae ad alterutrum se habentia, boni malique nomen assumunt. Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, jejunare, vigilare, dormire, et si qua sunt similia: quae si pastoris licentia fiant, summam expectant retributionem. In his igitur

[0655D] mediis subditi esse et obediens debemus ad nutum praepositorum, nihil interrogantes, propter conscientiam (I Cor. X, 25); quia in his nullum praefixit opus Deus, sed praelatorum dereliquit imperio disponenda. Non autem te moveat magister imperitus, indiscreta potestas; sed memento quia non est potestas nisi a Deo; et qui resistit potestati, resistit Dei ordinationi (Rom. XIII, 1, 2). Haec est propria hominis obedientia, quam homini debemus, qui homini subditi sumus. Communis est etiam ista inter Deum et hominem; quia quidquid obedientiae praelatis exhibetur, ei exhibetur qui dicit: *Qui vos audit, me audit* (Luc. X, 16). Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendum; quia et multi [0656A] gradus ibidem delitescunt, quorum qui unum reliquerit, caeteros sine retributione tenebit.

4. Primus autem gradus est obedire libenter. Omnis aetas ab adolescentia sua prona est in malum (Gen. VIII, 21), et unusquisque voluntatem pravi cordis sui sectatur. Ab illa enim primae praevaricationis angustia innatus est homini [1172] amor propriae voluntatis, quae voluntatem sui Creatoris relinquens, ibi subdita est servituti, ubi voluit dominari. Difficile est ergo suam relinquere voluntatem, et alterius voluntati deservire. Quamlibet autem grave sit, non potest tamen primum obedientiae ascendere gradum, qui voluntatem praecipientis suam non fecerit. In voluntate sua justus gloriatur sese Domino confiteri. Unde *Voluntarie*, inquit, *sacrificabo* [0656B] *tibi* (Psal. LIII, 8). Sola ergo voluntas est, quae totius operis ornat effectum, sine qua nec bene aliquid agitur, etiam si bonum esse videatur. Ex voluntate igitur suscipienda sunt imperia praelatorum, et ipsum cor a suis voluntariis reflexionibus abducendum, donec propria voluntas mactata mandatum diligat imperantis. Hoc est ergo libenter obedire, praelatorum voluntatem voluntarie adimplere.

5. Secundus gradus est obtemperare simpliciter, *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter* (Prov. x, 9). In simplicitate cordis sui laetus obtulit Salomon universa; et in simplicitate cordis quaerere Dominum Scriptura praemonstrat (Sap. I, 1). Multos videmus post praecipientis imperium multas facere quaestiones: Cur, quare, quamobrem, saepius [0656C] interrogare; crebras ingeminare querelas; quaerere: Quare hoc praecipit? unde hoc venit? quis hoc adiecit consilium? Inde murmuratio, inde verba murmurationem et indignationem sonantia, et redolentia amaritudinem. Inde frequens excusatio, simulatio impossibilitatis, advocatio amicorum. Non sic Abraham. Audi quid Dominus de simplici populo protestetur. *In auditu*, inquit, *auris obedivit mihi* (Psal. XVII, 45): ut videlicet ostenderet, uno eodemque momento processisse et imperantis imperium, et obsequium obsequentis. *Nolite errare, Deus non irridetur* (Galat. VI, 7). Murmuras contra praelatum in tabernaculo corporis tui? elevat manum suam ad prosternendum te dextera Dei. Incede igitur simpliciter in mandatis obedientiae, addens voluntati [0656D] simplicitatem, intentioni illuminationem. Fortitudo enim simplicis via Domini (Prov. X, 29), quae obedientia est. Fortitudinem igitur induunt qui obediens sunt, et simpliciter incedunt.

6. Tertius gradus est hilariter obedire. *Hilarem enim datorem diligit Deus. Non ex tristitia*, inquit Apostolus, *aut ex necessitate* (II Cor. IX, 7). Serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, multum colorant obedientiam obsequentis. Unde et gentilis ille poeta sic ait: «Super omnia vultus accessere boni (OVID. Metam. lib. VIII).» Quis enim locus obedientiae, ubi tristitiae cernitur aegritudo? Ostendunt plerumque voluntatem animi signa exteriora, et difficile est ut vultum non mutant, qui mutant voluntatem. [0657A] Nubilosa corporis compositio, et facies tenebris tristitiae obfuscata, devotionem ab animo recessisse signant. Respice David ante arcam Domini hilariter saltantem, et quam sapienter superbientis feminae reprimat indignationem. *Ludam*, inquit, *et vilior ero in conspectu Domini* (II Reg. VI, 14-22). Cernis igitur quam necessaria et conveniens sit hilaritas in obedientiae executione. Quis enim imperat homini libenter, tristitiam efflanti? Si vis ergo perfectus esse, hilariter et cum magna vultu alacritate suscipe jubentis imperium, ut voluntati cordis, simplicitati operis, vultus hilaritatem adjungas.

7. Quartus gradus est obsecundare velociter. Velociter currit sermo Dei (Psal. CXLVII, 15), et velocem habere desiderat sequentem. Vides cum quanta [0657B] velocitate currat ille, qui dicit: *Viam mandatorum tuorum cucurri* (Psal. CXVIII, 32). Fidelis obediens nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, praeripit praecipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes; totum se

colligit, ut imperantis colligat voluntatem. Vide Dominum festinanter praecipientem, et hominem festinanter obedientem: *Zacchaeae*, inquit, *festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens*. Animadvertisti quia et festinanter descenderit, et gaudenter [1173] excepit. Audisti obedientiam, audi et obedientiae remunerationem. *Quia hodie salus huic domui facta est*. Intuere etiam ex occasione hujus obedientiae conclusionis grande mysterium, et [0657C] obsignatam signaculo misericordiae sententiam: *Venit enim*, inquit, *Filius hominis quaerere, et salvum facere quod perierat* (Luc. XIX, 5, 6, 9, 10). Nonne legisti quod filius Israel praecipitur, ut agnum comedat festinanter? (Exod. XII, 11.) Festinanter quippe veri Agni comestio signatur implenda; quia verba illa, quae per legem dedit, quae per semetipsum praesens exhibuit, quae per Ecclesiae praepositos tradenda reliquit, veloci sunt obedientia consummanda. Et tu ergo cum voluntatem cordi, simplicitatem operi, hilaritatem vultui conjunxeris, adde et velocitatem; ut sis juxta apostolum Jacobum, *velox ad audiendum* (Jac. I, 19), et ad implendum velocior.

8. Quintus gradus est adimplere viriliter. *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis* [0657D] *in Domino* (Psal. XXX, 25). Non est fortitudinis ire ad inobedientiam, sed ab obedientia non abduci. Si tribulatio intonat, si persecutio resultat, si peccatores tibi laqueum ponunt, si maligni tuum iter impediunt; tu obedientiae viam non deseras, sed dic: *Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* (Psal. CXVIII, 60). Quid enim superius enumerata pariunt utilitatis, si fortitudo desit, quae in arce constantiae virtutes collocat, et eo vallo munit, quo furentium impetus aspirare non possit? Manum tuam misisti ad fortia? agendum est instanter, et constanter obediendum; nec inter verborum seu verberum asperitatem tam regalis est semita [0658A] relinquenda, sed tenacior est retinenda fervore. Et ut breviter dotes fortitudinis concludamus, virtus est virtutes servans ac muniens. Junge igitur velocitati fortitudinem, constantiam instantiae, et tunc decantabis securus: *Manus peccatoris non movebit me* (Psal. XXXV, 12).

9. Sextus gradus est humiliter obedire. In humilitate nostra memor fuit nostri qui fecit nos (Psal. CXXXV, 23). Magna virtus humilitas, sine cujus obtentu virtus fortitudinis, non solum virtus non sit, sed etiam in superbiae vitium erumpat. Quam fortiter currebat Saul, cum esset parvulus in oculis suis! quanta Philistaeorum agmina prosternebat! quantis viribus exercebat gladium! Postquam autem tenuit eum superbia, et transivit in affectum cordis, [0658B] debilis et impotens factus, incircumcisorum armis facile prostratus occubuit. Aspice regem, in quo humilitas sublimis, et humilis sublimitas felici compositione nitescunt. *Domine*, inquit, *non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei* (Psal. CXXX, 1): et totum itinerarium ejus sedula intentione recurrit; et quaquaversum oculos reflexeris, invenies humilitatis floribus esse respersum. Audi namque alibi quid dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam* (Psal. LVIII, 10). Quam vere loquitur justus justitiae exsecutor! Sunt namque plurimi, qui fortitudinem suam non ad Deum, sed ad inanem gloriam custodiunt; qui confidunt in virtute sua; qui de acceptis virtutibus, quasi non acceperint, gloriantur; Conditori facientes injuriam, a quo est omne datum [0658C] optimum, et omne donum perfectum (Jac. I, 17). Ne ergo fortitudo in superbiam transeat, condienda est sale humilitatis; quia nihil proderit fortiter obedire, si contigerit infeliciter superbire. Illi ergo fortitudinem suam ad Deum custodiunt, qui cum fecerint quod facere debent, dicere possunt: *Servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus* (Luc. XVII, 10).

10. Septimus gradus est, indesinenter obtemperare. Non qui incoeperit, sed qui perseveraverit, hic salvus erit (Matth. X, 22). Incipere multorum est; perseverare paucorum. Perseverantia singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earumque consummatio, totius boni repositorium; virtus sine qua nemo videbit Deum, nec a Deo videbitur: finis est [0658D] ad justitiam omni credenti, in qua virtutum conventus reverendum sibi thalamum consecravit. Quid enim currere prodest, et ante metam cursum deficere? *Sic currite ut comprehendatis*, [1174] dicit Apostolus (I Cor. IX, 24). O quam perseveranti pede cursum suum perfecerat qui dicebat: *Cursum consummavi!* (II Tim. IV, 7.) O quam longum cursum felix ille latro complevit^[100], qui consummatus in brevi explevit tempora multa! (Sap. IV, 13.) Denique et Dominus prophetarum per prophetam loquitur: *Si conversus fuerit justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem; omnium, justitarum ejus non recordabor* (Ezech. XVIII, 24). Vides ergo quam [0659A] profunda oblivione virtutes illae sepeliantur, quas perseverantia non insignierit.

Sola est, quae amatorem obedientiae ad regis cubiculum introducit, ut eum videat in decore suo, in quem desiderant angeli prospicere (I Petr. I, 12). In via igitur ista, in qua ambulamus, absconderunt superbi laqueum mihi (Psal. CXXXIX, 6). Difficilis est via ista, et gravis spinosis anfractibus, multiplicium vinculorum nexibus innodata. An tu ibi putas obedientiae fructum, cum subditus audit obedientiam, quam multis expetierat votis, cum ei praecipitur quod redoleat dignitatem, gaudio et laetitia fluitet, potentiae fulciatur imagine? Econtrario autem an tu illi obedientiae meritum assignas, quae cum adversitate procedens, animum terret audientis, gravis ad audiendum, **[0659B]** gravior ad implendum, ad tenendum gravissima? Non est ita. Faciendum est ut a prosperitate animo separemur, et adversitatem animo complectamur; si volumus illum sequi, qui regnum fugit (Joan. VI, 15), et ad passionem voluntarius venit (Isai. LIII, 7).

11. Animadvertis igitur quia viae istae, viae vitae sunt, ducentes ad vitam. Beati mites (Matth. V, 4), quoniam mites docebit Dominus vias suas (Psal. XXIV, 9): continget enim eis quod sequitur: *Adimplebis me laetitia cum vultu tuo* (Psal. XV, 11). Quia quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino (II Cor. V, 6), longe sumus a facie Dei, a vultu gloriae, a contemplatione majestatis, nisi quia plerumque misericos et miserator Dominus illuminat vultum suum super nos. Hoc autem fit, cum remota nube **[0659C]** illa, quae opposita erat ne transiret oratio, accedimus ad illum, et illuminamur, *revelata facie gloriam Domini speculantes* (II Cor. III, 18). Non autem ita proprie *revelata facie* accipiamus, cum videamus adhuc per speculum et in aenigmate, et carcerali corpore teneamur: *Revelata* vero dicit, quantum ad caliginem corporum. Unde spiritus iste creatus aliquando ad Creatorem spiritum emergit, et adhaerens ei unus cum eo spiritus efficitur. Nullius autem momenti est ista contemplatio; quia spiritus claustris corporeis circumdatus, frequenti carnis contangione reliditur, et supra creaturam constitutus, infra quaeque vilissima protinus reperitur. Sed et creator Spiritus, cujus magna sunt opera, exquisita **[0659D]** in omnes voluntates ejus (Psal. CX, 2), modo accedit nescientibus nobis, modo ignorantibus nobis recedit; quia nescimus unde veniat, aut quo vadat (Joan. III, 8). Et plerumque quanto frequentius quaeritur, tanto velocius elongatur, juxta quod et ipse loquitur sponsae: *Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt* (Cant. VI, 4). Contingit etiam ut cum non quaeritur, veniat; cum quaeritur, fugiat, sicut sponsa se in Canticis multipliciter ostendit quaesisse, et non invenisse (Cant. III, 2). Non est autem vultus iste, vultum gloriae Domini invenisse, qui est super cherubim; quia universitati angelorum purissimus et clarissimus exhibetur; nobis vero **[0660A]** speculatoriis et umbratilibus adumbratur imaginibus.

12. Quia igitur hic vultum Dei, sicuti est, videre non possumus; adimpletionem laetitiae non habemus, donec trahat nos ad se ipsum, et accedat caput corpori, et sit Deus omnia in omnibus. Illic erit adimpletio, hic est gustus. Gustamus enim hic et videmus quoniam suavis est Dominus; sed gustus iste non transit in potum, quia licet videamus, non tamen penetramus. In gustu est suavis, in adimpletione mirabilis. Sanctorum autem animae terrenis exutae corporibus, quae jam ad sedes aethereas evolaverunt, licet bibant, non tamen adimplentur, non tamen inebriantur ^[100*]. Quamvis enim multa beatitudine perfruantur, exspectant tamen resurrectionem mortuorum corporum, ut cum [1175] in terra **[0660B]** sua duplicia possederint, sempiterna perfundantur laetitia (Isa. LXI, 7). Modo enim illis singulis singulae stolae albae datae sunt; et inunctum, ut sustineant tempus adhuc modicum (Apoc. VI, 11), donec impii conterantur duplici contritione, et ipsi gemina beatitudine coronentur. Cum ergo nondum habeant quod habere desiderant, inebriari non possunt, sed est eis villa visio potus: ut sicut absque labore bibitur, ita sine labore quiescant, donec satientur cum apparuerit gloria ejus. Cum autem resurgemus in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi (Ephes. IV, 13), et gloriosa illa civitas margaritis ornabitur, et sicut laetantium omnium habitatio erit in ea; tunc adimplebit nos laetitia cum vultu suo (Psal. XV, 11), quia videbimus eum sicuti **[0660C]** est (I Joan. III, 2). Tunc inebriabimur ab ubertate domus suae, et torrente voluptatis suae potabit nos (Psal. XXXV, 9), dicetque nobis: *Bibite et inebriamini, charissimi* (Cant. V, 1); quia et anima illuminationem, et corpus glorificationem jure perpetuo possidebunt.

13. Sequitur: *Delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. XV, 10). Sinistra Dei, vita praesens est. Et quia pro sinistro ducimus quidquid non multum curamus per sinistram praesens vita accipitur, in qua Dominus electos suos sic ab impiis permittit flagellari, ut etiam

patiatur occidi. An non tibi videntur oblivioni dati qui dicunt: *Propter te mortificamur tota die; aestimati sumus sicut ovae occisionis? quare faciem tuam avertis, oblivisceris* **[0660D]** *inopiae nostrae?* (Psal. XLIII, 22, 24.) Per dexteram vero illa beata vita signatur quae nescit nisi gaudia, de qua nihil aliud dicere possumus, nisi quia *gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei* (Psal. LXXXVI, 3). Ibi sunt delectationes illae quas oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparavit Deus diligentibus se (I Cor. II, 9). In sinistra tribulationes, in dextera delectationes. Usquequo autem? *Usque in finem*. Quis est iste finis? Finis ad justitiam, Christus omni credenti (Rom. X, 4). Finis ille de quo Sapientia dicit: *Altingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (Sap. VIII, 1). Deum enim cernere, finis **[0661A]** est consummatus. Ipse est finis, ad quem cum venerimus, nihil amplius sitiemus, Jesus Christus sponsus Ecclesiae, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO XLII. De quinque negotiationibus, et quinque regionibus.

1. Verbum Patris, Unigenitus Dei, Sol justitiae, summus ille negotiator, de ultimis coelorum finibus nostrae redemptionis pretium apportavit. Fidelis ista negotiatio et omni acceptione dignissima, in qua Rex filius Regis efficitur negotiatio, aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus est justus. O quam indebita miseratio, quam gratuita et sic probata dilectio, quam inopinata dignatio, quam stupenda dulcedo, quam invicta mansuetudo, quam vilis negotiatio, ubi Filius Dei pro servo traditur, **[0661B]** pro creatura Creator occiditur, pro mancipio Dominus condemnatur! Tua sunt haec, Christe, opera, qui de lumine coeli ad tenebras inferni, a dextera majestatis ad miseriam humanitatis, a gloria Patris ad mortem crucis descendisti, infernum illustrando, hominem redimendo, superando mortem, et mortis auctorem. Unus es, et secundum non habes: quem ad nos redimendum propria benignitas invitavit, misericordia traxit; veritas qua te venturum promiseras, compulit, puritas uteri virginalis suscepit, salva virginitatis integritate potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armavit, charitas verbis et miraculis manifestavit. Absint procul negotiatores terrae Themam, recedant filii Agar, qui exquisierunt prudentiam; elongentur a me gigantes **[0661C]** a saeculo nominati, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinae meruerunt, propterea perierunt: sed dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Abscondisti enim haec, Domine, a sapientibus et prudentibus, gigantibus et nominatis, qui magni facti sunt videlicet [1176] in oculis suis, et revelasti ea parvulis et humilibus tuis (Matth. XI, 25). Libenter amplector negotiationem tuam, quia negotium meum est. Haec mercimonia cum summa suavitate ruminat anima mea. Non solum autem ruminat, sed et revocat ruminationem tuam, quia et intelligit quae diligit, et commendat memoriae quae elegit. In his negotiationibus praecipis esse animam **[0661D]** meam, ut fiat navis institoris de longe portans panem suum. Negotiabor donec venias, venienti laetus occurram, et utinam audiam: *Euge, serve bone* (Matth. XXV, 21, 23). Tui sunt coeli, et tua est terra; in regionibus tuis negotiabor securus, te solum habens in itinere ducem, in periculis protectorem, consortem in tribulatione.

2. Regiones tuae quinque sunt, quas perambulant ad negotiandum institores tui, ubi te quaerunt dilecti tui, et inveniunt electi tui. Prima regio est regio dissimilitudinis. Nobilis illa creatura in regione similitudinis fabricata, quia ad imaginem Dei facta, cum in honore esset, non intellexit, et de similitudine ad dissimilitudinem descendit. Magna prorsus dissimilitudo, de paradiso ad infernum, de angelo **[0662A]** ad jumentum, de Deo ad diabolium! Exsecranda conversio, gloriam in miseriam, vitam in mortem, pacem in pugnam perpetua captivitate convertere! Maledicta descensio, de divitiis ad paupertatem, de libertate ad servitutem, et de requie ad laborem descendere! Miseri nos, et miserabiliter nati; quibus datum est nasci in moerore, vivere in labore, in dolore mori. De peccatore peccatores, de debitore debitores, de corrupto corrupti, de subacto subacti, geniti et generantes sumus. Gens peccatrix, populus gravis iniquitate, semen pessimum, filii scelerati, addentes praevaricationem. Ecce quasi non simus, sic sumus coram eo, quasi nihilum et inane reputati (Isa. XL, 17), putantes nos aliquid esse, cum nihil simus. Vulnerati sumus ingredientes mundum, **[0662B]** conversando in mundo, excundo de mundo: a planta pedis usque ad verticem non est sanitas in nobis. Noverat haec ille sublimis propheta, qui statum humanae miseriae deplorans, in haec verba prorupit: *Grave jugum est super filios Adae a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturae in matrem omnium* (Eccli. XL, 1).

3. In hac dissimilitudinis regione quid negotiamur, Domine Deus? Aspicio genus humanum ab ortu solis usque ad occasum hujus mundi nundinas perambulare; alios divitias quaerere, alios honoribus inhiare, alios favoralis aurae suavitate raptari. Sed quid de divitiis? Nonne cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, cum dolore amittuntur? Thesaurizas et ignoras cui congregabis ea (Psal. [0662C] XXXVIII, 7). Vide quantum laborem pro perituris divitiis assumpsisti. Transis maria, et alium tibi orbem aperis navigando, secundum Sapientem tribus digitis distans a morte; patriam fugis, relinquis parentes, divelleris ab uxore, filios nescis, et omnium necessitudinum oblitus, quaeris ut acquiras, acquiris ut perdas, perdis ut doleas. *Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium?* (Psal. IV, 3.) Quae est ista dementia, filii Adam, circuire maria, perambulare terras, rapi extra mundum, in laboribus plurimis, in vigiliis multis, in jejuniis crebris, in mortibus frequenter? Ecce quales divitiae. Sed quid de honoribus? In sublimi loco positus es, ducem te constituerunt. [0662D] Vide si non judicandus es ab omnibus, ab omnibus spectandus, ab omnibus lacerandus. Si miles es, excubas ante limina principis, ut principatum acquiras, et ferrato vestitus amictu, propior es vulnere quam honori, morti quam vitae, periculo quam praemio. Si de sorte Domini es, nonne episcopus Romanum pontificem, archidiaconus vel diaconus episcopum pertimescit? Vide etiam utrum excusseris manus tuas ab omni munere, ne cum Simone audias: *Non est tibi pars neque sors in sermone isto; quia voluisti donum Spiritus sancti cum pecunia possidere* (Act. VIII, 21). Nihil ad nos de rectoribus Ecclesiae judicare: videant ipsi amici Sponsi, cum de sponsa coeperit exigere rationem, qui judicat orbem terrae in aequitate. Nunquid in honore [1177] sine dolore, in praelatione [0663A] sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Ecce quales honores. Quid autem de gloria? Gloria tibi unde, fetide pulvis, limus terrae, vas in contumeliam? Non tibi, non tibi, sed nomini Domini gloriam cede. Illi per mitte gloriam suam, qui gloriosus est in sanctis suis. Illum lauda, quem laudant angeli in excelsis. Nunquid et ipsa inanis gloria, quae nihil aliud est quam aurium inflatio vana, quae haberi vix potest sine invidia? Respice quos antecedis, et cogita quia omnibus invidiae semina praebuisti. Omnes ergo adversum te torvis luminibus inflammantur, tua felicitate torquentur, tua uruntur gloria. Ecce unde gloriosus, inde odiosus; unde sublimis, unde humilis; inde sollicitus, unde securus. Animadvertite quia si per [0663B] gloriam curris, incurris invidiam; si felicitatem sequeris, corrumpis infelicitate. Vides ergo quia vane conturbatur omnis homo (Psal. XXXVIII, 12). Haec sunt mercimonia, quae inveniuntur in regione dissimilitudinis. Prudens ergo negotiator, qui videt in divitiis laborem, in honoribus poenam, invidiam in gloria, facit sarcinam suam, mundi contemptum, et fugit.

4. Secunda regio est paradus claustralis. Vere claustrum est paradus, regio vallo disciplinae munita, in qua pretiosorum est mercium fecunda fertilitas. Gloriosa res, homines unius moris habitare in domo (Psal. LXVII, 7); bonum et jucundum habitare fratres in unum (Psal. CXXXII, 1). Videas illum peccata sua deflentem, alium in Dei laudibus exultantem, [0663C] hunc omnibus ministrantem, illum alios erudientem, hunc orantem, illum legentem; hunc miserentem, illum peccata punientem; hunc charitate flagrantem, illum humilitate pollentem; hunc in prosperis humilem, illum in adversitate sublimem; hunc in activa laborantem, illum in contemplativa quiescentem; et poteris dicere: *Castra Dei sunt haec* (Gen. XXXII, 2). *Quam terribilis est locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta coeli* (Gen. XXVIII, 17). Quid tibi ergo, fidelis anima, in his nundinis est considerandum? Perambula virtutes cohabitantium in domo Domini virtutum, et fac inde sarcinam tuam, formam vivendi. Quae prius habitabas in regione umbrae mortis transi ad regionem vitae et veritatis. [0663D]

5. Tertia regio est regio expiationis. Tria sunt loca, quae mortuorum animae pro diversis meritis sortiuntur: infernus, purgatorium, coelum. In inferno impii, in purgatorio purgandi, in coelo perfecti. Qui in inferno sunt, redimi non possunt; quia in inferno nulla est redemptio. Qui in purgatorio sunt, exspectant redemptionem, prius cruciandi, aut calore ignis, aut rigore frigidus, aut alicujus gravitate doloris. Qui in coelo sunt, gaudio gaudent ad visionem Dei, Christi fratres in natura, cohaerentes in gloria, similes in aeternitate jucunda. Quia igitur primi redimi non merentur, tertii redemptione non indigent, restat ut ad medios transeamus per compassionem, quibus juncti fuimus per humanitatem. Vadam in istam regionem, et videbo visionem hanc [0664A] grandem, quomodo pius Pater glorificandos filios in manu tentatoris relinquat, non ad occisionem, sed ad purgationem; non ad

iram, sed ad misericordiam; non ad destructionem, sed ad instructionem; ut jam non sint vasa irae apta in interitum, sed vasa misericordiae praeparata ad regnum. Surgam ergo in adjutorium illis; interpellabo gemitibus, implorabo suspiriis, orationibus intercedam, satisfaciam sacrificio singulari: ut si forte videat Dominus, et judicet, laborem convertat in requiem, miseriam in gloriam, verbera in coronam. His enim et hujusmodi officiis potest eorum poenitentia rescari, finire labor, destrui poena. Percurre ergo, quaecumque es fidelis anima, regionem expiationis, et vide quid in ea fiat; et in nundinis istis fac sarcinam tuam, affectum [0664B] compatiendi.

6. Quarta regio est regio gehennalis. O regio dura et gravis, regio extimescenda, regio fugienda! terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! Locus lethifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, fetor intolerabilis, mallei percutientes, [1178] tenebrae palpabiles, confusio peccatorum, innodatio vinculorum, horribiles daemonum facies! Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, et concussa sunt omnia ossa mea. Quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris? (Isa. XIV, 12.) Omnis lapis pretiosus operimentum tuum (Ezech. XXVIII, 13); modo subter te sternitur tineae, et operimentum tuum vermis (Isa. XIV, [0664C] 11). O Deus, quanta distantia inter operimentum pretiosi lapidis, et operimentum vermis; inter delicias paradisi, et tineam corrodentem inferni! Scio quia paratus est ille ignis diabolo, et angelis ejus (Matth. XXV, 41), et hominibus similibus ejus; ubi sine fine finientur, sine morte morientur, torquebuntur sine cessatione. Vivens igitur in infernum descende; percurrere mentalibus oculis tormentorum officinas, fuge scelera et vitia, pro quibus scelerati homines et vitiosi perierunt. Habe odio iniquitatem, et dilige legem Domini, et in tam formidolosis nundinis fac sarcinam tuam, odium peccati.

7. Quinta regio est paradus supercoelestis. O beata regio supernarum virtutum, ubi beata Trinitas [0664D] a beatis facie ad faciem videtur, ubi illa sublimia agmina sublimi pennarum applausu, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth* (Isa. VI, 3), clamare non cessant! Locus est voluptatis, ubi torrente voluptatis potantur justis; locus splendoris, ubi justis fulget sicut splendor firmamenti; locus laetitiae, ubi laetitia sempiterna super capita eorum; locus abundantiae, ubi nihil deest videntibus eum; locus suavitatis, ubi apparet Dominus suavis universis; locus pacis, ubi in pace factus est locus ejus; locus admirationis, ubi sunt mirabilia opera ejus; locus satietatis, ubi satiabimur cum apparuerit gloria ejus; locus visionis, ubi videbitur magna visio. O regio sublimis, plena divitiarum! de valle lacrymarum suspiramus ad te, ubi sapientia sine ignorantia, [0665A] memoria sine oblivione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate splendet. Regio in qua Dominus transiens ministrabit electis suis, id est talem se qualis est ostendet. Illic erit Deus omnia in omnibus, ubi rerum universitas mirabiliter ordinata dabit Creatori gloriam, laetitiam creaturae. Curre igitur, spiritualis anima, oculis desideriorum per regionem istam, et vide Regem gloriae in decore suo gloriosum, stipatum legionibus angelorum, sanctorum ornatum agminibus, deponentem superbos, humiles exaltantem, damnantem daemones, homines, redimentem, et dic: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* (Psal. LXXXIII, 5). Cum ergo mente perceperis tam pretiosas nundinas, mercimonia tam praeclara, construe [0665B] sarcinam tuam, amorem Dei. Vidisti regiones, animadvertisti nundinas, sarcinam construxisti, et beatus es. Negotiare ergo, dum veniat Dominus Deus tuus, ut ei dicere possis: *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratum sum; et audire merearis: Intra in gaudium Domini tui* (Matth. XXV, 20, 21), sponsi Ecclesiae, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO XLIII ^[101]. *De magnanimitate, longanimitate, unanimitate.*

1. Triplicem nobis in Ecclesia primitiva virtutem sanctus Lucas brevi sermone commendat, ubi post Dominicam ascensionem unanimiter eos in oratione perseverasse describit (Act. I, 14), exspectantes coelestem consolationem, cujus acceperant repromissionem. [0665C] Laudabili siquidem magnanimitate pusillus grex, pastoris solatio destitutus, minime tamen dubitans quoniam illi cura esset de eis, sed paternam pro eis gereret sollicitudinem, devotis pulsabat supplicationibus coelum, certus quod penetrarent illud justorum orationes, nec pauperum preces spernerent a Domino, aut sine copiosa benedictione redirent. Sed nec sine longanimitate persistebant indeficientes, juxta illud propheticum: *Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit*

(Habac. II, 3). Porro unanimitas quidem legitur evidenter expressa, quod haec sola divini spiritus charismata mereatur. Neque enim est Deus dissensionis, [1179] sed pacis (I Cor. XIV, 33); neque habitare facit nisi unius moris in domo (Psal. LXVII, 7). [0665D]

2. Jure igitur praeparationem cordis eorum audivit auris divina; nec ab expectatione sua confudit eos. qui et magnanimes. et longanimes, et unanimes essent. Certissima namque haec testimonia sunt fidei, spei, charitatis. Et quidem evidenter spes longanimitatem, unanimam charitatem operatur. Nunquid fides quoque magnanimum facit? Et sola. Quidquid enim sine fide praesumitur, non est illa animi solida magnitudo, sed ventosa quaedam inflatio, et tumor inanis. Vis audire magnanimum virum? *Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat* (Philipp. IV, 13). Imitemur triplicem hanc praeparationem, fratres, si desideramus supereffluentem mensuram Spiritus [0666A] obtinere. Omnibus enim praeter Christum ad mensuram datur Spiritus; sed mensurae cumulus supereffluentis videtur quodam modo excessisse mensuram. Evidens fuit magnanimitas in conversione nostra: sit etiam in consummatione longanimitas, sit unanimitas in conversatione. Hujusmodi signidem animabus coelestis illa Jerusalem desiderat instaurari, quibus nec fidei magnitudo desit in suscipiundo onere Christi, nec longitudo spei in persistendo; nec charitatis junctura, quod est vinculum perfectionis.

SERMO XLIV ^[101*]. *De his in quibus mysteria Christi necdum videntur impleta.*

1. Omnia quae de Salvatore legimus, medicamina [0666B] sunt animarum nostrarum. Videamus ergo ne quando forte dicatur de nobis: *Curatimus Babylonem et non est sanata* (Jerem. LI, 9). Cogitet unusquisque, quantum operentur in eo tam salutaria medicamina. Sunt enim quibus nondum natus est Christus, sunt quibus nondum est passus, sunt quibus non resurrexit usque adhuc. Aliis quoque nondum ascendit; aliis nondum misit Spiritum sanctum. Quomodo enim operatur ejus humilitas, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Philipp. II, 6, 7)? quomodo, inquam, Dei humilitas in superbo homine operatur? Quae illius humilitatis vestigia in his, qui adhuc toto desiderio terrenis divitiis et honoribus inhiant? An non [0666C] modo exhilaratur conscientia vestra, fratres mei, quod dicere potestis: *Parvulus natus est nobis?* (Isa. IX, 6). Sunt quibus nondum est passus Christus: qui labores fugiunt, et mortem metuunt usque adhuc, quasi vero ille et labores sustinendo, et mortem moriendo non vicerit.

4. Sunt quibus nondum surrexit, qui in laborum anxietate et afflictione poenitentiae morte afficiuntur tota die, nondum spirituali consolatione recepta. Sed nisi breviati fuissent dies illi, quis posset sustinere? Aliis surrexit Christus, sed nondum ascendit; imo cum eis adhuc pia dulcedine commoratur in terris, his scilicet qui in devotione sunt tota die, flent in orationibus, suspirant in meditationibus suis, et [0666D] omnia festiva et jucunda sunt eis, et per omnes dies illos continuum Alleluia cantatur. Sed oportet lac eis subtrahi, ut discant vesci solido cibo; et expedit eis ut Christus vadat, et haec temporalis devotio subtrahatur. Sed quando hoc capere poterunt? Desertos sese a Domino, privatos gratia conqueruntur. Sed expectent paululum, sedeant in civitate, donec induantur solidiori quadam virtute ex alto, et majora percipiant charismata Spiritus sancti; sicut apostoli promoti sunt in gradum altiore, et supereminentiore viam charitatis ingressi, non jam solliciti quomodo flerent paululum, sed quomodo magna quadam victoria de communi adversario triumpharent, et conculcarent Satanam sub pedibus suis. [0667A] 1180 Sequuntur Sermones, vulgo Parvi nuncupati, quos Horstius Sermonibus de Diversis accensuit, nonnullis inter Sententias rejectis. Hos fortasse Bernardi «Flores verborum» a Petro-Cellensi petebat Joannes Saresberiensis epistolis 96 et 97.

SERMO XLV ^[102]. *De varia Trinitate, Dei scilicet et Hominis.*

1. Beata illa et sempiterna Trinitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus, unus Deus scilicet, summa potentia, summa sapientia, summa benignitas, creavit quamdam trinitatem ad imaginem et similitudinem suam, animam videlicet rationalem: quae in eo praefert vestigium quoddam illius summae Trinitatis, quod ex memoria, ratione et voluntate consistat. Creavit autem hoc modo, ut manens in illo,

participatione [0667B] ejus esset beata: aversa ab illo, quocunque se conferret, remaneret misera. Sed haec trinitas creata elegit potius per motum propriae voluntatis cadere, quam ex gratia Conditoris [*alias*, creationis] per liberum arbitrium stare. Cecidit ergo per suggestionem, delectationem, consensum, ab illa summa et pulchra Trinitate, scilicet potentia, sapientia, puritate, in quamdam contrariam et foedam trinitatem, scilicet infirmitatem, caecitatem, immunditiam. Memoria enim facta est impotens et infirma, ratio imprudens et tenebrosa, voluntas impura. Porro memoria, quae simplicis divinitatis potentiam stans cogitabat, ab illa cadens et velut supra saxa corruens, in tres partes confracta dissiliit, scilicet in cogitationes affectuosas, onerosas, otiosas. Affectuosas [0667C] voco illas, in quibus ipsa afficitur, ut in curis rerum necessariorum, edendi, bibendi, caeterarumque similium [*alias*, innumerabilium]; onerosas, ut in exterioribus administrationibus et occupationibus duris; otiosas, quibus nec afficitur nec oneratur, et tamen ab aeternorum contemplatione per illa distenditur; ut si cogitet, verbi gratia, equum currentem, aut avem volentem.

2. Rationis quoque triplex casus est. Siquidem ejus erat discernere inter bonum et malum, verum et falsum, commodum et incommodum; in quibus discernendis tanta modo caligine caecatur, ut saepe in contrarium ducat iudicium, recipiens malum pro bono, falsum pro vero, noxium pro commodo, et e converso. Nunquam vero in his falleretur, si nunquam [0667D] lumine, a quo creata est, privaretur. Sed quia et ipsa inde cecidit, procul dubio nihil aliud quam tenebras suae caecitatis invenit. Unde factum est, ut et instrumentum perderet, quo illa administraret, scilicet illud trivium sapientiae, ethicam, logicam, physicam: quas nos possumus aliis vocare nominibus moralem, inspectivam, et naturalem scientiam. Siquidem per ethicam eligitur bonum, reprobat malum; per logicam cognoscitur verum et falsum; per physicam commodum et incommodum, id est, quid in usum assumendum sit, quid respiciendum.

3. Sequitur voluntas, cujus ruina similiter tripartita est. Quae enim summae benignitati et puritati [0668A] inhaerere, et eam solam diligere debuit; per propriam iniquitatem a supernis in haec infima lapsa, per concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et ambitionem saeculi terrena dilexit. Quid hoc infelicis casu potest aestimari, ubi pereunte memoria, ratione, voluntate, tota animae substantia perimitur?

4. Verumtamen hunc tam gravem, tam tenebrosam, tam sordidam lapsum nostrae naturae reparavit illa beata Trinitas, memor misericordiae suae, immemor culpae nostrae. Venit ergo a Patre missus Dei Filius, et dedit fidem: post Filium missus est Spiritus sanctus, et dedit docuitque charitatem. Itaque per haec duo, id est fidem et charitatem, facta est spes redeundi ad [1181] Patrem. Et haec est trinitas, scilicet fides, spes, charitas; per quam velut [0668B] per tridentem reduxit de limo profundi ad amissam beatitudinem illa incommutabilis et beata Trinitas mutabilem, lapsam, et miseram trinitatem. Et fides quidem illuminavit rationem; spes erexit memoriam; charitas vero purgavit voluntatem. Cum ergo venit, ut dictum est, Deus Filius et factus est homo, qui erat Deus; tanquam medicus bonus dedit praecepta, quibus observatis reformaretur salus amissa. Ut vero praeceptis faceret fidem, exhibuit signa; ut eorumdem praeceptorum persuaderet utilitatem, promisit beatitudinem.

5. Est igitur fides alia praeceptorum, alia signorum, alia promissorum: id est qua credimus in Deum, qua credimus Deum, qua credimus Deo. Per fidem praeceptorum credimus in Deum. Credere autem [0668C] in Deum est in eum sperare et eum diligere. Per fidem signorum credimus Deum, qui talia potest, et omnia potest. Per fidem promissorum credimus Deo, qui quidquid promittit, veraciter complet. Similiter quoque spes triplex est, et procedit de praedicta triplici fide. Nam de fide praeceptorum oritur spes veniae; de fide signorum, spes gratiae; de fide promissorum, spes gloriae. Charitas itidem ternario numero colligitur, *de corde puro, et de conscientia bona, et fide non ficta* (I Tim. 1, 5). Puritatem debemus proximo, conscientiam nobis, fidem Deo. Puritas autem est, ut quidquid agitur, aut ad utilitatem proximi, aut ad honorem fiat Dei. Maxime autem exhibenda est proximo, quia Deo manifesti sumus; proximo autem non possumus, nisi [0668D] in quantum illi cor nostrum aperimus. Conscientiam bonam faciunt in nobis duo, poenitentia et continentia; quando scilicet per poenitentiam peccata commissa punimus, et per continentiam deinceps puniunda non committimus: et hanc debemus nobis. Post haec superest fides non ficta, quae Deo vigilanter exhibenda est, ut nec propter proximum, cui

nos impendimus charitatem, offendamus Deum; nec propter conscientiam, quam per poenitentiam et continentiam in humilitate custodire volumus, minus exsequamur mandatorum Dei obedientiam: et haec est fides non ficta. Non ficta autem ponitur ad differentiam mortuae fidei, et factae. Mortua fides est, quae [0669A] sine operibus est: fides ficta, quae ad tempus credit, et in tempore tentationis recedit; unde etiam ficta, id est fragilis, dicitur.

6. Haec omnia brevius possumus colligere, ut facilius commendentur memoriae. Dicamus ergo: Est Trinitas creatrix, Pater et Filius et Spiritus sanctus, ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio et voluntas. Et est trinitas per quam cecidit, videlicet per suggestionem, delectationem, consensum. Et est trinitas in quam cecidit, videlicet impotentia, caecitas, immunditia. Rursus trinitas quae cecidit, id est memoria, ratio, voluntas. Singulae cujusque tripartitus exstitit casus. Memoria cecidit in tres species cogitationum, affectuosas, onerosas, otiosas. Ratio in triplicem ignorantiam: boni et mali, veri et falsi, [0669B] commodi et incommodi. Voluntas in concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et ambitionem saeculi. Est trinitas per quam resurgit, scilicet fides, spes, charitas. Quae trimembres habent subdivisiones. Est enim fides praeceptorum, signorum, promissorum; est et spes veniae, gratiae, gloriae; et est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.

SERMO XLVI^[102*]. De Virginitatis et humilitatis connexione.

Ave, Maria, gratia plena. Non in sola virginitate constare poterat gratiae plenitudo: neque enim omnibus est de ea accipere. Felices qui non inquinaverunt [1182] vestimenta sua, et cum regina nostra virginitatis privilegio gloriantur. Sed num [0669C] unam tantum benedictionem habes, o Domina? Et mihi obsecro ut benedicas. Periiit virtus illa a me^[102**], non est jam vel aspirare ad illam. Computrui in stercore meo, et ut iumentum factus sum; sed nunquid non erit mihi etiam aliquid apud te? non erit ubi possim esse tecum, quia jam sequi non valeo quocumque ieris? Quaerit angelus puellam, quam praeparavit Dominus filio domini sui. Bibit ipse de hydria tua, cognata sibi virtute dolectatus; sed nunquid non et iumentis potum tribues? Bibit angelus, quod virum non cognoscis: bibant et iumenta quod de humilitate singulariter gloriaris. *Respexit, inquit, Dominus humilitatem ancillae suae* (Luc. I, 28, 48). Nam virginitas sine humilitate habet fortasse gloriam, sed non apud Deum. Humilia semper Excelsus respicit, et alta a longe cognoscit [0669D] (Psal. CXXXVII, 5). Humilibus dat gratiam, superbis [0670A] resistit (Jac. IV, 6). Sed forte ne in his quidem duabus metretis plena est hydria tua: capax est etiam tertiae, ut non modo angelus et iumenta, sed ipse jam bibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum, quod servavimus usque adhuc, minister angelus haurit, sed ut ferat architriclino (Joan II, 6-10). Patrem loquor, qui principium Trinitatis, architriclinus jure vocatur. Ait sane angelus, fecunditatem Mariae commendans, quae tertia est metreta: *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. I, 35): ac si dicat: Cum eo solo tibi est generatio ista communis.

SERMO XLVII^[103]. De quadruplici superbia.

Ave, Maria, gratia plena. Bene plena; quia Deo, [0670B] et angelis, et hominibus grata. Hominibus per fecunditatem, angelis per virginitatem, Deo per humilitatem. In hoc tertio a Domino se respectam testatur (Luc. I, 28, 48), qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit (Psal. CXXXVII, 5). Sicut enim oculi Satanae omne sublime vident, ita oculi Domini omnem humilem intuentur. Unde ait in Cantico canticorum: *Revertere, revertere, Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te* (Cant. VI, 12). Quater dicit, *revertere*, propter quadruplicem superbiam, per quam aversa a Domino non videbatur. Est enim superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est, quando homo in oculis suis magnus est. Contra quam Sapiens orat, dicens: *Extollentiam oculorum meorum ne [0670C] dederis mihi* (Eccli. XXIII, 5). Et alibi: *Vae qui sapientes estis in oculis vestris!* (Isa. V, 21.) Superbia oris vel linguae, quae et jactantia dicitur, est quando homo non solum magna de se sentit, sed etiam loquitur. Unde Psalmista: *Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam* (Psal. XI, 4). Superbia operis est, quando homo exteriori quadam superbia, ut magnus appareat, agit. De qua idem Psalmista ait: *Non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam* (Psal. C, 7). Superbia habitus est, quando homo, ut gloriosus videatur, pretiosis se ornat vestibus. Unde Paulus: *Non in veste pretiosa* (I Tim. II, 9). Et

Dominus: *Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt* (Math. XI, 8), ubi superbia abundat. Sunt autem quinque, quae [0670D] ad remedium tam mortiferae pestis a Domino rationali [0671A] animae sunt posita, locus, corpus, tentatio diaboli, praedicatio Christi, et ejus conversatio. Locus, quia exsilium; corpus, quia onerosum; tentatio, quia inquietat; Christi praedicatio, quia aedificat, et ejus conversatio, quia informat. His quasi quinque sensibus Deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ita Deus vita est animae: et sicut corpus mortuum est, quod per quinque sensus ab anima non vegetatur, ita anima mortua est, quae per haec a Domino non humiliatur.

[1183] SERMO XLVIII^[103*]. De paupertate voluntaria.

Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam (Luc. X, 38). Castellum, ubi Christus intravit, [0671B] voluntaria est paupertas, quae habitatores suos a gemina impugnatione, qua hujus mundi amatores expugnantur, reddit securus, scilicet propria invidia, et aliena. Paupertas enim, dum putatur misera, aliena caret invidia: et quia est voluntaria, nemini quidquam invidet. Duae istae sorores duas vitas amatorum paupertatis significant. Quidam cum Martha solliciti Domino Jesu duo pulmentaria praeparant, scilicet correctionem operis cum salsamento contritionis, et opus pietatis cum condimento devotionis. Hi vero qui cum Maria soli Deo vacant, considerantes quid sit Deus in mundo, quid in hominibus, quid in angelis, quid in se ipso, quid in reprobis; contemplantur quia Deus est mundi rector et gubernator, hominum liberator et adjutor, angelorum [0671C] sapor et decor, in se ipso principium et finis, reproborum terror et horror. In creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in angelis desiderabilis, in se ipso incomprehensibilis, in reprobis intolerabilis.

SERMO XLIX^[104]. De triplici Verbo.

Dies diei eructat verbum. Dies diei, angelus Virgini. Dies angelus propter beatitudinem; Virgo dies propter integritatis virtutem. *Et nox nocti indicat scientiam.* Serpens nox propter malitiam: mulier nox propter ignorantiam. *Dies diei eructat verbum.* Deitas virginitati, de utero paternae majestatis, in utero maternae integritatis. Aliter: *Dies diei eructat verbum;* Deus Pater animae rationali per fidem illuminatae. *Et nox nocti indicat scientiam* (Psal. [0671D] XVIII, 3); creatura rationalis animae rationali nondum per fidem illuminatae. Unde Apostolus: *Invisibilia Dei, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur a creatura mundi.* Unde nos dicimus verbum indicatum, verbum inspiratum, verbum eructatum. Primum fecit cognitionem; secundum, conversionem; tertium vivificationem. Primum obfuit, secundum non profuit, tertium vivificavit. Primum obfuit; quia, cum cognovissent Deum, non sicut [0672A] Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientis cor eorum (Rom. I, 20, 21). Secundum non profuit; quia non data est lex, quae posset vivificare. Tertium vivificavit; quia per crucem redemit. Primum totum deforis; secundum foris et intus; tertium totum intus. Et nota quia, quod eructatur, de plenitudine cructantis cum quodam ipsius substantiae sapore profertur. Et idcirco Sapiencia incarnata dicitur habens in se omnem plenitudinem (Joan. I, 16), in miraculis cognitionem, in doctrina conversionem, in passione vivificationem. Unde ait propheta: *Venite et revertamur ad Dominum: quia ipse cepit, et sanabit nos; percutiet, et curabit nos. Vivificabit nos post duos dies,* scilicet cognitionis et [0672B] conversionis: *in die tertia suscitabit nos,* voce Verbi incarnati per primam suam resurrectionem: *et vivemus in conspectu ejus,* vivificati per passionem, serenius illuminati per miraculorum cognitionem; *sequemurque ut cognoscamus Dominum* (Osee VI, 1-3), instructi per doctrinae conversionem.

SERMO L^[104*]. De affectionibus recte ordinandis.

1. *Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem.* Non dicit Ecclesiasten aut Ididam^[105]. Nam et his nominibus appellatus est rex ille: et significat Jesum [1184] Christum nostrum verum Salomonem, qui est Salomon, id est *pacificus*, in exilio; Ecclesiastes, id est *concionator*, in judicio; Idida, [0672C] id est *dilectus Domini*, in regno; ubique rex. In exilio rector morum, in judicio discretor meritorum, in regno distributor praemiorum^[105]. In exilio mansuetus, in judicio justus, in regno gloriosus. In exilio amabilis, in judicio terribilis, in

regno admirabilis. In diademate quo coronavit eum mater sua (Cant. III, 11). Est autem haec corona misericordiae, et in hac imitabilis. Coronavit eum et noverca sua corona miseriae, et in hac contemptibilis. Synagogam loquor, quae se ei non matrem exhibuit, sed novercam. Coronabit eum familia sua corona justitiae, et in hac terribilis; coronat eum Pater suus corona gloriae, et in hac desiderabilis. Videant ergo eum peccatores in corona miseriae, id est spinea, et compungantur; videant eum filiae Sion, animae affectuosae, [0672D] in corona misericordiae, et imitentur; videbunt eum impii in corona justitiae, et peribunt; videbunt eum sancti in corona gloriae, et perpetualiter gaudebunt.

2. Egedimini, filiae Sion, animae delicatae, de sensu carnis ad intellectum mentis; de servitute carnalis concupiscentiae ad libertatem spiritualis intelligentiae; et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua. Coronantur quidem [0673A] et alii imitatores ipsius, sed hoc ex industria adjuti per gratiam. Solus iste a matre coronatus est, quia solus cum ordinatis affectionibus tanquam sponsus e thalamo processit ex utero matris. Sunt autem affectiones istae quatuor notissimae. amor et laetitia, timor et tristitia [106]. Absque his non subsistit humana anima; sed quibusdam sunt in coronam, quibusdam in confusionem. Purgatae enim et ordinatae gloriosam in virtutum corona reddunt animam; inordinatae per confusionem dejectam et ignominiosam. Purgantur autem sic. Si amantur quae amanda sunt, si magis amantur quae magis amanda sunt, si non amantur quae amanda non sunt, amor purgatus erit. Sic et de caeteris. Ordinantur autem sic. In initio timor, deinde laetitia, post tristitia, [0673B] in consummatione amor. Compositio quarum talis est. De timore et laetitia nascitur prudentia, et est timor causa prudentiae, laetitia fructus. De laetitia et tristitia nascitur temperantia, cujus est tristitia causa, laetitia fructus. De tristitia et amore nascitur fortitudo, et est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronae. De amore et timore nascitur justitia, et est timor causa justitiae, amor fructus.

3. Considera ergo quomodo istae affectiones ordinatae virtutes sunt. inordinatae, perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat; si amorem laetitia, dissolutionem. Sequatur ergo timorem laetitia, quia timor futura cavet, laetitia de praesenti gaudet, prudentis cautela finem laetitia [0673C] possidet. Probet ergo laetitia timorem. Probatus timor nihil aliud quam prudentia est. Comitetur laetitiam tristitia, quia moderate laeta amplectitur, qui tristitia reminiscitur. Temperet ergo laetitiam tristitia. Temperata laetitia nihil aliud quam temperantia est. Jungatur amor tristitiae, quia fortiter sustinet tristitia, qui per amorem quae sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata vero tristitia nihil aliud quam fortitudo est. Jungatur amor timori, quia ordinate amandis inhaeret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem. Ordinatus timor nihil aliud quam justitia est. Duae affectiones, laetitia et tristitia, non se extendunt ad alia: in nobis enim laetamur, et in nobis tristamur. Amor et timor ad alia se extendunt. [0673D] Timor enim affectio est naturalis, quae nos conjungit superiori per inferiorem partem; et habet se ad solum Deum. Amor affectio est, quae nos conjungit superiori, et inferiori, et aequali; et habet se ad Deum et proximum. In his autem duobus perfecta consistit justitia, ut timeamus Deum propter potentiam, amemus [1185] propter bonitatem, et proximum propter naturae societatem.

SERMO LI [106*]. De Mariae Purificatione, et Christi Circumcisione.

Quid est quod dicimus beatam Mariam purificari? quid vero, quod ipsum Jesum dicimus circumcidi? [0674A] Enimvero tam non indignit illa purificatione, quam nec ille circumcisione. Nobis ergo et hic circumciditur, et illa purificatur, praebentes exemplum poenitentibus, ut a vitiis continentes, primum per ipsam continentiam circumcidamur, deinde a commissis per poenitentiam purificemur. Quid est autem quod Maria porta! Jesum in utero, Joseph in humero, in Aegyptum scilicet iens et inde rediens; Simeon portat in brachiis? Significant isti tres electorum ordines: Maria, praedicatores; Joseph, poenitentes; Simeon, bonos operatores. Qui enim aliis evangelizat, quasi Jesum in utero portat, ut eum aliis, vel potius alios ei pariat. De talibus erat beatus Paulus, qui dicebat: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis* (Galat. IV, 19). Qui vero [0674B] pro Christo laboribus fatigantur, qui persecutiones patiuntur, qui nulli mala inferunt, sed ab aliis illata patienter ferunt, merito isti portare eum in humeris dicuntur: quibus et ab ipsa Veritate dicitur: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum* (Luc. IX, 23), etc. Si quis autem est qui

porrigat panem esurienti, potum sitiendi, caeteraque misericordiae opera sollicitè impendat egenti, nonne iste recte videtur eum portare in brachiis? Hujusmodi enim dicturus est in judicio Dominus: *Quandiu fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis* (Matth. XXV, 40).

SERMO LII [107]. De domo divinae Sapientiae, id est Virgine Mariae.

1. *Sapientia aedificavit sibi domum* (Prov. IX, 1), etc. Cum multis modis sapientia intelligatur, quaerendum [0674C] est quae sapientia aedificavit sibi domum. Dicitur enim sapientia carnis, quae inimica est Deo (Rom. VIII, 7); et sapientia hujus mundi, quae stultitia est apud Deum (I Cor. III, 19). Utraque ista secundum Jacobum apostolum *terrena est, animalis, diabolica* (Jac. III, 15). Secundum hanc sapientiam dicuntur *sapientes, ut faciant mala, bene autem facere nesciunt* (Jerem. IV, 22); et in ipsa sua sapientia arguuntur et perduntur, sicut scriptum est: *Comprehendam sapientes in astutia eorum* (I Cor. III, 19); et: *Perdam sapientiam sapientium, et Prudentiam prudentium reprobo* (I Cor. I, 19). Et utique talibus sapientibus videtur mihi digne et competenter dictum Salomonis aptari, qui ait: *Est malitia quam vidi sub sole, virum qui videtur apud se sapiens esse.* [0674D] Nulla talis sapientia, sive carnis, sive mundi, aedificat, imo destruit quacunquē domum inhabitat. Est ergo alia *sapientia quae desursum est; primum quidem pudica, deinde pacifica* (Jac. III, 17). Hic est Christus Dei virtus, et Dei sapientia, de quo Apostolus: *Qui factus est, inquit, nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio* (I Cor. I, 30).

2. Haec itaque sapientia quae Dei erat, et Deus erat, de sinu Patris ad nos veniens, aedificavit sibi domum, ipsam scilicet matrem suam virginem Mariam, in qua septem columnas excidit. Quid est in ea septem columnas excidere, nisi ipsam dignum [0675A] sibi habitaculum fide et operibus praeparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem propter sanctam Trinitatem; quaternarius pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quod autem in beata Maria sancta Trinitas fuerit (fuerit dico per praesentiam majestatis), ubi solus Filius erat per susceptionem humanitatis, testatur nuntius coelestis, qui ei arcana mysteria reserans, ait: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*; et post pauca: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. I, 28, 35). Ecce habes Dominum, habes virtutem Altissimi, habes Spiritum sanctum; habes Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Neque [1186] enim potest esse, aut Pater sine Filio, aut sine Patre Filius, aut sine utroque procedens ab utroque [0675B] Spiritus sanctus, ipso Filio dicente: *Ego in Patre, et Pater in me est*; et iterum: *Pater autem in me manens, ipse facit opera* (Joan. XIV, 10). Manifestum est fuisse in corde Virginis fidem sanctae Trinitatis.

3. Utrum autem et quatuor principales virtutes tanquam quatuor columnas possederit, inquisitione dignum videtur. Primum ergo videamus an fortitudinem habuerit. Quae nimirum virtus quomodo illi abesse potuit, quae abjectis saecularibus pompis, spretisque voluptatibus carnis, soli Deo in virginitate vivere proposuit? Nisi fallor, haec Virgo est quae apud Salomonem legitur: *Mulierem fortem quis inveniet? Procul et de ultimis finibus pretium ejus* (Prov. XXXI, 10). Quae adeo fortis fuit, ut illius serpentis caput contereret, cui a Domino dictum est: [0675C] *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et inter semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum* (Gen. III, 15). Porro quod temperans, prudens et justa fuerit, ex angeli colloquutione, et sua ipsius responsione luce clarius comprobamus. Salutata quippe tam venerabiliter ab angelo: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*, non se extulit, quasi quae ex singulari gratiae privilegio benediceretur, sed siluit; et qualis esset insolita haec salutatio, secum cogitavit. Qua in re quid nisi temperans fuit? At vero, cum de coelestibus mysteriis ab eodem angelo doceretur, diligenter quaesivit quomodo conciperet ac pareret, quae virum utique non cognosceret: et in hoc sine dubio prudens exstitit. Justitiae autem praefert insigne, [0675D] ubi se ancillam Domini confitetur (Luc. I, 28-38). Nam quod justorum sit confessio, testatur qui ait: *Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo, et habitabunt recti cum vultu tuo* (Psal. CXXXIX, 14). Et alibi justis dicitur: *Et dicetis in confessione: Opera Domini universa bona valde* (Eccli. XXXIX, 21).

4. Fuit igitur beata virgo Maria fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, justa in confessione. His itaque quatuor morum columnis, et tribus fidei praedictis exstruxit in ea sibi domum Sapientia coelestis; quae adeo mentem ejus replevit, ut de

plenitudine mentis fecundaretur et caro, ac virgo singulari gratia eamdem ipsam [0676A] Sapientiam carne tectam pareret, quam prius mente pura conceperat. Nos quoque si ejusdem Sapientiae fieri domus volumus, necesse est ut eisdem septem columnis exstruamur, id est ut fide et moribus ei praeparemur. Et in moribus quidem solam puto sufficere justitiam, caeteris tamen virtutibus circumfultam. Itaque ne errore fallatur ignorantiae, sit ei praevia prudentia: sint hinc inde temperantia atque fortitudo, ne forte labatur, vel in dexteram, vel in sinistram partem declinando.

SERMO LIII ^[107*]. *De nominibus Salvatoris.*

1. *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis* (Isa. IX, 6). *Admirabilis* est in natiuitate, *consiliarius* [0676B] in praedicatione, *Deus* in operatione, *fortis* in passione, *pater futuri saeculi* in resurrectione, *princeps pacis* in perpetua beatitudine. Haec etiam nomina possunt ei congrue assignari in opere nostrae salutis. Nam primo dicitur *admirabilis* in conversione nostrae voluntatis, quae mutatio est solius dexterae Excelsi. Postmodum dicitur *consiliarius* in revelatione suae voluntatis, quando revelat quid sequendum sit jam conversis. Unde Paulus conversus dicebat: *Domine, quid me vis facere?* (Act. IX, 6.) Conversi autem necesse est compungantur pro praeteritis delictis, in quorum remissione dicitur *Deus*, cujus tantum est, peccata remittere. Hinc est quod Salvatore nostro in terra remittente peccata, Judaei dicunt [0676C] eum blasphemare (Matth. IX, 3), quasi qui assumeret sibi quod erat solius Dei. Quarto dicitur *fortis*: juxta sententiam enim Apostoli necesse est ut *omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur* (II Tim. III, 12).

[1187] 2. Sed quis sustineret, nisi ille juvaret? Unde David: *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea* (Psal. XCIII, 17). Cum ergo nos in tribulatione protegit, cum ipsas aeras potestates arceat a nobis ac repellit, quid aliud in hoc opere dici potest, nisi *fortis*? Unde dictum est: *Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio* (Psal. XXIII, 8). Et quoniam ipsa conversio, et vita nostra in Christo agenda est, non intuitu temporalium rerum, sed spe futurorum bonorum, [0676D] ideo quinto loco ponitur, *pater futuri saeculi*. Pater scilicet in regeneratione corporum nostrorum. Quia vero *omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur* (I Cor. XV, 51), ut discernat immutationem justorum ab iniquorum resurrectione, ponitur sexto loco, *princeps pacis*. Qua obtenta, tota perfectio impletur, nec jam ultra aliud quidquam appetendum relinquunt. Ipsa est enim, in cujus exultatione concinit Psalmista, dicens: *Lauda, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion: quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem* (Psal. CXLVII, 12-14). Horum sex nominum consequentiam [0677A] et virtutem breviter atque eleganter comprehendit uno nomine angelus loquens ad Joseph: *Et vocabis, inquit, nomen ejus Jesum*. Cujus videlicet nominis exponens rationem: *Ipsa enim, ait, salvum faciet populum suum a peccatis eorum* (Matth. I, 21).

SERMO LIV ^[108]. *De apparitione Christi.*

Filius Dei apparuit, ut nos adjuvaret et erudiret: quod potest, quia est virtus Patris, et sapientia. virtus adjuvat, sapientia erudit et informat. Infirmi auxilium est necessarium: caecitas eruditione indiget et doctrina. Erudit sane, faciens abnegare impietatem et saecularia desideria, ut sobrie, et juste, et pie vivamus (Tit. II, 12). Impietas erat incredulitas, quia Deum nec credebamus, nec colebamus. [0677B] Deum enim sicut pium est colere, sic impium est abnegare. Saecularia desideria sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitae: quae trahunt et inclinant ad amorem saeculi. Istis abnegatis vivit homo sobrie, refrenans concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, superbiam vitae. Postquam vero incipit esse sobrius, contra duplicem ebrietatem duplicem ponit sobrietatem. Ebrietas exterior voluptatum effusio, interior curiositatum occupatio. E contra sobrietas exterior voluptatum refrenatio, interior curiositatum exclusio. Ita vivit homo sobrie quantum ad se ipsum, juste quantum ad proximum, cui exhibet quod justum est. Justitia est in duobus, in innocentia et in beneficentia. Innocentia justitiam inchoat, beneficentia [0677C] consummat, Pie quantum ad Deum. Pietas est in duobus, ut de nobis non praesumamus, sed in Deo perfecte confidamus, ut per eum omnia mundi impedimenta vincamus. In Deo non est diffidendum, sed secure et fiducialiter est agendum. Ipse, tanquam pius et laudabilis medicus,

prius bibit potionem quam parabat suis, id est passionem et mortem sustinuit; et sic sanitatem immortalitatis accepit et impassibilitatis, docens suos ut confidenter biberent potionem, quae generat sanitatem et vitam: et qui post passionem vita aeterna vivit, spem dat nobis ut idem speremus ab eo securi.

SERMO LV ^[108*]. *De sex hydriis spiritualibus.* [0677D]

1. *Erant ibi positae lapideae sex hydriae secundum purificationem Judaeorum* (Joan. II, 6). Intelligamus has sex hydrias ibi positas, esse sex observantias servis Dei propositas, in quibus tanquam Judaei purificari debeant. Sunt autem istae, silentium, psalmodia, vigiliae, jejunium, opus manuum, carnis munditia ^[109]. In hydria silentii purificamur a peccatis, quae verborum contrahimus. Cujus vitii sunt octo species. Est enim verbum stultum, [1188] vanum, mendax, otiosum, dolosum, maledicum, impudicum, excusatorium. Quae nimirum pestis de loquacitate nascitur, et per silentii censuram aut [0678A] evertitur funditus, aut certe ne multum noceat, reprimitur. In psalmodia fit duplex confessio, ubi et peccator de culpis compungitur, et Deo laudes super judicia justitiae suae dicuntur. In hac ergo hydria Judaeus quisque, qui scilicet recte confitetur ^[109*], purificatur ab immundo spiritu blasphemiae, cui ante conversionem subjacebat. Dum enim se ipsum laudaret, ac Deum accusaret, quid aliud quam blasphemus erat? An non sunt blasphemii, qui dicunt: *Non est aequa via Domini?* (Ezech. XVIII, 25.) An non insipiens ille blasphemus, qui dicit in corde suo: *Non est Deus?* (Psal. LII, 1.) Jam vero conversus et confessus, canticisque divinis instructus, correcta vita corrigit et verba; seque ipsum accusans, mala sibi computat; Deum autem laudans, bonum quod [0678B] in se videt, non sibi, sed illi applicat: et hoc totum agitur in psalmodia. Per psalmodiam accipe quidquid Deo agitur cum mentis melodia, sive sint psalmi, sive hymni, sive etiam quaecunque cantica.

2. Tertiam hydriam posui superius vigiliis. Has semper debet comitari orationum instantia. Unde et Dominus in Evangelio legitur in oratione pernactasse (Luc. VI, 12); et discipulos suos exhortans, utrumque simul conjunxit, dicens: *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem* (Marc. XIV, 38). Tales vigiliae abluunt nos a sordibus, quas contraximus per somnolentiam resoluti, dum oblivione quadam a via salutis intepuimus ac torpuimus. Quarta hydria est jejunium, de quo quis dubitet an et ipsum purificet? Vera est illa sententia: *Contrariis curantur contraria*. [0678C] Si ergo per gulam peccavimus et ingluviem, quid restat nisi ut per abstinentiam repareremur? Nec solum hujus vitii fit per jejunium purificatio; insuper et virtus ad expellendos daemones comparatur, dicente Domino: *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et jejunio* (Marc. IX, 28).

3. Sequitur quinta hydria, quae dicitur opus manuum: in quo si quaeratur an sit aliqua purificatio, facile potest inveniri per multa. Nam ut plurima praeteream, hoc solum quanti sit praeconii, quantae gratiae, quis digne aestimet, suo se quemque labore transigere, ac nullius aliquid desiderare? Ac ne me quisquam putet haec magis declamatorie, quam ex veritate proferre, audiat ipsum doctorem nostrum [0678D] in fide et veritate apostolum Paulum scribentem ad Thessalonicenses, haec ipsa docentem et praecipientem. *Rogamus vos, inquit, fratres, ut abundetis magis et operam detis ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut praecepimus vobis; et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis* (I Thess. IV, 10, 11). Audiat eundem ipsum facientem quae docebat. *Ipsi enim scitis, inquit, quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque panem gratis manducavimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione, nocte et die operantes, ne quem vestrum [0679A] gravaremus*. Item audiat docentem quae faciebat. *Cum essemus apud vos, haec denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet* (II Thess. III, 7, 8, 10). Vides quam sollicitè observandum praecepit Doctor gentium opus manuum? Cur hoc tantopere curavit, nisi quia, sicut bonus et diligens pastor, hoc ovium salutem plurimum expedire providit?

4. Restat ultima, carnis munditia. In hac fit purificatio ab illa quinquepartita corporis illecebra, visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Et caetera quidem praedicta, id est silentium, psalmodia, vigiliae, jejunium, opus manuum, exerceri sine ista possunt; sed si lumbi praecincti non sint, id est si desit carnis munditia, lucernae ardentes quid proderunt? Hinc ergo colligendum est, quod sit

necessaria hujus [0679B] hydrae purificatio, quae sola omnibus supradictis aequipollentem obtinet vim salutis. Et notandum quod in his omnibus observantiis quatuor primas debemus nobis, [1189] quintam proximo, sextam Deo. Nam silentium, psalmodiam, vigiliam, jejunium debet quisque exercere propter se ipsum, hoc est propter suam disciplinam: opus manuum propter proximum, ne quem gravet, sed magis habeat unde tribuat necessitatem patienti: carnis munditiam propter Deum, ut illi placeat, et ejus voluntatem faciat. Unde scriptum est: *Haec est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore* (I Thess. IV, 3, 4). Quod autem illae hydrae lapideae dicuntur, significat [0679C] quod sine aliqua difficultate observari non possunt, et quod dura et aspera est via quae ducit ad vitam. Vel certe lapideae dicuntur propter fortitudinem, ne facile frangantur aut dissolvantur, et effundatur liquor gratiae qui in eis continetur: quod utique cito contingere posset, si vel fictiles essent, vel lignae, seu cujuslibet alterius fragilis materiae. Vel etiam lapideae, id est Christianae, a lapide Christo, ut scilicet in fide Christi fiant.

SERMO LVI^[110]. *De hydris mysticis implendis triplici timore.*

1. *Cipientes singulae metretas binas vel ternas.* Hic primum sciendum est quod hujusmodi hydrae aliquando sunt vacuae, aliquando sunt plene. Plene [0679D] autem aliquando veneno, aliquando aqua, interdum etiam vino. Vacuae quippe et inanes sunt, cum pro inani gloria, vel aliquo temporali emolumento fiunt. Plene veneno sunt, si cum murmure et animi rancore gerantur. Aqua plene dicuntur, cum ex timore Dei observantur: siquidem per aquam timor intelligitur. Unde et apud Salomonem legitur: *Timor Domini fons vitae* (Prov. XIV, 27). Vino autem plene sunt, cum timor vertitur in amorem; cum charitas excludit timorem; cum ea quae prius observabantur timore poenae, jam exercentur delectatione et amore justitiae. Ut vacuae vel veneno infectae sint non vult Dominus; ut impleantur aqua jubet Dominus; ut [0680A] autem aqua in vinum vertatur, hoc facit Dominus. Sed quibus implere hydrias aqua imperat Dominus? Ministris utique, quos et constituit super familiam suam, ut dent illi in tempore tritici mensuram: quibus, tamen Maria primum suggesserit, dicens: *Quodcumque dixerit vobis, facite*. Quo exemplo innuitur, quod officium praedicationis non debent usurpare sibi, nisi quos Maria, id est mater gratia^[110*], prius intruxerit. Alioquin dicitur eis: *Regnaverunt, et non ex me; principes exstiterunt, et ego ignoravi* (Ose. VIII, 4). Implent ergo ministri hydrias aqua; praedicant mira de dulcedine regni, intentant horrenda de terrore supplicii; fit summus auditoribus de utroque timor, ne vel illo fraudentur, vel isto plectantur; et ita capiunt hydrae metretas binas. [0680B] Quid est autem *vel ternas*? Addatur illis duobus tertius timor, et capiunt hydrae metretas ternas. Et illi quidem duo praedicti timores de futuro, sunt valde utiles; sed est alius timor de praesenti multo probabilior, quo timet homo, et semper est pavidus, ne interna gratia deseratur. Quisquis igitur hoc timore repletus fuerit, profecto binis metretas ternas addidit.

2. Notandum autem, quod cum hydrae plene factae sunt usque ad summum, tunc aqua versa est in vinum bonum; quia nimirum ordo rationis est, ut si timor est initium charitatis, perfectum sequatur etiam plenitudo dilectionis. Unde etiam architrachus dicit ad sponsum: *Omnis homo primum vinum bonum ponit; et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem servasti vinum bonum usque* [0680C] *adhuc* (Joan. II, 6, 10). Consuetudinis est saecularium hominum, ut cum aliquem honorem adipisci desiderant, caeteros sibi prius per amorem acquirant. Cum vero adepti fuerint, elati potestate, eos ipsos per timorem sibi postmodum subjiciunt, quibus prius privati non terrorem, sed amorem exhibuerant. Isti ponunt primum bonum vinum, id est amorem: et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est, id [1190] est timorem. Econtrario facit sponus noster. Semper enim servat ad ultimum bonum vinum: quod vero in ejus comparatione deterius est ante propinat, dicens: *Fili, accedens ad servitum Dei sta in timore* (Eccli. II, 1). Si ex timore te feceris ipsius servum, faciet te ex charitate amicum suum. Et sic aqua timoris commutabitur in vinum dilectionis. [0680D] Ad hoc enim purificaris in illis sex hydris aquis timoris, ad hoc in timore accedis ad ipsum, tanquam servus ad dominum, ut de servo proveharis in filium.

SERMO LVII^[111]. *De septem signaculis per Christum solutis.*

1. *Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus* (Apoc. V, 5) Septem signacula sunt, temporalis nativitas, legalis circumcisio, matris purgatio, fuga in Aegyptum, carnis necessitudo, baptismus, passio. Haec siquidem sunt vera quaedam humanitatis insignia, quibus se teneri ac ligari voluit incarnata Dei Sapientia. Ipsa [0681A] quippe est secunda in Trinitate persona: et licet eandem incarnationem simul fecerint Pater et Filius et Spiritus sanctus; non tamen Pater aut Spiritus sanctus est incarnatus, sed solus Filius. Implevit quidem et Pater et Spiritus sanctus carnem Filii, a quo neuter eorum poterat separari; sed implevit majestate, non susceptione. Ideoque Filius ostendit in carne potentiam Patris per opera, exhibuit bonitatem Spiritus sancti remittendo peccata; et quod suum erat, imo quod ipse erat, id est Sapientia, se occultavit per illa praedicta signacula. Facta est igitur res mira et obstupenda. Infirmata est virtus summa, et (ut ita dicam, si dici liceat, quod tamen reverenter dico) quasi infatuata est sapientia. Nec crubesco dicere, quod non erubuit Doctor gentium [0681B] docere. Sic nempe credidit, sic docuit, sic scriptum reliquit. *Nos, inquit, praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judaeis atque Graecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam; quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* (I Cor. 1, 23-25.)

2. Verumtamen haec virtus abscondenda erat, et in humilitate perficienda; ut omnium implerentur oracula prophetarum. Passus est ergo in cruce impassibilis Deus, et in carne nostra mortuus ac sepultus immortalis Dei Filius. Sed ecce tertia die resurrexit a mortuis: et, qui agnus exstiterat in passione, leo factus est in resurrectione. *Surrexit et* [0681C] *vicit leo de tribu Juda*; quia mortem, quam ex infirmitate nostra pertulit, ex virtute sua resurgendo calcavit. Resurgens enim a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (Rom. VI, 9). Resurgendo autem et in coelum ascendendo, librum aperuit, quia nimirum ex auctoritate sacrae Scripturae, quod Deus esset, innotuit manifeste. Unde scriptum est: *Exaltare super coelos, Deus, et super omnem terram gloria tua* (Psal. CVII, 6): Septem quoque ejusdem libri signacula solvit, quando intellectum eloquii sacri fidelium mentibus reseravit: et quidquid de mysteriis suis lex et prophetae sub allegoriis praedixerant, de his scilicet, quae per hominem temporaliter gessit; haec de se praedicta, et in se ac per [0681D] se completa, luce clarius indicavit.

SERMO LVIII^[111*]. *De tribus mulieribus mortuum ungentibus, id est mente, manu, lingua, salutem proximi curantibus.*

1. Quid est quod post mortem ejus tres illae sanctae mulieres emerunt aromata, ut in monumento positum ungerent eum? Quid in sua actione nobis reliquerunt imitandum? Res enim gesta, ut ait beatus Gregorius, aliquid in sancta Ecclesia signat gerendum (*Homil. Paschae*). Et nos ergo si Christum mortuum, id est fidem Christi mortuam in corde cujuspiam fratris senserimus, danda nobis opera est, ut ad unguendum corpus [1191] mortuum emptis [0682A] aromatibus accedamus. Significant autem tres illae mulieres tres in nobis efficientias, quae sibi congrua comparant aromata. Quae sunt illae? Meus, manus, lingua. Omnis enim qui emit, dat et accipit aliquid: et quod dat, perdit, ut possideat quod accipit. Dat igitur mens nummum propriae voluntatis et comparat affectum compassionis, zelum justitiae, discretionem consilii. Dat manus obedientiam, et emit in tribulatione patientiam, in opere perseverantiam, in carne continentiam. Dat lingua nummum confessionis, et accipit modum in correctione, copiam in exhortatione, efficaciam in persuasionem.

2. Talibus unguentis compositis, dum ad monumentum simul venerint, colloquantur invicem, et dicunt: *Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?* [0682B] (Marc. XVI, 1, 3). Lapis iste est, vel nimia tristitia, vel pigritia, vel duritia: quae, dum cordis aditum obstruit, frustra ad unguendum mortuum mens, vel manus, vel lingua cum quibuslibet aromatibus venit. Sed quoniam scriptum est: *Praeparationem cordis ejus audivit auris tua* (Psal. IX, 17), vident lapidem revolutum, introeunt in monumentum: et quem ungerere volebant mortuum, audiunt suscitatum. Quis hoc indicat? quis hoc praedicat? Angelus utique testis resurrectionis. Videtur scilicet hujus in quo Christus resurrexit, vultus laetior, aspectus venustior, sermo purior, incessus modestior, et ad omne opus bonum spiritus promptior. Quae omnia quid sunt aliud quam quidam internae resurrectionis hilaris nuntius? Caetera quoque, quae in Christi [0682C] resurrectione gesta

vel dicta sunt, utpote de invento sudario, ac de ipso Domino in Galilaea videndo, et aliis quae evangelica continet historia, possunt nimirum juxta coeptam tropologiam interpretari: ut quod historice praecessit in capite, consequenter etiam credatur fieri moraliter in ejus corpore.

SERMO LIX^[112]. *De tribus panibus hominis spiritualis*

Amice, commoda mihi tres panes (Luc. XI, 5). Veniens ad eos de via noster amicus, id est quilibet conversus proximus, tribus panibus reficiendus est. Primus panis est continentia, qua restringitur corpus, ne deinceps per mortiferas voluptates defluat. Secundus est humilitas, qua instruitur anima, ne de [0682D] ipsa sua continentia superbiat. Tertius est fervor charitatis, quo accenditur spiritus, ut utrumque, id est corpus et animam, in castitate et humilitate perseveranter custodiat. His tribus virtutibus, id est castitatis, humilitatis, charitatis, tanquam tribus panibus reficitur homo Dei et roboratur; ut, secundum Apostolum, in die adventus Domini sit integer spiritus, anima et corpus (I Thess. V. 23). Spiritum autem voco gratiam quae juxta apostolum eundem, adjuvat infirmitatem nostram (Rom. VIII, 26), ne deficiamus, donec suo tempore metamus bonum quod seminavimus (Galat. VI, 9). Vocatur primus panis carnalis vel corporalis; secundus, rationalis; tertius, spiritualis. [0683A] Hi panes quoties desunt, a Deo requirendi sunt. Merito autem tres quaeruntur, quia tres reficiendi veniunt: anima quasi vir, caro quasi conjux, spiritus velut utriusque vernaculus. Et notandum quod non ait: Da; sed: *Commoda mihi tres panes*, quasi redditurus; quia sacerdos peccatori convertenti debet quidem gratiam divinitus impetrare, fructum vero ejusdem gratiae non sibi debet, sed Deo referre.

SERMO LX^[113]. *De Christi itemque nostro descensu, et ascensu.*

1. *Nemo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit, Filius hominis qui est in coelo* (Joan. III, 13). Dominus et Salvator noster Jesus Christus volens, nos docere quomodo in coelum ascenderemus, ipse fecit quod docuit, ascendit in coelum. Et quoniam ascendere [0683B] non poterat, nisi prius descenderet; descendere autem eum vel ascendere [1192] non patiebatur divinitatis suae simplicitas, quippe quae nec minui potest, nec augeri, aut aliquo modo variari: assumpsit in unitatem suae personae naturam nostram, id est humanam, in qua descenderet et ascenderet; viamque nobis, qua et nos ascenderemus, ostenderet. Quod totum indicant santi Evangelii verba proposita. In eo enim quod dictum est: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit*, assumptio humanae naturae exprimitur: in eo autem quod infertur, *qui est in coelo*, divinitatis suae incommutabilitas ostenditur. In quibus verbis illud etiam innuitur, quod ipse sit via per quam ascendamus; ipse patria ubi maneamus: via scilicet transeuntibus, patria pervenientibus. [0683C] Manens itaque quod erat in natura sua, descendit et ascendit propter nos in nostra: attingens nimirum a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter (Sap. VIII, 1). Descendit siquidem quo inferius non decuit; ascendit quo celsius non potuit: ipsumque descensum egit fortiter, quia virtus erat; ascensum disposuit suaviter, quia sapientia erat. *Descendit* autem dictum est, non: *Cecidit*; quia qui cadit, sine gradu ruit; qui autem descendit, gradatim pedem ponit.

2. Sunt ergo gradus in descendendo, sunt in ascendendo. In descendendo primus quidem gradus est a summo coelo usque ad carnem; secundus, usque ad crucem; tertius, usque ad mortem. Ecce quousque [0683D] descendit. Nunquid amplius potuit? Poterat jam certe rex noster dicere, et quasi quodam operis affectu clamare: *Quid ultra debui facere, et non feci?* (Isai. V, 4). *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. XV, 13). Vidimus descensum, videamus et ascensum. Sed et ille quoque triplex est, et ejus primus gradus gloria resurrectionis; secundus, potestas judicii; tertius, consessus ad dexteram Patris. Et de morte quidem meruit resurrectionem; de cruce judicii, potestatem: ut, quoniam in illa injuste judicatus est, de illa justam obtineret judicis censuram, ipso post resurrectionem dicente: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra* (Matth. XXVIII, 18). [0684A] Ipsam vero servi formam, id est carnem, in qua passus et mortuus est, resuscitatum evexit super omnes coelos, et super omnes angelorum choros, usque ad dexteram Patris. Quid hac dispositione suavius, ubi mors absorbetur in victoria, ubi ignominia crucis vertitur in gloriam? ut de illa dicant sancti: *Absit mihi gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi!* (Galat. VI, 14); ubi et ipsa carnis humilitas ex hoc mundo transit ad Patrem. Hac ascensione nihil sublimius, hoc honore nihil gloriosius dici

potest aut cogitari. Sic per incarnationis suae mysterium descendit et ascendit Dominus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus.

3. Sumamus et nos de mysterio ejus moribus nostris exemplum. Qui enim dicit se in Christo manere, [0684B] debet sicut ipse ambulavit et ipse ambulare (I Joan. II, 6). Descendamus per viam humilitatis, ponaturque nobis primus ejus gradus, id est primus profectus, nolle dominari; secundus, velle subjici; tertius, in ipsa subjectione quaslibet contumelias et injurias illatas aequanimiter pati. Primo gradu caruit in coelo Lucifer ille qui dixit in corde suo: *In coelum ascendam, super astra Dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo* (Isai. XIV, 13, 14). Haec dicens irreparabiliter cecidit de coelo: et hoc ideo forte, quia omnino intolerabilis superbia est, velle dominari. Secundo gradu caruerunt primi homines in paradiso, qui, licet sua maluerint voluntate abuti quam Creatori [0684C] subjici, non tamen praesumpserunt caeteris suae sortis dominari. Ideoque culpa eorum et poena longe exstitit dissimilis superbiae atque ruinae diaboli: unde et divina clementia quandoque meruerunt reparari. Tertium gradum non habent qui ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt.

4. Haec dicimus, ut sciamus a quorum imitatione declinare debeamus. Nam et diabolus et homo, uterque ascendere praepostere voluit; hic ad scientiam; ille [1193] ad potentiam; ambo ad superbiam. Non sic ascendere velimus; quin potius audiamus Prophetam quaerentem quomodo ascendendum sit. *Quis, inquit, ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et mundo corde, [0684D] qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo* (Psal. XXIII, 3, 4). Ubi notandum quod triplicem gradum ascendendi constituit. Primus gradus est innocentia operis; secundus, munditia cordis; tertius, fructus aedificationis. Quos gradus miro modo invenimus in superioribus gradibus ascensionis. Ibi quippe fuerat tertius gradus, tolerantia injuriarum. Ipsa est enim quae probat hujus ascensionis primum gradum, id est innocentiam operis. Ibi secundus fuerat patientia subjectionis: et ipsam operatur munditia cordis, quae est secundus ascensionis gradus. Ad hoc enim doctores praelatos habemus, ut cor mundemus, dicente Domino: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum [0685A] vobis* (Joan. XV, 3). Ibi etiam primus gradus fuerat contemptus dominationis; hic tertius est fructus aedificationis. Quisquis autem dominari non appetit, is profecto fructuose praeeest caeteris instituendis.

SERMO LXI^[114]. *De quatuor montibus ascendendis.*

1. *Quis ascendet in montem Domini?* (Psal. XXIII, 3). Ascendit quidem semel Christus corporaliter super altitudinem coelorum; sed et nunc ascendit quotidie spiritualiter in cordibus electorum. Si ergo volumus et nos cum eo ascendere, ascendendum nobis est in montes virtutum de vallibus vitiorum. Est autem gemina species ipsorum vitiorum. Alia enim sunt quae nocent nobis, alia quae proximis; illa flagitia, ista vocantur facinora: et haec omnia dicuntur [0685B] vallis lacrymarum, quia omni fletus fluvio plangenda est vita peccatorum. De valle flagitiorum ascenditur ad montem castitatis triplici continentia, membrorum, sensuum, cogitationum. In prima continentia cohibetur actus, in secunda vitatur aspectus, in tertia resecuratur affectus. Item de valle facinorum ascenditur in montem innocentiae. Hic erigitur scala: *Quod tibi non vis fieri, alii ne facias* (Tob. IV, 16.): et ponitur in ea triplex gradus timoris; vel ejus scilicet qui patitur, ne reddat talionem; vel superioris potestatis, ne inferat ultionem; vel interni judicii qui reddit unicuique secundum opera sua. Cum autem ad hunc montem ascenderint, jam justi sunt, et ex fide vivunt, sed necesse est eos secundum [0685C] Apostolum persecutionem pati (II Tim. III, 12).

2. Itaque confugiendum est de monte innocentiae ad montem patientiae: et hic quoque erigitur scala triplicis gradus. Primus est Domini passio; secundus, martyrum fortitudo; tertius, praemii magnitudo. Possunt sane gradus isti dici gradus pudoris; sicut in innocentia fuerunt gradus timoris. Et nota quod mons iste patientiae secundum hos gradus est arduus, spinosus, aridus. Arduus, propter difficultatem imitandi passionem Domini; spinosus, propter aculeos tentationum quae multiplices sunt: damna scilicet rerum, contumeliae verborum, cruciatus corporum, in quibus sancti martyres examinantur; aridus, propter retributionem praemiorum, quae non in hoc saeculo

speratur, sed in futuro. Post hunc montem [0685D] restat ei alius mons ascendendus, mons scilicet montium; ad quem cum pervenerit, jam in eo Deus requiescit. Unde scriptum est: *Factus est in pace locus ejus* (Psal. LXXV, 3). Sed et in hoc monte pacis erigitur scala charitatis: unde Dominus dicit: *Quaecunq[ue] vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis* (Matth. VII, 12). Volumus siquidem retribui nobis, volumus ignosci, volumus gratis dari.

[1194] **SERMO LXII** ^[115]. *De varia et vera sequela Christe.*

Qui mihi ministrat, me sequatur (Joan. XII, 26). [0686A] Quidam sunt qui non sequuntur Christum, sed fugiunt; alii non sequuntur, sed praeceunt; nonnulli sequuntur, sed non assequuntur; alii vero sequuntur, et consequuntur. Non sequuntur, sed fugiunt, qui necdum peccare desistunt, de quibus scriptum est: *Omnis qui male agit, odit lucem* (Joan. III, 20); et propheta: *Ecce isti qui elongant se a te, peribunt* (Psal. LXXII, 27). Non sequuntur, sed praeceunt, qui magistrorum sententiis suas praeferunt. Quorum imaginem tenebat Petrus, cum pro salute nostra volentem pati Dominum increparet dicens: *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc* (Matth. XVI, 22). Sequuntur, sed non assequuntur, qui segniter ac remisse agunt, vel usque ad finem non perseverantes de medio itinere revertuntur. Talibus dicit Apostolus: [0686B] *Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur* (Hebr. XII, 12, 13). Sequuntur et consequuntur, qui viam humilitatis ejus devoto mentis affectu perseveranter imitantur. Hujusmodi vere sequuntur Dominum. *Qui mihi ministrat, me sequatur, id est, me imitetur. Quo fructu? Ut ubi sum ego, inquit, ibi sit et minister meus* (Joan. XII, 26). Fructus itaque hujus imitationis mansio est aeternae beatitudinis.

SERMO LXIII ^[116]. *De tribus mediis recuperandae beatitudinis a Christo praescriptis in illud: «Qui vult venire post me,» etc. (Luc. IX, 23)*

Qui vult, veniat post me, per me, ad me. Post [0686C] me, quia veritas sum; per me, quia via sum; ad me, quia vita sum. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.* Tria proposuit Christus, Dei virtus et Dei sapientia, angelus magni consilii, animae rationali ad imaginem Trinitatis factae, scilicet servitum, vilitatem, asperitatem. In abnegatione sui servitus; in toleratione crucis vilitas; in imitatione Christi de signatur asperitas: ut, quae per inobedientiam de statu trinae felicitatis ceciderat, humiliata afflictione trinae miseriae per obedientiam resurgat. Ceciderat enim a se ipsa, a societate angelorum, a visione Dei; id est, a libertate, a dignitate, a beatitudine. Audiatur ergo consilium, ut abnegando semetipsam, id est propriam voluntatem, sui libertatem recuperet: [0686D] tollendo crucem suam, id est carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigendo, per continentiae bonum recuperet societatem angelorum; sequendo Christum, id est ejus passionem imitando, recuperet claritatis ejus visionem; quia si compatimur ei, et conregnabimus (Rom. VIII, 17).

SERMO LXIV ^[116*]. *De pretiosa vita et morte sanctorum.*

1. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. CXV, 15). Pretiosam in conspectu Domini mortem sanctorum ejus facit aliquando vita, aliquando [0687A] causa, aliquando vita simul cum causa. In confessoribus, qui in Domino moriuntur, facit pretiosam vita. In martyribus, qui pro Domino moriuntur, facit eam pretiosam aliquando sola causa, aliquando causa pariter et vita. Et illa quidem mors pretiosa est, quam commendat vita; pretiosior, quam facit causa; pretiosissima vero quam praevenit vita simul cum causa.

2. Porro tria sunt quae sanctam faciunt hominis vitam: victus sobrius, actus justus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter, si obedienter, id est caste, charitative, humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, per obedientiam humilitas acquiritur. Et haec est virtus, quae animam perfecte Deo [0687B] subditam, sub umbra alarum [1195] ipsius secure facit vivere. Actus justus erit, si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intentionem, discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per utilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra Deum sentit summe potentem, summe sapientem, summe bonum: ut per ejus

potentiam, nostram credamus adjuvari infirmitatem; per ejus sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam; per ejus bonitatem, nostram credamus dilui iniquitatem. Tria sunt quae mortem sanctorum faciunt pretiosam, quies a labore, gaudium de novitate, securitas de aeternitate.

SERMO LXV ^[117]. *De connexione triplicis parabola apud Matthaeum (XIII, 44-48: «) Simile est regnum coelorum thesauro abscondito in agro, » etc. [0687C]*

1. Triplicem nobis commendat gradum parabola triplex lectionis unius. Ager est corpus. Huic dum adhuc dominantur passiones desideriorum, jacet incultus, et obnoxius maledicto, spinas et tribulos germinat; quid intus lateat ignoratur. Quis enim eo tempore idoneum reputet ferre dignos poenitentiae fructus? Quid tam insipienter exponis, anima, corpus tuum? Nescis quid absconditum sit in eo? Quid, nisi regnum coelorum? Invenire est in eo salutis opera, quibus regnum coelorum poteris adipisci. Eme ergo agrum, et a concupiscentiis tuis tibi vindica corpus tuum, dato mirum pretio fomontis [0687D] et occasionibus ipsarum concupiscentiarum.

2. Ubi vero thesaurum effoderis, esto jam negotiator, et pretiosas margaritas quaere. Si pretiosissimam unam inveneris, etiam tunc vende quidquid habes, et eme eam. Quae est tamen una tam pretiosa? Neque enim mirum si pro thesauro vendidit quaecunq[ue] habebat, id est pro divitiis salutis et peccata et peccati fomenta deseruit. Haec quippe sola prius habebat. Nunc autem, ubi thesaurum hunc reperit, quomodo quaerit bonas margaritas, et pro una omnia vendidit? Ego unam hanc nihil aliud quam unitatem arbitror esse. Quaerit autem bonas margaritas, qui in opere salutis suae non est contentus inferioribus bonis, sed summa quaeque et excellentiora [0688A] perquirat. Nihil ergo pretiosius inveniens unitate, non parcat omnibus caeteris propter eam: jejuniis, vigiliis, orationibus audacter praeferat unitatem.

3. Volo autem, ut in ea quoque sic maneat, non quasi unus ex omnibus, sed quasi cum omnibus unus. Latum expandat sinum, ex omni genere affectionum claudat intra viscera sua, omnibus omnia fiat, et congaudere paratus et compati: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Erit enim cum ad littus veniens, malos pisces a sagena charitatis excludet, et quidquid molestum est, foras mittetur.

SERMO LXVI ^[117*]. *De octo beatitudinibus oppositis tolidem peccatis.*

1. Eodem ordine quo praecessit culpa, subsecuta est etiam culpae medicina. Primum peccatum est [0688B] factum in coelo per superbiam praevaricatoris angeli, qui dixit in corde suo: *In coelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, ero similis Altissimo* (Isai. XIV, 13, 14). In se ipso tumuit, et de sorte beatorum spirituum ejectus, coelorum regnum amisit. Contra hoc peccatum dictum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum* (Matth. V, 3). Secundum peccatum commissum est per inobedientiam mulieris in paradiso (Gen. III, 6). Ex hoc peccato facta est caro rebellis spiritui, ut, quoniam spiritus ejus non fuit subjectus Creatori, nec caro sit subjecta spiritui. Contra hoc est dictum: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram* (Matth. [0688C] V, 4). Horum duorum peccatorum comprehendit Dominus medicinam, dicens: *Discite a me quia mitis sum et humilis* [1196] *corde* (Matth. XI, 29). Tertium peccatum fuit, quod ipsa mulier virum quoque secum traxit in culpam (Gen. III, 6). Debuit quidem illa peccatum suum deflere, nec addere peccatum peccato; sed in hoc se putavit habere consolationem, si virum faceret peccati sui participem. Quodammodo enim naturale est unumquemque velle, sive in vitiis, sive in virtutibus, associare sibi consortem. Contra hoc peccatum est istud remedium: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (Matth. V, 5).

2. Quartum peccatum commisit Adam, qui consentit (Gen. III, 6). *Adam enim, sicut ait Apostolus, [0688D] non est seductus; mulier autem seducta in praevaricatione fuit* (I Tim. II, 14). Illa per ignorantiam, iste peccavit per infirmitatem. Peccavit autem nimis diligendo uxorem, non quia ejus voluntatem fecit, sed quia eam voluntati praetulit divinae. Unde et a Domino ei dictum est: *Pro eo quod obedisti voci uxoris tuae plus quam meae, maledicta terra in*

opere tuo (Gen. III, 17). Justum quippe erat ut illius magis voluntatem faceret, cui plus debebat. Quis vero ambigat plus eum debere conditori, quam uxori? Siquidem uxori erat strictus tantum per amorem, Deo autem per timorem simul et amorem. Plus ergo debuerunt valere duo vincula ad tenendum eum erga Dei praeceptum, quam unum tantum erga conjugis [0689A] affectum. Contra hoc quartum peccatum adhibitum est remedium: *Beati qui esuriunt et siliunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. V, 6). Habuit quidem Adam iustitiam, a justo Deo creatus justus; sed quia non eam ex libero arbitrio direxit, facile ab ea per idem liberum arbitrium defluxit. Quo contra dicitur per Psalmistam de Christo: *Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem* (Psal. XLIV, 8). Quintum aequae peccatum commisit, qui propriam culpam retorsit in uxorem, cum ait: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi* (Gen. III, 12). Primo quidem crudelis in se, qui peccatum suum excusavit; secundo in uxorem, quam accusavit. Et utique satis sumpta est digna de peccato vindicta, quando eam accusavit, cujus amore peccavit. [0689B] Contra hoc peccatum dictum est: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* (Matth. V, 7).

3. Sextum peccatum fecit Eva quae, cum increparetur a Domino cur hoc fecisset, respondit ei: *Serpens decepit me, et comedi* (Gen. III, 13). Sic declinavit et ipsa in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis (Psal. CXL, 4), refundens culpam in serpentem, quasi immunis a crimine, cum nil obfuisse suggestio serpentis, si illa negasset assensum propriae voluntatis: et forte praecessit in ea aliquis motus superbiae, unde seduci meruit a serpente. Contra quod dictum est? *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. V, 8). Septimum peccatum factum est extra paradisum, quando Cain [0689C] consurrexit adversus Abel fratrem suum, et interfecit eum (Gen. IV, 8). Ex eo jam tempore inveteratum est ut mali insurgant in bonos, et opprimant eos. Hujus peccati remedium est illud: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Quod si ab infestatione cessare noluerint iniqui, patienter tolerant eos justis, audientes consolationem quae sequitur, et dicit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum* (Matth. V, 9, 10). Ecce quam necessarius fuit adventus Christi, qui carnem subiceret spiritui, hominem pacificaret sibi, Deum reconciliaret homini.

SERMO LXVII ^[118]. *De duplicibus legis praeceptis, moralibus et figuralibus.* [0689D]

1. *Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. I, 17). Duplex in lege veteri praeceptorum genus invenio. Sunt enim moralia quaedam, ut est: *Non concupisces; Non adulterabis; Honora patrem tuum* (Exod. XX, 17, 14, 12), et his similia. Sunt etiam figurativa et umbratilia quaedam, ut est taurorum immolatio, et sanguis hircorum. Verumtamen carnalis ille populus nec illa implere poterat, nec in his obtinere salutem. Unde et Salvator in Evangelio legis praecepta improperat Pharisaeis, quod propter traditiones suas irrita facerent Dei mandata (Marc. VII, 13), ipsa sine dubio, in quibus esset aedificatio [1197] morum. Nam de [0690A] caeteris ipse loquitur per prophetam: *Dedi eis praecepta non bona* (Ezech. XX, 25): ipsa plane, in quibus esset umbra futurorum. Quae enim consequentia rationis, ut homine peccante aries multaretur, et diceret cum propheta: *Quae non rapui, tunc exsolvebam?* (Psal. LXVIII, 5.) Merito sane non bona praecepta populus non bonus accepit, dicente Propheta: *Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris* (Psal. XVII, 26). Noverat enim Judaeorum corda carnalia: unde et carnalia eis tradidit sacramenta, quae non possent juxta conscientiam perfectum facere servientem in iustitiis carnis. Venit proinde plenus gratia et veritate Christus Dominus noster, ut ex hoc jam moralia quidem impleantur per gratiam: quae vero umbratilia et mystica fuerant, [0690B] revelata veritate deinceps non ad litteram observentur, sed secundum spiritum spiritualiter intelligantur. Propterea jam non aries vel taurus homine peccante mactatur, sed viva corporis hostia, rationale et acceptabile sacrificium, in jejuniis et laboribus veniam meretur pariter et gratiam.

Sermo 68, seu 29 ex Parvis, cum in nullo differat a sermone 32 de Diversis, hic consulto omissus est.

SERMO LXIX ^[119]. *De triplici renovatione triplicis vetustatis.*

1. *Sicut portavimus imaginem terreni hominis, portemus et imaginem coelestis* (I Cor. XV, 49). Duo homines sunt, vetus et novus: Adam vetus, Christus novus. Ille terrenus, iste coelestis; illius imago vetustas, istius imago novitas. Est autem triplex vetustas, [0690C] et e contrario triplex novitas. Est enim vetustas in corde, in ore, in corpore: in quibus tribus modis peccavimus, cogitatione, locutione et opere. In corde sunt desideria carnalia et saecularia, id est amor carnis, et amor saeculi. Similiter in ore est gemina vetustas, arrogantia et derogatio. Item gemina in corpore, flagitia et facinora. Haec omnia sunt imago veteris hominis, et haec omnia renovanda sunt in nobis. Si non esset vetustas in corde, non diceret Apostolus: *Renovamini spiritu mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis* (Ephes. IV, 23, 24). Item si non esset vetustas in ore, non diceret Scriptura: *Recedant vetera de ore* [0690D] *vestro* (I Reg. II, 3). Et apostolus dicit: *Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed qui bonus est, ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus* (Ephes. IV, 29). Sed et de vetustate corporis mentionem facit, cum dicit: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem*. De cujus renovatione etiam subjungit: *Ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem* (Rom. VI, 19).

2. Renovetur ergo cor nostrum a carnalibus et saecularibus desideriis; ut exclusis illis introducat amor Dei, et amor patriae coelestis. Recedant ab ore nostro arrogantia et derogatio; et succedant pro his vera peccatorum nostrorum confessio, et [0691A] bona de proximis aestimatio. Pro flagitiis et facinoribus, quae vetustas est corporis, assumatur continentia et innocentia, ut scilicet contrariis virtutibus contraria vitia depellantur. Hanc supradictam renovationem facit Christus habitans in nobis per fidem, sicut ipse ait: *Ecce nova facio omnia* (Apoc. XXI, 5). Unde et ad sponsam loquitur in Canticis: *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum* (Cant. VIII, 6). Habitans igitur in corde est sapientia, habitans in ore veritas, habitans in corpore iustitia.

SERMO LXX ^[120]. *De vigilantia et sollicitudine curandae salutis.*

Spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus (I Cor. IV, 9). Ita plane, et malis, et bonis [0691B] pariter. Illos enim sollicitat invidiae passio, istos compassio misericordiae, ut in nos incessanter intendant: illi quidem defectum [1198] nostrum, isti profectum desiderantes. Nimirum in probatione sumus, inter paradisum et infernum interim medii, velut inter claustrum et saeculum constituti. Diligenter consideratur utrinque quid agimus, utrinque dicitur: O si ad nos transeat! intentione quidem dissimili, sed non dispari forsitan voluntate. Quod si ita omnium oculi in nos, nostri quo abierunt, aut quare soli ipsi recesserunt a nobis? A dextris siquidem et a sinistris tanto studio circumspecti, soli dissimulamus inspicere vitam nostram, soli nosmetipsos negligimus intueri: nec verentes deceptorios, nec administratorios saltem spiritus reverentes. *Me* [0691C] *expectant iusti, donec retribuas mihi* (Psal. CXXI, 8). Et item: *Me expectaverunt peccatores ut perderent me* (Psal. CXVIII, 95). Hinc mihi gehenna, inde corona paratur, et inter hanc atque illam medium nugari libet, oscitare delectat? usque adeo nec trahor desiderio, nec periculo terrore, nec cupidus plane, nec pavidus, in quibus magis fuerat necessarium: perniciosissime insensibilis ad utrumque. Exurgamus aliquando, fratres, nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alii tanto zelo vel in bonum vigilant, vel in malum. Non est res parva, quam sic insectantur hostes, cives sic praestolantur.

SERMO LXXI ^[121]. *Servitutis Aegyptiacae cum servitute diaboli comparatio.* [0691D]

1. Integra et perfecta moralitas in duobus praecipue consistit, in evitandis vitiis, et appetendis virtutibus; quoniam non sufficit a malo abstinere, si non et bonum faciamus. Inde Psalmista: *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. XXXVI, 27). Fugiamus ergo vitia, amplectamur virtutes. Historias igitur summatim delibantes, moralitatis fructus decerpamus. Fames coegit Israel intrare in Aegyptum (Gen. XLII, XLVI): statim reperit ibi novum dominum, et de libero servus efficitur. Ex illius regionis inhabitatione redigitur sub potestate Pharaonis, qui masculos [0692A] praecepit interfici, feminas reservari. Israel operibus luti et lateris duriter affligitur (Exod. 1); Pharao paleas ministrat laborantibus: fames coegit.

2. Non fames panis, neque sitis aquae, sed audiendi verbum Dei, compellit multos intrare Aegyptum. Hoc verbum Dei est lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. I, 9). Unde Psalmista: *Praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos* (Psal. XVIII, 9). Qui hanc lucem sequitur, non ambulat in tenebris, sed habet lumen vitae. De luce praeceptorum transitur ad lumen praemiorum. Qui hujus divini verbi patitur egestatem, cogitur intrare Aegyptum, id est tenebras. Involvitur enim tenebris ignorantiae, et subjacet dominio Pharaonis, id est diaboli, qui princeps est Aegypti, hoc [0692B] est tenebrarum, juxta illud Apostoli: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in coelestibus* (Ephes. VI, 12). Sub jugo Pharaonis fiunt lutea opera, id est dissoluta et sordida. Ab ipso dantur paleae, id est leves cogitationes. Palearum est leviter accendi, et in momento consumi. Sic et malae cogitationes a diabolo immissae cito in mentibus nostris accenduntur, carnis mollitie consentiente. Sed si viriliter studeamus resistere, Deo juvante, protinus exstinguuntur. Paleis accensis coquebatur lutum, et solidabatur in lateres: et pravae cogitationes, quae sunt lutum, paleis delectationis accenduntur. Quae cum transeunt in actum, tunc decoquuntur; [0692C] cum vero ducuntur in consuetudinem, tunc solidantur.

SERMO LXXII ^[122]. *De via impiorum et via Domini.*

1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum* (Psal. I, 1). Pii sunt qui in Deum credunt; et ipsum colunt. Est enim pietas cultus Dei (Job. XX, juxta LXX). Hic autem cultus in tribus consistit, fide, spe et charitate, quae sunt invisibilia. His tribus carent impii, qui eum non colunt; et quorum consilium est visibilia invisibilibus, terrena coelestibus praeponere. Horum caput et princeps est diabolus qui primus a pietate recessit, et impius factus etiam homines in paradiso positos, ab eadem pietate [0692D] fraude sua dejecit, [1199] volens eos habere socios sui erroris, et participes iniquitatis. Ille enim Evam seduxit, et illa virum sibi subdidit. Similiter adhuc daemon suggerit carni, caro spiritui, et fit impiorum consilium. Dicit enim sibi invicem: *Omnium nostrum sit unum marsupium* (Prov. I, 14). Ponunt ergo in memoria, quasi in marsupio, quisque obolum suum: daemon scilicet suggestionem, caro delectationem, spiritus consensum. Inde, tanquam de symbolo, comparant sibi victum competentem: caro quidem combustionem, ignem scilicet qui non exstinguitur: spiritus malam conscientiam, id est vermem qui non [0693A] moritur; daemon autem emit utriusque sanguinem.

2. Ad hoc consilium impiorum itur quatuor modis. Quidam enim trahuntur invitati, alii attrahuntur illecti, alii seducuntur ignari, alii sequuntur spontanei. Istitis necessariae sunt quatuor virtutes, per quas armati resistant, ne in consilio eant. Invitatis necessaria est fortitudo, qua resistant usque ad mortem minis, cruciatibus, et damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quae reprimit illicita desideria, nec credit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quae ab utilibus inutilia discernit, et docet quid tenendum, quidve rejiciendum sit. Justitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Justitia est rectitudo voluntatis, quae nec amat peccare, nec peccato consentire. [0693B] Justitia et fortitudo sedem habent voluntatem; quia voluntas justa debet esse, et fortis. Est autem justitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora praeponens. Hanc non videtur habuisse Adam, qui malo consentiens, quod utile erat deseruit. Prudentia et temperantia sedem habent in ratione; quia ratio prudens debet esse, et temperata. Est quippe prudentia, ratio docta, scilicet a gratia, vitare contagia injustitiae propter justitiam. Vitat quidem non solum injustitiam apertam, sed etiam illa quae sunt aliquo modo contra justitiam, attendens non quod licet, sed magis quod expedit: vitans divitias et quaedam alia, non quia illicita, sed quia justitiae solent esse impedimenta. Sed propter quosdam qui ex hypocrisi hoc faciunt, additur, *propter* [0693C] *justitiam*. Justitia est perfectio animae rationalis. Aliae virtutes sunt ad ejus acquisitionem vel conservationem, fortitudo, temperantia, prudentia, quae justitiam conservant, ne amittatur aut minuatur. Postquam vero perfecta est justitia, et transit in affectum cordis, idem est quod illa tria; quia fortis est, prudens, temperata.

3. *Qui non abiit*. Abire pertinet ad illos qui sunt inconstantes, et leviter possunt impelli. Quod quidam volentes evitare, fiunt evidenter obstinati, nullius consilio acquiescentes, propositum suum immobiliter

tenentes: et ideo adjunctum est, *et non stetit*; scilicet, ut nec levis sit, nec obstinatus. Via peccatorum est mundus, vel propria voluntas, [0693D] quae est superbia, ex qua omnia mala, sicut ex communi sunt bona. *Et in cathedra pestilentiae non sedit*. Sedit, qui docet exemplo suo faciens peccare alios. Cathedra est haec, et quatuor pedibus subsistit. Primus pes est malitia; secundus, contemptus Dei; tertius, irreverentia; quartus, astutia. Malitia est amare malum, et saporem mali habere; et malum, quia malum est diligere, sicut facit diabolus, et nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando, ut tales timeant Deum non timore bono, sed ne incurrant vel damnum rerum, vel corporis cruciatum: ut amplius fiant mali, contemnant et ipsum Deum; et fit secundus pes contemptus Dei. Item posset fieri ut malum amarent, Deum contemnerent, sed inhiberet eos pudor hominum cum quibus habitant: ideo ad [0694A] augmentum mali sequitur tertius pes irreverentia, ut nec Deum timeant, nec homines vereantur. Ad consummationem vero malitiae adest quartus pes astutia, ut sciant uti tribus praedictis, miscentes oleo venenum, et melli acetum. Eminens pars cathedrae, cui sedens inhaeret, est potentia. Si enim potens est qui praedicta habet, tunc plurimum nocet: vel si potentem sibi allicere potest, quem consilio suo seducat, et ad malum impellat. [1200] Deinde apponitur pulvinar, ut suaviter sedeat. Pulvinar fit de levibus pennis avium, significans vanam gloriam, et favorem popularem, quibus homines delectati extolluntur. Scabellum pedibus supponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt, sed spirituales simulant, [0694B] ut magis decipiant. Horum doctrina est quasi pestilentia, multa loca occupans et vastans.

4. *Sed in lege Domini voluntas ejus*. Superiori versu dictum est quid sit respuendum; in hoc autem dicitur quid sit appetendum. In illo dictum est tanquam *declina a malo*; hoc autem, *et fac bonum* (Psal. XXXVI, 27); quod utique est ambulare in lege. Sed quoniam haec via agit non gressu corporis, sed affectu mentis; ideo dictum est: *In lege domini voluntas ejus*. Velle enim, teste beato Gregorio, mente ire est. Per hanc viam incedunt, et quasi quemdam cursum ducunt tria genera hominum, servus, mercenarius, filius. Trahunt autem eundem cursum jumenta, quorum nomina sunt, comminatio et promissio. Super comminationem servus sedet, [0694C] super promissionem mercenarius. Horum uterque trahit cursum, alter timore, alter cupiditate; et uterque propriis stimulis impellitur. Solus filius, qui nec timore quatitur, nec illicitur cupiditate, sed spiritu dilectionis agit, sine labore aut laesione vehitur in curru: *Quicumque enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei* (Rom. VIII, 14). Habet etiam curru ille quatuor rotas, illas scilicet quatuor animi affectiones notissimas, amorem et laetitiam, timorem et tristitiam. Amant enim reprobi temporalia, et laetantur cum male fecerint; sed hunc amorem et hanc laetitiam sequitur timor et tristitia sempiterna. Electi vero, quibus dicitur: *Mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia* [0694D] *vestra vertetur in gaudium* (Joan. XVI, 20); ponunt primas rotas timorem et tristitiam, posteriores amorem et laetitiam. Ipsius enim commutatur timor in charitatem, tristitia in laetitiam sempiternam.

5. Notandum autem, quod haec via legis Domini consummatur sex diebus. Et prima quidem dicta est gemitus cordis; secunda, confessio oris; tertia, largitio propriae possessionis; quarta, labor corporis; quinta, abnegatio propriae voluntatis, sexta, contemptus mortis. In septima fit quies ab omnibus praedictis, sperans octavam resurrectionis. *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte*. In quocunque statu sit homo positus, nunquam recedendum est illi a lege Domini, sed semper in die bonorum non immemor sit malorum, et in die malorum memor [0695A] sit semper bonorum. Potest etiam per diem et noctem contemplativa et activa vita intelligi, quae amhae continentur in lege Domini.

SERMO LXXIII ^[123]. *De insipientia hominum non timentium nec diligentium Deum.*

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (Psal. XIII, 1). Deus, licet unus sit, et unum sit, tamen non sui varietate, sed animi nostri mutatione, gustantibus nobis diversos videtur habere sapes. Sapit enim timenti, justitiam et potentiam; sapit amanti, bonitatem et misericordiam. Unde et alibi ait idem iste propheta: *Semel locutus est Deus, duo haec audivi; quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia* (Psal. LXI, 12, 13). Idem quippe est audire hoc, quod gustare; quia utrumque fit una et [0695B] simplicissima mente. Itaque semel locutus est Deus, quia unum genuit Verbum. Caeterum nos per

unum Verbum duo haec audimus sive sapimus, *quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia*. At is quidem penitus insipiens est, cui nec timorem Deus sapit, nec amorem. Discat quantum vult; ego sapientem non dixerim, dum nec timebit, nec diliget Deum. Quomodo enim dixerimus in sapientia consummatum, quem video nec initiatum? Nam initium sapientiae timor Domini (Psal. CX, 9); consummatio amor: media sibi vindicat spes. Cui ergo nec justitiam sapit Deus per timorem, nec misericordiam per amorem; is plane dicit in corde suo: *Non est Deus*. Deum enim non putat, quem nec justum, nec pium reputat.

[1201] **SERMO LXXIV** ^[124]. *De corruptione hominum. [0695C]*

Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (Psal. XIII, 1). Habet anima corruptionem suam, habet et corpus suam. Corruptio animae tripartita est; quadripartita est corporis. Corpus siquidem constat ex quatuor elementis: anima vero in triplici vi subsistit. Est enim rationalis, concupiscibilis, irascibilis. Rationalis, cujus sanitas est cognitio veritatis, corrumpitur superbia. Corrupta autem fallitur duobus modis: in cognitione sui et cognitione Dei. Concupiscentiam corrumpit vana gloria, iram invidia. Corruptio corporis dicitur abominatio; et fit quatuor modis, secundum quatuor elementa ex quibus **[0695D]** constat. Quatuor enim sunt quae corpus corrumpunt, curiositas, loquacitas, crudelitas, voluptas. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus singulis maxime vigent singula elementa. Nam in oculis est ignis: in lingua, quae vocem format, aer: in manibus, quarum proprie tactus est, terra: in membris genitalibus, aqua. Has quatuor partes corrumpit illa quadripartita pestis: oculos scilicet curiositas, linguam loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas. Sic fiunt homines *corrupti et abominabiles*, corrupti in anima, abominabiles in corpore; corrupti **[0696A]** coram Deo, abominabiles coram hominibus. *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*. Quatuor genera sunt hominum, quorum omnium nullum est quod faciat bonum, nisi unum. Quidam enim sunt qui Deum nec intelligunt, nec requirunt; et hi mortui sunt. Alii intelligunt quidem, sed non requirunt; et hi impii sunt. Alii requirunt, non autem intelligunt: et hi fatui sunt. Alii vero et intelligunt, et requirunt; et hi sancti sunt: de quibus solis dici potest quia ipsi sunt qui faciunt bonum.

SERMO LXXV ^[125]. *De poenitentia in mortem non differenda.*

Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt. Quid dissimulant homines in vita sua agere poenitentiam, et extrema de confessione praesumunt? Quomodo sub unius horae articulo revocari **[0696B]** posse aestimant omnia animae membra, cujus concupiscentiae et desideria per totum mundum sparsa sunt, et ubique terrarum velut quodam visco tenentur? Non dico, ait Dominus, quin et talium salvem aliquos; potens sum enim in momento omnia revocare: sed *non congregabo conventicula eorum de sanguinibus* (Psal. XV, 4), id est, qui in sanguine perseverant, donec multiplicatis infirmitatibus deserantur a peccatis, antequam deserant ea. Non magna talium conventicula congregabo. Si bene memini, in toto canone Scripturarum unum latronem invenies sic salvatum. Noli ergo huic tam periculosae exspectationi credere temetipsum. Et quidem spiritus non modo ubi vult, sed quando vult, spirat **[0696C]** (Joan. III, 8); nec ei difficile est de subito perfectam dare contritionem cordis, quam vix multo tempore alii consequuntur: sed unde scis quod tunc tibi ita subvenire velit, quem tu interim sic repellis? Benignus quidem est spiritus sapientiae: sed non liberabit maledictum a labiis suis (Sap. I, 6). Audi quis ille sit: *Maledictus qui peccat in spe*.

SERMO LXXVI ^[126]. *De necessitate et commendatione divinae gratiae.*

Praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis (Psal. XX, 4). Triplex nobis necessaria est benedictio, praeveniens, adjuvans, et consummans. Prima misericordiae, secunda gratiae, tertia gloriae. Praevenit misericordia conversionem, adjuvat gratia conversationem, perficit gloria consummationem. Nisi **[0696D]** trinam hanc benedictionem dederit Deus, non poterit dare terra nostra fructum salutis. Neque enim aut inchoare bonum, donec a misericordia praeviamur; aut agere bonum, donec adjuvemur a gratia; aut consummari in bono possumus, donec gloria repleamur. Verum in his tribus non immerito dulcius sapit

ea, quae non modo immeritos, [1202] sed et male meritos praevenit: ut dum adhuc filii sumus irae, et operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, et ne petentibus quidem, imo et impetentibus ^[127], non invocantibus, **[0697A]** sed provocantibus; non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitae, adoptionis spiritum largiatur. Quid illi animae dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Merito proinde benedictio dulcedinis nominatur ea quae praevenit; quia quae adjuvat, fortitudinis; quae consummat, plenitudinis est.

SERMO LXXVII ^[128]. *De varia sorte hominum cognoscentium et non cognoscentium Deum, item cognitorum et non cognitorum a Deo.*

Populus quem non cognovi, servivit mihi (Psal. XVII, 45). Non esset magnae admirationis, si populus a Deo cognitus serviret illi. Cum vero incognitus illi serviat, et in auditu auris obediat, magnae laudi adscribendum est. Ex hoc genere cognitorum et **[0697B]** non cognitorum, et cognoscentium et non cognoscentium, sunt quatuor differentiae. Quidam enim sunt qui a Deo cognoscuntur, et Deum cognoscunt: alii non cognoscuntur, nec cognoscunt: alii cognoscuntur quidem, sed ipsi non cognoscunt: alii non cognoscuntur, et tamen cognoscunt: Cognoscere Dei, est felicem facere: cognoscere hominis, est gratias agere. Qui ergo cognoscuntur a Deo, et Deum cognoscunt, sancti angeli sunt; qui ab eo felices facti, ejus laudibus semper vacant, et obsequiis deserviunt. Qui nec cognoscuntur, nec cognoscunt, pauperes sunt necessarii; quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat servitus divina. Qui autem cognoscuntur, sed non cognoscunt, divites sunt hujus **[0697C]** saeculi; qui acceptis quidem opibus affluunt, sed carnalibus desideriis hujus saeculi pressi, nunquam ad coelestia cor suspendunt. Qui vero non cognoscuntur et cognoscunt, pauperes sunt voluntarii; quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quaecunque pericula possunt separare a charitate Dei. Et hi nimirum multis modis probantur adversis, durisque fatigantur tribulationibus, sicut scriptum est: *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis* (Eccli. XXVII, 6). Ex quorum item persona loquitur psalmus: *Deus, Deus meus, respice in me; quare me dereliquisti?* Nunquid non incogniti videntur, qui orant ut respiciantur? Verumtamen licet derelicti videantur, ipsi tamen Deum cognoscunt; et ex persona cognoscentium statim in eodem **[0697D]** psalmo subinfertur: *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; et nocte, et non ad insipientiam mihi* (Psal. XXI, 2, 3). De his ergo vox divina dicit: *Populus quem non cognovi, servivit mihi*. Ac si aperte diceret angelis suis: Quid, si vos mihi servitis, quos felices facio, quandoquidem illi mihi serviunt, quos in sua paupertate derelinque? Et quid, si vos mihi obeditis qui faciem meam videtis, cum et illi obediant, qui me tantum audiunt, et non vident? Vident quippe angeli, audiunt homines. Audiunt scilicet et obediant, ut quandoque similes angelis facti, mereantur ipsi quoque videre. Itaque auditus est meritum **[0698A]** videndi, visio praemium audiendi. Et prius est audire, videre posterius, sicut scriptum est: *Audi, filia, et vide* (Psal. XLIV, 11). Quisquis ergo in futuro Deum videre desiderat, profecto necesse est ut in praesenti prius Deum audiat, et in auditu auris obediat.

SERMO LXXVIII ^[129]. *De differentia tabernaculi, atrii, domus.*

Tria sunt tabernacula, atria, domus. In tabernaculis sunt omnes justi in carne viventes et laborantes; quia tabernacula laborantium sunt et militantium. Tabernaculum vero habet tectum, sed fundamento caret, et portabile est; quia justus in praesentibus non sunt fundati, sed inquirunt civitatem desursum fundamenta habentem. Fides etiam eorum, quae est fundamentum, non est in terrenis, **[0698B]** sed in Domino. Tectum habent, id est, munimentum gratiae et protectionem. Atria sunt domui vicina, amplitudinem habentia. In illis sunt animae sanctae corporibus exutae, quae in latitudine sunt, deposita carnis angustia. Atria habent fundamentum, sed non tectum; quia animae [1203] quae in amore Dei sunt, non ruunt, unde *stantes erant pedes nostri* (Psal. CXXI, 2): sed non habent tectum adhuc exspectantes augmentum, quod non erit nisi in resurrectione corporum suorum. Post ipsam sane resurrectionem cum angelis erunt in domo quae habet fundamentum et tectum. Fundamentum est stabilitas aeternae beatitudinis, tectum consummatio et perfectio ipsius.

SERMO LXXIX ^[130]. *De voluntate Deo semper et in omnibus subjicienda. [0698C]*

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum (Psal. LVI, 8). Via regia, fratres, nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. Porro invenire est hominem semel quidem paratum, non quidem secundo. Si dixerit ei Deus, *Ejice ancillam et filium ejus* (Gen. XXI, 10), dico autem opera carnis, non cunctatur. Si dixerit, *Immola mihi filium tuum quem diligis Isaac* (Gen. XXII, 2), hoc plane jam patienter audire non potest, ut fraternae utilitatis aut unitatis gratia, spiritualis sustinere videatur studii detrimenta. Quidni abjiciat facile servus Christi, quidquid ad corpoream pertineat voluptatem? At vero spirituali jucunditate aequanimiter fraudari, quando aut obedientia [0698D] cogit, aut fraternae charitatis ratio postulat, hoc plane magnum, et Deo gratum offerre est holocaustum. Memento tamen, non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumaciae jugulari.

SERMO LXXX^[131]. *De multiplici unitate.*

1. *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum* (Psal. CXXXII, 1). Est unitas naturalis, unitas carnalis, unitas virtualis, unitas moralis, unitas spiritualis, unitas socialis, unitas personalis, unitas principalis. Unitas carnalis est inter corpus et animam. Unitas carnalis inter virum et [0699A] mulierem, de qua dictum est: *Erunt duo in carne una* (Gen. II, 24). Unitas virtualis est, quae hominem sibi ipsi conjungit, ut non per diversa effluat, sed cum Propheta, unam petat a Domino (Psal. XXVI, 4). Unitas moralis est quae nos conjungit proximo. Unde Psalmista: *Qui habitare facit unius moris in domo* (Psal. LXVII, 7). Unitas spiritualis est, quae nos conjungit Deo. Unde Apostolus: *Qui adhaeret Deo, unus spiritus est* (I Cor. VI, 17). Unitas socialis inter angelos, quibus omnimodis idem velle est, idem nolle. Unitas personalis in Christo. Unitas principalis, quae et substantialis, est in Trinitate.

2. *Ecce quam bonum et quam jucundum.* Sunt quaedam bona, et jucunda; sunt quaedam nec bona, nec jucunda; sunt quaedam bona, et non jucunda; [0699B] sunt quaedam jucunda, et non bona. De bonis et non jucundis pervenitur ad bona et jucunda. De jucundis et non bonis pervenitur ad non bona et non jucunda. Bona et non jucunda sunt continentia, patientia, disciplina. Jucunda et non bona, voluptas, curiositas, et vanitas. Nec bona nec jucunda, invidia, tristitia, aecidia. Bona et jucunda, honestas, charitas et puritas. Ad hoc bonum et jucundum obtinendum necessaria est unitas virtualis, et unitas moralis. Primam disturbant pusillanimitas et levitas. Pusillanimitas facit propositum relinquere, levitas mutare. Alteram obstinatio, suspicio et simulatio disturbant. Obstinatio non recipit proximum, suspicio non credit proximo, simulatio non se jungit proximo. Spes aeternorum expellit pusillanimitatem, humilis obedientia [0699C] levitatem. Obstinatio humilitate, suspicio et simulatio charitate pelluntur.

SERMO LXXXI^[132]. *De laudatione Dei in ore peccatoris.*

Non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. XV, 9). Etiam quae est in ore peccatoris poenitentis, non videtur speciosa; quia adhuc de peccati recordatione et memoria confusionem patitur, et frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo est utilis et fructuosa confessio, etsi non speciosa decoraque laudatio. Postquam vero de beneficiis Dei proficiens adhaeret divinae laudi, et in ea assidue delectatur et proficit, ita ut nihil aliud placeat ei, tunc in ore ejus est speciosa laus Dei: ad similitudinem agricolae, [0699D] qui dum stercoret agrum suum, totus [1204] in luto est et stercorebus, et non est pulcher labor ejus, etsi sit fructuosus; quando colligit manipulos segetis, tunc labor est speciosus et dulcis.

SERMO LXXXII^[133]. *De diligenti custodia cordis.*

1. *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit* (Prov. IV, 23). Duobus autem modis vita a corde procedit: aut quia corde creditur ad justitiam (Rom. X, 10); et justus ex fide vivit (Rom. I, 17); et fide mundatur cor (Act. XV, 9); et mundo corde Deus videtur (Matth. V, 8), id est agnoscitur; et haec est vita aeterna, ut cognoscant te unum [0700A] Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. XVII, 3): aut quia Christus vita nostra, qui nunc per fidem habitat in cordibus nostris (Ephes. III, 17), erit cum apparebit, et nos cum ipso apparebimus in gloria (Coloss. III, 4); et qui nunc latet in corde, tunc quasi de corde ad corpus procedet, quando reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae (Philipp. III, 21). Unde et alius

apostolus ait: *Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus* (I Joan. III, 2).

2. Sed considerandum est quomodo dicat, *Omni custodia serva cor tuum.* Solent dicere homines hujus saeculi: Bonum castellum custodit, qui corpus suum custodit. Nos autem non sic: sed sterquilinum vile custodit, qui custodit corpus suum, Apostolo [0700B] teste, *Quoniam qui seminat in carne, de carne metet corruptionem; qui vero, inquit, in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam* (Galat. VI, 8). Ac si dicat, colendum, custodiendum magis animae castrum, quoniam aeterna ex ipso vita procedit. Sed castrum istud in terra inimicorum situm undique impugnatur; et idcirco omni custodia, id est ex omni parte, vigilantia sollicitudine est muniendum, inferius, superius, ante et retro, a dextris et sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis, quae militat adversus animam; quia caro concupiscit adversus spiritum. Superius imminet judicium Dei: horrendum est enim incidere in manus Dei viventis (Hebr. X, 31). Sollicite satis hac parte cor suum custodierat, qui dicebat: *Semper enim quasi tumentes* [0700C] *super me fluctus timui Deum* (Job. XXXI, 23). Retro mortifera delectatio est, quae oritur ex recordatione praeteritorum peccatorum: ante, instantia tentationum: a sinistris vero arrogantium fratrum et murmurantium inquietudo: a dextris obedientium fratrum devotio. Possunt enim hi quoque, nisi caveatur, duobus nocere modis: aut bonis eorum actibus invidendo, aut singularem gratiam aemulando.

3. Vigilet ergo adversus carnem rigor disciplinae: contra judicium Dei, judicium propriae confessionis; et hoc sit duplex, manifestum de manifestis, occultum de occultis. Unde ait Apostolus: *Si nosmetipsos diducemus, non utique judicemur* (I Cor. XI, 31). [0700D] Contra delectationem, quae procedit de recordatione praeteritorum peccatorum, frequentia lectionis: contra instantiam tentationis, instantia supplicis orationis: contra fratrum inquietudinem, patientia et compassio: adversus obedientium fratrum fervorem, congratulatio et discretio. Congratulatio enim expellit invidiam, discretio nimiam aemulationem.

SERMO LXXXIII^[134]. *De laude humana caute recipienda.*

Mel invenisti? noli multum comedere, ne forte satiatus evomas illud (Prov. XXV, 16). Potest non incongrue hoc loco mellis nomine favor humanae laudis intelligi: meritoque non ab omni, sed immoderato [0701A] mellis hujus edulio prohibemur. Est enim cum utiliter humanas laudes recipimus, fraternae duntaxat intuitu charitatis, et ad salutem eorum qui nobis propterea facilius acquiescunt. Hac ergo paritate servata, mellis hujus moderata comestio non nocebit. Si quid vero amplius est, a malo est, et in perniciem convertetur. Invenio enim melle immoderatus vescitur, quisquis apponens omnino cor suum, favore humanae laudis inflatur, incrassatur, impingatur: a quo se Propheta sanctus custodiri deprecatur a Domino, non quidem mellis, sed olei satis [1205] vicina appellatione ipsum quem praediximus favore exprimens, ubi ait: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum* (Psal. CXL, 5). Vis nosse quando evomat immoderatus epulatur [0701B] mellis edulium, quod usque ad satietatem sumens, modum paritatis excessit? Tunc sine dubio laudes, quibus satiabatur, non alium fructum quaerens, sed favore ipso contentus humano; tunc, inquam, multa cum anxietate evomit, quod cum perniciose delectatione comedit, cum alium quemlibet laudari audiens invidia contabescit. Mens enim dedita vanitati, et arrogantia tumens, laudem alterius, suam reputat vituperationem.

SERMO LXXXIV^[135]. *De constantia adversus diabolum tentantem.*

1. Duo loca sunt animae rationalis: inferior, quem regit; et superior, in quo requiescit. Inferior, quem regit, corpus; superior, in quo quiescit, Deus. De utroque potest recte intelligi quod scriptum est, *Si* [0701C] *ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne dimiseris* (Eccl. X, 4): vel inferiorem scilicet, regendo; vel superiorem, quiescendo. Sed hoc quod prius dixi, convenit rudibus adhuc et imperfectis, quibus loquitur Apostolus: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem* (Rom. VI, 19). Habet quippe anima tria facere in corpore, vivificare, sensibiliter, regere. Sed sive auferatur vita, sive sensus perturbetur, de neutro

condemnatur. Sin vero tentatori victa succumbit, hoc illi ad peccatum reputatur. Dicitur ei ergo ne ascendente super eam spiritu, locum suum deserat, hoc est, ne ingruente [0701D] tentatione membra sua arma iniquitatis peccato exhibeat.

2. Notandum autem quod dicitur, *Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis*. Nihil quippe adversus nos malignus spiritus potest, nisi missus aut permissus. Unde cum ejus sit voluntas semper mala, nunquam potestas est nisi justa. Nam voluntas quidem mala ex se ipso sibi inest, potestatem vero non aliunde quam a Deo habet. Quam tamen potestatem semper moderatur Dominus, ne scilicet ex nequitia voluntatis plus puniat, quam eorum exigunt merita qui puniuntur. Et haec de inferiori loco [0702A] dicta sint. Caeterum de superiori hoc intelligitur, ne quietem mentis, quam in Deo habet, tentante diabolo deserat, sed undecunque ille tentaverit, ipsa in Deo fixa constanter in tranquillitate permaneat. Haec posterior sententia convenit perfectis, qui cum Elia dicere possunt, *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto* (IV Reg. III, 14): et illud de Joanne apostolo, *quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo* (I Joan. IV, 17). Haec, inquam, sententia convenit perfectis, qui jam in sua conversatione quodam modo imitantur statum aeternitatis.

SERMO LXXXV ^[136]. *De casu animae irretectibili.*

Sive ad austrum, sive ad aquilonem arbor ceciderit, ibi erit (Eccle. XI, 3). Austri calor et lenitas in [0702B] sacra Scriptura bonam solet habere significationem: ab aquilone vero panditur omne malum (Jerem. I, 14). Porro homines sicut arbores vidit aliquis (Marc. VIII, 24). Exciditur autem arbor in morte: et quocunque ceciderit, ibi erit; quia ibi te judicabit Deus ubi invenerit. Ibi, inquam, erit immutabiliter et irretectibiliter. Videat quo casura sit antequam cadat; quia postquam ceciderit, non adjiciet ut resurgat, sed nec ut se vertat. Quo vero casura sit arbor, si scire volueris, ramos ejus attende. Unde major est copia ramorum et ponderosior, inde casuram ne dubites, si tamen fuerit tunc excisa. Rami nostri, desideria nostra sunt: quibus ad austrum extendimur, si spiritualia fuerint; si carnalia, ad aquilonem. Quae vero praeponderant, medium corpus [0702C] indicat. Ea namque praeponderant, quae secum traxerint corpus. Sic enim est corpus nostrum inter spiritum cui servire debet, et carnalia desideria quae militant adversus animam, sive potestates tenebrarum, ac si vacca sit inter raptorem et rusticum constituta. Quidquid ille minetur, [1206] quidquid intendat, si vaccam non duxerit, rusticus vicit. Sic quantumcunque saeviat malignus, quantumcunque prava desideria crucient: si vas suum sibi vindicat anima, vicisse credenda est, ut, quemadmodum ait Apostolus, *Non regnet peccatum in nostro mortali corpore*: sed sicut exhibuimus membra nostra serviro iniquitati ad iniquitatem, sic exhibeamus servire justitiae in sanctificationem (Rom. VI, 12, 19).

SERMO LXXXVI ⁽¹³⁷⁾. *De creatione in certo pondere, mensura et numero.* [0702D]

1. *Omnia fecisti in pondere, et mensura, et numero* (Sap. IX, 21). Ad differentiam ipsius divinae essentiae dictum est. Creaturae enim in pondere, et mensura, et numero factae sunt: solus Creator his omnibus caret. Pondus in dignitate rei consideratur. In pondere igitur facta est, quae rei sui generis est comparanda, aut secundum majus, aut secundum minus, aut secundum aequale. Pondus habet, quae quanti valeat aestimari potest. Mensura vero in loco et tempore consideratur. Quod si locum solum accipimus corporalem, incorporeorum mensura in tempore [0703A] erit, et non in loco. Neque enim anima in loco potest esse corporeo; nec corpus, de quo magis videtur, locus animae est. Quomodo enim corpore clauditur, quae sic vegetat exteriora, sicut interiora. Sic est in superficie cutis, sicut in visceribus intimis.

2. Sicut ex affectione carnali et consuetudine corporum sic errat anima, ut se ipsam nesciat nisi corpoream cogitare. Ubi est enim thesaurus ejus, ibi est et cor (Matth. VI, 21). Hoc sapit quod diligit. Affectionibus siquidem obligata et illita terrenis, suam ipsius faciem considerare non potest. Infixa est in limo profundi, et se ipsam non videt, sed putat formam suam esse luteam illam quam portat imaginem. Sed omnino aliter est: et aliter consideratur mensura animae secundum locum. Locus si [0703B] quidem unicuique rei, finis est suae substantiae. Substantia vero animae in ratione, in memoria, in consilio, in judicio,

caeterisque similibus est: quae omnia suo quoque fine clauduntur. In mensura est ergo factus omnis spiritus, praeter divinum: quia et ratio ejus, et memoria, et caetera omnia suam habent mensuram. In numero facta sunt omnia, vel secundum partium compositionem, ut sunt corpora; vel secundum varietatem et mutabilitatem, ut sunt etiam incorporea. Solus Deus est, in quem nec pondus, nec mensura cadit omnino, nec numerus. Unus Deus est, non habet sui generis cui valeat comparari. Unus est et solus ipse penitus inaeestimabilis, aeternus quoque et immensus, indivisus et omnino invariabilis.

SERMO LXXXVII ^[138]. *De osculo sponsi, seu gratia contemplationis.* [0703C]

1. *Osculetur me osculo oris sui* (Cant. I, 1). Tria sunt oscula: primum, pedum; secundum, manuum; tertium, oris. Cum primo convertimur, pedes Domini osculamur. Duo autem sunt pedes Domini, misericordia et veritas. Hunc utrumque pedem Deus convertentium cordibus imprimit, et utrumque pedem peccator quisque, si vere convertitur, amplectitur. Si enim solam misericordiam sine veritate reciperet, per praesumptionem caderet. Rursus si veritatem sine misericordia reciperet, nihilominus per desperationem periret. Sed ut fiat salvus, ad utrumque pedem humiliter provolvitur; ut per veritatem peccata damnet, et per misericordiam veniam speret: [0703D] et hoc primum osculum. Secundum osculum fit, cum primum ad bona opera consurgimus. Tunc manus Domini osculamur, cum ei nostra bona opera offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. At vero tertium osculum tunc fit, cum jam consumpto luctu poenitentiae, jam acceptis virtutum donis, mens coelesti desiderio inspirata, ad secreta interioris cubiculi gaudia impatiens amoris introduci desiderat: cum dulcibus suspiriis, vocem animi interruptentibus, pio cordis affectu decantat. *Vultum tuum, Domine, requiram* (Psal. XXVI, 8). Et ita ex vehementi desiderio fit ei praesens Sponsus, quem sic amat, [1207] quem sic affectat, cui sic suspirat. [0704A] Primum itaque osculum fit in remissione peccatorum, et dicitur propitiatorium. Secundum fit in donis virtutum, et vocatur munerarium. Tertium fit in contemplatione coelestium, et vocatur contemplarium.

2. Sciendum est autem esse duo genera contemplationis. Quidam enim sunt qui ascendunt, et cadunt: alii vero qui rapiuntur, et descendunt. Ascendunt sicut illi, de quibus scriptum est: *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*. Gratias non egerunt, quia viribus suis et ingenio tribuerunt quod Deus revelavit illis. Ideo sequitur casus eorum: *et evanuerunt in cogitationibus suis*. *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt* (Rom. I, 21, 22). Electi vero rapiuntur, sicut Paulus [0704B] et sui similes. Sed et descendunt; ut ea quae per excessum mentis viderint, loquantur parvulis: eo sane modo quo capiantur ab ipsis. Rapiuntur Paulus cum dicit: *Sive mente excedimus, Deo*. Descendit cum dicit: *Sive sobrii sumus, vobis* (II Cor. V, 13). Hoc posteriori genere contemplationis rapi desiderat anima perfecta in castissimos amplexus Sponsi sui, dicens: *Osculetur me osculo oris sui*. Ac si diceret: Ego non viribus meis, non industria, non meritis ad contemplanda gaudia Domini mei assurgere valeo: sed ipse *osculetur me osculo oris sui*, id est ejus gratia fiat; non per doctrinam, non per naturam, sed per gratiam suam *osculetur me osculo oris sui*. Miro autem modo gratiam operantis, et opus, et modum operis eleganter expressit. Cum enim dicit, *osculetur*, [0704C] operantis gratia monstratur: cum autem supponit, *osculo*, ipsum opus, id est contemplatio, designatur; cum vero adjungit, *oris sui*, modum operis, scilicet quo fiat contemplatio, evidenter expressit. Per os quippe Verbum intelligitur.

3. Fit autem contemplatio ex condescensione Verbi Dei ad humanam naturam per gratiam, et exaltationem humanae naturae ad ipsum Verbum per divinum amorem. Nec absurdum cuiquam videri debet, si in contemplatione Verbi Dei haec ita distinguamus: cum ejusdem quoque Verbi Dei incarnationem eodem ordine factam Evangelium testetur. Ibi etenim gratia praemittitur, cum ab angelo Virgo salutatur: *Ave*, inquit, *gratia plena*. Etenim cujus [0704D] sit, et quanta sit ipsa gratia, subjungit, dicens: *Dominus tecum*. Opus etiam ejusdem gratiae subinfertur, cum dicitur: *Benedictus fructus ventris tui*. Fructus namque ventris tui, incarnatio est Verbi. Modus vero tanti operis edocetur, ubi dicitur: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. I, 28, 35). In quibus operibus Verbi, sive his quae de Evangelio protulimus, sive his quae de Canticis canticorum exposuimus, manifeste stat, et istam scilicet incarnationem ex sola

ubertate divinae gratiae esse factam; nec illam, id est contemplationem, quandoque humana voluntate, sed divino tantum munere provenire posse. [0705A]

4. Et notandum, quod haec ipsa contemplatio tribus modis pro diverso statu temporum distinguitur. Et primo quidem vocatur cibus; secundo, potus; tertio, ebrietas. Unde et in consequentibus electi quoque voce Sponsi invitantur, dicentis: *Comedite, amici, et bibite, et inebriamini, charissimi* (Cant. V, 1). Prius comedunt, dum in carne adhuc corruptibili degunt. Postmodum vero corpore exuti, et in coelum translati, jam bibere dicuntur eadem quae prius comederant; quia jam per speciem contemplantur sine labore, quae prius per fidem crederant, dum in corpore positi peregrinarentur a Domino, et in sudore vultus sui vescerentur pane suo: sicut et nos facilius suminus ea quae bibimus, quam illa quae mandimus; quia in illis nonnullus labor, in his levis [0705B] est transitus. In hoc ergo statu positi sancti bibere quidem possunt, sed inebriari non possunt; quoniam a perfectissima contemplatione divinitatis quodam modo retardantur, dum adhuc resurrectionem sui corporis in fine saeculi praestolantur. Qua facta ita corpus menti, et Deo mens inhaerebit, ut jam deinceps nihil sit, quo ab interna ebrietate contemplationis revocari possit. Prima itaque invitatione qui comedunt, [1208] vocantur amici, id est chari; in secunda quia bibunt, chariores; in tertia quia inebriantur, charissimi.

5. *Quia meliora sunt ubera tua vino* (Cant. I, 1). Duo sunt ubera sponsae, unum congratulationis, alterum compassionis. Unde Apostolus his duobus parvulos fovens: *Gaudere, ait, cum gaudentibus, [0705C] flere cum flentibus* (Rom. XII, 15). Vinum accipitur desiderium saeculare, de quo scriptum est: *Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile* (Deut. XXXII, 33).

6. *Fragrantia unguentis optimis* (Cant. I, 2): innuit quod aliqua sunt unguenta bona, aliqua meliora, quibus omnibus superferantur haec optima. Dicamus ergo tria genera esse unguentorum. Primum fit de recordatione peccatorum, cum pro ipsis compungimur, et veniam petimus. Et hoc unguentum bonum est, quia cor contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. L, 19), Effunditur autem ad pedes Domini, ibique remunerationem accipit, scilicet remissionem peccatorum, cum Dominus dicit: *Remittuntur [0705D] ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Luc. VII, 47). Secundum unguentum fit de recordatione beneficiorum Dei. Et hoc recte ad caput effunditur; quia virtutes non nisi ad Deum, a quo sunt, referuntur. Hoc autem unguentum jam charius est; quia de hoc scriptum est: *Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus*. Sed hanc perditionem approbat Dominus, cum dicit: *Sinite eam. Quid illi molesti estis? Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis*. Non solum approbat, sed etiam remunerat, cum dicit: *Amen dico vobis, ubicunque praedicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam [0706A] ejus* (Matth. XXVI, 8-13; Marc. XIV, 4, 9). Tertium ergo unguentum componitur de pretiosis aromatis, sicut de quibusdam sanctis mulieribus scriptum est quod *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* (Marc. XVI, 1). Sed hujus tertii unguenti non fit aliqua effusio vel perditio; quia noluit Dominus illud super corpus suum mortuum effundi, sed servari vivo corpori suo, id est Ecclesiae sanctae, cui nimirum mulieres, quae cum unguentis venerant, mittuntur resurrectionem evangelizare. Primum itaque unguentum vocatur unguentum compunctionis, et absuntur igne contritionis; secundum, devotionis, et absuntur igne charitatis; tertium vocatur unguentum pietatis, quod non absuntur, sed integrum conservatur.

SERMO LXXXVIII ^[139]. *De recto usu donorum Dei. [0706B]*

1. Sicut de Christo duo sunt, unum nobis incognitum, scilicet generatio divina, de qua scriptum est: *Generationem ejus quis enarrabit?* (Isa. LIII, 8.) alterum cognitum, ut generatio vel opera humana: ita etiam de Spiritu sancto aliud ejus nostris est mentibus occultum, scilicet, quomodo procedat a Patre et Filio, cum sit aequalis et coaeternus eidem Patri et Filio; aliud vero ipso docente manifestum, videlicet quibus modis operetur gratiam suam in nobis. Duplex quippe est operatio sancti Spiritus. Operatur enim in nobis aliud propter nos; aliud propter proximos. Propter nos, id est propter utilitatem nostram, operatur in nobis primo compunctionem, consumendo [0706C] peccata: secundo, devotionem, unguendo et sanando vulnera: tertio, creando intellectum, tanquam pane confirmat nos et roborat: quarto, haec ipsa multiplicius

augendo, et amorem infundendo, quasi vino inebriat. Caetera charismata, id est sapientiae consilia, et hujusmodi, dantur nobis ad utilitatem aliorum. Unde Apostolus cum de distributione donorum loqueretur, non ait simpliciter, *Alii datur sapientia, alii scientia*; sed addidit dicens, *sermo scientiae, sermo sapientiae* (I Cor. XII, 8): ut ostenderet quod hujusmodi dona propter alios dantur, scilicet ut alii aedificentur.

2. In quibus operibus cavendum est duplex periculum: ne vel illa quae dantur propter nos, dividamus [0706D] proximis; vel illa quae propter proximos, reservemus [1209] nobis. Si enim quae pro utilitate aliorum accepimus, retinemus tantum nobis, charitatem non habemus, et dicitur nobis: *Sapientia abscondita, et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque?* (Eccli. XX, 32.) Rursus si de donis Dei velimus innotescere hominibus, non Deo in occultis cordis placere, humilitatem perdimus, et merito illa voce increpamur: *Quid habes quod non accepisti?* (I Cor. IV, 7.) Sic utroque modo periclitamur, hinc humilitatem, illinc amittendo charitatem. Et quis sine humilitate et charitate potest salvus fieri? Rectus ergo profectus nostri ordo est, ut illis donis, scilicet compunctione et caeteris, studeamus impleri primum; deinde, si [0707A] per gratiam Spiritus sancti caetera supercreverint, id est sapientia et scientia, curemus illa proximis parti. Ita sane obtinebimus illud Spiritus sancti donum, quod vocatur discretio spirituum, si et ea quae nobis tantum congruunt, nobis reservemus, et ea quae ad aliorum utilitatem conferuntur, nobis largiamur et proximis.

SERMO LXXXIX ^[140]. *De osculo a sponsa desiderato, id est Spiritu sancto.*

1. *Osculetur me osculo oris sui* (Cant. I, 1). Os Patris intelligitur Filius. *Nemo autem novit Filium, nisi Pater; et nemo novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (Matth. XI, 27). At vero cuicumque fit ista revelatio, sive Patris, sive Filii, non fit nisi per Spiritum sanctum. Hinc est quod cum [0707B] Petrus dixisset Domino: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, ille respondit: *Beatus es Simon Bar Jona, quod interpretatur, Filius columbae; quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in coelis* (Matth. XVI, 16, 17). Et Apostolus cum praemisisset, quod *oculus non vidit, et auris non audivit, et caetera, statim subjunxit, nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum* (I Cor. II, 9, 10). Videtur ergo sponsa gratiam habere Spiritus sancti, per quam cognoscat Filium aequalem Patri. Nec dicit, *Osculetur me ore suo*, quod solius Filii est dicere, non cujusquam creaturae, quippe quae nullo modo potest esse aequalis Patri: sed, *osculo oris sui*. Porro osculum commune est osculantis et osculati. Si igitur se invicem osculantur Pater et Filius, quid est eorum osculum nisi [0707C] Spiritus sanctus? Hoc itaque flagrat sponsa osculari: *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui*.

2. Hoc osculum testatur etiam Paulus eam accepisse, cum dicit: *Quoniam estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, clamantem, Abba, Pater* (Galat. IV, 6). Hoc osculum pollicebatur et ipse Salvator, cum ad instantiam orationis exhortaretur discipulos: *Si vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in coelis est, dabit bona, id est Spiritum bonum, petentibus se* (Matth. VII, 11; Luc. XI, 13). Ex hujus osculi impressione suscipit anima rationalis ab ipso Sponso suo, Verbo Dei, cognitionem, et amorem veritatis, quae duo quasi labia imprimit ei ipsa Dei virtus et [0707D] Dei sapientia. Siquidem sapientia cognitionem, virtus confert amorem. Habet et ipsa anima similiter duo labia, quibus osculatur Sponsus suum, id est rationem et voluntatem. Rationis est percipere sapientiam, voluntatis virtutem. Si sola ratio percipiat sapientiae cognitionem, et voluntas non habeat virtutis amorem, non est plenum osculum; aut si sola voluntas obtineat amorem, et ratio minime percipiat cognitionem, nihilominus est semiplenum. Tunc vero plenum et perfectum est, quando et sapientia illustrat rationem, et virtus afficit voluntatem.

SERVO XC ^[141]. *De triplici unguento, compunctionis, devotionis, pietatis. [0708A]*

1. Duo sunt pedes Dei, misericordia et iudicium. His circuit et perambulat jugiter spirituales mentes, exsultans ut gigas ad currendam viam (Psal. XVIII, 6): si tamen tales sunt, de quibus merito dicat, *Habitabo in illis, et deambulabo in eis* (II Cor. VI, 16). Hos ergo pedes

primo ungitur anima peccatrix illo primo unguento, quod dicitur compunctionis. [1210] Denique Maria, quae peccatrix erat, unxit pedes Jesu. Nec mediocre sane unguentum hoc videatur, de quo scriptum est: *Et domus impleta est ex odore unguenti* (Joan. XII, 3). Nec mirum, cum etiam in [0708B] coelestibus sentiatur hujusmodi unguenti fragrantia. Veritate attestante quae ait: *Gaudium est angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente* (Luc. XV, 10). Verum quantumlibet unguentum hoc pretiosum videatur, tamen comparatum alteri, quod appellatur devotionis, et conficitur ex memoria beneficiorum divinorum, quo et ungitur caput Domini, vile et nullius pretii intelligitur. Denique de illo dicitur. *Cor contritum et humiliatum, Deus non despicias* (Psal. L, 19): de isto vero, *Sacrificium laudis honorificabit me* (Psal. XLIX, 23). Caput ex eo ungitur, cum de suis donis Deo gratias agis; siquidem caput Christi, Deus (I Cor. XI, 3). Deitas ergo in Christo tangitur, quoties ad laudem ipsius ejus beneficia memoramus: sicut non tam deitas quam humanitas necesse [0708C] est ut cogitetur, cum non ejus dona, sed nostra peccata recordamur.

2. Nam in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse cognoscitur, id est misericordiam et iudicium, ut peccator, qui ad caput, id est ad deitatem, accessum non habebat, ad pedes, id est ad humanitatem, accederet. Nisi enim pes ille, quem diximus misericordiam, ad hominem assumptum pertineret, Paulus de illo non diceret: *Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato, ut misericors fieret* (Hebr. IV, 15). Et nisi iudicium aequae ad hominem pertineret, ipse homo Deus de se ipso non dixisset: *Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est* (Joan. V, 27). Itaque ad hos pedes Viri doloris, et scientis infirmitatem, [0708D] peccator accedere non dubitans, fidenter loquitur: *Nunc autem cum fiducia accedimus ad thronum gratiae. Non enim habemus Pontificem qui non sciat compati infirmitatibus nostris* (Hebr. IV, 16, 15). Peccatrix ergo ad pedes, iusta ad unguendum caput accedit. Tanto autem unguentum capitis illo alio, quod pedibus apponitur, pretiosius est aestimandum, quanto species quibus conficitur, illis constat esse pretiosiores. Has quippe facile et absque labore in nostra regione reperimus. Peccatores siquidem omnes sumus. Porro illas difficile ac de longinquo [0709A] valde, utpote de paradiso Dei, asportatas suscipimus. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (Jac. I, 17). Quid denique hujuscemodi unguento excellentius, de cujus effusione etiam Apostoli murmurasse dicuntur, dicentes: *Utquid perditio haec? potuit enim venundari, et dari pauperibus.*

3. Sed et nunc quoque cum forte videtur quispiam vacare Deo, tantaeque devotionis et gratiae, ut merito credatur ungere caput Christi, persistens jugiter in sancta quiete, et gratiarum actione, et divinae delectatione devotionis, non desunt qui hoc perditionem dicant, et justo, ut sibi videtur, murmure conqueruntur, quod is qui pluribus prodesse poterat, quiescat sibi: non quod sanctitati invadeant, sed [0709B] quod provideant charitati. Caeterum ipsa charitas Deus hujuscemodi animae plerumque parcat, quam videt spiritualibus studiis delectari, maximeque si talem eam noverit, quae adhuc pusillanimitate et imbecillitate ut mulier sit, et necdum in virum perfectum profecerit. Quod utique melius ipse discernit qui intuetur cor, quam homines qui in facie tantum vident, et secundum faciem iudicant, cum videlicet minime attendunt, non esse ejusdem facilitatis devote quiescere, et fructuose occupari; humiliter subesse, et utiliter praeesse; regi sine querela, et regere sine culpa; obedire sponte, et imperare discrete; bonum denique esse inter bonos, et bonum inter malos; imo etiam esse pacatum inter filios [0709C] pacis, et his qui oderunt pacem exhiberi pacificum. Sciens ergo Jesus qui sint, quive non sint idonei implicari curis pro tali delicata anima, quam pro sui adhuc teneritudine tractandis negotiis minus sufficere sentit adversus aliud sentientes, et ob hoc ejus quietem, tanquam infructuosam, bono quidem zelo, sed non secundum scientiam insimulantes, ipso respondet effectus: *Quid molesti estis [1211] huic mulieri?* Nam etsi (quod fatendum est) melius est ad quod illam trahere tentatis, bonum tamen opus est quod operata est in me. Sinite eam interim operari bonum quod potest. Novi enim ego quod adhuc mulier sit. Cum autem mutatione dexterarum Excelsi de muliere factus fuerit vir (quod et me, quando tamen erit, latere non poterit, quia me provocante [0709D] promovebitur, me quoque servante tenebitur), tunc melior erit iniquitas viri, quam nunc benefaciens mulier (Eccli. XLII, 14). Unde et illud melius spero. Nec reputo perditionem unguenti hujus effusionem, in quo et mulieris devotio designatur, et mea praefiguratur sepultura. Huc accedit, quod tam late suam fragrantiam circumquaque diffundit: quare ubicunque praedicatum fuerit hoc Evangelium, dici etiam habeat quod et haec fecit in ejus commemorationem (Matth. XXVI, 8-13).

4. Jam ad tertium unguentum accedamus. Sane inoduorum praemissorum alterutra collatione, priore sequens absque omni ambiguitate cognoscitur esse [0710A] metius, longeque excellentius. Illud autem mirum videtur si tertium aliquod inveniri queat, quod ambobus jure debeat anteponi, juxta quod optimum unguentum sponsa sua redolere ubera gloriatur. Alioquin optima non sunt, si non vincunt et meliora: sicut et meliora veraciter non dicuntur, nisi quae superant bona. Porro tantae excellentiae unguentum illud secundum, quo caput ungitur, inventum est, ut vix quaelibet ei divitiae, non dico praeferrari, sed nec saltem conferri posse videantur. Ego tamen non crediderim sponsam esse mentitam; quippe quae habeat sponsum ipsam Veritatem, cujus et hic verba loquitur, qui utique sicut fallere non vult, ita nec falli potest. Alioquin frustra desiderat et suspirat veritatis amplexibus jungi, mentiens veritati. Quae [0710B] enim mendacio societas cum veritate? Quin potius veritas perdit omnes qui loquuntur mendacium (Psal. V, 7).

5. Fortassis in Evangelio si quaerimus, inveniemus praecessisse et hujus figuram. *Maria, inquit, Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* (Marc. XVI, 1). Videsne in prima fronte propositi capituli, quanti aestimandum sit etiam hoc materiale unguentum, cujus aromatibus comparandis non una vel duae sufficere potuerunt? Una primum, una et secundum attulit unguentum. Ad hoc autera comparandum et praeparandum tres pariter convenerunt, ut simul videlicet emerent quod per se singulae non poterant, et sic [0710C] venientes ungerunt Jesum. Non solum pedes, aut solum caput, sed, *ut venientes, inquit, ungerent Jesum*, id est totum corpus. Sed attende, quod tam pretiosi hujus unguenti Christus pati noluerit perditionem fieri: et ideo non invento corpore reportarunt illud, et jussae sunt exhibere vivo, quod praeparaverant mortuo. Quod et fecerunt, cum protinus nuntiato gaudio resurrectionis, discipulorum, qui procul dubio membra Christi, et membra viva erant, tristia corda delinire curarunt. Quae utique membra nisi plus illo crucifixo corpore Christus diligeret, pro his illud crucifigendum non tradidisset. Liqueat itaque, quod duo illa tanto hoc ultimum praecellit unguenta, quanto Christus [*videtur legendum* Christo ED. P.] hoc suum corpus, id est Ecclesiam, cui exhibetur, [0710D] illo quod ex eo ungi voluit, quod et propter hujus redemptionem tradi voluit, constat esse amabilis

SERMO XCI^[142], De tribus emissionibus.

1. *Emissiones tuae paradisi* (Cant. IV, 13). Vox illius coelestis Jerusalem, congaudentis huic quae peregrinatur in terris. Sunt autem tres emissiones. Prima, conjugatorum poenitentium in mundo: secunda, conversorum continentium in claustris: tertia, praelatorum praedicantium, et orantium pro Dei populo. De prima emissione, id est poenitentia, dicunt angeli, quibus gaudium esse super uno peccatore [0711A] poenitentiam agente (Luc. XV, 10): *Quae est ista quae ascendit per desertum sicut virgula fumi*, etc. [1212] Ascendere autem dicitur haec anima poenitens *per desertum*, terram scilicet inquam et inaquosam, peccatorum suorum recordando. Ascendit *sicut virgula*, eadem peccata humiliter confitendo. Quae confessio recte fieri *sicut virgula fumi* dicitur, quia per plures peccatorum species, tanquam fumus de thuribulo per plura foramina derivatur. Et notandum quod cum fumus nunquam habeat splendorem; nonnunquam tamen habere possit odorem. Quod hic fumus confessionis odorem quemdam pietatis habeat, innuitur ex his quae subjunguntur: *Ex aromatibus myrrhae et thuris, et universi pulveris pigmentarii* (Cantic. III, 6). Confessionem debet semper [0711B] comitari myrra et thus, id est mortificatio carnis, et oratio cordis. Altorum enim sine altero, aut parum, aut nihil prodest. Nam si quis carnem mortificet, et orare dissimulet, superbus est et dicitur ei: *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* (Psal. XLIX, 13.) Item si oraverit, et carnem suam mortificare neglexerit, audiet: *Quid vocatis me, Domine, Domine, et non facitis quae dico?* (Luc. VI, 46.) et illud: *Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis* (Prov. XXVIII, 9). Utrumque ergo alteri suffragatur, dum constat quod alterum sine altero reprobatur.

2. Sequitur: *Et universi pulveris pigmentarii*. Post recordationem et confessionem peccatorum, post mortificationem et orationem exhibendus est fructus [0711C] eleemosynarum. Quae bene pulvis dicuntur, quia de terrena substantia fiunt: pigmentarii vero, quia suavissimum odorem emittunt. Hinc est quod Cornelio bene agenti dictum est: *Orationes tuae et eleemosynae tuae ascenderunt* (Act. X, 4). Vel *universi pulveris pigmentarii* ideo dicitur, quia non solum

magna, sed etiam minima quaeque peccata conterenda sunt per confessionem, et diluenda per compunctionem. Haec de prima emissionem dicta sufficiant.

3. Secunda est vita continentium in claustrum vel cremo. In hac emissionem nulla fit deserti mentio, aut fumi seu poenitentiae; sed lucis, splendoris, atque virtutis. Denique in hujus laude angelica voce cantatur: *Quae est ista quae ascendit sicut aurora consurgens, pulchra [0711D] ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* (Cantic. VI, 9.) In quibus verbis triplex virtus ejus ostenditur, humilitas, castitas, charitas. Aurora quippe finis est noctis et initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux significat vitam justis. Aurora ergo quae fugat tenebras, lucem nuntiat, merito humilitatem designat; quia sicut illa diem et noctem, ita ista dividit justum et peccatorem. Nam hinc, id est ab humilitate, justus quisque incipit, et inde proficit. Unde etiam ipsa *aurora consurgens* dicitur, ut videlicet virtutum structura surgens ab humilitate, tanquam proprio fundamento erigatur. Igitur ad ostendendam ejus humilitatem dictum est: *Sicut aurora consurgens*. Illud vero quod sequitur, *Pulchra ut luna*, castitatem demonstrat. Porro luna [0712A] dicitur splendorem suum non a se habere, sed a sole trahere: quantoque magis solis conspectui cernenda opponitur, tanto majore sui parte ab ejusdem solis lumine illustratur. Similiter congregatio, seu quaeque fidelis anima, si veri Solis obtutibus offeratur intuenda, sine dubio ex visione illius admittit protinus in se decus quoddam pulchritudinis, et venustatem castitatis. Unde fit ut ex ejus lumine crescens et proficiens, etiam ad perfectionem provellatur, ut recte dicatur de illa quod sequitur:

4. *Electa ut sol*. Quare ut sol? An ideo quia fulgebunt justis sicut sol in regno Patris eorum? (Matth. XIII, 43.) Sed ibi unde sicut sol fulgebunt, nisi de splendore vestis nuptialis? (Matth. XXII, 11.) Ipsa est enim, qua utique in terris positi vestiendi erant illi, [0712B] quibus dictum est: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto* (Luc. XXIV, 49). Hac virtute charitatis, quam vestis illa nuptialis significat, quisquis indutus fuerit, eamque in se recte ordinaverit, erit procul dubio terribilis hostibus suis ut castrorum acies ordinata. Nam de caeteris quidem virtutibus quantascunque sine charitate habuerit, non curant daemones. Cum vero charitatem et ipsam ordinatam in acie [1213] viderint, illico praecipites aguntur in fugam. Potest in eo quod dicitur *electa ut sol*, perseverantia intelligi, quae tantum electorum est. In eo autem quod sequitur, *terribilis ut castrorum acies ordinata*, discretio mater virtutum, per quam terrentur et fugantur daemones, acquiruntur et conservantur virtutes. Possunt et alia multa in [0712C] hac secunda emissionem congrue et intelligi et dici; sed haec pauca de multis dixisse sufficiat.

5. Tertia emissio convenit sanctis praedicatoribus, de quorum vita et doctrina etiam vox illa sub admiratione profertur: *Quae est ista quae ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* (Cantic. VIII, 5.) In prima emissionem dictum fuerat, *Quae est ista quae ascendit per desertum*; in hac autem, *Quae ascendit de deserto*: quia nimirum ibi poenitentes compungunt spinae, per quas incedunt; hic vero doctores quidquid de saeculo subripere potuerunt, sublimi mente calcaverunt. Ideo dictum est, *de deserto deliciis affluens*. Sed quaerendum est, quae sint illae deliciae, quibus affluere dicuntur; et quis [0712D] ille dilectus, aut cur super cum inniti dicantur. Neque enim parvae aestimandae sunt, quae a supernis civibus deliciae nominantur. Siquidem hujuscemodi deliciae mentis sunt, non ventris; animi, non corporis; spiritus, non carnis; rationis, non sensualitatis, interioris, non exterioris hominis. Quas ut breviter aliquo modo describam, ipsae sunt abundans infusio gratiae spiritualis. Beata illa anima, cui talis gratia infunditur, quae in benedictionibus supernae dulcedinis praevenitur, ut templum Dei et oraculum Spiritus sancti efficiatur. Tali quippe animae deesse non possunt divitiae salutis, sapientia et scientia, et ejusdem salutis optimus thesaurus, timor Domini. Quibus deliciis cum abundaverit et repleta fuerit, exaltet jam in ecclesiis Dominum, et in cathedra seniorum [0713A] laudet eum. Quod in aure audivit in cubiculis, praedicet jam super tecta, et sic affluet deliciis. Affluere enim dictum est, verbo doctrinae insistere, exemplo vitae lucere, opus spirituale instanter exercere.

6. Sed necesse est ut in his omnibus non suam, sed auctoris sui quaeat gloriam. Ipse est enim dilectus ejus, de quo scriptum est: *Ego dilectus meo, et dilectus meus mihi* (Cantic. II, 16); et de quo Pater: *Hic est filius meus dilectus; ipsum audite* (Luc. IX, 35). Super quem

innitendum est, ut videlicet illius gratiae auxilio ascribatur opus ejus, a quo omnia, per quem omnia, et ad quem omnia referuntur. Cur autem super eum inniti debeat, ipse dilectus qui docet hominem scientiam, plenius nos [0713B] doceat. Ait ille discipulis quos hujusmodi deliciis implebat: *Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes non potest facere fructum, nisi manserit in vite; sic et vos nisi in me manseritis*: et iterum, *Sine me, inquit, nihil potestis facere* (Joan. XV, 4, 5). Ac si aperte diceret: Si deliciis vultis affluere, innitimini super me. Sed jam videamus, quomodo illi affluant et innitantur. Veniat in medium unus pro omnibus ille praedicator egregius. Eia, beatissime Paule, afflue deliciis tuis. Certe cum Evangelium ab Jerusalem per circuitum ad Illyricum praedicasses; cum sine sumptu ipsum Evangelium possuisses; cum coelestes thesauros fideique sacramentum Graecis ac Barbaris, sapientibus et insipientibus, ut prudens ac fidelis dispensator, erogasses; cum mortificationem Jesu [0713C] in tuo mortali corpore circumtulisses; et inter multas admirandas virtutes tuas, quas tu potuisti facere, nos vix possumus enarrare, etiam illud cum omni auctoritate, sine omni arrogantia, cum esses Apostolorum tuo iudicio minimus, tamen ausus es dicere: *Gratia Dei in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus illis laboravi*. Magnae, et, ut ita dicam, deliciosae deliciae! Sed ne illas amittas, innitere super dilectum tuum. *Non autem ego, inquit, sed gratia Dei mecum* (I Cor. XV, 10). Rursum afflue; quoniam, ut verum fatear, delectant valde tales deliciae. *Omnia possum, ait. Iterum innitere. In eo, inquit, qui me confortat* (Philipp. IV, 13). Item dicit Apostolus, *Qui gloriatur, in Domino gloriatur* (II Cor. X, 17): [0713D] hoc est, qui deliciis affluit, super dilectum suum innitatur.

7. Haec de tribus emissionibus in significatione trium [1214] generum hominum, quos in hac vita continet sancta Ecclesia, quas etiam apud Ezechielem designant Noe, Daniel, et Job (Ezech. XIV, 14), adjuvante Domino diximus; quamvis in singulis quibusque perfectis possint non inconvenienter assignari. Et in his quoque prima emissio est poenitentia; secunda, justitia; tertia, doctrina. Primo enim poenitendo convertuntur; secundo bene vivendo justitiam exercent; tertio, si bene profecerint, ipsam justitiam, quam vita tenent, verbo docent. [0714A] Sed quoniam virtutibus insidiantur vitia, et ita juxta sunt posita, ut qui ab illis deviaverit, istorum laqueos incurrat, oportet ut sit poenitentia sine pudore, ne scilicet erubescat confiteri commissam peccata; caveat justitia simulationem, eliminet praelatio elationem. Ubi enim magnitudo gratiarum est, ibi etiam magnitudo discriminis est.

SERMO XCII ^[143]. *De triplici introductione, in hortum, in cellarium et in cubiculum.*

1. *Veni in hortum meum, soror mea sponsa* (Cantic. V, 1). Alibi dicitur, *Introduxit me rex in cellarium suum* (Cantic. I, 3); alibi dicitur, *in cubiculum suum* (Cantic. III, 4). Haec triplex introductio fit animae rationali a Sponso suo. Verbo scilicet Dei, [0714B] secundum triplicem sensum Scripturarum, historicum, moralem, mysticum. In horto est historicus, in cellario moralis, in cubiculo mysticus. In horto, id est in historia, continetur triplex Trinitatis operatio: creatio coeli et terrae, renovatio coeli et terrae, confirmatio coeli et terrae. Pater creavit, Filius reconciliavit, Spiritus sanctus confirmavit. Et aliud tempus est creationis, aliud reconciliationis, aliud confirmationis: sicut et in horto aliud est tempus plantationis, aliud fructus colligendi, aliud vescendi. Creatio et reconciliatio sunt praesentis; confirmatio, futuri saeculi. In principio temporis creavit Pater, in plenitudine temporis reconciliavit Filius, post omne praesens tempus confirmavit Spiritus sanctus. De Patre dixit Filius: *Pater meus usque modo operatur*; et de se subjunxit: [0714C] *Et ego operor* (Joan. V, 17). Similiter et Spiritus sanctus in consummatione saeculi vere poterit dicere: Pater et Filius usque modo operantur; et ex hoc jam operor ego: cum scilicet jam fecerit corpora nostra spiritualia, corpusque adhaeserit spiritui, et spiritus Deo; hoc ipsum corpus eodem Spiritu sancto sic confirmante, ut jam deinceps absque ullo temporis intervenientis momento fiat quod scriptum est, *Qui adhaeret Deo, unus spiritus est* (I Cor. VI, 17). De creatione instruit nos vetus Testamentum, et promittit reconciliationem. Reconciliationem exhibet novum Testamentum, et spondet confirmationem.

2. Secunda introductio est in cellarium. Hoc cellarium [0714D] continet moralem scientiam, et habet tres distinctas mansiones. Prima dicitur aromatica: secunda fructuaria; tertia, cella vinaria. In prima sunt qui bene se habent cum praelatis; in secunda, qui cum aequalibus; in tertia,

qui cum subditis. Est ergo prima cella disciplinae; secunda, naturae; tertia, gratiae. Qui enim perfectae conversationis nititur cumulum attingere, fit primum discipulus, et ingreditur cellam disciplinae, in qua mores ejus a magistro variis virtutibus, velut a pigmentariis aromata diversis speciebus componuntur. Unde et ista cella dicitur aromatica, quia tales quique dum ultra amplectuntur disciplinae laborem, optimum aliis exemplo suo effundunt imitationis [0715A] odorem. Inde consequenter ingrediuntur in secundam cellam naturae: quoniam illi quidem caeteris condiscipulis concordare facile possunt, qui sub magistro propriam voluntatem frangere didicerunt. Et haec cella, ubi cum caeteris committere vivitur, congrue cella naturae dicitur; quia omnes homines aequales quidem natura genuit, sed alios aliis meritorum causa vel praeposuit, vel supposuit. Dicitur etiam fructuaria, quia magnae utilitatis est, si quisque gratiam quam accepit, in alterutrum administrat, unde scriptum est: *Frater fratrem adjuvans, exaltabitur sicut civitas munita* (Prov. XVII, 19). Et item dicit propheta: [1215] *Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum* (Psal. CXXXII, 1). At vero cum consummati plene fuerint in [0715B] hac secunda cella naturae, tunc tandem ingredi possunt tertiam, quae est gratiae: ut etiam caeteris instituendis praesint, qui cum caeteris juste et sine querela vixerint. Et haec quoque cella dicitur vinaria; ut scilicet ferveat charitate, qui caeteris praesunt in regimine. Dicitur etiam cella gratiae, quod nomen scilicet aliis quoque duabus possit esse commune. Nam et disciplina, et socialis vita donum gratiae est. Ista tamen sibi illud vindicat specialiter: quoniam quidem multum facile est subijci vel sociari; rarum vero et difficile ad aliorum regimen utiliter quemvis posse transferri.

3. His tribus cellis continentur et formantur omnium hominum mores. Omnes enim homines vel sunt praelati, vel aequales, vel subditi. Quemadmodum [0715C] autem eliguntur de hortis quaeque potiora, et in cellariis reponuntur, ubi etiam distincta habent loca, in quibus servantur: ita de historia sumitur, et quasi reconditur in cellario moralis sensus, unde omnis humana vita instruitur. Legunt etenim ibi praelati, quales se exhibere subditis debeant, cum eis dicitur: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis* (I Petr. V, 3); et illud: *Non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri* (II Cor. I, 23); et Dominus in Evangelio: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis* (Joan. X, 11). Inveniunt etiam in eadem Scriptura aequales qualiter se habere debeant invicem, cum legunt: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem* [0715D] *Christi* (Galat. VI, 2); et illud: *Honore invicem praeventientes* (Rom. XII, 10); et multa in hunc modum. Habent ibi et subditi quod eorum mores componat, quomodo scilicet subdi eos majoribus oporteat, quibus dicitur: *Obedite praepositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris* (Hebr. XIII, 17) [144].

SERMO XCIII [145]. *De dentium proprietatibus, ad monasticae vitae professionem relatis*.

1. *Dentes tui sicut grex tonsarum, quae ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis* (Cantic. IV, 2). Spiritus sanctus, de [0716A] cujus secretiori fonte Cantorum flumen emanat, in his (ut sentio) dentibus mysteria nobis non parva commendat. Non sunt hi dentes de quibus dicitur, *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum* (Psal. LVII, 7); vel de quibus ad virum sanctum vox divina proclamat, *Per gyrum dentium ejus formido* (Job. XLI, 5); sed dentes isti lacte candidiores; quippe sponsae sunt, cujus speciem concupivit Altissimus, quae non habet maculam neque rugam. Cum enim tota candida sit, candidior probatur in dentibus. Nova tamen et inaudita comparatione in illius laudes perorat, dicens: *Dentes tui sicut grex tonsarum*. Quid in hac, rogo, similitudine dignum est, ut eam de coelestibus arcanis descendisse credamus? Magnum prorsus, et magno animo magnifice sentiendum. [0716B] Spiritus enim est qui loquitur: qui cum loquitur, nec unum potest iota vacuum praeterire. Aliquid profecto est in his dentibus involutum, quod evolutum sacratoris intelligentiae praesignet arcanum.

2. Dentes enim candidi sunt et fortes: carnem non habent: carent corio: nihil intra se pati possunt: non est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labiis ne videantur: indecens est cum videntur nisi ridendo: toti corpori masticant cibum: nullum inde saporem habent: non facile consumuntur: per ordinem positi sunt, superiores alii, et alii inferiores: et cum inferiores moveantur, superiores nunquam. Hujusmodi dentes ergo

arbitror homines monasticae professionis, qui viam compendiosiorum [alias, rectiore], et securiorem vitam eligentes, de toto [0716C] Ecclesiae corpore quod candidum est, candidiores esse videntur. Quid enim illis candidius, qui totius immunditiae spurcitas evitantes, cogitationum, sicut actionum, peccata deplorant? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? Isti carnem non habent, quia in carne carnis obliti audiunt ab Apostolo: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu* (Rom. VIII, 9). [1216] Corio carent; quia nitorem et distensionem mundanarum sollicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiunt et requiescunt. Nihil morari intra se patiuntur; quia nec modicum quidem officulum tolerabile reputant aut intra se, aut in conscientiis singulorum. Hinc est illa vestra [0716D] opportuna importunitas, qua tam saepe fatigatis nos, ut multoties, etiam cum necesse non sit, multum in his diei expendatis. Non est dolor sicut dolor eorum; quia nihil tam horrendum et horribile est sicut murmur et dissensio in congregatione. Clausi sunt labiis, ne videantur: sic et nos materialibus vallis circumcingimur, ne saecularium oculis et accessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdum forte ad risum; quia nihil turpius quam monachus per urbes et castella discurrens, nisi cum illa cogit quae operit multitudinem peccatorum charitas. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Laeta quidem, non tamen dissoluta. Toti corpori [0717A] masticant cibum dentes; quia ipsi pro toto Ecclesiae corpore, videlicet tam vivis quam mortuis, orare sunt constituti. Nullum inde saporem habere debent; quia nullam sibi gloriam debent assignare, sed dicere cum propheta: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Psal. CIII, 1). Non facile consumuntur; quia quanto annosiores, tanto ferventiores; et eo rapidius currunt, quo vicinius appropinquant ad palmam. Per ordinem positi sunt. Ubi enim aliquid ordinatum est, si hic non est, ubi cibus et potus, vigilare et dormire, laborare et quiescere, ambulare et sedere, et caetera omnia, in numero et mensura et pondere constituuntur? Superiores et inferiores sunt; quia inter nos Praelati et subditi sunt, et sic superiores inferioribus junguntur, [0717B] ut inferiores a superioribus non discordent. Cum autem inferiores moveantur, superiores nunquam moveri debent; quia etsi subditi quandoque turbentur, praelatorum est in mente composita perdurare. *Sicut grex tonsarum*, inquit. Quam bene monachi tonsis ovibus comparantur! quia revera tansi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanum in proprietate relictum est. *Quae ascenderunt de lavacro*. Lavacrum Baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitae perfectioris intendit: descendit autem qui se vitae mancipat inhonestae. *Omnes gemellis fetibus*; quia et verbo pariunt, et exemplo. *Et sterilis non est eis*; quia nullus est infecundus.

SERMO XCIV [146]. *De processu vitae christianae seu spiritualis, juxta tropologiam Eliae, Jezabel fugientis. [0717C]*

1. *Timuit Elias Jezabel, et surgens abiit quocumque tulit eum voluntas; venitque in Bersabee Juda, et dimisit ibi puerum suum, et perrexit in desertum. Cumque venisset subter umbram juniperi, et sederet, projecit se, et dormivit. Et angelus Domini tetigit eum, et dixit illi: Surge, et comede. Et respexit, et ecce ad caput suum subcineribus panis, et vas aquae. Comedit ergo, et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus usque ad montem Dei Oreb* (III Reg. XIX, 3-8). Per Eliam quippe, qui interpretatur Dominus, vel Dominus fortis, intelligitur quilibet justus qui persecutionem patitur propter justitiam. Unde illud: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam* [0717D] (Matth. V, 10). Qui metuens Jezabel, id est malitiam saeculi, vel tyrannidem diaboli, surgit de tentatione peccaminum, et abit quocumque eum tulerit voluntas a Domino sibi collata. Venitque in Bersabee Juda, in sanctam Ecclesiam, quae dicitur Bersabee, id est *Puteus septimus*, propter abundantem septiformis Spiritus gratiam, quae inibi fidelibus dividitur: vel *Puteus satietatis*, propter mysterium Dei profunditatem, et sanctorum Scripturarum refectorem. De hac profunditate habemus in psalmo, *Tenebrosa aqua in nubibus aeris* (Psal. XVII, 12): et rursus, *Judicia tua abyssus multa* (Psal. XXXV, 7). [0718A] Ad ejusdem considerationem Apostolus expavescent, et pavescendo deficiens, clamare compellitur: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei!* etc. (Rom. XI, 33.)

[1217] 2. De hac satietate legis in psalmo: *Super aquam refectiois educavit me* (Psal. XXII, 2); et item: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuae* (Psal. XXXV, 9). Hujusmodi ebrietas non inducit fastidium, sed indeficientem quibusdam desiderii provocat appetitum. In hoc sacrae lectionis pelago agnus ambulat, et elephas natat. In catholicae doctrinae mensa juxta modulum intelligentiae sufficientes singulis epulae

apponuntur. Haec est paradisus deliciarum, hic est hortus omnium pomorum. Veniens itaque in Bersabee, in sanctam Ecclesiam, ut dictum [0718B] est, currit ad confessionem, quae per Judam notatur: et dimittit ibi puerum suum, id est puerilem sensum, vel pristinorum actuum debilitatem, et pergit in desertum, id est istius mundi contemptum. Quo postquam venit, sedet, id est a saeculari tumultu quiescit, cantans cum propheta: *Haec requies mea in saeculum saeculi* (Psal. CXXXI, 14). Projicit se, id est vilem se reputat, suis abrenuntians desideriis, iuxta illud evangelicum: *Qui vult venire ad me, abneget semetipsum* (Luc. IX, 23). Obdormivit in umbra juniperi, quia in atriis domus Dei secundum sensus corporis vacat omnino ab omnibus pravitatibus, dicens cum Psalmista: *In pace in idipsum dormiam et requiescam* (Psal. IV, 9). Tunc angelica visio tangit eum, excitans ad bonum operandum, [0718C] et ad altiora consurgendum. Respicit ad caput suum, id est ad Christum qui caput est Ecclesiae: et ecce subcinericius panis, id est pastus divini dogmatis, forinsecus quidem rudis, sed medullitibus ineffabiliter confortativus et dulcis; et vas aquae, hoc est, fons lacrymarum cum cordis compunctione. Comedit et bibit, id est adimplet quae audit: et pergit in fortitudine ad montem Dei, ad celsitudinem videlicet beatitudinis.

SERMO XCV ^[147]. *De doctrinae amaritudine per praedicatorum temperanda.*

1. *Erat fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram Eliseo: quibus fecit apponi pulmentum. Cumque gustassent de coctione, exclamaverunt: [0718D] Mors in olla, vir Dei, et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Et misit in ollam, et ait: Infunde turbae. Et comedit; et non fuit quidquam amaritudinis in olla* (IV Reg. IV, 38-41). Fames in terra, penuria verbi Dei in mente humana: filii prophetarum, filii praedicatorum. Propheta interpretatur videns. Et sancti praedicatorum non ab re prophetae appellantur: qui et arcana mysteriorum Dei contemplantur, et prout vident mores hominum, adhibent modos curationum. Eliseus *Salus Domini* interpretatur: quo nomine quivis praelatus et doctor Ecclesiae decenter [0719A] censetur, cujus salubri persuasione Domini salus populis annuntiatur, et annuntiando impertitur. Hic talis ex debito sui officii apponit subjectis ollam grandem, herbas agrestes continentem, id est, admonitionem de gravibus disserentem, acerbitate referentem, sed tamen igne sancti Spiritus succensam. Subditi ergo perhorrescentes sermonum austeritatem, clamant: *Mors in olla*; et non possunt gustare.

2. Sapiens igitur dispensator non affert, imo afferri jubet farinam; quoniam non praebet, sed hortatur habere charitatem, cujus condimento redduntur dulciora quae prius videbantur amara. Potest namque praedicator monita salutis circumstantium insonare, sed nemo, nisi solus Deus, [0719B] valet saporem charitatis palato cordis infundere. Unde Gregorius: «Nisi sit intus Spiritus qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat (Homil. 30 in Evang.)» Alius est sapor coeli, alius est sapor terrae. Haudquaquam nobis placere potest sapor coeli, dum saporem quaerimus coci nostri. In deserto dantur coturnices et manna, id est in loco disciplinae majora et minora mandata. *Cum vidissent filii Israel manna, dixerunt ad invicem: Manhu? quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste est panis quem dedit Dominus vobis ad vescendum* (Exod. XVI, 15). Hujus facti mysterium in Evangelio Joannis convenienter aperitur, ubi Dominus ait: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, etc. Multi ergo ex discipulis [0719C] audientes dixerunt: [1218] Durus est hic sermo; quis potest eum audire? Ex hoc multi abierunt retro* (Joan. VI, 54, 61, 67). Ad hunc itaque modum, cum aliqui simplices ad conversionem veniunt, severitatem Regulae expavescent. Si fiat eis sermo de mundi contemptu, de virtutum vitiorumque conflictu; si anxietas vigilandi, assiduitas orandi, parcimonia jejunandi ab ipsis requiritur, dicunt conquerendo inter se: *Quid est hoc? quis tot et tanta implere sufficiat? Nesciunt enim quanta sit virtus assumpti ordinis. Sed pastor eis consolatorie habet respondere, et de afferenda eos sollicitare farina.*

SERMO XCVI ^[148]. *De quatuor fontibus Salvatoris, et aquis inde hauriendis. [0719D]*

1. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris* (Isa. XII, 3). Pro paradiso quem perdidimus, restitutus est nobis Christus Salvator. Sicut ergo de uno fonte paradisi derivantur quatuor flumina ad irrigandum paradisum: ita de pectoris ejus arcano procedunt quatuor fontes, ex

quibus hauriuntur quatuor aquarum genera, unde tota per universum mundum rigatur Ecclesia. Sunt autem quatuor fontes, veritas, sapientia, virtus et charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquae, ex singulis scilicet singulae. Nam de fonte veritatis, sumuntur aquae [0720A] judiciorum; de fonte sapientiae, aquae consiliorum; de fonte virtutis, aquae praesidiorum; de fonte charitatis, aquae desideriorum. In aquis judiciorum cognoscimus quid liceat, vel quid non liceat. In aquis consiliorum discernimus quid expediat, vel quid non expediat. Sed quia electis viris recte per haec gradientibus non desunt tentationes, tentantur autem de duobus: aut terroribus, ut concutiantur; aut blandimentis, ut seducantur; idcirco armandi sunt contra terrores praesidiis divinae virtutis; contra blandimenta desideriis supernae charitatis. Desideriis enim meliorum superantur, ut ait quidam sanctus, desideria deteriorum. Vel sic possumus procedere. Quid prodest nosse quid liceat et expediat (quod utique docent judicia atque consilia), [0720B] si posse perfici minime contingat? Ideo post aquas judiciorum et consiliorum, quaerendae sunt aquae praesidiorum. Rursum et posse quid valeat, si horum omnium non sit finis charitas? Recte itaque post judicia, post consilia, post praesidia, hauriuntur de fonte charitatis desideria, ut videlicet quidquid sapimus aut loquimur, quidquid operamur aut patimur, aeternae vitae finis concludat.

2. Sed ut haec quae dicta sunt de fontibus et aquis clarius eluceant, Scripturarum testimoniis reor esse comprobanda, aurique similitudines, quas protulimus, vermiculandas argento. Ac primum quod dictum est, quatuor illos fontes de pectore Jesu manare, nullum arbitror ambigere. Quomodo [0720C] autem ex eisdem fontibus hauriantur praedictae aquae, id elaborandum est. Veniat ergo David, et dicat quod ex fonte veritatis procedant judicia. Hoc certe videtur sensisse cum diceret: *De vultu tuo iudicium meum prodeat* (Psal. XVI, 2). Neque enim vir sanctus iudicium suum diceret, quod de vultu Dei, id est de veritate, non prodiret. Noverat enim electos Dei veritatis iudicii, tanquam virga ferrea regi, et quia sub eorum regimine se esse sentiebat, exultans psallebat: *Judicia Dei vera, justificata in semetipsa; desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum* (Psal. XVIII, 10, 11). A quibus ne forte per incuriam deviant, audiant vocem Patris per eundem prophetam [0720D] comminantis: *Si in iudiciis, inquit, meis non ambulaverint, et mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum* (Psal. LXXXVIII, 31-33). Haec mysteria divini iudicii reserabat coelestis regni clavicularius, cum diceret: *Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non crediderunt Dei Evangelio?* (I Petr. IV, 17.) Et hoc de electis dictum est. Caeterum est aliud de reprobis iudicium, quod nihilominus ab ipsa Veritate procedit. Unde et per Paulum dicitur: *Scimus enim quoniam iudicium est secundum veritatem in [1219] eos qui talia agunt* (Rom. II, 2). Et [0721A] utrumque quidem iudicium complectitur ipsa Veritas, dicens: *In iudicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, et qui vident caeci fiant* (Joan. IX, 39). Utrumque autem discernit, cum item dicit: *Et ibunt hi in supplicium aeternum; justi autem, in vitam aeternam* (Matth. XXV, 46).

3. Si vidimus quomodo de fonte veritatis hauriuntur judicia, videamus quomodo de fonte sapientiae propinentur consilia. Quis dubitet apostolum Paulum esse sapientem, cum et Petrus ejus coapostolus sapientiam ei datam esse astruat (II Petr. III, 15), et ejusdem apostoli tota verborum series nil aliud quam sapientiam redoleat? Proferat igitur consilia, et per ipsa nos doceat, quid peregrinantibus et ad coelestem patriam festinantibus [0721B] expediat. *De virginibus, inquit, praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse, hoc est in virginitate manere. Si de virginibus praeceptum haberet, nil aliud, quam quod praeciperetur, liceret. Nunc vero cum utrumque liceat, vel nubere, vel non nubere, quid compendiosius dici potuit, quam *bonum est homini sic esse?* praesertim cum et necessitatis instantia frequenter obrepere soleat, et cito mori ipsa temporis brevitatis urgeat, totiusque mundi figura praeterea. Item cum de vidua loqueretur: *Beator, inquit, erit si sic, id est inupta, permanserit secundum consilium meum. Ac ne de [0721C] proprio corde, et non potius de fonte Sapientiae videretur hoc ipsum consilium deprompsisse, subiecit dicens: Puto quod et ego spiritum Dei habeam* (I Cor. VII, 25, 26, 40). Sed cur ego paucis immoror exemplis, cum in ejus verbis omnis sexus, omnis conditio consilium inveniat, si diligenter quaerat, salutis? Quod si quis curiosius velit perspicere, utrum verum sit quod*

dictum est, de sapientia consilia manare, legat libros qui inscribuntur Sapientiae, ubi totus orationis contextus consilia parare videtur. Si vero consultius et utilius studet vitam inde eligere, audiet ipsam salubriter invitantem Sapientiam: *Si vis, inquit, ad vitam venire, serva mandata* (Matth. XIX, 17). Quæris cujus? **[0721D]** *Deum, inquit, time, et mandata ejus observa* (Eccli. XII, 13). Audiatur eam ipsam materno affectu inclamantem: *Da mihi cor tuum* (Prov. XXIII, 26). O quantum vellem, et ego cor meum in ejus verbum suspendere, de cujus ore mirifico tam dulcia vitae consilia audio personare! Utinam autem et linguae meae calamus in ejus fonte possem intingere, quo idoneus essem ea quoque quae restant de duobus fontibus, id est virtutis et charitatis, utiliter exarare!

4. Et quoniam quatuor isti fontes ita sibi invicem saporem transfundunt, ut qui de uno biberit, quadam ineffabili dilectionis dulcedine invitetur ad alium, libet jam de sapientia ad virtutem transire, et qualiter illinc hauriantur aquae praesidorum, **[0722A]** quantum ab ipsa virtute adjuvatur, ostendere. Sicut autem superius dixi gemina esse veritatis judicia, quia scilicet determinant quid liceat, vel quid non liceat; itidem sapientiae duo, hoc est quid expediatur, vel quid non expediatur: ita et hic agnoscamus de fonte virtutis hauriendas duplices praesidorum aquas, quae vel abluant electos a culpis, vel refrigerent in tormentis. De utrisque sumamus exemplum. Refert Lucas evangelista, quod quaedam mulier, quae fluxum sanguinis patiebatur, erogata in medicos tota substantia cum minime curari potuisset, accesserit retro, et tetigerit fimbriam vestimenti Domini, et confestim steterit fluxus sanguinis: Jesum vero dixisse: *Quis me tetigit?* Cumque discipuli responderent: *Turbæ te comprimunt* **[0722B]** *et affligunt, et dicis: Quis me tetigit?* rursum repetiisse: *Tetigit me aliquis; nam et ego novi virtutem de me exisse* (Luc. VIII, 43-46). Ecce quas aquas praesidii hausserit mulier de fonte virtutis, quibus abluta est a profluvio sanguinis, quae nulla medicorum arte poterat sanari. Quod si quis abiciat, prolatum testimonium nihil ad rem praesentis operis pertinere, eo quod illa mulier nequaquam abluta esse videatur a culpis, sed tantum ab aegritudine carnis, noverit moris esse divinae virtutis prius cordi mederi, quam corpori. Unde et [1220] alibi, cum quidam ei paralyticus offerretur curandus, tanquam bonus et pius medicus, volens sanare prius quod erat potius, id est mentem, quam carnem, ait eidem paralytico: *Confide, fili, remittuntur tibi* **[0722C]** *peccata tua*. Itaque sanata conscientia, consequenter sanatur corpus, cum dicitur: *Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam* (Matth. IX, 2, 6). Sic ergo et hujus cor mulieris prius abluit intus per donum fidei, sicut scriptum est. *Fide mundans corda illorum* (Act. XV, 9), per quam meruit exterius impetrare salutem corporis. Hoc enim innuit ipse Dominus, cum dicit: *Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace* (Luc. VIII, 48). Quod autem de hoc ipso fonte virtutis hauriantur aquae praesidii in tormentis, ostendunt et illi tres pueri in fornacis incendio aestuantis positi, quibus ipsa flamma refriguit (Dan. III); et praecipue inclutus ille martyr Vincentius qui, cum graviter torqueretur, non **[0722D]** solum tolerasse, sed etiam tortorem suum constanter provocasse fertur his verbis: «Insurge,» inquit, «et toto malignitatis spiritu debacchare; videbis me Dei virtute plus posse dum torqueor, quam possis ipse qui torques.» Possent plura de hoc fonte virtutis copiosius dici, sed eum succincte praetereo, quia de fonte virtutis [*alias, charitatis*] bibere potius, quam scribere desidero.

5. Ad hunc fontem invitamur Redemptoris nostri voce dicentis: *Si quis sitit, veniat, et bibat, et de ventre ejus fluent aquae vivae*. Et secutus Evangelista exposuit ad quem fontem nos invitaret, dicens: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum* (Joan. VII, 37-39). Quem, nisi Spiritum charitatis, quem mundus non potest **[0723A]** accipere, sed soli accipiunt qui vere credunt in eum? Ex hoc ergo fonte hauriamus nobis aquas desideriorum, ipsasque partiamur in geminos rivulos, ut sicut ejusdem charitatis duo sunt praecepta, ita sint et desideria gemina, quibus impleantur ipsa praecepta. Aliud est enim desiderium quo Deus propter se ipsum, aliud quo proximus diligitur in Deo, vel propter Deum. In illo nullus modus, sed ex toto corde, tota anima, tota virtute diligitur Deus; in hoc autem praescribitur quidam modus, cum dicitur, *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. XXII, 37, 39). Illo flagrabat propheta, cum diceret, *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus* (Psal. XLI, 2); et item, *Concupiscit et deficit anima mea in atria* **[0723B]** *Domini* (Psal. LXXXIII, 3). Hoc exhibebat Apostolus Romanis, quibus scribebat, *Desidero enim videre vos, ut aliquid gratiae spiritualis impertiar vobis* (Rom. I, 11); et Dominus in Evangelio

discipulis suis: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar* (Luc. XXII, 15).

6. Et notandum, quod ad illud excitatur mens humana specialiter tribus affectionibus, ac provehitur: unde et Deum diligere toto corde, tota anima, tota virtute jubetur. Prima quidem dulcis, secunda prudens, tertia fortis est. Primam habuit Petrus, cum Domino mori dissuaderet; ex corde enim dulciter diligebat, cujus passionem expavescebat. Sed cum audiret, *Vade retro, Satana, non sapis quae Dei sunt, sed quae hominis* (Marc. VIII, 33): his verbis **[0723C]** eruditus, et intelligens quid boni haberet mors Christi, coepit tota anima prudenter diligere, quem prius tantum diligebat dulciter toto corde, necdum vero diligebat tota virtute. Quod si faceret, nec propter mortis discrimen eum negaret. At vero post resurrectionem et ascensionem, dato desuper Spiritu, tunc demum tota virtute dilexit, pro quo etiam horrendum crucis supplicium postmodum subire non expavit. Erga charitatem quoque proximi exercemur tripliciter, vel ut aedificetur ipsa charitas ubi non est, vel certe ne pereat, vel minuatur ubi est. Quisquis autem hanc puro affectu erga proximum operatur, illam procul dubio, quae Deus est, ulterius promeretur.

SERMO XCVII. De suavitate verbi ac jugi Christi, foris quidem duri, sed intus dulcissimi. [0723D]

1. *Mel et lac sub lingua ejus* (Cantic. IV, 11). Id quidem necesse. Nam quod in lingua est, durum sonat. *Verba sapientis quasi stimuli, et sicut clavi in altum defixi* (Eccl. XII, 11). Alius est [1221] cujus *molliti sunt sermones super oleum* (Psal. CXL, 5): sed oleum peccatoris non impinguet caput meum. Corripiat me magis justus et increpet, nam hoc in misericordia est, quam illud oleum impinguet caput meum, in quo est dolus. Pulchre enim non molles, sed *molliti* dicuntur sermones vel suavis adulatoris, vel suavis iniqui, quod sit in eis non tam vera et solida, quam superducta et simulata suavitas, siquidem **[0724A]** *ipsi sunt jacula* (Psal. LIV, 22). Denique sub lingua ejus quid? Audi Prophetam: *Labor et dolor* (Psal. IX, 7). Porro sub lingua ejus mel et lac, qui juxta eumdem prophetam laborem fingit in praecepto (Psal. XCIII, 20). Miraris fingere Veritatem: nam mirari licet, dubitare non licet. Si et alterum testem quaeris, lege in Evangelio, quia *fixit se longius ire* (Luc. XXIV, 28). Quidni figmentum figmento exhibeat? Siquidem ipse novit figmentum nostrum, utique laboris impatiens, dilationem non sustinens, fragile ad utrumque; pie ergo providit, ut haberet pietas promissionem vitae ejus quae nunc est, et futurae (I Tim. IV, 8); nec laborem verum imponeret, sed magis fingeret in praecepto. Audi quomodo laborem fingere ipse se prodat. *Tollite jugum* **[0724B]** *meum super vos, et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. XI, 29, 30). Quomodo non fictus labor, ubi non labor, sed requies invenitur?

2. Ita ergo labor in lingua, mel sub lingua. Quid supra linguam? Ineffabilia, quae non licet homini loqui (II Cor. XII, 4). Miseri, qui solum quod in lingua sonuit attendentes, nec quod sub lingua reconditum, nec quod supra repositum fuit, capere poterunt! *Durus est hic sermo*, inquit (Joan. VI, 61). Durus equidem, sed tamen idem est verbum vitae. *Qui non bajulat crucem suam, et sequitur me, non est me dignus* (Matth. X, 38). *Si quis venit ad me, et non odit patrem et matrem, adhuc autem et animam suam, non est me dignus* (Luc. XIV, 26, 27). Quid durius **[0724C]** poterat dici? Noli errare. Lapis videtur; panis est. Durus in cortice, sed suavissimus in medulla. Tentat te Dominus Deus tuus. Fidei exercitatio, et probatio dilectionis est fictio ista laboris. Esto tamen lapis sit. Num tu credis quod et daemones credunt? *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant*. Omnes novimus quis hoc dixit. Non dubitat ille posse solo dictu (quo quidem facilius nihil est) ex lapide panem facere, quem Filium Dei esse credit. Fas est et ab hoste doceri. Dicamus et nos Filio Dei: *Dic ut lapides isti panes fiant*. Nam et ille qui hominum utique, non daemorum, venerat in salutem, sic confutavit adversarios, ut parvulos erudiret. Non enim dicens quod ille voluit, sed quod oportuit nos audire, **[0724D]** ut videlicet noster hic lapis panis fieret, non illius. *Non, inquit, in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* (Matth. IV, 3, 4).

3. Quid tu ad haec, veritatis inimice, submurmuras? Quod quidem ipse fateris, et negare omnino non potes, potens est Filius Dei dicere, ut lapides panes fiant. Ubi ergo de verbis Dei ait et generaliter ait, quia sic vivitur, et in talibus vita spiritus mei (Isai. XXXVIII, 16); quid tu mihi

subsibiles ad quodvis eorum, dicens: *Durus est hic sermo?* Quae Dei Filius dixit, et facta sunt alimenta vitae, tunc saxa dixeris, qui filius Dei non es? Non sum ego qui te arbitrer (quod temeraria prorsus rapina arbitratus es ipse) esse te aequalem Deo, ut dicente te panis in [0725A] lapidem revertatur. Qui filius Dei non est sine causa dicas ut lapides isti panes fiant. Nec minus frustra tuum nobis apponas pro pane lapidem, scorpionem pro ovo, pro pisce serpentem. Vae enim his qui panem lapidem, lapidem panem dicunt, ponentes lucem tenebras, et tenebras lucem (Isai. V, 20); jugum Christi asperum, et esse sub sentibus delicias reputantes. Has delicias nolum. Opto magis gustare et videre quoniam suavis est Dominus (Psal. XXXIII, 9). Hoc enim non frustra is ipse, qui monet, studuerat experiri. Denique ait: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua!* (Psal. CXVIII, 103.) et rursus, *Quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!* (Psal. XXX, 20.) Ubi putas absconditur? Nempe sub lingua sua, sub [0725B] capite ejus, quae dicit: *Laeva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* (Cantic. II, 6). Licet enim in promissione vitae ejus quae nunc est, dulcedo et multitudo [1222] dulcedinis, et magna quoque, et perquam magna sit multitudo; perfectio tamen non nisi in promissione futurae. *Perfecisti, inquit, his qui sperant in te in conspectu filiorum hominum* (Psal. XXX, 20). Quid perfecit? Non est hic sermo in lingua, sed supra linguam. Ideo enim auris non audit, quia nec lingua protulit quod praeparavit Deus his qui diligunt eum. Nec sane in abscondito consummatio illa, sed in conspectu filiorum hominum erit. Congruè vero non adhuc perfectum, sed jam perfecisse cum sperantibus ait: *Spe enim salvi facti sumus* (Rom. VIII, 24).

SERMO XCVIII. De filiis pacis, in quibus habitat Deus. [0725C]

Factus est in pace locus ejus (Psal. LXXV, 3). Est pax ficta, ut in Juda; est inordinata, ut in Adam et Eva. Harum neutra est locus Dei. Sola pax christiana, quam Dominus reliquit et dat discipulis suis, ipsa est in qua Dominus requiescit. Haec offertur per sanctos praedicatores universo generi humano: sed eam quidam repellunt, aliqui recipiunt. Nos vero executientes pulverem pedum nostrorum super odientes pacem, ad dilectorem ejusdem pacis nos conferamus. Eorum alii dicuntur recipientes pacem, alii retinentes pacem, alii facientes. Possunt et aliis nominibus vocari, scilicet pacati, patientes, pacifici. Et haec nomina sortiuntur secundum diversos status [0725D] pacis, in quibus proficiunt. Nam pacati pro hanc pacem possident terram corporis sui, quia mites sunt (Matth. V, 4). Patientes possident animam suam, quibus dicitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. XXI, 19). Pacifici possident non solum suam, sed etiam aliorum, in quibus faciunt pacem. Unde merito filii Dei vocantur (Matth. V, 9). Pacati ergo dicuntur, qui pacem recipiunt, de quibus scriptum est: *Si ibi fuerit filius pacis requiescet super illum pax vestra* (Luc. X, 6). Sed quia pusilli sunt, scandalis exagitati, cito pacem quam receperant perdunt. Patientes autem sunt qui receptam retinent, nec quavis injuria exasperati eam amittunt. Istis tanquam robustioribus praecipitur: *Pacem diligite* [0726A] *et sanctimoniam sine qua nemo videt Deum* (Hebr. XII, 14). Pacifici vero qui non solum in se et in aliis eam faciunt, sed etiam volentes auferre diligunt, sicut scriptum est: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus* (Psal. CXIX, 7), ecce isti sunt, quos sicut filios Deus diligit, et de quibus tanquam vivis lapidibus templum sibi Sapientia construit. De quo aedificio, ne ullo impulsu possint labefactari, ipso Deo in habitante pariter et operante, ad similitudinem lapidis quadrantum quatuor modis, superius, inferius, a dextris, et a sinistris. Superius, cum divinae voluntati suam humiliter et prudenter subjiciunt; inferius, cum carnem subjectam temperanter regunt; a dextris, juste bonos amplectendo; a sinistris, malos fortiter tolerando.

SERMO XCIX. De quatuor generibus hominum coelum obtinentium. [0726B]

Quatuor sunt genera hominum regnum coelorum possidentium. Alii violenter rapiunt, alii mercantur, alii furantur, alii ad illud compelluntur. Rapiunt qui dereliquerunt omnia, et sequuntur Christum, de quibus dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum* (Matth. V, 3). Sunt alii in ferioris gradus, a quibus metuntur carnalia, dum eis spiritualia seminantur; et his loquitur in Evangelio Dominus, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula* (Luc. XVI, 9). Tales dicuntur mercatores, quia dant in praesenti pauperibus temporalia quae [0726C] possideat, ut in futuro recipiant ab eis aeterna, quae non nisi per eos habere merentur. Necesse est enim omnes qui in futuro iudicio

examinandi sunt, vel esse Judicis amicos, vel apud Judicem intercessores habere amicos. Habent ergo primum beatitudinis locum qui intercedunt; habent hi pro quibus intercedunt secundum. Sunt alii qui nonnulla bona occulte faciunt, pro quibus merentur regnum coelorum; sed tamen furari illud [1223] dicuntur, quia laudem humanam vitantes, solo divino testimonio contenti sunt. Horum figuram tenuit mulier in Evangelio, quae fluxum sanguinis patiens cogitavit intra se, dicens: *Si tetigero fimbriam vestimenti ejus; salva ero* (Marc. V, 28). Quo dicto, accessit occulte, et tetigit, et salva facta est. Alii sunt qui compelluntur: verbi gratia [0726D] ut pauperes necessarii, quos scilicet hic ignis paupertatis Deo dispensante purgat, ne in futuro ignis iudicii puniat. De quibus scriptum est: *Compelle intrare, ut impleatur domus mea* (Luc. XIV, 23). Compelluntur multi variis necessitatibus et oppressionibus afflicti: qui mira Dei providentia, dum temporalem poenam, si non libenter, tamen patienter sustinent, vitam consequuntur aeternam.

SERMO C. De discrimine inter plebem et praesulem.

Quantum distat inter pastorem et gregem, tantum debet distare inter episcopum et plebem. Stat ille [0727A] sublimis et rectus: curvat iste caput solo depressus. Unde poeta:

*Pronaque cum spectent animalia caetera terram,
Os homini sublime dedit.* (OVIDIUS, Metamorph. lib. I, vers. 84, 85.)

Ille regit, iste regitur, ille pascit, iste pascitur: ut ex ipsa forma et habitu uterque discernatur. Habet ille in manu virgam qua feriat, vel potius ducat et reducat ovem. Quid est autem habere in manu virgam, nisi in opere disciplinam, ut subjectos suos exemplo magis instruat, quam verbo? Erubescunt enim superbi esse discipuli, si eos in humilitate praecesserint magistri. Unde de Domino scriptum est: *Quae coepit Jesus facere et docere* (Act. I, 1). [0727B] Habet etiam baculum, quo feriat lupum: virga ovem, baculo lupum. Hoc est, mites et obedientes debet lenius corripere, ad duros pro corde et improbos acrius arguere; cumque necesse fuerit, etiam anathematis sententia ferire. Tenet canem in fune, zelum scilicet in discretione, ne sit de illis de quibus scriptum est: *Habent zelum [alias, aemulationem] Dei, sed non secundum scientiam* (Rom. X, 2). Habet etiam pastor bonus panem in pera, hoc est verbum Dei in memoria.

SERMO CI. De quatuor modis diligendi.

Duo sunt amores, carnalis et spiritualis: ex quibus colliguntur quatuor modi diligendi, scilicet diligere carnem carnaliter, spiritum carnaliter; [0727C] carnem spiritualiter, spiritum spiritualiter. In his fit quidam profectus et ascensus ab inferioribus ad superiora. Nam ut homines, qui tantum noverant diligere carnem carnaliter, ad hoc proficerent, ut Deum quoque diligerent spiritualiter, Deus caro factus est, et loquendo, et conversando cum hominibus, primum ab eis carnaliter dilectus est. Cum autem pro amicis suis animam ponere vellet, jam spiritum diligebant, sed adhuc carnaliter. Unde et Petrus loquenti de passione sua respondit: *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc* (Matth. XVI, 22). Sed cum per eandem passionem fieri mysterium redemptionis agnoscerent, in ipsa passione jam carnem spiritualiter diligebant. Resurgente autem eo et ascendente, spiritum spiritualiter amant, laetique [0727D] decantant: *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus* (II Cor. V, 16). Nos quoque carnem nostram carnaliter diligimus, cum ejus desideria diligimus et perficimus. Spiritum carnaliter, quando eum flendo, suspirando, gemendo in oratione conterimus. Carnem spiritualiter, cum eam spiritu subjectam in bonis spiritualiter exercentes, cum discretione servamus. Spiritum spiritualiter, cum etiam ipsa spiritualia studia nostra fraternae utilitati ex charitate postponimus.

[1224] SERMO CII. De modo redeundi ad Deum.

1. Est ad Deum quidam redeundi modus, primi hominis casu oppositus. Adam quippe in paradiso [0728A] positus, primo perdidit circumspersionem Dei. Testatur enim beatus Augustinus (De civitate Dei, lib. XIV, c. 13), quod nequaquam tentator hominem de paradiso ejecisset, nisi aliqua elatio in anima hominis praecessisset, cum verissime scriptum sit: *Ante ruinam exaltatur cor* (Prov. XXI, 18).

Secundo perdidit justitiam, quando uxoris voci plus quam divinae obedivit. Justitia enim est virtus, quae suum cuique reddit. Tertio amisit iudicium, cum post peccatum correctus, oblique per mulierem retorsit propriam culpam in auctorem, dicens: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi* (Gen. III, 6, 12). Eisdem ergo virtutum gradibus redeundum est homini in exilio posito, quibus primus expelli meruit de paradiso. Primum itaque faciendum [0728B] est iudicium, deinde exercenda justitia, tandem circumspectio adhibenda. Et iudicium quidem nobis, ut nos ipsos judicemus et accusemus; justitiam proximo, circumspeditionem debemus Deo.

2. Hanc redeundi viam ostendit nobis Micheas propheta, dicens: *Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Deus requirat a te: utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et ambulare sollicitum cum Deo tuo* (Mich. VI, 8). Hanc salutis viam testatur Apostolus Christum docuisse, dicens: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo, etc. Sobrie* scilicet quantum ad nos, *juste* ad proximum; *pie* ad Deum. Qui etiam manifestus intulit circumspeditionem [0728C] Dei, dicens: *Exspectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi* (Tit. II, 11-13). Et in multis aliis Scripturae sacrae locis, si hic ordo viae et institutio vitae quaeratur, potest inveniri, ut illud: *Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in iustitia meditabitur, et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei* (Eccli. XIV, 22). Moratur siquidem in sapientia, et sapiens est qui semetipsum hic dijudicat, ut aeternum Dei iudicium evadat. *Si enim*, ait Apostolus, *nosmetipsos dijudicemus, non utique iudicemur* (Cor. XI, 31). Sapiens est, non secundum sapientiam huius saeculi, sed secundum illam quae trahitur de occultis, per quam utique miro Dei opere agitur, [0728D] ut electi quique tusionibus et pressuris hic attriti, in aedificio veri Salomonis sine sonitu mallei postmodum collocentur.

SERMO CIII. De quatuor gradibus, quibus electorum profectus distinguitur.

1. Quatuor gradibus distinguitur omnium electorum profectus. Primo enim fit quisque amicus suae animae; secundo fit amicus justitiae; tertio, sapientiae; quarto fit sapiens. In primo profectu vitat omnia quae animam possunt offendere, et diligit ea quae eam possunt mulcere. Horret ergo infernum, et coelum concupiscit. Ita potest implere illud divinum praeceptum, quod in prima conversione sua accepit: *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. XXII, [0729A] 39). Nam dum secundum carnem ambulat, nullo modo potest; cum autem spiritu Dei agitur, facile potest. Quid enim habeat emolumenti homo, si proximus ejus ardeat in inferno? aut quid perdidit, si secum fuerit in paradiso? Neque enim talis est illa paradisi haereditas, ut possidentium numero minuatur. Diligit ergo proximum, quem non vult malum pati, sicut nec seipsum, et quem sicut seipsum vult possidere coelum. Hoc autem suo, id est hominis spiritu, quando posset, ut scilicet expavesceret gehennam, ac coelestia desideraret? Sed potest hoc illius spiritu, cui dictum est: *Si ascendero in coelum, tu illic es* (Psal. CXXXVIII, 8), etc. Spiritus quippe sapientiae ubique praesens, novit quid in coelo, et quid agatur in inferno. Cumque mentem humanam [0729B] repleret, et de poenis inferni incutit timorem, et coelestium amorem infundit: [1225] sicque facit hominem amare seipsum, et dicit ei: *Miserere animae tuae, placens Deo* (Eccli. XXX, 24). Primum igitur est diligere se, deinde proximum. Non enim dictum est, Diliges te sicut proximum; sed, *Diliges proximum sicut te*. Hoc modo fit amator animae suae per Spiritum sanctum, quem ex fide accepit.

2. Accepto autem hoc dono, non debet eo solo contentus esse, sed ad majora provehi, et in melius proficere. Vivit autem jam per Spiritum. Sed *Si per Spiritum vivimus*, ait Apostolus, *spiritu et ambulemus* (Galat. V, 25). Et alibi dicit: *Nos vero omnes revelata facie gloriam Dei speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam* [0729C] *a Domini Spiritu* (II Cor. III, 18). Hoc ipsum et Psalmista de sanctis videtur sensisse: *Benedictionem, inquit, dabit legislator; ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion* (Psal. LXXXIII, 8). Ambulet et iste, quem in manibus habemus: eat et proficiat, donec ad quartum gradum perveniat. Ibi sine dubio factus sapiens videbit Deum deorum in Sion. Porro eo ipso quod dixi, qui bene diligit animam suam, debet etiam diligere justitiam. Alioquin si diligit iniquitatem, odit plane, non diligit, animam suam (Psal. X, 6).

3. Diligendo autem justitiam transit ad secundum gradum, et audit illud Sapientiae praeceptum: *Diligite justitiam, qui iudicatis terram* (Sap. I, 1). Quam [0729D] si perfecte dilexerit, debet pro ea ferre patienter omnem poenam et quancunque illatam contumeliam. Duo quippe praestabit ei justitia: unum, ut faciat quod debet; alterum, ut patiat quod debet: scilicet, ut si bonum non fecerit quod debuit, malum quod meruit patiat. Sic miro modo ne deserendo quidem justitiam ab ipsa deserimur, dum per ipsam quilibet praevaricationis reatus punitur. Neque enim est qui se abscondat a calore ejus. Hanc autem poenam non solum vir justus non horret, verum etiam libenter excipit, dum per eam praeteritae vitae peccata purgari fideliter credit. Hinc enim scriptum est: *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit* (Prov. XII, 21). Opponit igitur variis voluptatibus quibus corrumpit, contraria medicamenta per quae resurgat. [0730A] Verbi gratia, cecidit per inobedientiam; per obedientiae laborem redit ad vitam: lubricus extitit ac dissolutus; per continentiae studium rigoremque disciplinae reparatur. Patitur ab ipsis elementis mundi poenam, quorum usu dudum defluserat ad voluptatem. Quibus cruciatibus cum diu, tanquam aurum in fornace probatus fuerit, quantum scilicet dignum iudicabit is qui in pane lacrymarum nos cibatur, et potum dat nobis in lacrymis in mensura, incipit jam consolari, et audit illam Isaiae vocem dicentis: *Consolamini, consolamini, popule meus, dicit Deus vester. Loquimini ad cor Jerusalem, et advocate eam; quoniam completa est malitia ejus, id est afflictio, dimissa est iniquitas illius. Suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis* (Isa. XL, 1, 2). [0730B] Postquam vero consolationem receperit, sollicitus est et quaerit quomodo placeat ei cui se probavit. Facit quidquid boni facit, ut soli placeat suo Conditori.

4. Transit ad tertium gradum sui profectus: ut sit scilicet amicus sapientiae, quae materno affectu loquitur sibi, cum dicit, *Praebe, fili, cor tuum mihi* (Prov. XXIII, 26). Cum ergo ad hunc gradum pervenit, nihil aliud ei restat, nisi ut ad quartum ascendat, ubi dicitur esse sapiens. Hoc autem fit, quando jam operatur, non ut ipse Deo placeat, quod utique in tertio gradu fecerat; sed quia placet ei Deus, vel quia placet Deo quod operatur. Quisquis talis est, potest cum tota fiducia ac securitate conscientiae illud Sapientis canticum decantare: *In omnibus requiem* [0730C] *quaesivi*, etc. Hic enim requiescit in omnibus, cum per omnia ei placeat Deus, qui non Dei voluntatem ad suam curvare, sed suam didicit ad Dei voluntatem erigere. Morabitur in *haereditate Domini* (Eccli. XXIV, 11), sicut ei ejusdem Domini voce promittitur, cum dicitur: *Terram in qua dormis tibi dabo*: hoc est, quietem istam, ad quam pervenisti labore tuo et munere meo, stabilem tibi faciam atque perpetuam Quod autem subjungit, *et semini tuo* (Gen. XXVIII, 13), sic possumus intelligere, ut non solum spiritui detur tranquillitas ista, et hic, et in futuro; [1226] sed etiam semini tuo, id est, operibus tuis dabitur corporis tui glorificatio.

SERMO CIV. De quatuor impedimentis confessionis. [0730D]

1. Quatuor sunt quae impediunt confessionem, pudor, timor, spes, desperatio. Quosdam enim impedit pudor, qui scilicet pro sola confusione dicere erubescunt peccata quae commiserunt. De quo per Salomonem dicitur: *Est confusio adducens peccatum*. Quo contra de his qui confitentur, iterum dicitur: *Est confusio adducens gloriam* (Eccli. IV, 25). Quos etiam commendat propheta, dicens, *Confessionem et decorem induisti* (Psal. CIII, 1): et alibi, *Confessio et magnificentia opus ejus* (Psal. CX, 3). Alios impedit timor. Timent enim si confiteantur, ne gravis eis poenitentia injungatur; et hos arguit Job, dicens: *Qui timet pruinam, irruet super eum nix* (Job VI, 16). Sunt autem nonnulli, qui in hoc mundo adhuc aliquid [0731A] concupiscunt, nec putant se adepturos quod desiderant, si hominibus quales sint innotescant. Horum confessionem impedit spes, id est cupiditas potiendi desiderii. Talibus comminatur Dominus in Evangelio: *Vae praegnantibus et nutriendis* (Matth. XXIV, 19). Sunt item alii qui nil horum verentur, sed solum hoc timent, quia post peccatorum confessionem ab ipsis abstinere minime possent. Et his obest desperatio. Quibus non incongrue illud potest aptari: *Peccator, cum venerit in profundum malorum, contemnit* (Prov. XVIII, 3). Fit vero nonnunquam, ut haec omnia simul confessionem impediunt. Sed qui quatuor his malis premitur, recte jam in monumento jacet, et velut ille evangelicus quatuordecim annos fetet (Joan. XI, 39). Scriptum est enim: *A mortuo, velut* [0731B] *qui non sit, perit confessio* (Eccli. XVII, 26). Quod si is mortuus est qui non confitetur, utique reviviscet qui confitebitur. Veniat ergo Jesus, et dicat, *Veni foras* (Joan. XI, 43): et ad vocem ejus illico suscitabitur mortuus. Excipiat hic noster mortuus exhortationem, et non differat confessionem.

2. Dicatur ergo illi quem pudor afficit: Cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? aut cur erubescis Deo confiteri, cujus oculis non potes abscondi? Quod si forte pudor est tibi uni homini et peccatori peccatum tuum exponere, quid facturus es in die iudicii, ubi omnibus exposita tua conscientia patebit? Haec itaque tria proponenda sunt contra pudorem: scilicet consideratio rationis, reverentia intuitus Dei, comparatio majoris confusionis. [0731C] Similiter contra timorem opponenda sunt tria: considerandum enim est quam sit longa poena inferni, quam gravis, quam infructuosa. E contrario vero praesentis temporis poenitentia brevis est, et levis, et fructuosa. Contra spem quoque itidem tria opponuntur: bona scilicet futuri saeculi, praesentis vitae bonis majora, certiora, durabiliora: ad quorum comparisonem, quidquid in hoc mundo desiderari potest, modicum est et incertum; et, ut ita dicam, momentaneum. Ita contra desperationem vincendi peccatum, tria sunt remedia: primum est vigor ipse propositi boni, quem assumit ex confessione; secundum est gratia Dei, quam meretur ex humilitate; tertium est auxilium, quod ex eius habet cui confitetur compassione.

SERMO CV. De requisitis ad justificationem et salutem. [0731D]

1. Duo sunt in quibus consistit nostra salus, justificatio et glorificatio. Altera initium, altera perfectio est. In illa labor, in hac autem fructus laboris est. Et nunc quidem justificatio fit per fidem; nam glorificatio erit per speciem. Quanta autem sit in futura vita glorificatio sanctorum, humanus interim non potest attingere intellectus. De illa enim scriptum est, quod *oculus non vidit, nec auris audivit*, (I Cor. II, 9), etc. Hac ergo interim omissa, quoniam vires nostras excedit, de justificatione quae nunc agitur, aliquid ad aedificationem fratrum nostrorum, quod necessarium visum est, loquamur. ¹²²²⁷ Ipsa [0732A] est enim via, per quam fit transitus ad glorificationem, dicente Apostolo: *Quos praeordinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, hos et magnificavit* (Rom. VIII, 30). Neque enim poterit obtineri magnificatio, nisi justificatio praecesserit; cum ista meritum, illa praemium sit. Hoc in Evangelio docuit Dominus, qui cum discipulis evangelizaret regnum Dei, primum eis proposuit iustitiam, dicens: *Nam nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum* (Matth. V, 20).

2. Notandum autem, quod sicut in illo beatitudinis regno praesentem se electis suis exhibebit Dominus ad glorificationem, ita etiam se eisdem ipsis exhibet in via peregrinationis ad justificationem; ut a [0732B] quo scilicet glorificandi sunt per speciem, ab ipso prius justificentur per fidem. Et quidem tria sunt, a quibus abstinere debent quicumque justificari desiderant. Primo utique, ab operibus pravis; secundo, a carnalibus desideriis; tertio, a curis saeculi. Item tria sunt, quibus debent insistere, quae etiam continent sermo Domini in monte (Matth. V-VII): elemosyna, jejunium, oratio. Sic enim adimpletur justificatio, dum ab interdictis vitiis abstinere, et bona quae praecepta sunt fideliter exercent. Opponantur ergo pravis operibus opera misericordiae, contra carnalia desideria adhibeantur jejunia, et pro curis saeculi succedat amor Dei, et frequentia orationis.

SERMO CVI. De tribus ad agendam poenitentiam necessariis. [0732C]

1. Tres sunt status animae: in corpore,posito corpore, recepto corpore. Primus datus est ei ad agendam poenitentiam, reliqui duo ad habendam requiem vel poenam, scilicet prout gessit in corpore, sive bonum, sive malum. Ad agendam vero poenitentiam tria sunt necessaria, tempus, corpus, et locus. Quod tempus sit necessarium, dicit Apostolus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (II Cor. VI, 2). Similiter et de corpore idem scribit: *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut referat quisque propria corporis prout gessit* (II Cor. V, 10). Sed et de hoc loco loquitur Scriptura, dicens: *Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne deseras* (Eccle. X, 4.) Porro [0732D] tempus in tria dividitur: in praeteritum, in praesens, in futurum. Horum nullum perdit, quisquis recte poenitentiam agit. Nam praeteritum quidem quod perdiderat restaurat, dum in amaritudine animae suae omnes annos suos recogitat: praesens autem tenet jam per exercitium operis: futurum vero per constantiam boni propositi. De praeterito loquitur Apostolus, cum dicit: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt* (Ephes. V, 16). Ad praesentis vero operationem hortatur nos, cum dicit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* (Galat. VI, 10).

Futuri nos admonet Dominus, cum ait: *Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit* (Matth. X, 22).

2. Corpus quoque necessarium est ad agendam [0733A] poenitentiam. In corpore quippe possumus mala pati, et bona operari. Pati scilicet pro commissis delictis, operari pro adipiscendis aeternis praemiis. Qui ergo corpore caret, dignos poenitentiae fructus facere quomodo valet? Et notandum, quod poenitentia quae per corpus geritur, brevis est et levis. Brevis, quia corporis morte terminatur: levis, quia per societatem corporis fertur facilius. Gravis siquidem esset, si eam solus animus portaret. Cum vero et ipsi corpori ejus partitur pondus, quanto magis inde corpus oneratur, tanto amplius animus exoneratur. Locus etiam videtur necessarius esse et utilis, Ecclesia scilicet vitae praesentis: in qua quisquis dum in corpore vivit, poenitentiam recte agere negligit, nullum in futuro salutis remedium obtinere poterit.

[1228] SERMO CVII. De affectionibus orantium. [0733B]

1. Sicut aeger ad medicum, sic esse debet peccator ad Creatorem suum. Qui ergo peccator est, debet orare Deum, sicut aeger medicum. Duobus autem modis impeditur oratio peccatoris: vel nulla, vel nimia luce. Nulla luce illustratur qui peccata sua nec videt, nec confitetur. E contrario nimia luce obruitur, qui ea tanta videt, ut de indulgentia desperet. Horum neuter orat. Quid ergo? Temperanda est lux, ut peccata sua videat peccator et confiteatur, ac pro ipsis oret, ut remittantur. Primo ergo ejus oratio debet fieri verecundo affectu. Hoc autem fit, cum necdum peccator audeat per seipsum accedere ad Deum, sed quaerit aliquem sanctum virum; [0733C] aliquem sanctum pauperem spiritum, qui sit in ora vestimenti Domini tanquam fimbria, per quem habeat accessum. Hujus orationis tenuit typum illa evangelica mulier, quae fluxum sanguinis patiebatur; cupiensque sanari accessit, et intra se cogitavit dicens: *Si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salva ero* (Matth. IX, 21). Secunda oratio fit puro affectu: et hoc fit quando scilicet peccator jam per seipsum accedit, et ore proprio confitetur. Talis orationis reliquit nobis exemplum illa peccatrix, quae lacrymis rigavit pedes Domini, et capillis capitis sui tersit, de qua dictum est a Domino: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Luc. VII, 47). Tertia oratio effunditur amplo affectu: [0733D] et hoc fit, quando is qui pro se oraverat, orat jam pro aliis. Sic oraverunt Apostoli pro muliere Chanaanaea pro filia sua rogante: *Dimitte, inquit, illam, quia clamat post nos* (Matth. XV, 23). Quarta oratio emittitur devoto affectu, quae de cordis puritate sine ulla haesitatione cum gratiarum actione depromitur. Talem orationem fecit ipse Dominus, quando quatruiduanum de monumento Lazarum resuscitavit, et ait: *Pater, gratias ago tibi, quia audisti me* (Joan. XI, 41). Tales orationes docuit nos Apostolus facere frequentes, dicens: *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite* (I Thess. V, 17, 18). Has quae dictae sunt quatuor orationum species, id est, verecundam, puram, amplam, devotam, nuncupat Apostolus aliis nominibus, et ad eas nos [0734A] hortatur dicens: *Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones* (I Tim. II, 1). Nam obsecrationes verecundo, orationes puro, postulationes amplo, gratiarum affectiones fiunt affectu devoto.

2. Diximus de generibus affectionum et orationum: dicamus etiam qua puritate sit orandum. Et quidem tria videntur mihi hic esse necessaria, quibus orationis intentio firmiter est astringenda. Considerare namque debet is qui orat, et quid petit, et ipsum quem petit, et se ipsum qui petit. In eo autem quod petit, duo debet attendere, ut secundum Deum sit quod postulat, et ut hoc ipsum in summum affectus desiderio habeat. Verbi gratia, si mortem inimici, si laesionem seu dejectionem proximi oranda petierit, [0734B] non est secundum Deum talis oratio, cum ipse praecipiat, et dicat: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos* (Matth. V, 44). Si vero peccatorum remissionem, si Spiritus sancti gratiam, si virtutem atque sapientiam, si fidem, veritatem, justitiam, humilitatem, patientiam, mansuetudinem, et caetera spiritualia charismata quaesierit, et ea cogitando vehementer affectaverit: haec secundum Deum est oratio, et haec vere meretur audiri. De hujusmodi enim orationibus loquitur per Isaiam Deus: *Antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus ego audiam* (Isa. LXV, 24). Sunt et alia, quae cum desunt, a Deo dantur, et possunt esse vel non esse secundum Deum, quantum duntaxat interest [0734C] finis ad quem referuntur; ut est corporis sanitas, pecunia, caeterarumque rerum affluentia: quae, etsi a Deo sint, non tamen sunt magni pendenda, nec ex desiderio possidenda. Similiter

et in ipso quem petit, debet duo considerare: bonitatem, et majestatem. Bonitatem, qua gratis velit; et majestatem, qua plane [1229] possit dare quicquid petitur. Sed et in seipso qui petit, debet nihilominus duo attendere, id est, ut pro suis meritis nihil accepturum putet, sed de Dei misericordia tantum quicquid rogaverit, impetraturum speret. Tunc ergo dicitur cor purum, quando tria haec quae dicta sunt, et eo modo quo dicta sunt, cogitat. Et quisquis hac puritate et intentione cordis oraverit, exaudiri se sciat; [0734D] quia, sicut testatur Petrus apostolus: *Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est illi* (Act. X, 34, 35).

SERMO CVIII. De spirituali minutione sanguinis.

Minuendi sanguinis duplex est causa. Interdum qualitas, interdum quantitas obest: nec minus perniciosa immoderata abundantia, quam corruptio. Sanguis animae meae, voluntas mea. Naturae siquidem cognatus prae caeteris humoribus sanguis dicitur, et animae vita in voluntate est. Minuatur ergo prava voluntas, quae morbi causa est spiritualis. Minuatur, inquam, dum penitus exhauriri exsiccarique non potest. Scindatur et aperiatur vena ferro compunctionis, [0735A] ut peccati, etsi non omnis sensus, certe consensus effluat et abjiciatur. An dubitas inveniri et in anima sanguinis non inutilis inutilem abundantiam? Audi sapientem medicum, qui et ipsum docet justitiae sanguinem minuendum. *Noli*, inquit, *nimum esse justus* (Eccl. VII, 17). Simile est et istud Apostoli: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. XII, 3). Cui putas venae parcendum est, si et justitia, et sapientia egent minutione? Quis enim sanguis utilior? Illud tamen memento, nec nimis justum, justum: nec ebriam ut ita loquar, sapientiam oportet sapientiam nominari. Sic nimirum et in sanguine corporis invenire est, ubi excreverit nimis, non jam nutrimentum afferre corpori, sed detrimentum. Quamobrem si peccare [0735B] delectat adhuc, sanguis vitiosus est, et minuere festinato. Si vis agere poenitentiam, castigare [*alias*, punire] oportet membra, corpus affligere, judicare temetipsum, ut non incidas in manus Dei viventis. Justum id quidem, sed ne quid nimis. Alioquin reprimendus est fervor immoderatus, ne noceat unitati, serviat indiscretioni.

SERMO CIX. De inani splendore virtutum cavendo.

Caveamus, fratres, ne vasorum interim vacuo splendore decepti, sero conqueri habeamus quod lampades nostrae exstinguuntur. Ego enim reor minime fuisse accensas, quae tunc videntur exstingui. Sic nempe habes: *Simile est regnum coelorum decem [0735C] virginibus, quae accipientes lampades suas* (Matth. XXV, 1). *Accipientes dixit, non Accendentes*. Quomodo enim accenderunt, quae non sumpserunt oleum secum? aut ubi ignis materia defuit, quomodo ignis fuit? At lucet castitas etiam ex seipsa. Sed quanto lucidior lampas ardens, quam sine igne, tanto pulchrior casta generatio cum charitate. Sic et a caeteris voluptatibus temperantia, et patientia in adversitatibus, honestas in conversatione, et circumspectio in sermone, eleemosyna quoque et ejusmodi opera pietatis, naturali quadam placere gratia, et velut ingenito decore etiam apud fatuas virgines renitere videntur. At quoniam vitrea magis quam ignea claritate fulgebant, eo ipso lampades suas arbitrabantur exstingui, quo nimirum inanem hunc [0735D] splendorem ab aeterna conspexerint luce reprobari.

SERMO CX. De allocutione hominis ad se ipsum, vel animam suam.

Quanta est miseria nostra, et indigentia nostra quam multiplex! Etiam verbis opus habemus. Et cum utrumque sit miserum, non jam mirum [1230] quod inter nos; mirum magis, quod etiam ad nos ipsos. *Nemo scit quae sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in ipso* (I Cor. II, 11). Chaos magnum inter nos firmatum est, nisi interveniente quasi instrumento verborum fiat ad invicem transitus quidam cordium in communicatione cogitationum. Hac [0736A] necessitate inventa sunt verba: quis nesciat? Verumtamen et nos ipsos verbis jam alloqui necesse est. *Nonne Deo subjecta eris, anima mea?* Propheta ait, *ab ipso enim salutare meum* (Psal. LXI, I). Et cui non frequenter necesse est animam revocare suam, advocare rationem suam, suos convocare affectus? Cui non opus est crebro se ipsum convenire verbis, increpare minis, sollicitare monitis, urgere accusationibus? Quin etiam ratiociniis suadere expedit; quale est, *Ab ipso enim salutare meum; et consolari aliquando, juxta illud, Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?* (Psal. XLI, 6.) et interdum velut excitare, et dicere, *Lauda, anima*

mea, Dominum (Psal. CXLV, 1); et nonnunquam diligentius commone de quibus oportet, ut est, [0736B] *Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus* (Psal. CII, 2). *Nempe cor meum dereliquit me, et necesse habeo ad me ipsum, imo ad me alterum loqui. Atque id interim tanto amplius, quanto minus sum adhuc reversus ad cor, reversus in me, unitus denique mihi ipsi. Nam ne invicem quidem erit jam verbis uti, ubi in unum utique virum perfectum occurremus omnes. Opportune igitur linguae cessabunt; nec medius requiretur interpres, ubi usque adeo medium omne charitate constraverit ille unicus Mediator, ut et nos in unum facti simus in ipsis, qui vere sempiternaeque unum sunt, Deo Patri, et ipso Domino Jesu Christo.*

SERMO CXI. De fide, vita et moribus contestanda; seu de sex testimoniis Deo perhibendis. [0736C]

1. Aeternam coelestis patriae, ad quam nostra peregrinatio suspirat, felicitatem, et e contra gehennae paratos impiis cruciatum, omnem excedere humani non modo corporis sensum, sed etiam intellectum cordis, nemo dubitat, qui vel nomine tenus sit fidelis. Atque utinam viveret in omnibus fides ista, et credulitatem, ut dignum erat, sequeretur; hinc quidem desiderium, inde timor! Quid est enim, quod non optamus etiam per medios enses, aut, si oporteat, semiusti declinare miseriam tantam, et ad tantam accelerare gloriam, nisi quod insensibilis est et mortua fides nostra? Accedit sane [0736D] ad cumulum infelicitatis, salutis impedimentum, occasionem perditionis nostrae, quod in aestimatione quidem finis utriusque affectio nostra judicio non consentit; sed in consideratione viarum ne ipsum quidem satis tenemus judicium veritatis. Nec mirum si nulla virtutum delectatione movetur desiderium, quod etiam circa illam aeternam beatitudinem torpet; aut si praesentem non metuit amaritudinem peccatorum, qui ne ipsa quidem parata diabolo et angelis ejus aeterna supplicia pertimescit; nisi quod in caeteris utique consuevimus ipsa, quorum vicinior nobis experientia est, etsi longe minora sunt, vehementius et jucunda appetere, et formidare molesta. [0737A]

2. Illud satis mirari nequeo, cur fides nostra in praesentibus titubat, quae de futuris tam certa videtur. Sic fatui filii Adam non judicantes, neque quod verum est discernentes, cum promissiones habeatis vitae ejus quae nunc est, pariter et futurae (I Tim. IV, 8), in ea quam protinus est experiri, omnino incredulos vos exhibetis et infideles; ut palam fieri videatur, nonnisi ad cumulum damnationis relictam vobis fidem futurae promissionis? Id ipsum sane considerare est et de comminatione. Nonne enim idem ipse, qui paratum asserit electis regnum, reprobis ignem (Matth. XXV, 34, 41), eodem ore et eadem veritate testatur, laborare et oneratos esse, quicunque ad ipsum non accedunt: accedentes autem non defecturos, ut est trepidatio pusillanimitatis [0737B] humanae, sed reficiendos ab ipso? Qui regnum [1231] ineffabiliter delectabile pollicetur, ipse jugum suum suave et onus leve esse testatur. Qui aeternam beatitudinem promittit in patria, praesentem quoque requiem et refecionem repromittit in via. Denique propheta loquitur, dicens, *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se* (I Cor. II, 9); et facile credimus universi. Loquitur ipse Dominus prophetarum: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos: tollite jugum meum super vos, et invenietis requiem animabus vestris; jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. XI, 28-30); et quam multi avertunt cordis aures? nam corporis jam forte non audent. Quid incredulitatis [0737C] istud est? imo quid insaniae? Quasi vero aut falli sapientia, aut fallere veritas possit? Quasi aut charitas quod offert, dare nolit: aut omnipotentia non valeat reddere quod promittit.

3. Quis enim hominum adeo voluptati et luxuriae deditus est, qui non sobrietatem et castitatem magis eligeret, si certus esset eas sibi delectabiliores fore? Quis tam ambitiosus, qui non inciperet vilitate omni et extremitate esse contentus; si, ut vere est, charitatem quae non quaerit quae sua sunt, dignitatibus universis sciret amabiliorem? Quis tam avarus, qui non omnino divitiis sperneret, si jucundiorum crederet paupertatem? Nunc autem Christus frustra clamet de levitate oneris sui; sine causa jugum suum suave praedicat: quandoquidem et ab ipsis qui [0737D] Christiano censentur nomine, onus diaboli, et jugum carnis atque saeculi hujus delectabilius reputatur. Sed unde tibi vel inconsideratio tanta, quanta ab ipsis imponitur, Domine Deus meus? Cur tam publice polliceris, quod tam facile deprehenderis non implere? Dulciorem super mel et favum spiritum tuum asseris (Eccl. XXIV, 27):

et ecce isti dulciorem invenerunt carnem venationis; carnem, pro pudor! meretricis; saeculi vanitatem. Vae miseris! de parte iudicant, et tanquam amarum fastidiunt manna tuum absconditum, quod non gustaverunt! Sane qui probaverunt utraque, ecce hi sciunt, quia Deus verax, omnis autem homo mendax (Rom. III, 4). Ipsorum proinde testimonia esse debuerant credibilia [0738A] nimis: sed cum promissionibus tuis, tuorum, quoque experientia contemnitur et ridetur. Carnalis siquidem homo non percipit quae sunt spiritus Dei, sed stultitia illi videntur (I Cor. II, 14). Nec mirum, si experto non credit homini, qui Deo non credit promittenti. Ergo insani reputamur, qui crucem Domini praedicamus esse suavem; qui delectationem paupertatis magnificamus, extollimus humilitatis gloriam, eructamus delicias castitatis. Insanus nobiscum aestimetur et Propheta, qui dicit delectatum se esse in testimoniis Domini, sicut in omnibus divitiis (Psal. CXVIII, 14).

4. Vos qui sapientes estis in oculis vestris, non omnes, sed paucas, quas utcumque medicare potestis, divitias, divinis praeferte testimoniis, ut nullum [0738B] unquam habeat testimonium fides vestra. Penes vos sit in occulto, in abscondito, ubi ne ipse quidem videat Pater qui est in coelis (Matth. VI, 4); sed dicere possit, quia *nescio vos* (Matth. XXV, 12). Firmiter creditis Deum justum, veracem, remuneratorem, omnipotentem, summe bonum, aeternum. Exhibete vos aspides surdas, et obturantes aures (Psal. LVII, 5), nequando audiat vocem improperantis, et dicentis: *Ostende mihi fidem tuam sine operibus* (Jac. II, 18). Credere quanti vobis constat? Viam autem testimoniorum nolite ingredi, quoniam ardua est, aspera et inambulabilis. Miseri et infelices! qui viam civitatis habitaculi non invenistis; et ideo erratis in invio, et non in via! (Psal. CVI, 4, 40) Finis nempe viarum, quae videntur vobis bonae, [0738C] quas delectabiles vos esse iudicatis (neque enim verae quidquam delectationis habent), demergitur in profundum inferni: ibi erit fletus et stridor dentium. Expergiscimini, ebrii, et flete, ne fletus ille perpetuus apprehendat incautos. Cum enim dixeritis: Pax et securitas; tunc subitaneus vobis superveniet interitus, tanquam in utero habenti, et non effugietis (I Thess. V, 3). Merito plane, qui nunc fugiendi tempus scienter amittitis, et refugitis effugiendi viam.

[1232] 5. *Orate*, inquit Dominus, *ut non fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato* (Matth. XXIV, 20). Fugite, dum tempus est acceptabile, et via delectabilis exhibetur. Fugite sex diebus, quibus operari licet. Fugite in testimoniis sex illorum quae supra tetigimus, [0738D] justitiae, veritatis, remunerationis, omnipotentiae, summae bonitatis, aeternitatis, ne forte septimum, divini scilicet zeli testimonium, non tam detis, quam sustineatis inviti. Genimina viperarum, quis vos docuit fugere a ventura ira? (Luc. III, 7). Via mortis est, in qua curritis; via perditionis, via cujus finis demergit in profundum inferni. Adhuc tamen spes est, quia necdum viae, id est vitae, finis advenit. Festinate praevenire finem; ne subito praeoccupati, quocumque cecideritis, ibi sitis. Venite, filii, audite me; viam salutis docebo vos, viam testimoniorum Dei, in qua delectemini et vos sicut in omnibus divitiis.

6. Sit prima dieta usque ad cor. Illuc nempe [0739A] praevaricatores vocat vox divina (Isai. XLVI, 8), ubi testimonium justitiae ejus compunctionem generet et timorem. Hinc sane procedatur ad confessionem oris, ut non cunctemur etiam contra nosmetipsos perhibere testimonium veritati. Quisquis enim coram hominibus erubuerit illam, hunc et illa erubescet coram Patre suo (Luc. IX, 26). Sequatur deinde possessionum distractio, distributio facultatum, sicut scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saeculum saeculi* (Psal. CXI, 9); et item: *Si vis esse perfectus, vade et vende omnia quae habes, et da pauperibus; et habebis thesaurum in coelo* (Matth. XIX, 21). Est enim in hac liberali proprietatis effusione testimonium largitatis divinae et copiosae retributionis, ut qui sponte distribuit sua, [0739B] indubitanter sperare videatur de manu Domini ampliora. Adhuc autem et quartum quoque praebeas necesse est testimonium omnipotentiae: dico autem in corporis afflictione. Seminandum quippe est animale corpus, sed ut spirituale resurgat. Non tibi ergo qui parci corpori, de resurrectione et immutatione haesitare videtur? Sic et qui non compungitur animo, de justitia; et qui non confitetur, de veritate; et qui avarus est, de retributione futura. Eodem quoque modo considerare est et caetera quae sequuntur. Etenim si eousque proficias, ut propriae abrenunties voluntati, certissimum istud est divinae testimonium bonitatis. Veniens nimirum non tuam, sed ipsius facere voluntatem, commendas magnifice, quam sic praefers; clamans non verbo, neque lingua, [0739C] sed opere et veritate, quia nemo bonus, nisi solus Deus (Luc. XVIII, 19).

7. Superest ut perseverantiae studeas. Haec enim viae consummatio est, et testimonium habet aeternitatis. Imago siquidem aeternitatis divinae, perseverantia est conversationis nostrae; ut quomodo ipse est, ita et nos simus in hoc saeculo, incommutabilitatem illam pro modulo possibilitatis nostrae imitantes. Hinc quippe Sapiens ait: *Stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol* (Eccli. XXVII, 12). Haec est ergo via, dilectissimi, ambulate in ea; quoniam ascendendo de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Sion (Psal. LXXXIII, 8). Ad cujus gloriam visionis ipse nos perducat Dominus virtutum et rex gloriae, qui est via, veritas, et vita, Jesus Christus [0739D] Dominus noster (Joan. XIV, 6).

SERMO CXII ^[148*]. *De quadruplici conscientia.*

Convertere, anima mea, in requiem tuam. Laborat et requiescit anima in conscientia, quia conscientia alia bona, et non tranquilla; alia tranquilla et non bona; alia nec tranquilla, nec bona; alia bona et tranquilla. Tranquilla et non bona, eorum est qui in spe peccant, et dicunt in corde suo quod Deus non requiret: et ista maxime adolescentium. Bona et non tranquilla, eorum est qui jam conversi ad Dominum, recogitant annos suos in amaritudine. [0740A] Nec bona nec tranquilla, eorum qui prae multitudine peccatorum desperant. Bona et tranquilla, eorum qui carnem spiritui subdiderunt: qui cum his qui oderunt pacem, sunt pacifici. Hic est lectus animae: in hoc requiem capit anima, sed non perfectam. Oportet autem, ut perfectam [1233] possit praestare requiem, non solum bona et tranquilla sit conscientia, sed etiam secura: unde subjungit: *Quia eripuit animam meam de morte, dando bonam conscientiam; a lacrymis, dando tranquillam et bonam; a lapsu, dando securam.*

SERMO CXIII. *De cavendis propriis et alienis peccatis.*

Ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis [0740B] *parce servo tuo* (Psal. XVIII, 13). Tria sunt occulta: illicita actio, dolosa intentio, impudica affectio. Prava operatio inquinat memoriam; dolosa intentio, rationem vel mentem; impudica affectio, voluntatem. Mundatur memoria per confessionem; mens, per lectionem; affectio vel voluntas, per orationem. Ab alienis mundus eris, si non insultes, si non discedas, si non consentias, si non dissimules. Justitiae est non consensire, sed cum rigore resistere; fortitudinis, non discedere, sed mala proximi patienter tolerare; temperantiae, non insultare, sed cum moderamine compati; prudentiae, non dissimulare, sed sollicitate, ut mala desinant, providere.

SERMO CXIV. *De multiplici pace.* [0740C]

Pax corporis est ordinata temperantia partium. Pax animae irrationalis, ordinata requies appetitionum. Pax animae rationalis, cogitationis actionisque consensio. Pax corporis et animae, ordinata vita et salus animantis. Pax hominis ac Dei, ordinata in fide sub aeterna lege obedientia. Pax hominum, ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi atque obediendi concordia cohabitantium. Pax civitatis similis est. Pax coelestis civitatis, ordinatissima et concordissima societas fruenti Deo, et vivendi in eo. Pax omnium rerum, tranquillitas ordinis. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.

SERMO CXV. *De triplici corde.* [0740D]

Accedat homo ad cor altum, et exaltabitur Deus (Psal. LXIII, 7, 8). Est cor altum, cor humile, cor mediocre. Dicit propheta: *Redite, praevaricatores, ad cor* (Isai. XLVI, 8). Prima accessio praevaricatoris servi ad cor humile: ad quod trahitur per iudicium. Secunda accessio mercenarii ad cor mediocre: ad quod vocatur per consilium. Tertia filii ad cor altum: ad quod levatur per desiderium. Et tunc exaltatur Deus, id est supra cor elevatur, ut dum non potest comprehendi per rationem, desideretur per affectionem et amorem. Et nota quod accessiones istae sive ascensiones in corde aguntur. Unde dicit [0741A] Propheta: *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum* (Psal. LXXXIII, 6, 7). Sed aliquando homo interior rationem excedit, et supra se rapitur; et dicitur excessus mentis. Unde et quatuor gradus ascensionis esse dicimus. Primus ad cor, secundus in corde, tertius de

corde, quartus supra cor. In primo timetur Dominus, in secundo auditur consiliarius, in tertio desideratur sponsus, in quarto videtur Deus.

SERMO CXVI. De duabus mortibus et totidem resurrectionibus.

Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite (Coloss. III, 1). Duae sunt mortes, et totidem resurrectiones. Prima mors animae, secunda corporis. Mors animae, separatio a Deo; mors corporis, [0741B] separatio animae a corpore. Hanc operatur peccatum, illam poena peccati. Item, prima resurrectio animae, secunda corporis. Resurrectionem animae operatus est humilis et occultus Christi adventus: resurrectionem corporis, gloriosus et manifestus Christi perficiet adventus. Sed anima invisibilis est ad imaginem Dei creata: unde dicit Scriptura: *Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam* (Gen. I, 26, 27). Rectum quidem. Unde et exterior homo, id est corpus, in forma sua rectus apparet, habens vitam et sensum: ut per hunc exteriorem et visibilem, illum interiorem et invisibilem intelligeremus; qui rectus factus est in voluntate, vivus in cognitione, sensibilis in amore. Et sicut corpus, [0741C] id est exterior homo, in resurrectione sua vitam et sensum recipiet; ita et in resurrectione sua vitam et [1234] sensum anima, id est interior homo, recipit, id est cognitionem et amorem. Quod autem cognitio vita sit, Veritas attestatur, dicens: *Haec est tila aeterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem misisti Jesum Christum* (Joan. XVII, 3). Et quod amor sit sensus, hinc accipe. Sicut homo interior in vita non discernitur, quia in toto suo aequaliter vivit; in sensu autem discernitur in quinque partes notissimas, scilicet visum, gustum, auditum, odoratum et tactum; quia aliter sentit in oculo, aliter in ore, et sic in caeteris: ita interior homo in cognitione quidem non discernitur, sed in amore. Et sicut ille in quinquepartito sensu dividitur, ita iste circa [0741D] quinque invisibilia Dei afficitur, quae sunt veritas, justitia, sapientia, charitas, aeternitas. Aliter enim afficitur circa veritatem, quam diligit propter libertatem; aliter circa justitiam, quam diligit propter suavitatem; aliter circa charitatem, quam diligit propter virtutem; aliter circa aeternitatem, quam diligit propter securitatem.

SERMO CXVII. De quatuor spiritualibus fontibus quatuor animae morbis medentibus.

Habet fidelis anima paradisum suum, spiritualem quidem, non terrenum: et idcirco priori illo delectabiliorem et secretiorem. In hoc delectatur anima, sicut in omnibus divitiis. De hoc paradiso prodeunt fontes quatuor, id est veritas, charitas, virtus, sapientia. [0742A] De his fontibus laboranti animae salubres aquae hauriuntur. Laborat enim anima humana quadruplici morbo vitiorum, scilicet timoris, concupiscentiae, propriae iniquitatis, ignorantiae. Timore enim victa in vitium cogitur, concupiscentia illecta in vitium trahitur, propria iniquitate voluntarie vitium sequitur, ignorantia seducta in vitium labitur. His malis laborantes et gementes animas consolatur propheta, dicens: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris* (Isai. XII, 3). Contra pusillanimitatem, quae provenit de vitio timoris, aqua praesidorum de fonte virtutis; contra concupiscentiam temporalis voluptatis, aqua desideriorum de fonte charitatis; contra malitiam voluntariae iniquitatis, aqua iudiciorum de fonte veritatis; contra fallaciam ignorantiae, [0742B] aqua consiliorum de fonte sapientiae. Et hoc in gaudio, ut quae prius gemebat sub pondere vitiorum, modo gaudeat in adeptione virtutum, comparando sibi de aquis consiliorum prudentiam, de aqua praesidorum fortitudinem, de aqua desideriorum temperantiam, de aqua iudiciorum justitiam; ut in adversis fortitudo expellat pusillanimitatem; ut prosperis temperantia refrenet lasciviam; in agendis justitia excludat iniquitatem; in dubiis prudentia instruat ignorantiam. Talibus anima refocillata aquis, et ornata virtutibus, extendat se et comprehendat cum omnibus sanctis, quae sit latitudo et longitudo, sublimitas et profundum (Ephes. III, 18). Haec quatuor Dei duobus brachiis comprehendi possunt, vero scilicet amore, et vero timore. Timore sublimitatem [0742C] et profundum, id est potentiam et sapientiam; amore latitudinem et longitudinem, id est charitatem et veritatem. Timetur enim Deus, quia omnia per potentiam potest; et veraciter timetur, quia nihil eum per sapientiam latet. Amat Deus, quia charitas est; et veraciter amat, quia veritas, id est aeternitas est.

SERMO CXVIII. De septem ascensionis gradibus.

State in viis Domini, et interrogate semitas ejus. In via Domini stat, qui corporales observantias boni propositi servat. Sed quia corporale exercitium ad modicum valet, ut Paulus dicit, idcirco subjungit: *Et interrogate semitas aeternas ejus* (Jer. VI, 16): [0742D] id est, desiderate sanctorum patrum vitas, et invenietis viam; ambulate in ea. Viam invenit, qui ad cor revertitur; ambulat in ea, qui ascensiones in corde suo disposuit (Psal. LXXXIII, 6). Prima ascensio hujus viae est contritio; secunda, confessio; tertia, affectio; quarta, proprietatis abjectio; quinta, abnegatio propriae voluntatis; sexta, humiliatio voluntariae subjectionis; septima, perseverantia.

[1235] **SERMO CXIX. De tribus in Incarnatione considerandis.**

Mysterium Incarnationis tria in se considerata continet: scilicet formam humilitatis, probamentum dilectionis, sacramentum redemptionis. Formam humilitatis demonstrat vagitus parvuli, locus diversorii, reclinatio in praesepio, pannorum involutio. [0743A] Probamentum dilectionis, pia mors; quia majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. XV, 13). Sacramentum redemptionis triplicem ostendit potentiam Deitatis: scilicet de nihilo aliquid fecit, inveteratum innovavit, temporale perpetuavit.

SERMO CXX. De triplici ministerio.

Ministerium ministrorum Christi triplex est: servitutis, charitatis, dignitatis. Ministerium servitutis, corporis castigatio: charitatis, mentis devotio; dignitatis, corporis Christi consecratio. Primum fit in afflictione, secundum in hilaritate, tertium in humilitate. Primum est sacrificium timoris, secundum amoris, tertium laudis.

SERMO CXXI. De doctrina timoris et charitatis. [0743B]

In schola Christi sumus, in qua duplici doctrina erudimur; quia aliud per seipsum ille unus et verus magister docet, aliud per ministros. Per ministros timorem; per seipsum, dilectionem. Unde deficiente vino praecipit ministros implere hydrias aqua (Joan. II, 7): et adhuc quotidie refrigerante charitate, ministri Christi implent hydrias aqua, id est mentes hominum timore. Et bene per aquam timor intelligitur; quia sicut aqua ignem, ita timor exstinguit libidinem; et sicut aqua sordes corporum, ita timor sordes purgat animorum. Impleamus ergo aqua ista hydrias, id est mentes nostras; quia [0743C] qui timet, nihil negligit; et bene plenus est, ubi negligentia cadere non potest. Sed quia aqua gravat, id est timor poenam habet; accedendum est ad eum qui de aqua vinum facit, id est timorem poenalem in amorem convertit: ut audire possimus quod ipse de dilectione docet. Dicit enim: *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem* (Joan. XV, 12): quasi diceret: Multa per ministros praecipio, sed hoc specialiter per me ipsum commendo. Et alibi: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. XIII, 35). Ut ergo veritatis nos discipulos esse probemus, diligamus invicem. Et in hac dilectione triplici sollicitudine vigilemus; quia Deus charitas est (I Joan. [0743D] IV, 8). Et omnem sollicitudinem nostram illi debemus: id est, ut nascatur, ut crescat, ut servetur. Nascitur si cibaveris inimicum, si potum dederis ei: quia hoc faciens carbones ignis congeres super caput ejus (Rom. XII, 20). Carbones ignis opera sunt charitatis: quae congeruntur super diabolum, qui est caput omnium iniquorum; ut ablato eo nascatur eis caput Deus, qui charitas est. Crescit, si necessitatem patienti subveneris, si volenti mutare praestiteris, si amico animum tuum aperueris. Servatur, si loquendo vel exhibendo etiam quae non videntur necessaria, amicorum voluntati satisfeceris. Servatur etiam et augetur bono vultu, dulci sermone, hilari operatione: ut charitatem, quam vultus et sermo indicant, pia et hilaris operatio [0744A] confirmet; quia exhibitio operis probatio est dilectionis.

SERMO CXXII. De duplici vitio jejunantibus timendo.

Tu autem cum jejunaveris, unge caput tuum, et faciem tuam lava (Matth. VI, 17). Hoc autem dixit Dominus propter duplex vitium, vanae gloriae scilicet et impatientiae, quod solet jejunantes subvertere. Per hoc quod jubet faciem lavare, praecipit nobis intentionem puram servare; quia sicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animae consistit in intentione. Per unctionem capitis, qua quod asperum

erat lenitur, praecipit nobis lenitatem mentis in jejunio tenere. Pura erit intentio, si in omni actione [1236] nostra aut honorem Dei, aut [0744B] utilitatem proximi, aut bonam conscientiam nostram quaeramus.

SERMO CXXXIII. De vita spiritus.

1. *Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis* (Galat. V, 16). Sunt qui carne ambulant, qui omnem sollicitudinem in hoc ponunt, quomodo molestias carnis evitent. Hi sunt, qui licet virtutes probent, tamen dum molestias carnis omnino evitare volunt, concupiscentiis ejus pravis nequeunt resistere. Talibus dicit Apostolus: *Spiritu ambulate*: id est, sollicitudinem vestram, quomodo molestias carnis evitetis, deponite. In hac vita spiritus duo gradus sunt, superior, et inferior. In inferiori gradu homo in suo spiritu ambulat; in superiori gradu in spiritu [0744C] Dei. In inferiori gradu ambulat homo, quando reversus ad cor, circa affectiones suas sollicitus, in se reprehendit quod virtuti contrarium esse cognoscit. In hoc gradu sacrificium Deo contribulati spiritus et cordis humilitati per compunctionem offert. De hoc gradu ad superiorem ascendens, incipit cogitare beneficia Dei: et conversus ad gratiarum actiones, offert Deo per devotionem sacrificium laudis. In utroque gradu videt Christum: in primo, crucifixum; in secundo, gloria et honore coronatum. In primo erat Isaias, quando dixit: *Et vidimus eum, et non erat ei species neque decor* (Isa. LIII, 2). In secundo erat, quando dixit: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum* (Isa. VI, 1). Et nota quod in primo [0744D] dixit, *Vidimus*; in secundo, *Vidi*, quia illud multorum est, et peccatorum; istud paucorum, et solius prophetae. Unde Apostolus: *Ex parte cognoscimus Christum, et hunc crucifixum: ex parte prophetamus* (I Cor. XIII, 9, 12); quia nondum videmus sicuti est. *Scimus enim quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus cum sicuti est* (I Joan. III, 2). Vidit Propheta, sed oculo prophetico, Dominum sedentem super solium excelsum, id est, super angelicam creaturam; et elevatum, id est, supra humanam: quia ipse suscitabit de pulvere egenum, et de stercore eriget pauperem, ut sedeat eum principibus, et solium gloriae teneat. *Et plena erat omnis terra majestate ejus* (Isai. VI, 3). Omnis terra, hoc est, omnia electorum corpora, [0745A] plena erunt majestate ejus, quando reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae (Philipp. III, 21). *Et ea quae sub ipso erant, replebant templum* (Isa. VI, 1). Projectis hypocritis, et his qui invitati venire excusant, in tenebras exteriores; humiles et Deo subditi replebunt templum: quoniam ipse populum humilem salvum faciet, et oculos superbiorum humiliabit (Psal. XVII, 28).

2. *Seraphin stabant super illud: sex alae uni et, sex alae alteri*. Seraphin, id est ardentem, significant eos qui in fervore Deo serviunt quos Dominus vigilantes invenit, et super omnia bona sua constituit eos. *Sex alae uni, et sex alae alteri*: quia non solum praelati, sed etiam subjecti alas habent, et [0745B] seraphin sunt, si ferventes fuerint. *Duabus tegebant caput, et duabus pedes, et duabus volabant* (Isa. VI, 2). Habent ferventes animae alas quibus volant, spem et timorem, quia volantis est aliquando alta petere, aliquando ima. Per spem enim alta petunt, quia in coelestibus habitant. Unde quidam ex eis dicunt: *Nostra conversatio in coelis est* (Philipp. III, 20). Per timorem ima. Condescendendo enim infirmis, instruunt eos, considerantes seipsum, ne et ipsi tententur. *Duabus legebant pedes*. Pedes eorum affectiones sunt, quibus proximis junguntur, Sed quia his duobus modis offenditur, scilicet nimio rigore infirmos dejiciendo, ac nimia lenitate eorum vitiis consentiendo, velabant illos seraphin duabus alis: contra nimium rigorem, consideratione propriae fragilitatis; [0745C] contra nimiam lenitatem, zelo rectitudinis. *Duabus velabant caput*. Caput, intentio contemplationis est sive intellectus spiritualis. Et hoc velant seraphin, propter inimicos, propter vanam gloriam et occultam superbiam, duabus alis: contra vanam gloriam una ala, scilicet amore veritatis; contra superbiam, studio humilitatis.

[1237] SERMO CXXXIV. De quatuor gradibus bonae voluntatis.

1. Sermo Dei duo operari debet: et animas vitiosas sanare, et bonas admonere. Vitiosas dico, non omnes quibus inest vitium, sed quae vitio ex voluntate consentiunt, nec resistunt quantum possunt. Tali animae loquitur Veritas in Evangelio, dicens: *Esto consentiens adversario tuo, quandiu cum illo es* [0745D] *in via* (Matth. V, 25), etc. Non dixit, vitio, sed, *adversario*. Adversarius iste sermo Dei est, qui semper vitiis adversatur. Huic consentit, qui cum Propheta dicere possit: *Et peccatum meum contra me est semper* (Psal. L, 5). Bonas dico animas,

non solum perfectas, sed incipientes; quae, licet vitium habeant, non tamen consentiunt, sed repugnant. Tales animae, licet ex infirmitate vel ignorantia saepe cadant, sicut scriptum est: *Septies in die cadit justus* (Prov. XXIV, 16), tamen per voluntatem, quam habent bonam, resurgunt. Haec est enim quae bonam facit animam, quia, cum multa sint animae bonae naturaliter insita, sicut ingenium bonum, memoria capax, vigil ratio et caeterae animae bona, sola tamen [0746A] voluntas, si fuerit bona, bonam facit animam; si fuerit vitiosa, vitiosam. Sed quia homo, sicut Job ait, *Nunquam in eodem statu permanet* (Job XIV, 2), aut enim deficit aut proficit, proficiendum est in hac voluntate, quia ipsa est via de qua ait propheta: *Haec est via, ambulate in ea* (Isa. XXX, 21): et psalmus: *Beatus vir cujus est auxilium abs te; ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum* (Psal. LXXXIII, 6, 7). In corde, id est voluntate.

2. Primus hujus vitae gradus est recta voluntas, secundus valida, tertius devota, quartus plena voluntas. In primo gradu anima mente legi Dei consentit; sed, carne repugnante, bonum quod diligit perficere non invenit, sed saepe malum quod odit, per infirmitatem facit (Rom. VII, 16-25). In hoc [0746B] tamen recta est ejus voluntas, quod adversario suo consentiens, in se odit quod ille reprehendit. In secundo gradu anima non solum malum quod odit non agit, sed etiam bonum quod diligit, licet cum gravedine, fortiter tamen perficit, dicens cum Propheta: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras* (Psal. XVI, 4). In tertio gradu jam dilatato corde currit viam mandatorum Dei, et delectatur in eis, sicut in omnibus divitiis: quia inuncta pellis oleo spiritualis gratiae, et sciens quod hilarem datorem diligat Deus (II Cor. IX, 7), cum hilaritate ad quodlibet bonum se extendens, clamat cum propheta David: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum* (Psal. CXVIII, 32). In quarto gradu videt angeli, qui ea facilitate qua semper volunt, [0746C] bonum plenarie perficiunt. Hunc gradum desiderare quidem potest anima, ascendere non potest in corpore, ob hoc quod corpore aggravatur. Qui nondum rectam habet voluntatem, sciat quia impedit eum carnalis intentio. Qui habet rectam et non validam, sciat quia impedit eum prava consuetudo. Qui habet devotam et nondum plenam, sciat quia impedit eum terrena inhabitatio. Cujus adhuc vitiosa voluntas est, oret et dicat: *Fiat voluntas tua sicut in coelo et in terra* (Matth. VI, 10): se intelligens terram; illum autem qui rectam habet voluntatem, coelum: quia, quantum coelum distat a terra, tantum distat recta voluntas a vitiosa. Ita oret qui rectam habet voluntatem, sed non validam, se intelligens terram; illum autem cui jam valida est, coelum. Et ita de caeteris, ut [0746D] semper attendat anima proficere: quia, sicut condemnatus est qui in vitiosa permanet voluntate, ita reprehensibilis est qui in aliis non studet proficere.

SERMO CXXXV. De glorificanda Dei sapientia.

1. *Glorificate et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. VI, 20). Alibi dicit Scriptura: *Justificata est sapientia a filiis suis* (Matth. XI, 19). Et in oratione dicimus: *Sanctificetur nomen tuum* (Matth. VI, 9). Christus, Dei virtus et Dei sapientia, justificatur, sanctificatur, glorificatur a filiis suis. Dicamus ergo primum quomodo sapientia justificatur a filiis suis. *Flagellat Deus omnem filium quem diligit* (Hebr. XII, [0747A] C). Sed in initio flagelli, dum [1238] adhuc sub lege servus Dei est, et nescit quomodo filius Dei erit, murmurat; se autem innocentem. Deum vero crudelem pronuntiat. Huic autem Christus Dei virtus apparet, sed nondum sapientia, quia per flagellum potentiam virtutis sentit, sed nondum sapientiae suavitatem per intellectum capit. Hunc talem sapientia attingit fortiter per flagellum, et disponit suaviter per intellectum (Sap. VIII, 1), dum illud Apostoli ei inspirat, scilicet gaudere in tribulationibus; scire quoniam *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit* (Rom. V, 3-5). Et jam se non quasi servum puniri, sed quasi filium per flagellum erudiri cognoscit, ut haereditatem capiat: se peccatorem [0747B] Deum vero justum pronuntians, justificat in se matrem sapientiam.

2. Sed quid prodest peccata inter flagella confiteri, si non ab eisdem per continentiae sanctitatem abstineas? sicut scriptum est: *Sancti estote, sicut et ego sanctus sum* (Levit. XIX, 2): ut qualis pater, talis sit filius: et in sanctimonia filiorum nomen Patris sanctificetur. Quod et quotidie in oratione petimus, ut sicut de quibusdam pravis et incontinentibus Pater conqueritur dicens: *Quotidie nomen meum blasphematur per vos inter gentes* (Isa. LII, 5; Rom. II, 24), ita et per sanctos sanctificetur.

Sed ne meum putes inventum, quod sanctitas continentia sit, audi Apostolum dicentem ad Thessalonicenses: *Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra*. Et ne aliud [0747C] putes sanctificationem, quam continentiam, audi quod sequitur: *Ut abstineatis a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificationem* (I Thess. IV, 3, 4). Unde et sanctos eos dicimus, quos firmos in proposito continentiae, ab hujus saeculi non solum illicitis actionibus, sed etiam impudicis locutionibus abstinere videmus. Unde scriptum [0748A] est: *Sapiens ut sol permanet: stultus ut luna mutatur* (Eccli. XXVII, 12).

3. Sed quia sapiens filius gloria est patris, necesse est ut non solum sanctificetur ab eo mater sapientia per continentiae stabilitatem, sed etiam glorificetur per boni operis fructificationem, sicut in Evangelio Veritas dicit: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in coelis est* (Matth. V, 16). Unde Psalmista sapientiae filium describens, ait: *Jucundus homo qui miseretur et commodat* (Psal. CXI, 5). Et vere brevis et perfecta definitio sapientis. Jucundus enim inter flagella confitendo delictum, gaudet illud per praesentem tribulationem deleri. Miseretur animae suae placens Deo per continentiae decorem; commodat [0748B] proximo fructum bonae operationis. Et hic est justus, reddens cuique quod suum est; Deo confessionem, sibi misericordiam, proximo charitatem. Sic autem justificatur sapientia a filiis suis per confessionem peccatorum; sanctificatur per continentiae bonum; glorificatur per boni operis fructificationem. Primus conflictus timoris Dei est contra negligentiam. Timor enim ad custodiam sui excitat. Quod si praevaluerit negligentia, generat curiositatem. Dum enim per negligentiam terra cordis inculta, spinas et tribulos germinat; quae in se ipsa non invenit requiem, foras cogitur evagari. Sic curiositas a corde exit, contra quam dimicat pietas. Pietas enim Dei cultus est; et in corde colitur, qui in corde cognoscitur habitare. Curiositas, si non vincitur, generat experientiam [0748C] mali, quia, dum animus evagatur per multa, facile invenit ubi noxiam experiatur delectationem. Hanc impugnat scientia, docens quid tutum sit experiri, quid non. Si vero praevaluerit experientia, generat concupiscentiam, ut transeat in affectum cordis.